

ARBEITEN

DES ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTS
DER KÖN. UNG. HORTHY MIKLÓS UNIVERSITÄT

REDIGIERT VON JÁNOS BANNER

VERLAG DES INSTITUTS, MIT UNTERSTÜTZUNG DES
VEREINS DER FREUNDE DER HORTHY MIKLÓS UNIVERSITÄT

XVII.

SZEGED

1941.

TRAVAUX

DE L'INSTITUT ARCHÉOLOGIQUE DE L'UNIVERSITÉ
HORTHY MIKLÓS

REDIGÉS PAR JÁNOS BANNER

EDITION DE L'INSTITUT SOUS LA PROTECTION DE LA
SOCIÉTÉ DES AMIS DE L'UNIVERSITÉ HORTHY MIKLÓS

D O L G O Z A T O K

A M. KIR.

**HORTHY MIKLÓS-TUDOMÁNYEGYETEM
RÉGISÉGTUDOMÁNYI INTÉZETÉBŐL**

SZERKESZTI

BANNER JÁNOS

XVII. KÖTET. 1941

**A HORTHY MIKLÓS-TUDOMÁNYEGYETEM BARÁTAI
EGYESÜLETÉNEK TÁMOGATÁSÁVAL KIADJA AZ INTÉZET
SZEGED, 1941.**

50389

INHALT — TARTALOM — TABLE DES MATIÈRES.

Dr. Banner János:	<i>Bibliographia Archaeologica Hungarica.</i>	pag. 108 lap.
Foltiny István:	<i>A szőregi bronzkori temető. (I—XXIV. tábla és 1 térkép.)</i>	„ 1 „
	<i>Das bronzezeitliche Gräberfeld in Szőreg. (Tafeln I—XXIV. und eine Landkarte.)</i>	„ 68 „
Dr. Párducz Mihály:	<i>Szarmatakori telep és temető Földeákon. (XXV—XXXVI. tábla és egy térkép.)</i>	„ 90 „
	<i>Die Siedlung und das Gräberfeld der Sarmatenzeit bei Földeák. (Tafeln XXV—XXXVI. und eine Landkarte.)</i>	„ 102 „

MISCELLANEA.

Dr. Banner János:	<i>Technikai megjegyzések két népvándorláskori felirat megfejtéséhez.</i>	pag. 161 lap.
— — —	<i>Ujabb adatok a tiszai-kultúra lakáskérdéséhez.</i>	„ 176 „
	<i>Neuere Beiträge zur Wohnungsfrage der Theisskultur.</i>	„ 178 „
Dr. Csallány Dezső:	<i>A Szeged-őthalmi avarkori arcvédőlemezdlsz. (XXXVII. tábla.)</i>	„ 165 „
	<i>Backenschutzschmuck aus der Avarzeit von Szeged-Öthalom. (Tafel XXXVII.)</i>	„ 168 „
Dr. Csalog József:	<i>Középkori falusi kut Medina határában. (1 képpel.)</i>	„ 173 „
Kiss Lajos:	<i>Urnasir Besenyődről. (XLII. tábla.)</i>	„ 160 „
	<i>Urnengrab in Besenyőd. (Tafel XLII.)</i>	„ 161 „
Dr. Párducz Mihály:	<i>Ásatás Ószentivánon.</i>	„ 175 „
	<i>Ausgrabung in Ószentiván.</i>	„ 177 „
— — —	<i>Őskori és szarmatakori telep Hódmezővásárhely-Kopáncson.</i>	„ 176 „
	<i>Eine urzeitliche und sarmatenzeitliche Siedlung in Hódmezővásárhely-Kopáncs.</i>	„ 178 „

Szalay István :	<i>A földéaki koravaskori és szarmatakori telep fa- és faszénmaradványainak xylotomiai vizsgálata. (XLI. tábla.)</i>	pag. 162 lap.
	<i>Xylotomische Untersuchung des Holzes und der Holzkohlenreste der Ausgrabungen in Földeák aus den Früheisen- und Sarmatenzeit. (Tafel XLI.)</i>	„ 164 „
Dr. Széll Márta :	<i>Elpusztult falvak, XI—XVI. századbeli régészeti leletek Csongrád vármegye területén. (XXXVIII—XL. tábla.)</i>	„ 169 „
X. Y. :	<i>A Régiségtudományi intézet személyzetének és külső munkatársainak régészeti munkássága 1941-ben.</i>	„ 179 „

Literatur — IRODALOM — Littérature.

Dr. Banner János :	<i>Pécs Szab. Kir. Város „Majorossy Imre Múzeumának” 1939—40 évi Értesítője.</i>	„ 184 „
Dr. Párducz Mihály :	<i>Bátint Alajos, Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vármegyék régészeti katasztere.</i>	„ 187 „
— — —	<i>Nagyfalusy Lajos S. J. Ögörögbetűs feliratok az alföldi sírleletekben.</i>	„ 187 „
Szádeczky-Kardoss Samu :	<i>Walter Otto, Handbuch der Archäologie. II—III. Lieferung.</i>	„ 189 „

A kötetben lévő rajzokat *Kopasz Márta* iparművész, egyetemi lektor és *Boross Ilona* intézeti laboratorium vezető, a dűcokat a *Sokszorosító kliségyár kft.* (Budapest, VIII. Déry-utca 10.) készítette.

Az egyes közleményekért minden tekintetben a szerzők, a kiadásért **Dr. Banner János** egyet. ny. r. tanár, intézeti igazgató felelős.

A szőregi bronzkori temető.

A magyarországi bronzkor megismerésében a Tisza és a Maros szögletében — Torontál vármegye északi részében — fekvő szőregi temető leletanyaga nagyon fontos szerepet játszik és különös jellegzetességénél fogva a szomszédos felsőtorontáli bronzkori temetők (Deszk, Ószentiván) és telepek (Klárafalva, Kiszombor, Ó- és Újszentiván) anyagával¹ együtt külön csoportot alkot. A temető feltárt részéről nagy mennyiségben előkerült leletek között a bronzkor első három periódusát gazdag, változatos és az ország más vidékeinek hasonló korú leleteitől sok tekintetben elütő anyag képviseli. Éppen ez a körülmény kölcsönöz sajátos jelleget a szőregi bronzkori temetőnek és ez teszi indokolttá, hogy részletesen foglalkozzunk vele.

A szőregi, az egyik legnagyobb kiterjedésű magyarországi bronzkori temető. Közvetítése annál inkább szükséges, mert benne megtaláljuk mindazokat az edényformákat, eszközöket és temetkezési szokásokat, amelyek Torontál vármegye egész északi részének bronzkorára jellemzőek.²

A temetőt Móra Ferenc tárta fel. A leletanyag a Szegedi Városi Múzeumban van kiállítva. Dr. Csallány Dezső múzeumvezető az ásatási naplóval együtt a legnagyobb készséggel bocsátotta rendelkezésünkre, amiért neki ezúton is hálás köszönetet mondunk.

Igy Móra Ferenc ásatási jegyzeteinek figyelembe vételével adjuk a temető sírjainak és a belőlük előkerült leletanyagnak ismertetését. Móra feljegyzései némelykor szűkszavúak és nem mindig

¹ Ószentivánon a szegedi egyetemi Régiségtudományi Intézet végeztetett két ízben is ásatásokat s ezek eredményét e folyóirat 1928. évi kötetének 148—243. és 1929. évi kötetének 52—81. lapjain közölte. — Ugyanitt jelent meg Banner Jánosnak egy összefoglaló cikke „A Marosvidék bronzkori zsugorított temetkezéseinek mellékletei”-ről, amelyben e terület főbb edénytípusait ismertette és beosztotta az azóta már sok tekintetben módosult Reinecke-féle chronológia alapján (Dolg. 1931. 1—53. l.). — A jelen dolgozat szerzője az egyik deszki (Deszk—A.) temető anyagát dolgozta fel a Folia Archaeologica III. kötete számára. — A többi lelőhelyeknek azonban legfeljebb csak a nevét ismerik a szakörök, de a leletanyagát a maga teljességében nem.

² A szőregi temetőn keresztül megismerhetjük az egész „marosi kultúra”-t, ahogyan Banner János a Tisza—Maros szögletének bronzkorát nevezi (Dolgozatok, 1931. 2. l.).

tartalmazzák a szükséges adatokat. Ezért lesz az egyes sírok leírásánál néha eltérés az ásatási napló adatai és a lelettárgyak felsorolása között.

Az ásatás színhelye, Szőreg község, Szegedtől délkeleti irányban 6 km-re van. A Tiszától keletre, a Marostól délre fekszik. Ma a Maros a falutól északra néhány km-nyi távolságban halad el, régebben sokkal közelebb folyt a mai településhez, úgyhogy ez a terület — vízben való gazdagsága miatt — a bronzkor embere számára igen alkalmas volt a letelepülésre. Ezzel magyarázható, hogy a legrégebbi időktől kezdve lakott vidék volt, amiről a különböző korok nagyszámú régészeti leletei tanúskodnak.

A szőregi temető ásatása 1928. március 13-án kezdődött Temesváry József Szív u. 90. sz. házának kertjében, ahol homokbányászás közben zsugorított csontvázat találtak három edénnyel. Március 16-ig 9 sírt tártak fel, amelyeket a későbbi feltárások rendjén 175—183. számmal jelöltek meg. 1928. október 3-án és 4-én kerültek elő a 184—187. számú sírok. (Lásd az I. táblán). Ugyanekkor Pálffy N., Szív u. 92. sz. udvarán homokkeresés közben csontvázra akadt, amelyet az ásatókkal bonttatott ki. Ez a 188. sír.

Október 4. és 28. között Máder Ferenc Szív u. 86. és fia, Máder István, Szív u. 85. sz. kertjében 56 sírt tártak fel, melyek a számozás során 1—56. jelzést kaptak.

Október 29. és november 6. között Sztojkov Dusán Szív u. 88. sz. telkén folytatták a temető feltárását, ahol az 57—92. számokkal jelzett sírok kerültek felszínre.

November 6-án Tóth Károly ny. főjegyző megengedte, hogy az ő földjén is ássanak. Ez a föld a szőregi templomrom³ és a lezárt temető között fekszik s feltehetőleg összetartozott a Szív-utcai temetővel, amelytől a szeged—makói országút választja el. Ez a terület nagyon bolygatott, de azért egy sértetlen csontváz is került elő (a 93. síré; a térképen (I. t.) tévesen 95-tel van jelezve!) ami azt mutatja, hogy a Szív-utcai temető erre is folytatódott, azonban a középkori templom építésével és a hozzá tartozó temetővel feldúlták.

A térképen látható villanyoszlopnál is került elő egy melléklet nélküli sír, amelyet 94. számmal jelöltek meg.

November 15. és 23. között özv. Szeles Ferencné Szív u. 87. sz. házának telkén tárták fel a 95—131. sz. sírokat.

November 23. és december 1. közt Petrov Jócó Szív u. 89. sz. telkén a 132—174. számmal megjelölt sírok kerültek felszínre. (Az I. t. térképe tévesen 152—174. számmal jelöli e sírokat!)

1929. május 6. és 9. között ismét Sztojkov Dusán telkén folyt a munka, ahol az udvar nagy részét felásták. Itt most a 189—193. számú sírok kerültek elő. Az ásatásból kiderült, hogy a temető nem ért ki az utcára, sőt a kerítésen belül 5 m-rel véget ért.

³ Lásd; Tömörkény István: A szőregi templomromok. A. É. 1904. 326—332. l. és Ámbrus József: A szőregi apátság romjai. Szegedi Híradó 1875. 46. sz.

Orosz Imre, akinek telke a Szív u. 84. sz. alatti Eck-porta folytatása (lásd az I. táblán!) szintén megengedte udvara feladását. Itt a 194—201. sz. sírokat találták, amelyeket 1929. június 27—28. és július 2—3. napjain tártak fel.

Július 5. és 8. között Máder István udvarára került a sor, ahol ez alkalommal a 202—210. számú sírok kerültek elő.

Július 9. és 10. napjain Máder Ferenc udvarán folyt a munka. Itt találták a 211. sírt. Meg lehetett állapítani, hogy a temető itt sem ért ki az utcára.

Móra Ferencnek régi terve volt a katolikus templom dombjának feltárása, mert ebből csontok, bronzkori és középkori cserепek állottak ki. A főjegyző engedélyével 1929. július 13-tól 16-ig ásatott itt, az új kocsuiút által bevágott iskoladombon (lásd az I. táblán.) A részben feltúrkált, részben lehordott és újra feltöltött területen előkerült 212—213. sz. sírok bebizonyították, hogy a Szív-utcai temető ide is átterjedt.

Ezután özv. Szelesné is megengedte udvara feltárását. Az eredmény 7 sír volt: a 214—220. számúak. A feltárást július 17-től 19-ig hajtották végre.

1930. február 18-án, Lengyel Sándor kútjának ásása közben került elő a 221. sír.

Ugyanakkor Orosz Imre udvarának feltöltése céljából gödröt ásott, miközben a 222. sz. sírra bukkant.

A 223. sír 1930. március 25-én Sztojkov Dusán kutyaóla alól került elő.

1930. március 21-én Petrov Jócó telkének azt a részét ásták fel, amely az előző alkalommal feltáratlan maradt. A 224. és 225. sírok feküdtek ezen a területen.

1931. október 6-án jelentette Máder Ferenc, hogy telkének a laposba átmenő részén sírt talált, de azt nem bontotta fel. Az ekkor megkezdett négy napig tartó ásatás négy sírt eredményezett és így sikerült megállapítani a temetőnek — Móra Ferenc szerinti — véglegesnek vehető helyzetét. Innen származnak a 226—229. sz. sírok.

Véleményünk szerint a temető még nincs teljesen feltárva és újabb ásatások valószínűleg újabb sírokat eredményeznének. Ha tekintetbe vesszük, hogy a temető a Szív utcán túl a templomdombig, illetve Lengyel Sándor és Tóth Károly telkéig kiterjed, akkor a szeged—makói országút, illetve a Szív utca alatt még 300—400 sír lehet, úgyhogy ebben az esetben sírjainak száma mintegy 600-ra emelkednék.

*

A temető eddig feltárt sírjainak és a belőlük előkerült leletanyagának ismertetését az alábbiakban adjuk.⁴

⁴ Az egyes sírok leírásánál és leletanyagának ismertetésénél a következő rövidítéseket alkalmazzuk: Mé = mélység; M = magasság; Szá = szájméter; F = fenékátmérő; Ö = öblösödés átmérője; T = talpátmérő; Ám = átmérő; H = hosszúság; Sz = szélesség. A kerámia általában finoman iszapolt, jól égetett és sötét színű. Csak ott említjük a színt, ahol eltérés mutatkozik.

1. *sír.* Mé 140 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, zsugorított csontváz. Méreteit az ásatási napló nem tünteti fel. Mellékletei:

1. Térdei előtt szélesen kihajló peremű, kétfülű, lapított fenekű kancsó (II. t. 3.). Alsó része gömbformájú; nyaka erősen összeszűkül. A peremből kiinduló fülek tövének mindkét oldalától függőleges irányú, rövid bordadísz húzódik egy vízszintes, barázdászerű bemélyedésig, amely jóval a legnagyobb öblösödés felett fut körbe. A fülek folytatása mentén s ezek távolságának felezéspontjából kiindulva négy borda fut le az előbbi barázdászerű bemélyedéstől a fenék irányába. M 22, Szá 11, F 8 cm.

2. A csontváz mögött kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény volt (II. t. 1.). Alsó része fordított csonkakúpformájú, nyaka meglehetősen széles. Iszapolása igen durva, égetése elég jó. M 9 cm. Pereme és nyaki része hiányos.

3. A medence közelében erősen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (II. t. 2.). Falai a fenéktől felfelé fokozatosan kiszélesednek. Alsó része nagyjából fordított csonkakúpos, nyaka megközelítőleg hengeres. A peremből kiinduló és a nyakat áthidaló fülek arányosan helyezkednek el s töveiket bekarcolt vonal köti össze. M 17, Szá 41, F 11 cm.

4. A fej és a nyak körül 14 átfúrt columbella rusticából álló füzér (XIX. t. 12.).

5. A fej mellől került elő egy síma bronzból készült torques. Két végét — kis kört alkotva — behajlították. Nagyjából köralakú. Ám 11 cm (XIX. t. 8.).

6. A fej és nyak körül két ciprusi tű. Félköralakúak és hegyük felé vékonyodnak. Másik végük karikaszerűen visszahajlik és bronzspirálist fog közre, amelynek folytatása a tűre csavarodik. Az egyik tűnél ez a karika a beleillesztett spirálissal együtt hiányzik. A tűk két végének egymástól való távolsága 15 cm (XIX. t. 1—2.).

7. A jobb karon ötöscsavarodású bronz karperec. Ám 7, M 3 cm (XIX. t. 5.).

2. *sír.* Mé 160 cm. Jobb oldalán fekvő zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (II. t. 7.), amely kissé összenyomott félgömbhöz hasonlít. Nyakán — az aszimmetrikusan elhelyezkedő fülek közötti távolságok felező pontjaiban — három-három borda helyezkedik el. M 6, Szá 22, F 7 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény. Alsó része megközelítőleg hengeres; nyaka összeszűkül. A peremből kiinduló fül tövének kettős bekarcolt vonal halad körbe, amely a füllel ellentett oldalon szögesen ugrik ki. Az alsó részt a fülnél és a vele ellentétes oldalon három, e két pont távolságának közepén pedig egy függőleges vonal tagolja, amelyet két oldalról pontsor fog közre. A fenék felett is bekarcolt vonal húzódik, melyet felülről két helyen is

pontsor határol. Az edény színe fekete. M 9.5, Szá 11, F 9 cm (II. t. 4.).

3. A csontváz nyaka mögött két szem gyöngy, jobb füle táján kis bronztöredék.

Az ásatási naplóban nem szerepel, de a táblán, a 2. sírhoz tartozó mellékletek közt a következő tárgyak vannak:

Hét szem különböző nagyságú borostyángyöngy (XIX. t. 13—18, 21.). Bronzlunula töredéke (XIX. t. 19.). Két kilenccsavarodású spirális bronzkarperec, melyek 6, illetve 7 cm magasak és 6 cm átmérőjűek (XIX. t. 22—23.). Hosszúkás bronztű (XIX. t. 29.), melynek egyik vége hegyes, a másik kissé megvastagodva, lyuk nélkül végződik; közepe alatt kissé meghajlik. H 11 cm. Kovadarab (XIX. t. 20.). Három csőszerű bronztekercs (XIX. t. 24—26.).

3. sír. Mé 130 cm. Bal oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 167 cm-ről 110-re zsugorított csontváz az alábbi mellékletekkel.

1. A csontváz előtt magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, erősen kihajló peremű, magasnyakú kis edény (II. t. 5.). Az edénnyel a fenék felett hirtelen kiöblösödik, majd hengeresen folytatódik. A nyakon öt, közvetlenül a fenék felett három bekarcolt vonal halad körbe. Az alsó rész és a nyak választó vonalát rovátkák borítják. Az edény színe fekete. M 4, Szá 10, F 3 cm.

2. A koponya mögött szélesen kihajló peremű, homorodó fenekű, egyfülű, kancsóformájú kis edény, töredékes állapotban (II. t. 8.). Nyaka nagyon karcsú, ennek megfelelően öblösödése igen erős. A peremből kiinduló fül töve alatt három bekarcolt vonal halad körbe, amelyet felváltva — alulról, majd felülről — kettős bekarcolt vonalból álló szöges kiugrások fognak közre. Az alsó részt a fülnél, azzal ellentett oldalon s közben kétoldalt, három függőlegesen bekarcolt vonal tagolja. Színe vörös. M 11, Szá 6 cm.

3. E kis kancsóformájú edény mellett magasan kiemelkedő egyfülű, kihajló peremű, lapított fenekű csésze (II. t. 6.). Alsó része fordított csónkakúpformájú. Legnagyobb öblösödése a fültőnél van. Füle hiányzik. Sárga színű. M 4, Szá 6, F 2 cm.

4. sír. Mé 140 cm. Jobb oldalán fekvő, 145 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz. Melléklete nem volt.

5. sír. Mé 140 cm. Baloldalán fekvő, 157 cm-ről 90-re zsugorított csontváz került elő belőle a következő mellékletekkel:

1. A csontváz arca előtt kétfülű, szélesen kihajló peremű, lapított fenekű kancsó állott (II. t. 9.). A peremből kiinduló fülek áthidalják a hosszú, karcsú nyakat, de jóval a legnagyobb öblösödés felett tapadnak az oldalhoz. Alattuk perem halad körbe. Az alsó rész fordított csónkakúpformájú. M 17, Szá 10.5, F 6.5 cm.

2. A korszó közelében erősen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (II. t. 11.). Alsó része fordított csónkakúpos, nyaka megközelítőleg hengeres. Magasságának közepe táján bekarcolt vonal halad körbe. Iszapolása elég jó, égetése rosszabb. M 10, Szá 11, F 10 cm.

3. A csontváz lábainál erősen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (II. t. 10.). M 17, Szá 45, F 10 cm.

A csontváz nyaka körül széthullott bronzdísz; a medence alatt bronzgombok.

6. sír. Mé 100 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 168 cm-ről 108-ra zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. Kezei előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (II. t. 12.). Fülei a peremből indulnak és alattuk perem halad körbe. A nyak eléggé összeszűkül, az alsó rész fordított csonkakúp formájú. Színe fekete. M 20, Szá 13, F 6 cm.

2. A térdek előtt kihajló peremű, hegyesedő fenekű, egyfülű, kancsóformájú edény (II. t. 15.). Durva iszapolású és rosszul égetett. M 11, Szá 6 cm.

3. A nyak mellől gyöngyök, a medencéből három átfúrt állati fog, az álltól kis bronzdarab került elő.

7. sír. Mé 180 cm. Jobb oldalán fekvő, 143 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, az alábbi mellékletekkel.

1. A fej mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (II. t. 13.).

A peremből kiinduló és arányosan elhelyezkedő fülei alig észrevehető vállban végződnek. Alsó része fordított csonkakúp formájú, a nyak megközelítően hengeres. M 9.5, Szá 32, F 8 cm.

2. E mellett kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó volt nagyon töredékes állapotban. Alsó része gömbölyű; hosszú, karcsú nyaka hengeres (II. t. 14.). Fülei és oldalának fele hiányoznak. A perem és a fülek alatt kettős pontsor húzódik, melyet bekarcolt vonal választ el. A fülek alatt s a fülek távolságának közepén — mindkét oldalon a peremtől a fenéig — két pontsortól és bekarcolt vonaltól szegélyezett geometrikus pontdísz helyezkedik el. M 17, Szá 12, F 6 cm.

Az ásatási naplóban nem szerepelnek, de a múzeumi táblákon a 7. sírhoz tartozó leletekként vannak feltüntetve a következő ékszerek és csonttárgyak:

3. 23 szemfögből álló füzér (XIX. t. 34.).

4. 37 kagylóból álló füzér (XIX. t. 49.).

5. Trapézformájú átfúrt csontdarab (XIX. t. 30.).

6. Öt csontlunula (XIX. t. 31—33, 35—36.).

7. Négy agyaggyöngy.

8. Köralakú bronzkarperec (XIX. t. 27.). Ám 5 cm.

9. 6 bronzpityke (XIX. t. 28.).

10. Pápaszemspirális (XIX. t. 37.). Egyik felének Ám 22 mm.

8. sír. Mé 100 cm. Feldult. Három melléklete volt.

1. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (II. t. 16.). Rövid nyaka hengeres, azután ívesen keskenyedik lefelé az edényfal. Köríves füle aránylag kicsi. Iszapolása nagyon durva. Égetése jobb. Színe vörös. M 12.5, Szá 13, F 8 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű kétfülű kancsó (II. t. 18.). Pereme és egyik füle hiányos. M 15, Szá 10, F 7 cm.

3. Kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál — nagyon töredékes állapotban (II. t. 17.). Iszapolása durva, égetése elég jó. M 10, Szá 32, F 10 cm.

9. *sír.* Mé 180 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, fejfelé délnek fektetett, 158 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz. Mögötte a következő mellékletek:

1. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, kancsó (II. t. 19.). Alsó része kissé összenyomott gömbhöz hasonlít, felső része hengeres. A peremből kiinduló fülek végződésénél mindkét oldalon vízszintes irányú, újjbenyomásszerű mélyedés van. Ezek alatt — két oldalperem között — széles bemélyedés fut körbe, amelyet a fülek alatt s a fülek távolságának felezéspontjaiban bütyökszerű kiugrások szakítanak meg. Az alsó és felső részen simítások nyomai vehetők ki. M 17, Szá 10, Ö 13 cm.

2. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (II. t. 21.). Alsó része gömbformájú, a nyak enyhén ívelt. A peremből kiinduló fül a nyakat teljesen áthidalja. M 9, Szá 8, F 5 cm. A fül hiányzik.

3. Kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű nagy tál (II. t. 20.). Arányosan elhelyezkedő fülei közt három-három borda díszíti. Iszapolása kissé durva, égetése jó. M 18, Szá 44, F 9 cm.

4. A csontváz nyaka körül 5 dentalium (XIX. t. 44.).

10. *sír.* Mé 120 cm. Jobb oldalán fekvő, 162 cm-ről 129-re zsugorított csontváz, három melléklettel.

1. A csontváz előtt kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű, csuporformájú edény (III. t. 1.). Legnagyobb öblösödése a peremből kiinduló fül tövéénél van. Iszapolása és égetése igen durva. M 9, Szá 8, F 5.5 cm.

2. A csupor mellett egy tálban, kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (III. t. 3.). Legnagyobb öblösödése a peremből kiinduló fül töve alatt van. Innen felfelé és lefelé összeszűkül az edényfal. A fül tövéénél alig észrevehető oldalperem húzódik. M 19, Szá 12, F 8 cm. A perem hiányos.

3. A tál, amelyben a kancsó volt, szélesen kihajló peremű, erősen profilált fenekű, háromfülű (III. t. 2.). Füleinek között három-három függőleges borda díszíti. Tövéket bekarcolt vonal köti össze. Iszapolása és égetése kissé durva. M 16, Szá 38, F 9 cm.

11. *sír.* Mé 100 cm. Jobb oldalán fekvő, 166 cm-ről 112-re zsugorított csontváz. Mögötte három edény:

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (III. t. 4.). A fülek töve alatt két bemélyedő vonal halad körbe; távolságaik közepén egy bütyökből 3—3 barázda húzódik a fenékig. M 20, Szá 13, F 7 cm.

2. Kihajló peremű, profilált fenekű, fületlen edény (III. t. 6.), amely sok hasonlatosságot mutat az 5. *sír* 2. mellékletével (II. t. 11.).

Iszapolása és égetése durva. Színe vörös. M 8, Szá 9, F 5 cm. Pereme hiányos.

3. Kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (III. t. 5.). Arányosan elhelyezkedő fülei közt hármás bordadisz van. Iszapolása kissé durva, égetése jó. M 15, Szá 43, F 9 cm.

4. A jobbkaron három csavarodású bronzkarperec (XIX. t. 47.). Ám 7, M 2 cm.

12. sír. Mé 90 cm. Bolygatott gyermekcsontváz, egy melléklettel.

1. Kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó (III. t. 12.). Szája a két fül közötti távolság közepén mindkét oldalon szögesen ugrik ki. Alsó része fordított csanakakúpformájú, középső része megközelítőleg hengeres, nyaka csanakakúpos. A peremből kiinduló fülek erősen megtörnek s közepükön kettős bekarcolt vonal vonul végig. A fülek tövét bemélyített pontsor köti össze. A perem alatt s a fülek töve felett is kettős bekarcolt vonal halad körben. A nyakon a száj kiugrásainak megfelelően két oldalt két-két bemélyített lencsedisz van — pontsorral övezve. Az edény iszapolása kissé durva, égetése elég jó. Színe vöröses-szürke. M 14, Szá 9, illetve 12, F 6 cm.

13. sír. Mé 120 cm. 166 cm-ről 108-ra zsugorított csontváz az alábbi mellékletekkel:

1. A csontváz mögött erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (III. t. 8.). A fülek töve alatt bütykökkel megszakított perem húzódik. M 27, Szá 13, F 7 cm.

2. A medence mögött kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kis edény (III. t. 9.). Alsó része fordított csanakakúpos, a felső csanakakúpos. Az enyhe ívelésű nyakon három bekarcolt vonal között két sor rovátkolás halad. Hasonló díszet találunk a legnagyobb hasasodáson elhelyezkedő pici fülek és a nyak között. Az edény iszapolása durva, égetése elég jó. M 8, Szá 6, F 3 cm.

3. Az előbbi két edény között kihajló peremű profilált fenekű, háromfülű tál (III. t. 7.). M 11, Szá 33, F 8.5 cm.

4. A jobb váll felett 13 krétagyöngy (XIX. t. 45.).

14. sír. Mé 60 cm. A sírban kisgyermek feldúlt csontváza, amely a fej körül bolygatatlan volt. A csontváz mellett két edény:

1. Szélesen kihajló peremű, egyfülű, lapított fenekű, köcsögformájú edény (III. t. 11.). Alsó része gömbformájú, a felső megközelítőleg hengeres. A szájperemből kiinduló fül tövének megfelelő magasságban perem fut körül. M 11, Szá 8, F 5 cm.

2. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kis edény (III. t. 10.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 7, Szá 5, F 3 cm.

15. sír. Mé 60 cm. Melléklet nélküli, feldúlt gyermekcsontváz.

16. sír. Mé 140 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, keletnek néző, 152 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Csak a lábakat zsugorították; hátán feküdt. A bal kart felhúzták, a jobb kart kinyújtották. Mellékletei:

1. Arca előtt egyfülű, gömbölyű fenekű, kis edény (III. t. 19.). Felsőrésze hiányos. M 8.5 cm.

2. Lábai előtt kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű korsó (III. t. 13.). M 18, Szá 9, F 6 cm.

3. Jobb kezénél kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (III. t. 14.). Alsó része csonkakúpos, nyaka erősen ívelt. Iszapolása durva, égetése elég jó. M 17, Szá 32, F 8.5 cm.

17. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 120 cm-ről 70-re zsugorított csontváz. Mellékletei:

1. A csontváz mögött egyenesperemű, profilált fenekű, enyhén kiemelkedő egyfülű edény (III. t. 16.). Alsó része fordított csonkakúpos, nyaka kissé ívelt. A peremből kiinduló és a kissé feléje emelkedő fül a nyakat áthidalja. M 13.5, Szá 12, F 7 cm.

2. A kancsó mellett kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű tál (III. t. 15.). Falai a fenéktől felfelé kissé ívesen kiszélesednek. A peremből kiinduló fül tövéénél újjbenyomással díszített kiemelkedés foglal helyet. M 11, Szá 30, F 10 cm.

3. A nyak körül 20 kisebb, 5 nagyobb, hengeresre csiszolt kagylógyöngy és egy szögletes gyöngyszem (XIX. t. 42., 43., 46.).

18. *sír.* Mé 60 cm. Melléklet nélküli csontvázát feldúlták.

19. *sír.* Mé 80 cm. A sírban jobb oldalán fekvő 157 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. A csontváz mögött enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (III. t. 18.). Nyakán újjbenyomásos dísz, peremén rovátkák vannak. Iszapolása durva, égetése jobb. M 10, Szá 12, F 6 cm.

2. Mellette szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (III. t. 17.). Méreteit nem ismerjük, mert időközben elveszett. Leírását is csak fénykép alapján adjuk.

20. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 154 cm-ről 86-ra zsugorított csontváz. Kezeit az áll alá felhúzták. Három melléklete volt.

1. Lábai előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (IV. t. 3.). Alsó része félgömbszerű, nyaka hengeres. Magasságának közepe táján — egymással szemben — két bűtyök foglal helyet, amelyeket — középen szögesen kiugró — oldalperem köt össze. Színe vörös. M 9, Szá 10, F 5 cm.

2. Arca előtt kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó volt (IV. t. 1.). Alsó része fordított csonkakúpos, a felső csonkakúpos. A fülek töve a rendes magasságban helyezkedik el, kiinduló-pontjuk azonban alig néhány cm-rel van magasabban. A fülek tövét a távolságuk közepén szögletesen kiugró kettős pontsortól kísért, oldalperem köti össze. Az oldalperem kiugrásai alatt kettős bekarcolt vonalból álló dísz van. Színe vörös. M 16, Szá 8, F 6 cm.

3. Kezei előtt kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű, magas tál (IV. t. 2.). Az arányos távolságokban elhelyezkedő fülek tövét oldalperem köti össze. M 14, Szá 33, F 9 cm.

Az ujjak között csonttű volt, amely azóta elveszett.

21. *sír.* Mé 140 cm. Baloldalán fekvő, 162 cm-ről 105-re zsugorított csontváz. Bal keze az ölében volt, jobb kezét egészen az áll alá húzták. Mellékletei:

1. Alla előtt kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (IV. t. 4.). A fülek töve alatt perem húzódik. Felül vízszintes, alul függőleges besímitások nyomai látszanak. M 17, Szá 9, Ö 13, F 7 cm.

2. A térd előtt lapított fenekű, kihajló peremű, háromfülű tál (IV. t. 6.). Iszapolása kissé durva, égetése jó. M 12, Szá 30, F 8 cm. A nyakban és a fej körül ékszerek. És pedig:

3. Kilenc közepén átfúrt columbella rustica (XIX. t. 50.).

4. Tizenöt hengeresre csiszolt kagylógyöngy (XIX. t. 53.).

5. Négy lapos kagylógyöngy (XIX. t. 51.).

6. Tizenegy bronzpityke (XIX. t. 48.).

22. *sír.* Mé 70 cm. Melléklet nélküli gyermekcsontváz.

23. *sír.* Mé 145 cm. Jobb oldalán fekvő 154 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, a következő mellékletekkel:

1. A medence mögött kihajló peremű, hegyesdő fenekű, egyfülű kis kancsó (V. t. 1.). Alsó része gömbölyű. Nyaka összeszűkül. Iszapolása és égetése kissé durva. M 10.5, Sz 6 cm.

2. A fej előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó állott (V. t. 1.). Hasonlít a 20. *sír* 2. mellékletéhez (IV. t. 1.). Vörössesszürke. M 19, Szá 9, F 6 cm.

3. A kezek előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, háromfülű tál (V. t. 1.). Annnyira töredékes, hogy méreteit nem lehetett felvenni.

4. A karon soktekercsű spirális bronzkarperec. M 5, Ám 7 cm.

5. Az ölben csontövdísz feküdt.

A *sír* in situ a Szegedi Városi Múzeum gyűjteményében van.

24. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 95 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz. Mellékletei:

1. Térdénél szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (IV. t. 5.). Nyaka meglehetősen összeszűkül, alsó része gömbölyű. A perem alól kiinduló fül töve alatt megszakítás nélküli perem halad körbe. Ez alatt vízszintes, felette pedig függőleges símitások nyomai látszanak. M 20, Szá 13, F 7 cm.

2. Háta mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (IV. t. 7.). Aszimmetrikusan elhelyezkedő füleinek töve alatt perem húzódik. A nyakon függőleges, az alsó részen pedig vízszintes símitások nyomai látszanak. Iszapolása kissé durva, égetése jó. M 9, Szá 18, F 6 cm.

25. *sír.* Mé 140 cm. Feldúlt csontváz. Mellékletei összetörtek.

26. *sír.* Mé 210 cm. Jobb oldalán fekvő, 160 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, az alábbi mellékletekkel:

1. A medence mögött kissé kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (IV. t. 10.). Legnagyobb öblösödésén két oldalt, két kétszer átfúrt bűtyök helyezkedik el. Peremét az oldalán levő bűtyököknek megfelelően két-két helyen átfúrták. Iszapolása durva, égetése jobb. Színe szürkésfekete. M 10.5, Szá 10, F 5 cm.

2. Ehhez az edényhez kúpos fedő (IV. t. 9.) is tartozik. Peremén

— az edény peremén levő lyukaknak megfelelően — két-két lyuk van. Fogantyúja egyenesen nyúlik felfelé. M 7 cm.

3. A csontváz előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (IV. t. 8.). Legnagyobb öblösödése az alsó harmadban van. A fülek töve alatt perem halad körbe, amely felett függőleges, alatta pedig vízszintes besímitások vannak. M 16.5, Szá 10, F 6 cm.

4. A csontváz ölében szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (IV. t. 11.). Színe fekete. M 10, Szá 29, F 7 cm.

5. A nyak mögött laposra csiszolt, félkör alakú, két végén átlukasztott vadkanagyar volt (XIX. t. 62.).

27. sír. Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 108-ra zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. Kezei előtt kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (IV. t. 12.). Alsó része a magasság közepe táján erősen öblösödik, nyaka viszont nagyon is összeszűkül. A fül tövéből oldalperem húzódik. Pereme hiányos. Iszapolása és égetése jó. M 19, F 6 cm.

2. A jobb karon kettős menetű bronzkarperec volt, melynek Am 6, M 1 cm (XIX. t. 61.).

3. Kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (IV. t. 13.). Falai a fenéktől felfelé egészen a peremig fokozatosan szélesednek. A peremből kiinduló fülei áthidalják az alig megkülönböztethető nyakat. Méreteit nem közölhetjük, leírását is csak fényképe alapján adjuk.

28. sír. Mé 80 cm. Feldúlt csontváz, két melléklettel.

1. Ölében erősen kihajló, négyszögletes peremű, lapított fenekű, kétfülű kis tál (IV. t. 14.). Alakja fordított csonkakúpához hasonlít. Fülei jóval a perem alatt illeszkednek az oldalhoz. Felettük három bekarcolt vonal fut körbe. A füleket mindkét oldalról három függőleges irányú bemélyedés fogja közre. Közvetlenül a fenék felett két, alig észrevehető, peremszerű kiemelkedés van. A perem alatt a két fül távolságának közepén — mindkét oldalon — egy-egy lefelé irányított félkör mentén, szaggatott, bemélyített díszítést találunk. A szájsperem nem határozott négyszögformájú, hanem a négyszög sarkainál ívelt, rövid bevágódások vannak rajta. Belső részén rovátkák helyezkednek el, majd barázdaszerű bemélyedés fut körbe. Az ezen kívül eső részt háromszoros zeg-zugvonal borítja. Az edény fenekén, koncentrikus körök mentén, bemélyedések foglalnak helyet. M 7.5, Szá 21, F 8 cm.

2. A tál mellett enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű, magasfülű kis edény (IV. t. 23.). Alsó része gömbölyű, nyaka csonkakúpós. Füle hiányzik. A nyak közepén kettős bekarcolt vonal halad körbe. Az alsó részen a fülel szemközt dudorodás van. A fül és a ki-dudorodás között két függőleges bekarcolt vonal. Az edény iszapolása és égetése kissé durva. M 6, Szá 6 cm.

29. sír. Mé 210 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, 148 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Bal kezét ölébe tették. Három edény melléklete volt:

1. Szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, háromfülű tál (IV.

t. 16.). A peremből kiinduló fülek végződésénél vállasodik. M 12,5, Szá 33, F 9,5 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (IV. t. 17.). Nyaka hengeres, alsó része gömbölyű. Magassága közepén egymással szemben 2 bütyök helyezkedik el. Iszapolása durva, égetése jó. Színe fekete. M 8, Szá 9, F 4 cm.

3. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (IV. t. 15.). Alsó része gömbölyű, karcsú nyaka hengeres. A peremből kiinduló fül tövéénél perem húzódik, mely a füllel szemközt szögösen kiugrik. M 15, Szá 10, F 7 cm.

4. Bal kezében és a tál alatt átfúrt fogak (XIX. t. 54., 57., 58.).

5. A medence mögött két csontlunula (XIX. t. 55–56.).

6. A vállnál, közepén kidomborodó, finoman pattintott, kovápenge (XIX. t. 52.).

30. *sír.* Mé 80 cm. A sírban kis gyermek csontváza. A medence közelében három kis edény:

1. Enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű, kiemelkedő fülű bögre (IV. t. 20.). Iszapolása és égetése kissé durva. A fülnek csak a töve van meg. M 5, Szá 6 cm.

2. Magasan kiemelkedő egyfülű, enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű edény (IV. t. 21.). Alsó része félgömbformájú, a felső hengeres. M 7,5, Szá 6 cm.

3. Magasan kiemelkedő egyfülű, enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű edény (IV. t. 22.). Színe vörössesszürke. M 6, Szá 6 cm. A has táján durva orsókarika volt, amely azóta elveszett.

31. *sír.* Mé 160 cm. Feldúlták. Melléklete nem volt.

32. *sír.* Mé 110 cm. Feldúlták. Egyetlen melléklete kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (IV. t. 24.). Legnagyobb öblösödése az alsó rész közepére esik. Erősen behúzódó nyaki része van, amelytől felfelé tölcéséren szélesedik ki. Füle a szájperem alól indul ki s a nyakat áthidalva még a legnagyobb öblösödés felett illeszkedik az oldalhoz. Az edény iszapolása és égetése kissé durva. M 15, Szá 12, F 8 cm.

A mellen volt csonttű elveszett.

33. *sír.* Mé 100 cm. Délnek néző, 164 cm-ről 90-re zsugorított csontváz melléklet nélkül.

34. *sír.* Mé 80 cm. Melléklet nélküli gyermekcsontváz.

35. *sír.* Mé 155 cm. Bal oldalán fekvő, 172 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, három melléklettel.

1. Arca előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (IV. t. 18.), melyen a peremből kiinduló fülek töve alatt oldalperem fut körbe. Az oldalperemen a fülek távolságának közepén mindkét oldalt szöges kiugrás látható. Az edény alsó része kissé összenyomott gömbhöz hasonlít, nyaki része összeszűkül. M 18, Szá 12, Ö 18, F 7 cm.

2. Térdei előtt kihajló peremű, gömbölyű fenekű, egyfülű kis kancsó (IV. t. 19.). M 9, Szá 5,5 cm.

3. Mellette kissé kihajló peremű, erősen profilált fenekű, kétfülű, nagyméretű tál (VI. t. 2.). Falai alulról felfelé fokozatosan kiszélesednek. A peremből kiinduló és egymással szemben elhelyezkedő fülek áthidalják az alig megkülönböztethető nyaki részt. Az edény iszapolása kissé durva, égetése jó. Színe vörössesszürke. M 21, Szá 42, F 12 cm.

36. *sír.* Mé 200 cm. Baloldalán fekvő, 160 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Előtte három edény.

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű, csuporformájú edény (VI. t. 1.). Alsó része erős öblösödést mutat, nyaka enyhén ível. M 10, Szá 12, F 6.5 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (VI. t. 3.). A fül töve alatt perem halad körbe s ezt három arányosan elhelyezett bütyök szakítja meg. M 18, Szá 12, F 7 cm.

3. Szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű tál (VI. t. 5.). A nyakon arányos távolságokban három-három borda van. M 14, Szá 42, F 10.

37. *sír.* Mé 220 cm. Feldúlt csontváz, egy melléklettel.

1. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kis tál (VI. t. 4.). Alakja félgömbhöz hasonlít. A peremből kiinduló és aránytalan távolságokban elhelyezett fülei tövéből alig észrevehető váll van. M 4.5, Szá 13, F 3 cm.

38. *sír.* Mé 180. 157 cm-ről 120-ra zsugorított, észak-déli irányú csontváz, edényekkel.

1. Feje mögött erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (VI. t. 6.). Fülei a peremből indulnak és aránytalanul helyezkednek el. Alsó része fordított csónkakúp formájú, nyaka hengeres. Iszapolása kissé durva, égetése jobb. M 9, Szá 20, F 7.5 cm.

2. A tál mellett szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VI. t. 8.). A magasság közepe táján négy arányosan elhelyezett bütyök van. M 8, Szá 10, F 3 cm.

3. Az arc előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VI. t. 7.). A fülek tövét bütyköktől megszakított oldalperem köti össze. M 21, Szá 12, F 9 cm.

39. *sír.* Mé 180 cm. Feldúlták. Két melléklete volt.

1. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (VI. t. 14.). A peremből kiinduló és aszimmetrikusan elhelyezkedő fülek az alig észrevehető vállban végződnek. Az edény lapított félgömbformájú. Vörössesszürke. M 5, Szá 10, F 3.5 cm.

2. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kisedény (VI. t. 9.). A fül tövéből perem húzódik. M 8, Szá 11, F 7 cm.

40. *sír.* Mé 100 cm. Jobb oldalán fekvő csontváz. Feje kb. 20 cm-re volt a bolygatatlan testtől. Mellékletei:

1. A bal könyökhajlásban szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VI. t. 11.) Legnagyobb öblösödése a magasság közepe táján van. Alsó része fordított csónkakúpformájú, nyaka meg-

közelítőleg hengeres. Pereme hiányos, fenéke rongált. Színe fekete. M 10, Szá 9 cm.

2. A bal vállon vastagodó szárú, csavarmenetes aranyfüggő (XIX. t. 60.).

3. A bal lapocka alatt bronztör (XIX. t. 59.). Nagyjából hosszú egyenlőszárú háromszögre emlékeztető alak. Nyélbeerősítés céljából a szélesedő végénél két helyen átfúrták.

4. A mellen nyéllyukas kőbalta, erős éllel (XIX. t. 65.). M 4, Am 8.5, a lyuk 2 cm.

5. Az ásatási naplóban fel nem tüntetett helyről előkerült egy csiszolt simítókö (XIX. t. 64.).

6. Középen átfúrt emberi térdkalács (?) (XIX. t. 63.).

41. sír. Mé 90 cm. Jobb oldalán fekvő, 162 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. Lábai előtt enyhén kihajló peremű, befelé homorodó fenekű, magasfülű edény (VI. t. 13.). Alul gömbölyű, felül hengeres. A nyaki részen a füllel szemben és kétoldalt két-két lencsedísz van. M 6.5, Szá 6, F 2 cm.

2. Az arc előtt magas talpon álló kétfülű kancsó (VI. t. 16.). Az edény szája a két fül közötti távolság közepén csúcsosan ugrik ki. Alsó része gömbölyű, a felső csonkakúpos. A peremet a közepén homorodó fülek kiindulásánál pontsor díszíti. A fülek közepén három bekarcolt vonal halad végig. A perem alatt és a fülek tövénél szintén három-három bekarcolt vonalat találunk. A felső részen mindkét oldalon két — pontokkal övezett — lencseszerű bemélyedés van. Az alsó és a felső rész élesen válik el egymástól s a választó vonal felett három bekarcolt egyenes fut körbe. Az alsó részt turbánszerű hornyolások díszítik. A talp felső részén három vonal halad körbe s a talp szélei rovátkoltak. M 18, Szá 8, illetve 14, F 6 cm.

42. sír. A sírban négy csontváz volt (V. t. 2.). Két gyermekcsontváz melléklet nélkül feküdt, a másik kettő homloka előtt egy-egy kis-edény helyezkedett el. A csontvázak méretei az ásatási naplóban nem szerepelnek. A mellékleteket az alábbiakban ismertetjük:

1. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VI. t. 12.). Alsó része összenyomott gömbhöz hasonlít, nyaka hengeres. Legnagyobb öblösödése felett pontsor halad körbe. M 8.5, Szá 6.5, Ö 7, F 2 cm.

2. Kétfülű, befelé homorodó fenekű, edény töredéke (VI. t. 10.). A meglévő alsó rész lapított gömbhöz hasonlít. A füleknek csak a töve van meg. M 6, F 2 cm.

3. Kis hajlást mutató ciprusi tű (XIX. t. 7.). Karikaszerűen visszahajló vége alkotja a tű fejét. Közvetlenül a fej alatt kilencszeres tekercs csavarodik a tűre. A két végének távolsága 16 cm.

Az ásatási napló ugyan nem tünteti fel, de a táblán a 42. sír mellékleteként szerepel még két kisebb tárgy:

4. Bronztekercsből készült cső (XIX. t. 3.). A tekercs 41 fordulata

olyan erősen egymáshoz simul, hogy szinte zárt csövet alkot; kissé ívesen meghajlik. Két végének távolsága 11 cm.

5. Gyöngyfüzér (XIX. t. 4.). amelyet 17 négysarkú, szegletes agyaggyöngy alkot.

43. *sír.* Cédulája az ásatási naplóban üresen maradt. Valószínűleg melléklet nélküli zsugorított csontváz volt benne.

44. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő csontváz foszlánya, mellékletekkel:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó, töredékes állapotban (XII. t. 1.). A peremből kiinduló fülek tövét közepén kiugró kettős bekarcolt vonal köti össze. Az alsó részt függőleges irányú kettős bekarcolt vonalak tagolják. Fekete. Pereme, nyaka és egyik füle hiányos. M 16, Szá 8, F 6 cm.

2. Magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, kihajló peremű, lapított fenekű tál (XII. t. 2.). Alsó része fordított csontkakúpos, nyaka homorodó hengerhez hasonlít. Pereme a fül kiindulásánál kiemelkedik. A fül nem hidalja át a nyakat, hanem a váll felett végződik. A vállat széles, rovátkaszerű bemélyedések tagolják. Alatta és a fenék felett vízszintes irányú, barázdaszerű bemélyedés halad körbe. Az alsó részt a fülnél, a füllel szemben s e két pont távolságának közepén függőleges irányú, kettős bemélyített vonal tagolja. Az edény iszapolása kissé durva. M 14 (a fülnél 18), Szá 28, F 9 cm.

3. A test egész hosszában 108 db, kb. 1 cm átmérőjű bronzpityke (XX. t. 1.).

45. *sír.* Mé 160 cm. Melléklet nélküli gyermekcsontváz.

46. *sír.* Mé 140 cm. Jobb oldalán fekvő, 156 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Az arc előtt szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (VI. t. 17.). Az arányosan elhelyezett fülek tövét oldalperem köti össze. Iszapolása kissé durva, égetése jó. M 13, Szá 39, F 10 cm.

2. A tálban kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VI. t. 18.). A fülek töve alatt perem halad körbe, amely a füleknél s ezek távolságának közepén szögesen kiugrik. E kiugrásoktól a fenékig bordadisz húzódik. Fekete. M 18, Szá 11, F 7 cm.

3. A térdek irányában kihajló peremű lapított fenekű, fületlen edény (VI. t. 15.). Peremét egymással szemben két-két helyen átfúrták. Vörössesszürke. M 9.5, Szá 9.5, F 3.5 cm.

4. Az edényhez kúpos fedő is tartozott (VI. t. 15.). M 5, Ám 9.5 cm.

5. A nyakban három csiga (XIX. t. 6.).

6. Az ásatási naplóból nem tűnik ki, de a tábla tanúsága szerint ebből a sírból került még elő öt nagyobb (Ám 2 cm) és négy kisebb (Ám 1 cm) bronzpityke.

47. *sír.* Mé 100 cm. Melléklet nélküli feldúlt csontváz.

48. *sír.* Mé 170 cm. Jobb oldalán fekvő, feldúlt csontváz három melléklettel:

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (VI. t. 21.). A fül tövéénél bütyökkel megszakított perem húzódik. M 16, Szá 9.5, F 5.5 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (VI. t. 19.). Legnagyobb öblösödése az alsó harmadnál van. Ettől felfelé és lefelé összeszűkül. A fül tövéénél kettős oldalperem halad körbe, melyet a füllel szemben s a fül és a vele szemközt levő pont távolságainak közepén bütyök szakít meg. Vörössesszürke. M 23, Szá 12, F 7 cm.

3. Erősen kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű tál (VI t. 20.). Magas alsó része fordított csomkakúpos. Fülei aszimmetrikusan helyezkednek el a rövid nyakon. Iszapolása durva. M 17, Szá 34, F 10 cm.

49. *sír.* A sirt bolygatták és három edényt elvittek belőle. Ezekről semmi tudomásunk sincs. Mé 160 cm.

50. *sír.* Mé 120 cm. Jobb oldalán fekvő, 147 cm-ről 95-re zsugorított csontváz. Háta mögött kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (VII. t. 1.). Alsó része nagyjából gömbös forma. Nyaka aránylag enyhe ívelésű. A peremből kiinduló fül tövével egy magasságban perem halad, amelyen a füllel szemben bütykök helyezkednek el. M 24, Szá 15, F 9 cm.

51. *sír.* Mé 100 cm. Feldúlt. Egyetlen melléklete volt.

1. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű korsó (VII. t. 3.). A fülek alatt perem húzódik. Égetése kissé durva. Vörös. M 25, F 8 cm. Az egyik fül, a szájperem és a nyak legnagyobb része hiányzik.

52. *sír.* Mé 100 cm. Kisgyermek feldúlt csontváza, két melléklettel:

1. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (VII. t. 4.). Fülei erősen kiemelkednek a szájperem síkjából. Töyük felett perem húzódik. Legnagyobb öblösödése a fülek alatt van. M 13, Szá 13, F 7 cm.

2. Kihajló peremű, lapított fenekű, több- (valószínűleg négy-) fülű tál, amely azóta veszendőbe ment s így leírását csak fényképe alapján adhatjuk. Falai a fenéktől felfelé fokozatosan kiszélesednek. A peremből kiinduló és az ívelt nyakat áthidaló fülek alig észrevehető vállban végződnek. Pereme és oldala nagyon töredékes. Méreteit nem ismerjük. (VII. t. 2.).

53. *sír.* Mé 240 cm. Jobb oldalán fekvő, 163 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Mellékletei:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű csupor (VII. t. 6.). Alsó része lapított gömbformájú, nyaki része kissé hengeres. Peremből kiinduló füle a nyakat áthidalja. Tövével egy magasságban pontsor húzódik. A fülnél, a füllel szemben kétszer két s e két pont távolságának közepén két pontsor halad a fenékgig. Iszapolása és égetése durva. M 9, Szá 8, F 4 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű korsó (VII. t. 10.). A fülek töve alatt bütykökkel megszakított barázda halad körbe. M 18.5, Szá 12, F 7 cm.

3. Kihajló peremű, erősen profilált fenekű kétfülű tál (VII. t. 9.). A fenéktől felfelé hirtelen kiszélesedik, nyaka hengeres. M 14, Szá 38, F 7 cm. Egyik füle hiányos.

4. A csontváz álla alatt csonttű (XX. t. 11.). H 9 cm. Felső része kiszélesedik és át van lyukasztva.

5. Három átfúrt zápfog (XX. t. 12—14.). Két átfúrt metszőfog (XX. t. 8—9.). három átfúrt emberi térdkalács (XX. t. 18—19.), három disznóagyar, melyeket a tövüknél átlukasztottak (XX. t. 15—16., 20.), hét bronzpityke (XX. t. 23.), hét rovátkolt csontcső, kagylóból készült henger és állati fogak (XX. t. 2.).

6. A nyak körül huszonhét különböző nagyságú hengeresre csiszolt kagylógyöngy (XX. t. 10.), tizenhét fehér krétagyöngy (XX. t. 3., 5—6.) és három szögletes négysarkú gyöngy (XX. t. 4.).

7. Vékony, csőformájú, bronzrudacska (XX. t. 17.). H 11. cm.

8. A medencében ismeretlen rendeltetésű csonttárgy (XX. t. 21.).

54. *sír.* Mé 120 cm. Feldúlták. Melléklete nem volt.

55. *sír.* Mé 160 cm. Baloldalán fekvő, arccal keletnek néző, 152 cm-ről 75-re zsugorított csontváz.

1. Nyakában két nagyméretű és gombosfejű bronztű (XX. t. 24—25.). Hegyük vége felé görbül. H 14 cm.

2. A medencében bronzakasztó (XX. t. 26.). Felső része piskótaformájú és a felerősítés céljából két helyen át van lyukasztva. Alsó része négylevelű lóherére emlékeztet, melynek közepéből horog áll ki.

56. *sír.* Mé 150 cm. Baloldalán fekvő, arccal keletnek néző 110 cm-ről 60-ra zsugorított csontváz, edénnyel:

1. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VII. t. 5.). Alsó része összenyomott gömbhöz hasonlít, felső része erősen tölcseresedik. A peremből kiinduló és a hosszú nyakat áthidaló fülek tövét két bekarcolt vonal köti össze. Az alsó részt függőleges irányú egyes, illetve kettős bekarcolt vonalak tagolják. M 9, Szá 6, F 2 cm.

57. *sír.* Mé 120 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 110 cm-ről 70-re zsugorított csontváz. Háta mögött három edény.

1. Négyfülű, szélesen kihajló peremű, lapított fenekű tál (VII. t. 11.). Alsó része rövid, fordított csonkakúphoz hasonlít, nyaka hengeres. Fenekének belső részét kettős vonalából álló kettősszárú bemélyített kereszt díszíti, melynek közepét vonalak töltik ki. M 6, Szá 22, F 7 cm.

2. Kihajló peremű, gömbölyödő fenekű, kancsóformájú kis edény (VII. t. 8.). Alsó részének erős öblösödéséhez képest a nyak igen szűk. M 12, Szá 6, F 16.

3. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, kancsóformájú kis edény (VII. t. 7.). A peremből kiinduló fülek végződésénél perem halad körbe. M 10, Szá 7, F 2 cm.

4. Két átlukasztott metszőfog és egy pectunculus kagyló (XIX. t. 9—11.).

58. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, nyugatnak néző, 158 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VII. t. 16.). A magasság közepe táján kettős bekarcolt vonal fut körbe, amelyből négy helyen arányosan elhelyezett kettős bemélyített vonalak haladnak a fenékig. A peremet két helyen átfurták fedő felerősítése céljából. M 9, Szá 10, F 6 cm.

2. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VII. t. 13.). A fülek töve alatt két bemélyített vonal fut körbe. Az alsó részt négy helyen függőleges vonalak tagolják arányos részekre. M 14, Szá 11, F 6.5 cm.

3. Kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (VII. t. 12.). Fülei aránytalan távolságokra osztják a nyakat. M 13, Szá 35, F 8 cm.

Az ásatási napló említ még két csonttűt, amelyek a medencében, illetve a nyaknál kerültek elő, azonban ezek elvesztek vagy a szórványok közé keveredtek.

59. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták. Melléklete nem volt.

60. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták. Melléklete nem volt.

61. *sír.* Mé 50 cm. Jobb oldalán fekvő, 163 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, melléklet nélkül.

62. *sír.* Mé 110 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délnek néző, 158 cm-ről 115-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VII. t. 14.). Alsó része gömbölyű, magas nyaka hengeres. M 9, Szá 7.5, F 3 cm.

2. Kissé kihajló peremű, profilált fenekű kétfülű kancsó (VII. t. 20.). Alul összenyomott gömbhöz hasonlít, nyaka erősen szűkül. Legnagyobb öblösödése felett két pici fül van egymással szemben. Színe vörös. M 19, Szá 11, F 7 cm.

3. Kihajló peremű, lapított fenekű négyfülű tál (VII. t. 15.). Alsó része fordított csonkakúpos, nyaka hengeres. Egyik füle hiányzik. M 15, Szá 42, F 12 cm.

Az ásatási napló szerint az áll alatt kagylógyöngy, a fej fölött pedig néhány bronzpityke volt, de ezek elvesztek.

63. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délnek néző, 130 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz, melléklet nélkül.

64. *sír.* Mé 220 cm. Bal oldalán fekvő, arccal északkeletnek néző, fejfel nyugatnak fektetett, 152 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A medence mögött lapított fenekű, kihajló peremű, négyfülű tál (VII. t. 17.). Közepében az 57. *sír* 1. mellékletéhez hasonló díszítésű (VII. t. 11.). M 7, Szá 20, F 6 cm.

2. A tál mellett kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VII. t. 19.). Alsó része félgömbszerű, nyaka hengeres. A legnagyobb öblösödés felett egymással szemben két átfúrt bütyök van. M 7, Szá 8, F 4.5 cm.

3. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VII. t. 18.). Alul gömbölyű, felül hengeres. A fülek tövét alulról pontsorral szegélyezett hármass bekarcolt vonal köti össze. Felette zászló-

dísz, alatta függőleges irányú bemélyedések vannak. M 16, Szá 11, F 7 cm.

4. A kézfejek 37 szemfogból (XX. t. 28., 39.) és 18 metszőfogból álló füzér (XX. t. 27.), hat hengeresre csiszolt kagylógyöngy (XX. t. 32., 34.), hét dentálum (XX. t. 30., 37.) és öt szegletes négysarkú gyöngy (XX. t. 31.).

5. A nyakban csonttű (XX. t. 38.). Egyik vége hegyes, a másik kiszélesedik és át van furva. H 5 cm.

6. A gyöngyök között bronzdarab (XX. t. 35.).

65. sír. Mé 110 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délnek néző, 162 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. A medence mögött erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VIII. t. 4.). Alsó része lapított gömbszerű, nyaka összehúzó. Fülei alatt perem húzódik. Színe fekete. M 22, Szá 13, F 7 cm.

2. Mellette enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű csupor (VIII. t. 1.). Alsó része erősen öblösödik, nyaka enyhén ível. A peremből kiinduló fül fogantyú mintájára van kiképezve. Az edény iszapolása és égetése durva. M 7, Szá 8, F 6 cm.

3. A csontváz előtt kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (VIII. t. 3.). M 16, Szá 43, F 15 cm.

66. sír. Mé 250 cm. Bal oldalán fekvő, 162 cm-ről 105-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Az arc előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (VIII. t. 6.). A fülek töve alatt három párhuzamos bekarcolt vonal halad körbe; ezekből a füleknél és távolságaik közepén hasonló, de függőleges irányú dísz húzódik a fenéig. Az edény vöröses-szürke. M 2, Szá 14, F 9 cm.

2. A lábak előtt egy tában kissé kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VIII. t. 2.). Alsó része összenyomott gömbformájú, nyaka hengeres. Nyaka alatt alul pontsorról szegélyezett kettős bekarcolt vonal húzódik. Alsó részét kétszer két bekarcolt vonal között levő geometrikus díszek osztják négy részre. M 6, Szá 6, F 3 cm.

3. A tál kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű (VIII. t. 5.). A fülek között bordák díszítik. M 20, Szá 52, F 10 cm.

Az ásatási napló említést tesz egy bronztűről is, amely eltűnt.

67. sír. Mé 200 cm. Bal oldalán fekvő, arccal keletnek néző 166 cm-ről 110-re zsugorított csontváz. A koponyán trepanálás (XX. t. 53., 54.). Két melléklet került elő a sírból:

1. A koponya előtt enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (VIII. t. 7.), melynek legnagyobb öblösödése az alsó rész közepén van. Nyakának ívelése igen kicsi. A peremből kiinduló és a kiindulásnál közepén homorú fülek áthidalják a hosszú, megközelítőleg hengeres nyakat s tövüket a távolságuk közepén kiugró kettős oldalperem köti össze. Az alsó részt a fülek s ezen kiugrások két oldalán függőleges irányú kettős bekarcolt vonal tagolja. M 13, Szá 15, F 8 cm.

2. A medence előtt hosszúkás, nagyjából háromszög formájú bronztör. Nyélbeillő vége körívesen meghajlik. H 10 cm (XX. t. 55.).

68. *sír.* Mé 200 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 88-ra zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A koponya mögött kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen tál (VIII. t. 8.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 15, Szá 30, F 10 cm.

2. A csontváz előtt kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű oldalperemes kancsó (VIII. t. 10.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 16, Szá 9, Ö 15, F 7 cm.

3. A bal kéznél szélesen kihajló peremű, gömbölyű fenekű, egyfülű kis kancsó (VIII. t. 9.). M 9, Szá 6 cm.

4. A bal csuklón két átfúrt szemfog és egy átfúrt metszőfog.

69. *sír.* Mé 180 cm. Bal oldalán fekvő, keletnek néző 172 cm-ről 105-re zsugorított csontváz, három edénnyel, amelyek elvesztek. Ezek egyike az 5. *sír* 2. mellékletéhez hasonló kis bögre, másika egyfülű kancsóformájú edény volt, míg a harmadik négyfülű tál.

70. *sír.* Mé 220 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 165 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, öt melléklettel, amelyek ma már nincsenek meg. Ezek között három egyfülű korsó, egy kétfülű tál és egy csonttű volt.

71. *sír.* Mé 70 cm. Feldúlták. Melléklete nem volt.

72. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, keletnek néző, 144 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Őlében szélesen kihajló peremű, erősen profilált fenekű tál (VIII. t. 12.). Színe fekete. M 11, Szá 26, F 7 cm.

2. A másik edény az ásatás ideje óta tönkrement vagy elveszett. Fényképe szerint magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, kissé kihajló peremű bögre volt (VIII. t. 11.).

3. A jobb kézfejnél két átfúrt szemfog (XX. t. 47—48.), három átlukasztott metszőfog (XX. t. 41—43.), három dentálium (XX. t. 45—46., 52.), egy krétagyöngy (XX. t. 51.) és columbella rustica (XX. t. 50.).

4. A mellkason csontlunula (XX. t. 44.).

73. *sír.* Mé 130 cm. Feldúlták. A feldúlt csontvázdarabok között szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (VIII. t. 14.). M 11, Szá 11 cm.

74. *sír.* Mé 200 cm. Bal oldalán fekvő, arccal délnek néző, 174 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (VIII. t. 16.). M 22, Szá 13, F 7 cm.

2. Kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (VIII. t. 18.). A perem hiányos. M 9,5, Szá 9, F 4,5 cm.

3. Szélesen kihajló peremű, kétfülű, erősen profilált fenekű, bordákkal díszített tál (VIII. t. 17.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 18, Szá 41, F 10 cm.

75. *sír.* Mé 50 cm. Jobb oldalán fekvő, feldúlt csontváz két melléklettel:

1. A csontváz előtt magasan kiemelkedő egyfülű, enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű edény (VIII. t. 13.). Alsó részét bekarcolt vonalaktól határolt turbánszerű hornyolatok borítják. Színe vörös. M 7 cm, pereme és nyaka hiányos.

2. Mellette enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű, magasfülű edény (VIII. t. 15.). M 7, Szá 6 cm.

76. *sír.* Mé 160 cm. Bal oldalán fekvő, 160 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. A koponya előtt magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, szélesen kihajló peremű, csövestalpú tál (IX. t. 1.). Nyaka hengeres, középső része fordított csonkakúpos. A fül a perem fokozatos emelkedése után magaslik ki. A fül töve alatt a nyak alsó részét köröskörül recézet díszíti. Ez alatt két széles bemélyített vonal halad körbe, amelyekből két helyen függőleges irányú, barázdaszerű, kettős vonal húzódik a talpig. A talp csöcszerű és alul kihajló peremű. M 15, Szá 29, T 14 cm.

2. A tál mellett egyenes peremű, lapított fenekű, egyfülű kis edény (IX. t. 2.). Alsó része fordított csonkakúpos, középső része csonkakúpos, nyaka tölséres. A szájperem a füllel szemközt kiugrik. A középső részt kettős bekarcolt zeg-zug-vonal között levő bemélyített rövid vonalak díszítik. A fül hiányzik. Iszapolása durva, égetése elég jó. M 7, Szá 5, F 2 cm.

77. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, 105 cm-ről 70-re zsugorított csontváz, melléklettel:

1. A medence előtt kissé kihailó peremű, lapított fenekű, négyfülű tál ujjbenyomásos díszítéssel (IX. t. 3.). M 10, Szá 23, F 8 cm.

2. A lábak előtt enyhén kihajló peremű, gömbölyű fenekű, kétfülű kis edény (IX. t. 4.). M 8, Szá 5 cm.

3. Mellette enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, edény (IX. t. 5.). Alsórésze erősen öblösödik, nyaka enyhén ívelt. Fekete. M 10, Szá 12, F 6.5 cm.

4. A jobb karon kettős csavarodású bronzkarperec. Ám 5 cm. (XXI. t. 72.).

5. A lapockákon egy-egy ciprusi tű (XXI. t. 70—71.); alsó harmadukban erősen meghajlanak. Fejük karikaszerű visszahailásból iött létre. Közvetlenül a fej alatt spirális tekercs borítja. Egyikük hossza 11, a másiké 9 cm.

78. *sír.* A 75. *sír* alatt helyezkedett el. Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő, 175 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A csontváz előtt kihailó peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (IX. t. 6.). Fülei a peremből indulnak ki. Iszapolása elég jó, égetése kissé durva. M 25, Szá 13, F 8 cm.

2. A medence előtt erősen kihajló peremű, ujjbenyomásos fenekű, egyfülű, peremes kis bögre (IX. t. 9.). Fekete. M 9, Szá 6, F 2 cm.

79. *sír.* Mé 75 cm. Bal oldalán fekvő, 122 cm-ről 60-ra zsugorított gyermekcsontváz. Előtte profilált fenekű, kétfülű korsó (IX. t. 8.).

Legnagyobb öblösödése a peremből kiinduló ívelt fülek töve alatt van. A felső rész csonkakúpos. A száj a két fül távolságának közepén mindkét oldalt szögesen kicsúcsosodik. A fülek felső részén egy-egy felfelé álló dudorodás. A legnagyobb öblösödésen — a fülek és a száj kiugrásai alatt — koncentrikus félkör szerű bemélyedésektől szegélyezett bütykök helyezkednek el. A fülek tövét perem köti össze, amely alatt széles bemélyedés halad körbe. M 16.5, Szá 14, illetve 10, F 7 cm.

80. *sír.* Mé 210 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. Feje előtt kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (IX. t. 12.). Gömbölyödő alsó része erősen öblösödik, míg a nyak meglehetősen összeszűkül. A peremből kiinduló fül tövének kettős oldalperem halad végig, melyet a fülnél, a füllel szemben s e két pont távolságának közepén pici fülecske hidal át. Fekete. M 20, Szá 11, F 7 cm.

2. A medencecsont felett kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (IX. t. 7.). M 13, Szá 33, F 8.5 cm.

81. *sír.* Mé 70 cm. Feldúlták. Egy kihajló peremű, lapított fenekű négyfülű tál került elő belőle (IX. t. 11.). M 14, Szá 34, F 10 cm.

82. *sír.* Mé 80 cm. Feldúlták.

1. Az összetört koponyánál enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, magasan kiemelkedő egyfülű kis edény (XIII. t. 6.). Alsó része félgömb formájú; a meglehetősen magas nyak hengeres. A fül tövének, a vele szemközt levő oldalon s e két pont távolságának közepén, bütyök helyezkedik el. M 8, Szá 7.5, F 4 cm.

83. *sír.* Mé 90 cm. Feldúlták. Egyetlen melléklete magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, kissé kihajló peremű edény (IX. t. 17.). Legnagyobb öblösödése a hasi rész közepén van. Nyaka tölcéses, alsó része összenyomott gömbhöz hasonlít. A füllel szemközt s a fül és a vele szemben levő pont távolságának közepén három-három lencseszerű bemélyedés van. M 7.5, Szá 7, F 4 cm.

84. *sír.* Mé 160 cm. Feldúlták. Egyedüli melléklete erősen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (IX. t. 18.). Iszapolása durva, égetése elég jó. M 9, Szá 9, F 5 cm. A perem hiányos.

85. *sír.* Mé 80 cm. Bal oldalán fekvő, keletnek néző, 164 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A csontváz előtt magasfülű, gömbölyű fenekű, kissé kihajló peremű edény (IX. t. 16.). Alsó részén turbánszerű dísz van. M 6, Szá 6.5 cm.

Az ásatás óta veszendőbe ment két edény, melyek leírását fényképeik alapján adjuk.

2. Kétfülű, lapított fenekű edény (IX. t. 15.). Alsó része fordított csonkakúpalakú, felső része magasabb csonkakúpszelvény, amelynek oldalai kissé homorodnak. A két rész érintkezési vonala kiemelkedik. A szájpereből kiinduló erősen ívelt fülek az osztóvonalon illeszkednek az oldalhoz.

3. Lapított fenekű, valószínűleg kétfülű, edény töredéke. A meglevő alsó rész fordított csonkakúpos (IX. t. 10.).

86. *sír.* Mé 160 cm. Jobb oldalán fekvő, 154 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. A fej mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (IX. t. 14.). M 17, Szá 13, F 9 cm.

2. A kancsó mellett szélesen kihajló peremű, kissé profilált fenekű, kétfülű tál (IX. t. 13.). Alsó része fordított csonkakúpos, rövid nyaka kissé homorú. A fülek töve enyhén kiemelkedő vállon helyezkedik el, amelyet rovátkák borítanak. Az edény iszapolása kissé durva. M 12, Szá 30, F 9 cm.

87. *sír.* Mé 110 cm. Jobb oldalán fekvő, keletnek néző, 165 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két edénnyel.

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (IX. t. 19.). M 15, F 6 cm.

2. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (IX. t. 20.). M 8, Szá 32, F 9 cm.

88. *sír.* Mé 200 cm. Bal oldalán fekvő, keletnek néző, 174 cm-ről 115-re zsugorított csontváz. A koponya előtt kissé kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó (IX. t. 21.). Díszített. Fekete. M 12, Szá 3, F 7 cm.

89. *sír.* Mé 140 cm. A sírban két csontváz feküdt: egy női és egy gyermek. Talán az anyát temették el gyermekével? A női csontváz jobb oldalán feküdt és keletnek nézett. 156 cm-ről 90-re zsugorították. A gyermek az anya lábánál helyezkedett el. 100 cm-ről 70-re zsugorították. A sírból két edény került elő:

1. A női csontváz vállánál magasan kiemelkedő egyfülű, enyhén kihajló peremű, profilált fenekű kancsó (X. t. 1.). Felső része csonkakúpos, az alsó félgömb formájú. Fülét ansa-lunata mintájára képezték. A szájperem és a fül alatt kettős bekarcolt vonal halad körbe. Az alsó részt turbánszerű hornyolások díszítik. Az alsó és felső rész elhatárolása szögletes és rovátkák helyezkednek el rajta. M 12.5 (a fülénél 15.5), Szá 9, F 5 cm.

2. A második edény az ásatás óta elveszett. Fényképe alapján: Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű tál, amelynek nagyjából fordított csonkakúpos formája van. Füle a peremből indul ki és a rövid nyak áthidalása után a vállban végződik (X. t. 2.).

90. *sír.* Mé 80 cm. Feldúlták. Melléklete nem volt.

91. *sír.* A 90. *sír* alatt feküdt. Mé 130 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 90-re zsugorított csontváz. Mögötte edények feküdtek:

1. Szélesen kihajló peremű, kissé profilált fenekű, egyfülű, karcsú nyakú kancsó (X. t. 5.). Alsó része erősen öblösödik és összelapított gömb benyomását kelti. A peremből kiinduló fül végződésénél perem fut körbe, mely alatt pontsor vonul végig. Fekete. M 15.5, Szá 10.5, F 5 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, gömbölyű fenekű, egyfülű kancsó (X. t. 4.). Fekete. M 10, Szá 6 cm.

3. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (X. t. 3.). M 14, Szá 24, F 7 cm.

92. *sír.* Mé 70 cm. Bolygatott csontváz.

93. *sír.* Mé 140 cm. Bal oldalán fekvő, 162 cm-ről 115-re zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. Előtte kissé kihajló peremű, lapított fenekű kétfülű kancsó (X. t. 6.). Peremmel és bemélyített vonallal díszített. M 12, Szá 10, F 6 cm.

94. *sír.* Mélysége az ásatási naplóban nem szerepel. Feldúlták. Melléklete nem volt.

95. *sír.* Mé 170 cm. Jobb oldalán fekvő, 160 cm-ről 110-re zsugorított csontváz három melléklettel:

1. A csontváz előtt magasan kiemelkedő, ansa-lunata fülű, szélesen kihajló peremű, lapított fenekű tál (X. t. szám nélkül a 3. alatt!) Válla rovátkolt. Fekete. M 9 (a fülnél 14), Szá 23, F 8 cm.

2. A tál mellett profilált fenekű, kétfülű kancsó feküdt (X. t. 9.). Alsó része gömbölyű, nyaka fordított csonkakúpos. Fülei ansa-lunata. Szája karéjokból áll, melyeket erősívű bevágódások kötnek össze a füllel. A legnagyobb öblösödés felett — a fülek távolságának közepén — az edényoldal szögesen kiugrik. A fülek alatt s az előbbi kiugrások két oldalán függőleges irányú kettős barázdák tagolják az alsó részt. M 17, Szá 13, F 5 cm.

3. A csontváz nyakánál két nagyméretű bronztü (XXII. t. 1., 7.). Kétharmad részüknél erősen meghajlították. Alsó végüket a kétoldalas fibulák mintájára alakították. Két végük távolsága 28 cm.

96. *sír.* Mé 100 cm. Jobb oldalán fekvő, 147 cm-ről 95-re zsugorított csontváz. A kezek a térdeket fogták. A fej előtt magasan kiemelkedő egyfülű, kissé kihajló peremű, lapított fenekű edény (X. t. 7.). M 9, Szá 8, F 5 cm.

97. *sír.* Mé 120 cm. Jobb oldalán fekvő, 152 cm-ről 105-re zsugorított csontváz. Feje alatt trapézformájú csontakasztó, melynek felső részén négy lyuk van. A trapéz alsó részéből emelkedik ki a horog (XX. t. 40.).

98. *sír.* Mé 65 cm. A sírban jobb oldalán fekvő, 150 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. A lábhajlásnál zsugorított gyermekcsontváz. A nagyobb csontváz feje előtt kihajló peremű, lapított fenekű, díszített egyfülű kancsó (X. t. 11.). M 18, Szá 11, F 6.5 cm.

99. *sír.* Mé 110 cm. Bal oldalán fekvő, 142 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz: előtte profilált fenekű, kissé kihajló peremű, kétfülű kancsó (X. t. 15.). Bemélyített vonalak és pontsor díszítik. M 15, Szá 9.5 F 6 cm.

100. *sír.* Mé 180 cm. Bal oldalán fekvő, zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A csontváz előtt erősen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (X. t. 8.). M 7, Szá 25, F 5.5 cm.

2. A tálhoz kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó támaszkodott (X. t. 14.). M 17, Szá 12, F 5 cm. Egyik füle letörött.

101. *sír.* Mé 150 cm. 148 cm-ről 100-ra zsugorított hasonfekvő csontváz, három melléklettel:

1. Térdei előtt egyenes peremű, lapított fenekű, magasan kiemelkedő egyfülű, fordított csonkakúpformájú tál (X. t. 10.). M 5, Szá 10, F 5 cm.

2. Az arc előtt magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, enyhén kihajló peremű kis edény (X. t. 12.). Dudorral van díszítve és az alsó részt függőleges irányú barázdák tagolják. Iszapolása és égetése durva. Fekete. M 7 (a fülnél 9.5), Szá 7, F 4 cm.

3. A karok előtt enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, magasan kiemelkedő egyfülű edény (X. t. 16.). A füllel szemközti részét a legnagyobb öblösödésen dudor díszíti. M 10, Szá 11, F 6.5 cm.

102. *sír.* Mé 130 cm. Jobb oldalán fekvő, 180 cm-ről 150-re zsugorított csontváz. A 98. *sír* alatt feküdt. A sírból három edény került elő.

1. A csontváz előtt egyenesperemű, lapított fenekű, fületlen edény, két bütyökkel (X. t. 18.). M 9, Szá 7, F 4.5 cm.

2. Mellette kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű korsó (X. t. 17.). M 18, Szá 13, F 9 cm.

3. A kezek előtt kissé kihajló peremű, talpas, négyfülű tál. Bordák díszítik (X. t. 13.). M 12, Szá 30, T 10 cm.

103. *sír.* Mé 190 cm. Bal oldalán fekvő, keletnek néző, 130 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A csontváz előtt szélesen kihajló peremű, ujjbenyomásos fenekű, egyfülű, kancsóformájú edény (X. t. 19.). M 10, Szá 6, F 2 cm.

2. Mellette szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű korsó (X. t. 20.). M 15, Szá 10, F 6 cm.

104. *sír.* Mé 160 cm. Bal oldalán fekvő, 155 cm-ről 105-re zsugorított csontváz. Előtte tál feküdt, melynek cserepei összetörték. A tálban disznócsontok.

105. *sír.* Mé 190 cm. Jobb oldalán fekvő, 155 cm-ről 105-re zsugorított csontváz. Bal kezét felhúzták az áll alá.

A koponya mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű oldalperemes kancsó (X. t. 22.). Vörösszínű. M 21, Szá 11, F 8 cm.

A bal csípőn három csontgyöngy, melyek közül kettőt körbehaladó barázdászerű bemélyedés díszít.

A koponya mögött hét bronzpityke. Elhelyezésükből ítélve eredetileg szalagon lehettek.

106. *sír.* Mé 110 cm. Jobb oldalán fekvő, 136 cm-ről 75-re zsugorított csontváz. Térdeit a váll magasságáig felhúzták. A csontváz előtt lapított fenekű, kissé kihajló peremű, kétfülű kancsó (X. t. 26.). M 17, Szá 11, F 6.5 cm.

107. *sír.* Mé 80 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 85-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. Arca előtt kissé kihajló peremű, profilált fenekű, magasan kiemelkedő egyfülű edény (X. t. 25.). Bemélvített vonalak és kidudorodások díszítik. M 9 (a fülnél 11.5), Szá 9, F 5 cm.

2. Mellette egy hozzá hasonló és tőle csak méreteiben különböző kis edény volt (X. t. 21.). Vörös. M 7.5 (a fülnél 9), Szá 7, F 4 cm.

108. *sír.* Mé 110 cm. Megbolygatták. Egyetlen melléklete szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű kancsó (X. t. 28.). M 16, Szá 10, F 6 cm.

109. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, 154 cm-ről 85-re zsugorított csontváz mellékletekkel:

1. A fej előtt egyenesperemű, profilált fenekű, kétfülű tál (X. t. 23.). M 9, Szá 20, F 7.5 cm.

2. Ugyanitt enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kis edény (X. t. 24.). Díszítése bekarcolt vonalból és pontsorból áll. M 8, Szá 7, T 5 cm.

3. Az előbbi két edény között egyenes peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó (X. t. 27.). Alsó része erősen kiöblösödik, nyaka aránylag enyhén ívelt és kissé tölcésesen hajlik ki. A peremből kiinduló fülek áthidalják az egész nyakat. M 10, Szá 11.5, F 6.5 cm.

4. A koponyán több bronzpityke, amelyek homlokszorító szalagra lehettek varrva. Kettő maradt meg belőlük (XX. t. 60—61.).

5. A nyakban két görbe tű (XX. t. 59.). Egyiknek csak a vége maradt meg. A másiknak a testét erősen meghajlították. Hegye elvékonyodik, feje karikaszerűen visszahajlik. Két végének távolsága 11 cm.

6. A bal karon ötcsavarodású bronzkarperec (XX. t. 62.). M 3, Ám 6 cm.

110. *sír.* Mé 190 cm. Jobb oldalán fekvő, megbolygatott csontváz mellékletekkel:

1. A csontváz előtt kissé kihajló peremű, lapított fenekű kétfülű edény (XI. t. 4.). Kettős bemélyített vonalak díszítik. M 11, Szá 11, F 5 cm.

Előkerült még a sírból két töredékes edény, melyek azóta elvesztek. Leírásukat fényképeik alapján adjuk.

2. Kihajló peremű, többfülű, lapított fenekű tál töredéke. (XI. t. 2.).

3. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, gömbölyű, alsó részű, kissé ívelt nyakú, fületlen edény (XI. t. 1.). Bemélyített vonalak díszítik. Pereme csonka.

4. A nyakban kilenc columbella rusticából álló fűzér (XX. t. 49.).

111. *sír.* Mé 180 cm. Bal oldalán fekvő, délnek néző gyermek-csontváz, melléklettel:

1. Előtte kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű bordadíszes tál (XI. t. 9.). M 8, Szá 21, F 6 cm.

2. A tál mellett szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (XI. t. 5.). Alsó része megközelítőleg gömbformájú, a felső csonkakúpos. A perem alól kiinduló, erősen megtört fül tövéénél kettős perem halad körbe, melyet a füllel szemközt s a fül és a szemben levő pont távolságának közepén két oldalt átlukasztott bütyök szakít meg. M 17, Szá 11, F 7 cm.

112. *sír.* Mé 90 cm. Bal oldalán fekvő csontváz. Lábaít újabb sírásása alkalmával levágták. Jobb kezével lapított fenekű, kétfülű kan-

csót fogott, amelynek szája a két fül közepén csúcsosan kiugrik (XI. t. 8.). Bemélyített vonalak és dűdörök díszítik. Fekete. M 17, Szá 13, F 7 cm.

113. *sír.* Mé 50 cm. Feldúlt gyermekcsontváz. Egyetlen melléklete egy mély tál, amely azóta elveszett. Fényképe alapján: kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű (XI. t. 6.). Alsó része fordított csanakakúpos, magas nyaka megközelítőleg hengeres. A váll nagyon élesen válik el. A fül a perem alól indul ki és nem ér le a vállasodásig. A perem a fül kiindulásánál kissé felemelkedik. Az alsó részen árktolt díszítés van.

114. *sír.* Mé 130 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz mellékletekkel:

1. A csontváz mögött kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kis bögre (XI. t. 3.). Alsó része gömbformájú, nyaka kis homorodást mutató hengerhez hasonlít. A két fül tövét bekarcolt vonal köti össze. M 9, Szá 8, F 5 cm.

2. Szintén a csontváz mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XI. t. 7.). Vörössesszürke. M 16, Szá 12, F 8 cm.

3. A csontváz ölében két átfúrt zápfog, öt átyukasztott szemfog és két metszőfog (XXI. t. 1., 2., 3., 16., 17.).

4. A koponya mögött kilenc bronzpityke (XXI. t. 18—26.).

5. A medence mellett egy szem borostyángyöngy tíz dentaliummal (XXI. t. 14., 33.).

6. A fej körül s a test hosszában a térdig 16 nagyobb és 40 kisebb hengeresre csiszolt kagylógyöngy és 23 négysarkú szegletes agyaggyöngy (XXI. 15., 29—31.).

7. A medencében 4 kagyló (XXI. t. 5—8.).

8. A medence mellett egy szürke és két fehér folyami kavics; mellettük nyéllukas, széleshátú kőbalta töredéke. (XXI. t. 4., 27—28., 37.).

9. A medence mögött két, az áll alatt egy csontár (XXI. t. 9—11.).

10. Lapos, közepén átfúrt csontkorong (XXI. t. 12.).

11. Kődarab (XXI. t. 13.).

115. *sír.* Mé 70 cm. Feldúlták. Két melléklete volt:

1. Négyfülű, profilált fenekű tál (XI. t. 10.). Iszapolása kissé durva, égetése jó. M 10, Szá 24, F 10 cm.

2. Lapított fenekű, karélyos szájú, kétfülű kancsó (XI. t. 13.). Díszítése bemélyített vonalakból áll. M 17, Szá 13, F 6 cm.

116. *sír.* Mélységét nem tünteti fel az ásatási napló. Feldúlták. Egyedüli melléklete lapított fenekű, kétfülű, karélyos szájú kancsó, amelyet bemélyedő vonalak díszítenek (XI. t. 12.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 14, F 5.5 cm.

Egy gyöngyszem is került elő a sírból.

117. *sír.* Mé 250 cm. Jobb oldalán fekvő, 152 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz három melléklettel:

1. A koponya előtt kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen tálcácska (XI. t. 16.), amely félgömbformájú. M 5, Szá 9, F 2 cm.

2. A medence mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, peremes egyfülű kancsó (XI. t. 14.). M 17, Szá 10, F 6 cm.

3. Kezei előtt erősen kihajló peremű, lapított fenekű, borda-diszes, kétfülű tál (XI. t. 15.). Fekete. M 13, Szá 38, F 10 cm. A nyakon két csonttű.

118. *sír.* A 112. *sír* alatt feküdt. Mé 130 cm. Bal oldalán fekvő, 160 cm-ről 110-re zsugorított csontváz. A koponya előtt két melléklet volt:

1. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű, zeg-zug vonallal díszített tál (XI. t. 17.). Fekete. M 11, Szá 30, F 8.5 cm.

2. Magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, kissé kihajló peremű, profilált fenekű edény (XI. t. 11.). Bemélyített vonalak és pontsorok díszítik. M 11 (a fülnél 14), Szá 10, F 7 cm.

119. *sír.* Mé 140 cm. Kis gyermekcsontváz. Térdei közt átfúrt fog.

120. *sír.* Mé 220 cm. Bal oldalán fekvő, 174 cm-ről 130-ra zsugorított csontváz, két edénnyel.

1. Kihajló peremű, lapított fenekű egyfülű kancsó, peremmel (XI. t. 20.). M 18, Szá 12, F 6.5 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (XI. t. 18.). M 15, Szá 35, F 8.5 cm.

A jobb kézfej körül néhány krétagyöngy volt, de ezek elvesztek.

121. *sír.* Mé 160 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 120-ra zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A medencében egyenesperemű, lapított fenekű, egyfülű tál (XI. t. 19.). Félgömb formája van. Erősen ívelt füle a perem alól indul ki. M 13, Szá 22, F 8 cm.

2. A medence mögött szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, háromfülű kis edény (XI. t. 21.). Alsó része gömbölyű; nyaka rövid fordított csonkakúphoz hasonló. A legnagyobb öblösödés felső részén kettős bemélyített vonal halad, amely a fülek távolságának közepén csúcsosan kiugrik. A fülek alatt s ezen kiugrások két oldalán kettős bemélyített vonalak húzódnak a fenék irányába. M 8, Szá 8, F 5 cm.

3. A lábaknál lapított fenekű, kétfülű kancsó (XI. t. 22.). Alsó része gömbölyű, nyaka rövid fordított csonkakúphoz hasonló. A perem a két fül távolságának közepén szögesen kiugrik. A fülek ansa-lunatak és erősen íveltek. Tövük alatt egy-egy bütökszerű kiemelkedés van, amelyet két oldalról kettős bemélyített és ferde vonal fog közre. A legnagyobb öblösödés felső részén kettős barázda halad végig, mely a száj kiugrásainak megfelelően szögesen kiugrik. A fülek és kiszögelések két oldalán függőleges irányú, széles barázdaszerű vonalak húzódnak a fenékig. A fülek közepén hasonló dísz van. M 13, F 7 cm.

122. *sír.* Mé 220 cm. Jobb oldalán fekvő, 160 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Mögötte három edény:

1. Kissé kihajló peremű lapított fenekű egyfülű köcsög (XII. t. 4.). Füle a peremből indul ki és a legnagyobb öblösödés felett illesz-

kedik az oldalhoz. Alsó része fordított, a felső pedig rendes csonkakúpához hasonló. Vörössesszürke. M 19, Szá 11, F 8 cm.

2. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kis edény (XII. t. 9.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 12, Szá 10, F 6 cm.

3. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (XII. t. 5.). M 11, Szá 32, F 7 cm.

123. *sír.* Mé 170 cm. Jobb oldalán fekvő, 156 cm-ről 95-re zsugorított csontváz. Előtte két edény:

1. Magasan kiemelkedő, ansa-lunata fülű, enyhén kihajló peremű, lapított fenekű edény (XII. t. 6.). Különálló alsó része nincs. Nagyjából hengeres. Iszapolása és égetése kissé durva. M 9 (a fülnél 12), Szá 9, F 5 cm.

2. Lapított fenekű, kiugró szájú, kétfülű kancsó (XII. t. 3.). Formája hasonlít a 121. *sír* 3. mellékletéhez (XI. t. 22.). M 16, Szá 11×13, F 8 cm.

3. A csontváz egyik térde felett átyukasztott szemfog volt (XX. t. 57.).

124. *sír.* Mé 90 cm. Bal oldalán fekvő, 164 cm-ről 90-re zsugorított csontváz két melléklettel:

1. Előtte magasan kiemelkedő egyfülű, gömbölyű fenekű, enyhén kihajló peremű edény (XII. t. 8.). M 8 (a fülnél 11), Szá 8 cm.

2. Mellette magasfülű, lapított fenekű, enyhén kihajló peremű edény (XII. t. 15.). Bemélyedő vonalak és hornyolások díszítik. Iszapolása durva. M 11.5 (a fülnél 15), Szá 10, F 6 cm.

125. *sír.* Mé 60 cm. Jobb oldalán fekvő, 127 cm-ről 75-re zsugorított gyermekcsontváz mellékletekkel:

1. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XII. t. 7.). Füle a szájperemből indul, annál magasabbra nem emelkedik és erős ívelés után a legnagyobb öblösödésnél illeszkedik az oldalhoz. Alsó része gömbölyű, nyaka hengeres. M 5.5, Szá 6, F 2.5 cm.

2. Magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, erősen kihajló peremű bögre (XII. t. 11.). Alsó része gömbölyű, nyaka csonkakúpos. A két rész érintkezésénél oldalperem húzódik, amelyet rovátkák borítanak. A nyak közepén három bemélyített vonal halad körbe. Az alsó részen — a füllel szemben s a fül és a vele szemben levő pont távolságának közepén kétoldalt — három barázdaszerű bemélyedéssel övezett erős kidudorodás foglal helyet, amelyeket egymástól kettős bemélyített vonallal szegélyezett függőleges irányú széles barázdák választanak el. A kidudorodásoknak megfelelően a nyakon középen kettő, kétoldalt pedig egy-egy pontsorral övezett lencsedísz van. M 9 (a fülnél 13), Szá 11, F 4.5 cm.

3. Magasan kiemelkedő, ansa-lunata fülű, lapított fenekű, kissé kihajló peremű tál (XII. t. 14.). Fekete. M 10 (a fülnél 12), Szá 17, F 17 cm.

126. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 150 cm-ről 105-re zsugorított csontváz. Bal kezét kinyújtották, jobbát az áll alá felhúzták. Mellékletei:

1. A csontváz térdei előtt lapított fenekű, kihajló peremű, peremes, egyfülű korsó feküdt (XII. t. 18.). M 22, Szá 14, F 8 cm.

2. Mellette szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény, bemélyített vonaldísszel (XII. t. 12.). Iszapolása kissé durva. M 6.5, Szá 8, F 4 cm. A szájerem rongált.

3. A lábaknál erősen kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű tál (XII. t. 17.). M 16, Szá 36, F 8 cm.

4. A koponya alatt két gyöngy, de csak egyik maradt épen (XX. t. 56.).

A bal kéz középső ujján bronzgyűrű. Ám 2 cm.

127. *sír.* A sír mélységét nem tünteti fel az ásatási napló. Jobb oldalán fekvő zsugorított gyermekcsontváz. Irányítása és méretei ismeretlenek. Három melléklete volt:

1. Az arc előtt lapított fenekű, kissé kihajló peremű, négyfülű tál (XII. t. 24.). M 13, Szá 27, F 9 cm.

2. A koponya felett szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű, kancsóformájú, barázdadíszes kis edény (XII. t. 10.). M 12.5, Szá 9, F 4 cm.

3. A lábak előtt szélesen kihajló peremű, ujjbenyomással díszített fenekű, kétfülű, kancsóformájú kis edény (XII. t. 13.). Geometrikus bekarcolt díszek tagolják. M 8.5, Szá 6, F 1.5 cm.

A mellen tizennégy kagylógyöngy és négy dentalium, a nyak alatt 9 cm hosszú, foka felé szélesedő, átfúrt csonttű.

128. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták. Melléklete nem volt.

129. *sír.* Mé 210 cm. Bal oldalán fekvő, 158 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XII. t. 16.). Díszítése bekarcolt egyenes és zeg-zug vonalakból áll. M 16, Szá 11, F 7 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű, bordadíszes tál (XII. t. 20.). Vörösszürke. M 15, Szá 31, F 9 cm.

130. *sír.* Mé 110 cm. A sírban jobb oldalán fekvő 144 cm-ről 90-re zsugorított csontváz mellékletekkel:

1. A csontváz előtt kissé kihajló peremű, magasan kiemelkedő egyfülű, befelé homorodó fenekű kis edény (XII. t. 22.). M 6 (a fül-nél 7.5), F 4 cm.

2. Mellette kihajló peremű, lapított fenekű, magasfülű edény (XII. t. 23.). Háromsoros félkörrel és pontsorról övezett dudor díszíti. M 8, Szá 9, F 3 cm.

3. A jobb térdnél átlukasztott szemfog (XX. t. 58.).

131. *sír.* Mé 70 cm. Bal oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 130 cm-ről 70-re zsugorított csontváz, melléklet nélkül.

132. *sír.* Mé 50 cm. Szétporlott gyermekcsontváz. Előtte magasfülű, profilált fenekű, egyenesperemű kis edény (XII. t. 19.). Pereme a füllel szemben kiugrik. Oldala végig hengeres. A perem alatt a fül kiindulásánál két, a fültőnél pedig három bekarcolt vonal húzódik körbe. Az edény alján a fül alatt s a füllel szemben két oldalt, szív-

alakú kidudorodást találunk, melyeknek között három-három ferdén álló bekarcolt vonal tölti ki. M 7.5, Szá 6, F 4 cm.

133. *sír.* Mé 70 cm. Jobb oldalán fekvő, 147 cm-ről 90-re zsugorított csontváz. Előtte két edény:

1. Enyhén kihajló peremű, magasfülű, lapított fenekű edény (XIII. t. 2.). M 10 (a fülnél 12), Szá 8, F 6 cm.

2. Magastalpú, kétfülű korsó (XIII. t. 1.). Felül bemélyített egyenes és zeg-zug-vonalak, alul turbánszerű hornyolások díszítik. M 20, Szá 9, illetve 14, F 8 cm.

134. *sír.* Mé 120 cm. Bal oldalán fekvő, 148 cm-ről 90-re zsugorított csontváz. Előtte kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kanecsó (XIII. t. 3.). M 14.5, Szá 13, F 7 cm.

135. *sír.* Mé 160 cm. Jobb oldalán fekvő, 146 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kis bögre (XIII. t. 5.). M 14.5, Szá 6, F 2 cm.

2. Erősen kihajló peremű, megrongált fenekű, fületlen edény, két átfúrt bütyökkel (XIII. t. 4.). M 10, Szá 10 cm.

3. Kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű tál (XIII. t. 8.). M 17, Szá 36, F 9 cm.

136. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délnek néző, 165 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, bemélyedő vonalakkal díszített edény (XIII. t. 7.). M 13, Szá 13, F 8 cm.

2. Kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (XIII. t. 12.). M 14, Szá 36, F 11 cm.

137. *sír.* Mé 210 cm. Bal oldalán fekvő, 185 cm-ről 115-re zsugorított csontváz, négy melléklettel:

1. A medencében erősen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kanecsó (XIII. t. 10.). M 21, Szá 12.5, F 7 cm.

2. A koponya előtt kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (XIII. t. 14.). M 10, Szá 9, F 4 cm.

3. A medence mögött kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű tál (XIII. t. 26.). Iszapolása kissé durva, égetése elég jó. M 18, Szá 41, F 11 cm.

4. A jobb kézben háromszög alakú bronztör (XX. t. 55.). Nyélbeillő vége felé kissé körívesen meghajlik és a felerősítés céljából át van fúrva. H 13 cm.

138. *sír.* Mé 150 cm. Bal oldalán fekvő, 150 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A vállnál kihajló peremű, befelé homorodó fenekű pontsorrall díszített, fületlen bögre (XIII. t. 13.). M 7, Szá 7, F 3.5 cm.

2. A medence mögött kihajló peremű, hegyesfenekű, kétfülű kis edény (XIII. t. 9.). M 8.5, Szá 5.5 cm.

3. Mellette kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű korsó (XIII. t. 18.). M 24, Szá 13, F 8 cm.

4. A medence mögül került elő két dentalium (XXI. t. 32.), tizenhat hengeresre csiszolt kagylógyöngy és két bevágásokkal díszített csontcső (XXI. t. 35., 34., 34. a.).

139. *sír.* Mé nem szerepel az ásatási feljegyzésekben. Jobb oldalán fekvő, 145 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. A medencében kissé kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (XII. t. 21.). Alsó része lapos fordított csonkakúphoz hasonlít. Ehhez hengeres középső és ugyancsak lapos csonkakúpos felsőrész járul. A nyak ismét fordított csonkakúpos, de jóval magasabb, mint az alsó rész. A középső és a felső rész érintkezésénél szimmetrikusan négy bütyök foglal helyet, amelyek alatt kettős bekarcolt vonal halad. A bütykök két oldalán ugyanezt a díszet találjuk, de függőleges irányban. A peremen egymással szemben két-két lyuk van. Fekete. M 8, Szá 7, F 3.5 cm.

140. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 152 cm-ről 90-re zsugorított csontváz mellékletekkel:

1. A csontváz előtt kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (XIII. t. 11.). Iszapolása és égetése elég jó. Vörös. M 15, Szá 10, F 6 cm.

2. A csontváz mögött befelé homorodó fenekű, kétfülű bögre töredéke (XIII. t. 15.). Vörös. M 15, Szá 10, F 6 cm.

3. A medencében 3 cm hosszú kagylógyöngy (XX. t. 36.).

141. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A medencében kihajló peremű, gömbölyű fenekű edény (XIII. t. 17.). Alsó része gömbölyű, a felső töredékes. M 7.5 cm.

2. Mellette kissé kihajló peremű, lapított fenekű, bemélyített vonalakkal díszített kétfülű edény (XIII. t. 16.). Vörös. M 9.5, Szá 10, F 4 cm.

3. A koponya alatt két átfúrt metszőfog és hat columbella rustica (XXI. t. 41—43.). Mellettük tizenhat bronzpityke (XXI. t. 38., 40.); mindegyiket két helyen szimmetrikusan átfúrták. Ugyanitt hosszúkás bronzlemez, melynek keskeny végeit csőszerűen behajlították. H 9, Sz 3 cm (XXI. t. 39.).

142. *sír.* Mé 90 cm. Hanyattfekvő, keletnek néző, 134 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Karjait felhúzták. Csak az alsó lábszárait zsugorították. A jobb kéz középső ujján gyűrű volt, amely ma már nincs meg.

143. *sír.* Mé 130 cm. Jobb oldalán fekvő, 157 cm-ről 95-re zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. Kezei előtt kiemelkedő ansa-lunata fülű, erősen kihajló peremű, lapított fenekű kis tál (XIII. t. 20.). Iszapolása kissé durva, égetése jobb. M 8 (a fülnél 10.5), Szá 16, F 7 cm.

2. Térdei előtt magasan kiemelkedő egyfülű, kissé kihajló peremű, gömbölyű kis edény (XIII. t. 21.). Alsó részét harántos irányú, kettős barázdák tagolják. M 8, Szá 5.5 cm.

3. A mell előtt magastalpú, kétfülű kancsó (XIII. t. 27.). A szájerem a két fül távolságának közepén szögesen kicsúcsosodik. Az

alsó rész gömbölyű, a felső megközelítőleg csomakúpos. A peremből kiinduló és a felső részt áthidaló ívelt fülek töve alatt kettős bemélyedés halad körbe. A fülek tövét perem köti össze, amelyen rovátkák helyezkednek el. E felett kettős bekarcolt vonal, kettős zeg-zug-vonal, majd a nyak közepén és a perem alatt újra bekarcolt kettős vonal halad körbe. A fülek közepén szintén bemélyített kettős vonalat találunk, amelyhez két oldalt ferdén bekarcolt vonalak csatlakoznak. Az alsó részt a füleknél és a perem kiugrásainak megfelelő helyen három-három széles bemélyedés tagolja. A talpon kettős zeg-zug-vonal húzódik. Fekete. M 16, Szá 15, illetve 8, F 6 cm.

144. *sír.* Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő, 154 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz. Térdénél magasan kiemelkedő egyfűlű, gömbölyű fenekű, enyhén kihajló peremű edény (XIV. t. 8.). Bemélyített vonal díszíti. Iszapolása és égetése jó. M 7 (a fülénél 9), Szá 6 cm.

145. *sír.* Mé 200 cm. A 143. *sír* alatt feküdt. Bal oldalán fekvő, 155 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kétfűlű tál (XIII. t. 19.). M 10, Szá 22, F 9 cm.

2. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kétfűlű kancsó (XIII. t. 24.). M 15, Szá 9, F 5 cm.

146. *sír.* Mé 150 cm. Bal oldalán fekvő 157 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Jobb karját felhúzták. A csontváz előtt enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, bemélyített vonalakkal díszített, kétfűlű kancsó (XIV. t. 1.). Iszapolása durva, égetése jobb. M 13, Szá 10, F 7 cm.

147. *sír.* Mé 90 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal nyugatnak néző 164 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Előtte három edény:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfűlű tálcácska (XIII. t. 23.). Peremből kiinduló füle a vállban végződik. Alsó része fordított csomakúpos, a felső hengeres. Vörös. M 4.5, Szá 10.5, F 4.5 cm.

2. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, magasan kiemelkedő egyfűlű kis edény (XIII. t. 22.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 6.5 (a fülénél 8.5), Szá 6, F 3 cm.

3. Magastalpú, alul turbánszerű hornyolásokkal díszített, kétfűlű kancsó (XIII. t. 25.). M 18, Szá 12, illetve 8, F 7 cm.

148. *sír.* Mé 130 cm. Jobb oldalán fekvő, 158 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. A koponya előtt két melléklet:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, kétfűlű korsó (XIV. t. 3.). M 21, Szá 14, F 7 cm.

2. Kihajló peremű, lapított fenekű, négyfűlű tál (XIV. t. 2.). M 15, Szá 35, F 10 cm.

149. *sír.* Mé 210 cm. Bal oldalán fekvő, 160 cm-ről 105-re zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. A karok előtt kissé kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (XIV. t. 5.). Iszapolása kissé durva. M 6.5, Szá 6.5, F 5 cm. Pereme hiányos.

2. A koponya előtt kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű, bemélyedő vonallal és pontsorrall díszített edény (XIV. t. 6.). Vöröses-szürke. M 12, Szá 12, F 7 cm.

3. A lábaknál kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (XIV. t. 4.), amelyet rovátkák díszítenek. M 13.5, Szá 34, F 10 cm.

Az áll és a váll közül néhány szem gyöngy került elő.

150. *sír.* Mé 230 cm. Bal oldalán fekvő, 157 cm-ről 110-re zsugorított csontváz.

1. Kezei előtt kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (XIV. t. 16.). M 13, Szá 13, F 6 cm.

2. A koponya előtt enyhén kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (XIV. t. 10.). Alsó részét a fülek két oldalánál kettős bemélyített vonalak díszítik. A fülek tövét is kettős bemélyített vonal köti össze. M 11, Szá 30, F 10 cm.

151. *sír.* Mé 100 cm. Jobb oldalán fekvő, 152 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. A csontváz előtt szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény. (XIV. t. 7.). Felső részén két egymással szemben elhelyezkedő geometrikus vonaldísz van. A középső részt két bekarcolt vonal választja el a felsőtől és szimmetrikusan elhelyezett, függőleges irányú bekarcolt kettős vonalak tagolják. A fenék felett pontsor van. Az edény iszapolása és égetése kissé durva. M 7.5, Szá 6, F 6.5 cm.

2. A jobb karon csigákból és spirálisokból álló bronzcsövekkel kombinált karkötő volt, amelyen hat *columbella rustica* és öt bronzcső váltogatja egymást (XXI. t. 50.).

152. *sír.* Mé 180 cm. 80 cm-ről 70-re zsugorított gyermekcsontváz, melléklet nélkül.

153. *sír.* Mé 20 cm. Szántás közben feldúlták. A feneke tűzhely volt. Egyetlen melléklete enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XIV. t. 12.). M 6, Szá 5, F 4 cm.

Az ásatási naplóban e *sír* anyagaként szerepel még egy kis lapos és egy opálizáló kavics. Ezek azonban elvesztek.

155. *sír.* Mé 100 cm. Feldúlt csontváz. A fej mellett magasan kiemelkedő egyfülű, befelé homorodó fenekű, kissé kihajló peremű edény (XIV. t. 11.). Füle hiányzik. Vörös. M 6.5, Szá 6, F 4 cm.

Az ásatási napló szerint a koponya alatt aranyfüggő volt, de ez hiányzik.

156. *sír.* Mé 70 cm. Jobb oldalán fekvő, 146 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A koponya előtt kissé kihajló peremű, homorodó fenekű, magasan kiemelkedő egyfülű kancsó (XIV. t. 15.). Alsó részét hornyolások díszítik. M 10, Szá 10, F 5 cm. A fül felső része hiányos.

2. A medencében csontakasztó (XXI. t. 45.). Felső része piszkóta formájú és két lyuk van rajta. Alsó része ötosztású. Közepéből horog emelkedik ki, karéjait bemélyített koncentrikus körök díszí-

tik. A felső rész közepén és alján négy-négy koncentrikus kör. H 6, Sz 2 cm.

157. *sír.* Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő, 70 cm-ről 50-re zsugorított csontváz. Előtte egyenesperemű, gömbölyű fenekű, kétfülű kis bögre (XIV. t. 9.). Vörös. M 7.5, Szá 4 cm.

158. *sír.* Mé 100 cm. Csecsemőcsontváz. Melléklete nem volt.

159. *sír.* Mé 110 cm. Melléklet nélküli csecsemőcsontváz.

160. *sír.* Mé 60 cm. Jobb oldalán fekvő, 134 cm-ről 70-re zsugorított csontváz mellékletekkel:

1. Kissé kihajló peremű, rövid csövestalpú fületlen edény (XIV. t. 26.). A csövestalp feletti része csonkakúpos. Legnagyobb öblösödésénél erősen kiszélesedik. Pereme alatt négy bemélyített vonal fut körbe. Peremén barázdaszerű bemélyedés húzódik. A legnagyobb kiszélesedésen kettős zeg-zug-vonalak húzódnak a felettük elhelyezkedő párkányszerű kiemelkedésig. Az edény iszapolása és égetése kissé durva. Vöröses-szürke. M 7.5, Szá 5.5, T 2 cm.

2. Magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, kissé kihajló peremű, gömbformájú edény (XIV. t. 14.). A fül erős ívelés után a legnagyobb öblösödés felett illeszkedik az oldalhoz. Fekete. M 8.5 (a fülnél 13), Szá 8, F 5 cm.

3. Egyenesperemű, lapított fenekű, fületlen edény (XIV. t. 18.). Erősen összenyomott gömbhöz hasonlít, amelyhez csonkakúpos nyak illeszkedik. A nyakat a törzstől bemélyített vonal választja el. A legnagyobb öblösödésen szimmetrikusan négy bütyök helyezkedik el. M 8.5, Szá 4, F 6 cm.

4. Széles karéjokból álló, ansa-lunata fülű, rövid csövestalpú edény (XIV. t. 17.). Legnagyobb öblösödése erős kiszélesedés után szögesen kiugrik és négy szimmetrikus elhelyezkedésű övvel van díszítve. Magas nyaka tölcseres. Két füle a perem fölé emelkedik és a nyak áthidalása után csatlakozik az edényoldalhoz. A fülek tövét kettős bemélyített vonal köti össze. A perem alatt zeg-zug és három párhuzamos vonal húzódik. A középső részt a fülek távolságának közepén függőleges irányú kettős bemélyített vonal osztja ketté, s az ezek közé eső részt íveikkel felfelé fordított kettős félkörök töltik ki, amelyeket alul bemélyített vonal határol. Vörös. M 10 (a fülnél 12), Szá 7, Ö 11, F 3.

161. *sír.* Mé 180 cm. Jobb oldalán fekvő 142 cm-ről 85-re zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. Előtte három edény:

1. Magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, kissé kihajló peremű, lapított fenekű, fordított csonkakúp formájú tálcaska (XIV. t. 19.). A fül felületén három függőleges irányú bemélyedés van. Az edény oldalát és fenekét viszont egymás alatt elhelyezett vízszintes irányú, barázdaszerű bemélyedések tagolják. Vörös. M 6 (a fülnél 9), Szá 11, F 6 cm.

2. Kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tálcaska (XIV. t. 21.). Iszapolása és égetése kissé durva. M 6, Szá 16, F 5 cm.

3. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, bemélyített vonalakkal díszített kancsó (XIV. t. 20.). M 13, Szá 13, F 7 cm.

162. *sír.* Mé 190 cm. Jobb oldalán fekvő, 147 cm-ről 120-ra zsugorított csontváz. Bal kezét előre nyújtották, jobbát felhúzták. Előtte két edény:

1. Behajló peremű, lapított fenekű, egyfülű tál (XIV. t. 27.). Vörösseszürke. M 10, Szá 21, F 7 cm.

2. Enyhén kihajló peremű, gömbölyödő fenekű, kétfülű edény (XIV. t. 22.). Alsó része gömbformájú, rövid nyaka ívelt. A peremből kiinduló fülei hiányoznak. Az edény iszapolása durva, égetése elég jó. M 9, Szá 6 cm.

Az edényeken kívül sok ékszer és eszköz került ki a sírból, amelyek elhelyezkedéséről az ásatási napló nem ad felvilágosítást.

41 dentáliumból (XXII. t. 42.), 50 columbella rusticából (XXI. t. 73.), 334 négysarkú szegletes gyöngyből álló füzér (XXII. t. 41.), átfúrt csontkorong (XXI. t. 48.), 7 bronzlunula (XXI. t. 57–63.), 23 különböző hosszúságú bronztekeresből készült cső (XXI. t. 55.), két lyukas bronzpityke (XXI. t. 56.), lyukas csonttű (XXI. t. 52.), 4 csontcső (XXI. t. 46., 49.), kétosztású, felső részén átfúrt, bronzcsüngődísz (XXI. t. 64.), két hosszúkás bronzlemez (XXI. t. 53–54.), trapézformájú, keskenyedő vége felé átfúrt bronzlemez (XXI. t. 47.), egy lemezdarab (XXI. t. 44.), 20 hengeresre csiszolt kagylógyöngy (XXI. t. 51.), 2 pectunculus kagyló (XXI. t. 65., 67.), 1 unió kagyló (XXI. t. 68.) és 34 krétagyöngy (XXI. t. 69.) tartozott még a sírhoz.

163. *sír.* Mé 70 cm. Feldúlták.

164. *sír.* Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő, 163 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. Három melléklete volt:

1. Az arc előtt erősen kihajló peremű, kiemelkedő ansa-lunata fülű, lapított fenekű tál (XIV. t. 28.). Iszapolása nagyon durva. M 12 (a fülnél 15), F 8 cm. Pereme és oldala hiányos.

2. A lábak előtt magastalpú, kétfülű kancsó (XIV. t. 23.). Alsó részén nyolc szimmetrikusan elhelyezkedő bütyköt találunk, amelyeket kettős hullámszerű bemélyedés határol. M 17, Szá 11, illetve 8, F 6 cm.

3. A karok előtt gömbölyű fenekű, egyenes peremű, magas fülű kis edény töredéke (XIV. t. 13.). Alsó része gömbölyű, nyaka hengeres. Füle hiányzik. Iszapolása és égetése durva. M 7, Szá 6.5 cm.

165. *sír.* Mé 120 cm. Jobb oldalán fekvő, 154 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A váll előtt kihajló peremű, profilált fenekű, kiemelkedő egyfülű edény (XIV. t. 25.). Alsó részét hornyolatok díszítik. Fekete. M 8 (a fülnél 9.5), Szá 7, F 4 cm.

2. A lábak előtt lapított fenekű, kétfülű, karélyos szájú kancsó (XIV. t. 29.). Pontsor és barázdaszerű bemélyedések díszítik. Iszapolása kissé durva. M 17, F 5.5 cm.

166. *sír.* Mé 160 cm. Bal oldalán fekvő, 127 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. Előtte kissé kihajló peremű, lapí-

tott fenekű, kétfülű edény (XIV. t. 30.). Pereme hiányos. M 13, Szá 13, F 6.5 cm.

167. *sír.* Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő gyermekcsontváz, két melléklettel:

1. A csontváz előtt kihajló peremű, gömbölyű fenekű, korsóformájú kis edény (XIV. t. 24.). Vörös. Egyik füle hiányzik. M 8.5, Szá 6 cm.

2. A bal kar mellett szegletes agyaggyöngy és hengeresre csiszolt kagylógyöngy feküdt (XIX. t. 38., 41.).

168. *sír.* Mé 160 cm. Jobb oldalán fekvő 158 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Előtte kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű tál (XV. t. 10.). M 12, Szá 29, F 9 cm.

2. A térdnél gömbformájú edénytöredék, melynek felső része teljesen hiányzik (XV. t. 2.). Meglevő alsó részét bemélyített vonalakkal szegélyezett pontsorok díszítik. Feneke lapított. Fekete. M 4, F 3 cm.

3. Mellette profilált fenekű, kissé kihajló peremű, kétfülű edény (XV. t. 1.). barázdaszerű díszítéssel. M 11 (a füleknél 12.5), Szá 13, illetve 11, F 6 cm.

4. A fej mellett 13 columbella rustica (XXI. t. 66.).

169. *sír.* Mé ismeretlen. Töredékes urnába temetett gyermekcsontváz. Az urna lapított fenekű, erősen kihajló peremű és fületlen (XV. t. 4.). Alsó része fordított, a felső rendes csonkakúpos. Legnagyobb öblösödésén három barázdaszerű széles bemélyedő vonal halad körbe. Ezek felett hegyes dudordíszek vannak, amelyeket barázdaszerű bemélyedések öveznek. Az alsó részt függőleges irányú széles barázdák tagolják, míg a fenék felett ujjbenyomásokkal díszített kiemelkedés fut körbe. Az edény iszapolása és égetése kissé durva. Fekete. M 36 cm.

170. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták. Egyetlen melléklete kissé kihajló peremű, profilált fenekű, magasfülű edény (XIV. t. 31.). A fül tövéénél rovátkolt perem halad körbe, mely a füllel szemben szögösen kiugrik. Az alsó részen a fülnél, a füllel szemben s a fül és a vele szemben lévő pont távolságainak közepén kettős barázda halad a fenékig. M 11, Szá 11, F 6 cm.

171. *sír.* Mé 180 cm. Jobb oldalán fekvő, 105 cm-ről 65-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A csontváz előtt kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (XV. t. 8.). Iszapolása és égetése finom. M 8, Szá 22, F 5 cm.

2. Mellette szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (XV. t. 5.). M 11, Szá 12, F 6 cm.

172. *sír.* Mé 150 cm. Bal oldalán fekvő, 152 cm-ről 72-re zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. Előtte két edény feküdt:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (XV. t. 9.). Iszapolása és égetése durva. M 10, Szá 24, F 10 cm.

2. Egyenes peremű, profilált fenekű, kétfülű edény (XV. t. 6.). Tölcséres szája a két fül távolságának közepén szögösen kiugrik. M 7 (a fülnél 9), Szá 6, F 1.5 cm.

173. *sír.* Mé 40 cm. Bal oldalán fekvő, 126 cm-ről 75-re zsugorított csontváz. Kezeit felhúzták. Feje felett kissé kihajló peremű, befelé, homorodó fenekű, magasan kiemelkedő egyfülű kancsó (XV. t. 16.). Alsó része gömbölyű, hosszú felső része hengeres. A fültő alatt szimmetrikusan négy dudor helyezkedik el. M 7, Szá 6, F 1.5 cm.

174. *sír.* Mé 100 cm. Jobb oldalán fekvő, 110 cm-ről 60-ra zsugorított csontváz. Kezei a medencében feküdtek. Előtte két melléklet volt:

1. Kihajló peremű, ujjbenyomásos fenekű, háromfülű tál (XV. t. 7.). Iszapolása kissé durva, égetése elég jó. M 7, Szá 16. Feneke rongált.

2. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (XV. t. 3.). M 8.5, Szá 10, F 6 cm.

175. *sír.* Mé 50 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, elkorhadt gyermekcsontváz. A koponya előtt kissé kihajló peremű, ujjbenyomásos fenekű, kétfülű kancsó (XV. t. 17.). M 9, Szá 5, F 2 cm.

176. *sír.* Mé 70 cm. A sírban hamvasztott csontváz (??) volt. A medencében négy edény feküdt:

1. Enyhén kihajló peremű, kétfülű, lábasedény (XV. t. 12.). Alsó része fordított csanakakúp formájú. Hét pici lába van. Felső része erősen öblösödik. Fülei a perem alól indulnak ki és a kiugró vállban végződnek. A fülek alatt s távolságaik közepén két-két borda helyezkedik el. Vörös. M 12, Szá 6 cm.

2. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű tálacska. Alakja fordított csanakakúpos (XV. t. 21.). Vörös. M 5, Szá 11.5, F 6 cm.

3. Kissé kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű edény (XV. t. 11.). Legnagyobb öblösödése a perem alatt kiinduló fül tövéénél van, ahol ujjbenyomásos párkány helyezkedik el. A fordított csanakakúp formájú alsó rész teljesen kidolgozatlan. a párkánytól felfelé eső rész símitott. Az edény egy része hiányos. Iszapolása még a párkány felett is durva. Égetése valamivel jobb. Fekete. M 16, Szá 13, F 8 cm.

4. Profilált fenekű, fületlen hosszúkás edény (XV. t. 15.). Oldalát bekarcolt vonalak borítják. A felső része hiányos. Az ásatás ideje óta az edény elveszett. Leírását fényképe után adtuk.

177. *sír.* Mé 45 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal nyugatnak néző csontváz. Kezeit az ölben egymásra tették. Három melléklettel.

1. A csontváz előtt magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, erősen kihajló peremű, lapított fenekű tál (XV. t. 13.). M 7.5 (a fülnél 10), Szá 18, F 6 cm.

2. A fej előtt egyenesperemű, gömbölyű fenekű, egyfülű kis edény (XV. t. 20.). M 6, Szá 5.5 cm.

3. A lábak előtt lapított fenekű, kétfülű korsó (XV. t. 14., 24.; két nézetben). A peremen a fül kiindulásánál rovátkák vannak. A

fülek tövénél két bemélyedés halad körbe. A fülön bekarcolt geometrikus díszek vannak. A középső részen a füleknél s a perem kiugrásainál széles bemélyedések helyezkednek el. A középső és alsó rész érintkezési vonalán a fülnél s a szájperem kiugrásánál lefelé álló bütyök van. A bütyök felett geometrikus díszek. Vörös. M 17, Szá 13, illetve 8, F 6 cm.

178. *sír.* Mé 100 cm. Arccal délnek néző, erősen zsugorított csontváz két melléklettel:

1. A csontváz térdei előtt kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, bekarcolt vonalakkal díszített kancsó (XV. t. 19.). M 12, Szá 8, F 4 cm.

2. Mellette kihajló peremű, gömbölyű fenekű, kétfülű kancsó-formájú edény (XV. t. 18.). M 9, Szá 5 cm.

179. *sír.* Mé 60 cm. A sírban égetett csontváz volt négy edénnyel:

1. Kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű, erősen öblösödő edény (XVI. t. 4.). Legnagyobb öblösödése a magasság két ötödénél van. Többé-kevésbé szimmetrikusan elhelyezkedő ívelt fülei a perem alól indulnak s tövük alatt az edény vállasodik. M 23, Szá 12, F 8 cm.

2. Egyenes peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó (XV. t. 22.). Legnagyobb öblösödése az alsó harmad felső részénél van. Felső része csonkakúp formájú. Füle a perem alól indul és jóval a legnagyobb öblösödés felett illeszkedik az edényfalhoz. Legnagyobb öblösödése felett perem húzódik. Az alsó részt a füllel szemben három függőleges irányú borda díszíti. M 23, Szá 12, F 8 cm.

3. Kissé kihajló peremű, erősen profilált fenekű, egyfülű kis edény (XV. t. 23.). Felső része csonkakúpos, alsó része fordított csonkakúpos. Füle a perem alól indul s tövénél perem húzódik. Legnagyobb öblösödése a fül alatt van. M 16, Szá 12, F 7 cm. A perem a fül fölött hiányos.

4. Kissé kihajló peremű, profilált fenekű, durva, símitatlan alsó részű, egyfülű hosszúkás edény (XVI. t. 10.). Kissé ívelt nyaki része símitott. Füle a perem alól indul ki, de jóval a legnagyobb öblösödés felett illeszkedik az oldalhoz. Iszapolása és égetése durva. Vöröses-szürke. M 16.5, Szá 13, F 8 cm.

180. *sír.* Mé 30 cm. Feldúlták. Két melléklete volt.

1. Kihajló peremű, befelé homorodó fenekű, kétfülű kis edény (XVI. t. 6.). A peremből kiinduló fülek tövénél kettős bekarcolt vonal halad körbe, amely a fülek távolságának közepén felhajlik. A fülek tövénél két oldalt két-két, távolságuk felezésénél pedig három-három bekarcolt vonal halad a fenékig. M 8.5, Szá 5.5, F 2 cm.

2. Lapított fenekű, kétfülű edény töredéke (XVI. t. 2.). M 8, F 2 cm. A perem és az egyik fül hiányzik.

181. *sír.* Mé 20 cm. Feldúlták. Két edény melléklete volt.

1. Magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, egyenesperemű edény (XVI. t. 5.). M 6 (a fülnél 8.5), Szá 5, F 3 cm.

2. Lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVI. t. 7.). A fülek tövét két bemélyített vonal köti össze. A perem alatt három bemélyített vonal halad körbe. Hasonló díszet találunk a fülek közepén is. A fülek között rovátka-sor vonul végig, mely alatt két széles bemélyedés foglal helyet. A fülek és a száj kiugrásai alatt körszerű bemélyedéssel és pontsorról övezett dudorok vannak, melyeket három-három függőleges bemélyedés választ el egymástól. M 17, Szá 13, F 6 cm.

Az ásatási napló e sírnál borostyángyöngyöket és egy bronz-tárgyat is említ, de ezek azóta elvesztek.

182. sír. Mé 60 cm. Bal oldalán fekvő, arccal nyugatnak néző csontváz, két melléklettel:

1. Egyenes peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVI. t. 13.). Egyik füle hiányzik. M 12.5, Szá 9, F 6.5 cm.

2. Az ásatási napló szerint volt a sírban egy tört edény is, amely azóta elveszett. Fényképe szerint: gömbölyű alsó részű, lapított fenekű edény (XVI. t. 15.).

183. sír. Mé 40 cm. Fejjel délnek néző csontváz. Egyetlen melléklete kihajló peremű, peremes fenekű, karélyos szájú, kétfülű kancsó (XVI. t. 14.). Díszítése bemélyített vonalakból és lencseszerű bemélyedésekből áll. M 15, Szá 11, F 8 cm.

184. sír. Mé 80 cm. Égetett csontváz feküdt benne, amely körül a következő 6 edény volt:

1. Szélesen kihajló peremű, tömör talpú, kétfülű, bordával díszített edény (XVI. t. 8.). Vörös. M 13, Szá 8, T 4 cm.

2. Egyenes peremű, profilált fenekű, négyfülű tál (XVI. t. 9.). Iszapolása és égetése igen durva. Vörös. M 7, Szá 12, F 6 cm.

3. Kissé kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű, alul kidolgozatlan edény (XVI. t. 17.). Iszapolása és égetése durva. M 15.5, Szá 15, F 8 cm.

4. Kissé kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű kis edény (XVI. t. 3.). M 11, Szá 5.5, F 4.5 cm.

5. Erősen kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű edény (XVI. t. 1.). Fülének töve alatt lefelé haladó kidomborodó hullámvonalas dísz van. Ennek két oldalán kettős, a füllel szemben pedig hármas bordaszerű kiemelkedés halad a fenék felé. M 14, Szá 12, F 8 cm.

6. Kihajló peremű, profilált fenekű, erősen öblösödő edény (XVI. t. 12.). Legnagyobb öblösödése a magasság kétötödénél van. Erősen ívelt fülei a perem alól indulnak ki és körülbelül a magasság egyötödénél illeszkednek az oldalhoz. Az egymással szemben elhelyezkedő fülek tövét bemélyített vonal köti össze. M 23, Szá 11, F 9 cm. Ebben az edényben — a feljegyzések szerint — gyermekcsontváz volt.

185. sír. Mé 70 cm. Melléklet nélküli zsugorított csontváz.

186. sír. Mé 60 cm. Feldúlták. Két melléklete volt:

1. Lapított fenekű, egyenesperemű, egyfülű tál (XVI. t. 23.). Pereme nem kerek, hanem nyolcszögletű s a szögletek kissé körívesen tompulnak. A peremet és a száj belső részét is rovátkák borítják.

A peremen barázdaszerű bemélyedés halad körbe. A rövid fül jóval a perem alatt helyezkedik el. A fenék felett négy, a fenéken pedig három széles bemélyedés van. M 7, Szá 19, F 6 cm.

2. Lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVI. t. 16.). Pereme alatt három bekarcolt vonal húzódik. A fülek tövét hasonló dísz köti össze. Az alsó részen — a fülek és a száj kiugrásai alatt — hullámvonal-szerű kiemelkedéstől, határolt kidudorodások foglalnak helyet. M 16, Szá 7, illetve 11, F 5 cm.

187. *sír.* Mé 100 cm. Melléklet nélküli zsugorított csontváz. Más adatot az ásatási napló nem közöl.

188. *sír.* Mé 70 cm. Jobb oldalán fekvő csontváz, két edénymelléklettel:

1. Kihajló peremű, lapított fenekű egyfülű edény (XVI. t. 21.). Alsó része gömbformájú, nyaka hengeres. Füle a perem alól indul és a legnagyobb öblösödnél csatlakozik az oldalhoz. Kiindulási helyével egy magasságban és töve felett mészberekással kitöltött szalagdíz van. Az alsó szalagdízből a füllel szemközt s a fül és a vele szemben levő pont távolságának közepén függőleges irányú, szintén betétes díszek indulnak ki. Az edény pereme és nyaki része hiányos. Iszapolása kissé durva. M 6,5, F 3 cm.

2. Kis edény. Pálffy N., akinek udvarából a *sír* előkerült, magának tartotta meg.

3. Két nagyméretű bronztű. Kb. a hosszúság kétharmadában erősen meghajlanak. Az egyiknek a feje a kétoldalú fibulák mintájára van kiképezve, a másiké karikaszerűen visszahajlik. Mindkét tű fej alatti részét spirálisokból álló tekercs borítja. A tűk két végének távolsága 30 cm. (XXII. t. 15–16.).

189. *sír.* Mé 220 cm. Bal oldalán fekvő, arccal délnek néző, 186 cm-ről 120-ra zsugorított csontváz. Egyetlen edénymelléklete darabokra tört.

A gerinc hosszában a medencéig 129 bronzpityke (XXII. t. 40.).

Két — spirális tekercsekből álló — bronzcső töredéke a medence alatt (XXII. t. 40.).

A bronzpitykékkal párhuzamosan a lapocka végéig 46 columbella rustica helyezkedett el, de ezek azóta elvesztek.

190. *sír.* Mé 60 cm. Bal oldalán fekvő, 110 cm-ről 80-ra zsugorított csontváz négy melléklettel:

1. A csontváz előtt erősen kihajló peremű, lapított fenekű, háromfülű tál; alsó része fordított csonkakúpformájú, a felső nagyiából hengeres (XVI. t. 28.). A peremből kiinduló fülek nem hidalják át az egész nyakat. Egymástól való távolságaik közepén három függőleges irányú bemélyített vonal van. A nyak alatt vízszintesen, a fülek két oldalán függőlegesen két-két széles, barázdaszerű vonal halad körbe, illetve a fenékig. M 8, Szá 27, F 4,5 cm.

2. A tál mellett lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVI. t. 22.). Az edény középső és felső része szögesen válik el; a választó vonalat rovátkák borítják, alatta hármassal bekarcolt vonal húzódik, melyet a

fülek tövéénél hármass bekarcolt zeg-zug-vonal szakít meg. A középső részt a fülek két oldalán s a szájerem kiugrásainak megfelelően hármass bekarcolt vonal tagolja. Az alsó és középső rész határan — a fülek alatt és a szájerem kiugrásainak megfelelően — lefelé irányuló bütykök helyezkednek el. Fekete. M 15, Szá 12, illetve 9, F 6.5 cm.

3. A jobb mellen laposfokú és nyélcsovel ellátott bronzfokos. H 13.5 cm (XXII. t. 17.).

4. A jobb kézfejen kettős csavarodású bronzkarperec. Ám 5 cm.

191. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták.

192. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták.

193. *sír.* Mé 90 cm. A sírban hamvasztásos temetkezés volt. A csontvázaradványokból — az ásatási napló szerint — megállapítható, hogy a földön elégetett halott zsugorítva volt (??). Az edények csoportosítása is megfelel a zsugorított csontvázas temetkezési ritusnak. A sírban négy edény helyezkedett el:

1. A nyaknál szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű fazékszerű bögre (XVI. t. 24.). Alsó része durva és simítatlan, a nyak felső része jobb kivitelű. Legnagyobb öblösödése a fültő alatt van. A nyak ívelt. Az edény iszapolása és égetése durva. M 10, Szá 12, F 7 cm.

2. A medencében kissé kihajló peremű, magas és áttört talpú fületlen edény (XVI. t. 11.). A magas talpat szimmetrikusan öt helyen fúrták át. A talp fölött az edény összenyomott gömb-módjára kiöblösödik. Nyaka kissé ívelt. A nyakat az erősen öblösödő törzstől oldalperem választja el, amelynél egymással szemben két átfúrt bütyök foglal helyet. Vörös. M 11.5, Szá 6, F 5 cm.

3. Mellette egyenesperemű, lapított fenekű, háromfülű, durva kivitelű tál (XVI. t. 18.). Vörös. M 7, Szá 18, F 7.5 cm.

4. Szintén a medencében helyezkedett el egy kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű kancsó (XVI. t. 19.). Alsó része erősen öblösödik, felső része csónkakúpos. Füle a perem alól indul ki és a magasság közepe táján levő vállban végződik. M 27, pereme rongált, F 9 cm.

194. *sír.* Mé 195. cm. Jobb oldalán fekvő, keletnek néző, 144 cm-ről 90-re zsugorított csontváz. Térdénél szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, bemélvített vonalakkal díszített kancsó (XVI. t. 26.). Fekete. M 19, Szá 12, F 8 cm.

195. *sír.* Mé 202 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délkeletnek néző, 100 cm-ről 50-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A fej előtt erősen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű kis tál; azóta elveszett.

2. A fej mögött enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen kisedény; ez is hiányzik a leletanyagból.

196. *sír.* Mé 205 cm. Bal oldalán fekvő, 164 cm-ről 115-re zsugorított csontváz. Flötte szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, háromfülű tál (XVII. t. 2.). Iszapolása durva. M 14, Szá 38, F 10 cm.

197. *sír.* Mé 195 cm. Bal oldalán fekvő, 168 cm-ről 105-re zsugorított csontváz, két melléklettel.

1. A csontváz előtt egy tálban szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XVII. t. 1.). Pereme a fül mellett hiányos. M 13, Szá 16, F 11 cm.

2. A tál, amelyben az előbbi edény volt, erősen kihajló peremű, lapított fenekű és négyfülű (XVII. t. 4.). M 16, Szá 38, F 12 cm.

Az ásatási napló adatai szerint hátul a nyaknál krétagyöngy és bronzpitykék voltak, de ezek elvesztek.

198. sír. Mé 142 cm. Jobb oldalán fekvő, 162 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. Térdénél szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XVI. t. 25.). A nyakat a fül mindkét oldalán, a füllel szemben s közben kétoldalt középen, három függőleges irányú bemélyített vonal tagolja. Az alsó részt hasonló díszek osztják öt egyenlő részre. Az edény pereme hiányos. M 12, Szá 17, F 12 cm. A fenék rongált.

2. A karoknál befelé homorodó fenekű kis bögre alsó része (XVI. t. 27.). A meglevő töredék gömbölyű. Függőlegesen bekarcolt hármass vonalak tagolják négy egyenlő részre. Felül pontsor halad. M 4, F 3 cm.

Az ásatási jegyzetek adatai szerint a medencében gyöngyök voltak, de ezek hiányoznak.

199. sír. Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délnek néző, 157 cm-ről 110-re zsugorított csontváz. Lábai előtt egyenes peremű, lapított fenekű, egyfülű kancsó, oldalperemmel (XVI. t. 20.). M 17, Szá 11, F 7 cm.

200. sír. Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal keletnek néző, 138 cm-ről 85-re zsugorított csontváz, melléklettel:

1. A fej mögött erősen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű, erős öblösödést mutató kancsó (XVII. t. 3.). M 17, Szá 10, F 5.5 cm.

2. A fej előtt szélesen kihajló peremű, hegyesdő fenekű, egyfülű bögre (XVII. t. 5.). M 10, Szá 6 cm.

201. sír. Mé 210 cm. Jobb oldalán fekvő, kelet felé néző, 110 cm-ről 75-re zsugorított csontváz. Előtte szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű korsó (XVII. t. 6.). Fekete. M 20, Szá 12, F 7 cm.

202. sír. Mé ismeretlen. Feldúlt csontváz volt benne.

203. sír. Mé 70 cm. Feldúlták. Két melléklete volt.

1. Lapított fenekű, egyfülű edény töredéke (XVII. t. 8.). Legnagyobb öblösödéséhez kis fül támaszkodik, melynek tövével egy magasságban pontsor halad körbe. Alsó része gömbölyű. M 10, F 4.5 cm.

2. Kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű tál (XVII. t. 7.). M 14, Szá 40, F 10 cm.

204. sír. Mé 175 cm. Feldúlták. A csontok közül négy átfúrt fog került elő (XXII. t. 14.).

205. sír. Mélységét az ásatási napló nem tünteti fel. Feldúlt csontváz. Az ásatási jegyzetek ugyan nem említik és a leletanyagban sincs meg, de a fényképek szerint ebből a sírből kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó került elő (XVII. t. 11.). Alsó része göm-

bölyű, a nyaka hengeres. Egyik füle és pereme hiányos. Körbefutó rovátkák díszítik.

206. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták.

207. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták.

208. *sír.* Mé 115 cm. Jobb oldalán fekvő, 144 cm-ről 85-re zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. Arca előtt szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű edény (XVII. t. 15.). M 11, Szá 11, F 6 cm.

2. A medencében szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű, oldalperemes kancsó (XVII. t. 9.). Pereme hiányos. M 18, Szá 13, F 7 cm.

3. A fej mögött szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű, nagyméretű tál (XVII. t. 13.). M 20, Szá 44, F 10 cm.

209. *sír.* Mé ismeretlen. Feldúlták.

210. *sír.* Mé 100, H 180, Sz 60 cm. 144 cm. hosszú, kelet-nyugati irányú kinyújtózott csontváz, gyékénybe csavarva. Lábánál csecsemő csontváza, fejénél csirkecsontok. Edénymelléklete — az ásatási feljegyzések szerint — nem volt.⁵

211. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, 154 cm-ről 100-ra zsugorított csontváz. Lábánál csecsemőcsontváz. Mellékletei:

1. A csontváz arca előtt lapított fenekű, egyenesperemű, fületlen tál (XVIII. t. 16.). Fordított csonkakúpalakú. M 6, Szá 20, F 8 cm.

2. A medencében egyenesperemű, gömbölyű fenekű, egyfülű kis edény (XVIII. t. 6. a—b.).⁶ Pereme a fülnél és vele szemközt kissé kiugrik. Az edény alsó része lapított gömbformájú, a felső rész fordított csonkakúpos. A fül a peremből indul ki. Közvetlenül a perem alatt két sorban, függőleges irányú bekarcolt dísz fut körbe. Az edény alsó felének felső részét félkörös díszek borítják, melyek között lencseszerű díszek töltik ki. A perem és az alsó rész díszítő elemeit egyaránt bronzbetétek borítják. M 6, Szá 6 cm.

3. A bögre mellett kétfülű, lapított fenekű kancsó gömbölyű, alsó része (XVIII. t. 3.). A fülek töve alatt s távolságuk közepénél vízszintes, illetve függőleges irányú hármás bekarcolt vonal díszíti.

⁵ A leletanyagban a 210. sírhoz tartozóként szerepelnek a következő edények:

1. Kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű kancsó. Iszapolása és égetése kissé durva. M 22, Szá 10, F 5 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, gömbölyű fenekű, egyfülű kis edény. M 11, Szá 6 cm.

3. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó. M 17.5, Szá 10, F 7 cm.

4. Tölcséresen kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál. M 18, Szá 9 cm.

Ezt a négy edényt minden valószínűség szerint tévesen sorozták a szőregi temető leletanyagához. Talán a szórványok közül keveredhettek a síranyagba. De az sem lehetetlen, hogy más lelőhelyről származnak.

⁶ A pontozott rajz a többi edényhez viszonyított nagyságban mutatja a nagyobb rajzban $\frac{2}{3}$ nagyságban ábrázolt edényt.

Azonkívül négy helyen szimmetrikusan elhelyezett bütyköket és három bemélyített vonallal határolt geometrikus díszet találunk. Fekete. M 17, F 8 cm.

4. A nyakban borostyángyöngy (XXII. t. 33.).

5. A jobb karon kettős csavarodású bronzkarperec (XXII. t. 34.).

6. A nyakon két nagyméretű, alsó harmadában erősen meghajlított, a fejnél a két oldalas fibulák mintájára kiképzett tű. Két végük közötti távolság 29 cm (XXII. t. 31., 32., 35.).

212. *sír.* Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő, részben feldúlt csontváz, három melléklettel:

1. Előtte szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XVII. t. 12.). M 9, Szá 9, F 4 cm.

2. A lábaknál kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (XVII. t. 18.). M 8.5, Szá 6, F 3 cm.

3. Az ásatási naplóban nem, de a leletanyagban a 212. *sír* jelzésével szerepel egy kihajló peremű, profilált fenekű, háromfülű tál (XVII. t. 10.). M 14, Szá 34, F 9 cm.

213. *sír.* Mé 100 cm. Bal oldalán fekvő, 113 cm-ről 88-ra zsugorított gyermekcsontváz, két melléklettel, amelyek azóta elvesztek.

1. Az egyik magasan kiemelkedő egyfülű, kissé kihajló peremű, lapított fenekű edény.

2. A másik magasan kiemelkedő egyfülű, lapított fenekű, egyenes peremű kisedény.

214. *sír.* Mé 125 cm. Jobb oldalán fekvő, délnek néző gyermekcsontváz, három edénnyel:

1. A medence mögött egyenes, felfelé álló peremű, lapított fenekű, egyfülű tál, melynek pereme a füllel ellentett oldalon s a fül és a vele szemben levő pont távolságainak közepén szögiesen kiugrik (XVII. t. 20.). M 10, Szá 22, F 7 cm.

2. A bordák előtt magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kis edény (XVII. t. 19.). Alsó része gömbformájú, nyaka kis homorodást mutató hengerhez hasonlít. A fül töve alatt két szélesen bemélyített vonal húzódik körbe, amelyből a fülnél, a füllel szemközt és közben — összesen még háromszor — két barázdászerű bemélyedés halad a fenéig. M 9, Szá 6, F 4 cm.

3. Mellette egyenesperemű, befelé homorodó fenekű, hátraálló egyfülű kis edény (XVII. t. 14.). Alsó része gömbformájú, a nyaka tölcéses. Pereme a füllel szemben kiugrik és végig rovátkák díszítik. A perem alatt bekarcolt vonal húzódik. M 5.5, Szá 6, F 2 cm.

215. *sír.* Mé 170 cm. Jobb oldalán fekvő, 162 cm-ről 108-ra zsúrt csontváz, mellékletekkel:

1. Térdénél szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, fületlen edény (XVIII. t. 17.). Alsó része gömbölyű, rövid nyaka tölcéses. Magasságának közepe táján két barázdászerű bemélyedés halad körbe, amelyet felülről négy oldalt, szimmetrikusan kiugró rovátkasor övez. E kiugrásokat két oldalról — csak az edény alsó részén —

függőleges irányú kettős barázdaszerű bemélyedés veszi közre. A peremen egymással szemben két-két lyukat találunk, amelyek valószínűleg fedő telerősítésére szolgálhattak. M 8, Szá 8, F 3.5 cm.

2. A lábak előtt lapított fenekű, kétfülű karélyokra osztott szájú kancsó (XVIII. t. 2.), amelyet barázdák és lencseszerű bemélyedések díszítenek. M 17, F 7 cm.

3. Szintén ebből a sírból került elő egy enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XVIII. t. 1.). Alsó része fordított csonkakúpos, nyaka hengeres. A fül a perem alól indul és áthidalja a nyakat. Az edény iszapolása és égetése kissé durva. M 13, Szá 19, F 10 cm.

4. A csontváz állá alatt két nagyméretű, alsó harmadában erősen meghajlított bronztü volt. A fej alatti részükön tekercselés van. Két végük távolsága 21 cm.

216. sír. Mé ismeretlen. Bolygatott csontváz.

217. sír. Mé 120 cm. Jobb oldalán fekvő, 148 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, mellékletekkel:

1. Lábai előtt enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, csuporformájú, egyfülű edény (XVII. t. 17.). Iszapolása igen durva, égetése rossz. M 7.5, Szá 8.5, F 5 cm.

2. A koponya előtt szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó (XVII. t. 16.). M 18, Szá 12, F 7 cm. A perem hiányos.

3. A nyakban a felső vége felé szélesedő csonttű (XXII. t. 36.). H 11 cm.

4. A fejen *columbella rustica* (XXII. t. 38.).

5. A medencében 25 átfúrt metszőfog (XXII. t. 39.), öt átlukasztott szemfog (XXII. t. 2.), hat hengeresre csiszolt kagylógyöngy (XXII. t. 5—6., 12—13., 30.), két farkasfog (XXII. t. 28—29.), egy dentalium (XXII. t. 21.), egy bemélyedő vonalakkal díszített csontcső és négy átfúrt csirkecsont (XXII. t. 20., 3—4., 18., 19.).

218. sír. Mé 130 cm. Bal oldalán fekvő, feldult csontváz két melléklettel:

1. Előtte erősen kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó. M 21, Szá 12, F 7 cm.

2. Mögötte kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény. A félgömbformájú alsó részt a szűkülő nyaktól oldalperem választja el, amelyet egymással szemben két bütyök szakít meg. M 8, F 4 cm.

219. sír. Mé ismeretlen. Feldúlták.

220. sír. Mé ismeretlen. Feldúlták. Az ásatási naplóban semmi melléklet sem szerepel, de a múzeumi táblákon ehhez a sírhoz tartozókként tüntették fel az alábbi eszközöket:

1. Bronztorques, melynek két vége karikát alkotva behajlik. Ám 11 cm. (XXIV. t. 27.).

2. Két ciprusi tű. Végeik távolsága 10 cm. (XXII. t. 44., 55.).

3. Tíz lyukasztott állati fog (XXII. t. 43., 45—50., 52—54.) és egy kődarab (XXII. t. 51.).

221. *sír.* A sír anyagát Lengyel Sándor udvarán kútásás közben találták. Két edény került elő.

1. Ezek egyike széles kihajló peremű, profilált fenekű, fületlen edény, fedővel (XVIII. t. 8.). A nyak alatt elhelyezkedő bütyköket kettős bekarcolt vonal köti össze. A bütyköknél és távolságaik közepén három-három bekarcolt vonal halad a fenékig. A peremen a bütyköknek megfelelően két-két lyuk van. A fedőt is kettős bekarcolt vonalak díszítik. M 9 (a fedővel együtt 13), Szá 7, F 4 cm.

2. A másik edény kissé kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVIII. t. 4.). Bemélyített vonalak díszítik. Pereme és nyaka hiányos. Fekete. M 18,5, F 9 cm.

Az ásatási feljegyzések ugyan más mellékleteket egyáltalán nem tüntetnek fel ennél a sírnál, a múzeumi táblák szerint azonban a 221. sírből származnak a következő mellékletek:

3. Hosszúkás bronzlemez (XXII. t. 23.). Végeit csőszerűen visszahajlították. H 10, Sz 3 cm.

4. Tizenhárom bronzpityke. Mindegyiken két szimmetrikusan elhelyezett lyuk van (XXII. t. 8—11., 22.).

5. Két erősen meghajlított bronztü (XXII. t. 24., 27.). Egyiknek a vége karikaszerűen visszahajlik. Két végük távolsága 12 cm.

6. Két pápaszemspirális. Átmérőjük 3 cm. (XXII. t. 25., 26.).

222. *sír.* Edénye gödörásás közben került felszínre. Elveszett.

223. *sír.* A sírt Sztojkov Dusan kutyaóla alatt találták, három edénnyel.

1. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű, félgömb alakú kis tál (XVIII. t. 20.). Füle a perem alól indul ki. Középen keskenyebb, mint kiinduló pontjánál és tövéénél. Erősen megtörik és hajlásánál homorú. Az edény perem alatti részénél, továbbá a fül, a füllel szemközi pont s e két pont távolságának felezésénél vízszintes, illetve függőleges irányú, széles, szalagszerű dísz van mészberekással kitöltve. A közbeeső térközöket két esetben körvekkel határolt háromszög, két esetben pedig egymással párhuzamos egyenesek mentén szintén berakás díszíti. M 3,5, Szá 8, F 2 cm.

2. Enyhén kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (XVIII. t. 19.). Alsó része gömbölyű; rövid nyaka és fülei erősen íveltek. M 8,5, Szá 5, F 2 cm.

3. Magasan kiemelkedő ansa-lunata fülű, kihajló peremű, lapított fenekű, kis edény (XVIII. t. 21.). Legnagyobb öblösödésén a füllel szemben kis bütyök foglal helyet. Iszapolása és égetése kissé durva. M 6 (a fülnél 7,5), Szá 5,5, F 3 cm.

224. *sír.* Mé 230 cm. Bal oldalán fekvő 167 cm-ről 110-re zsugorított csontváz. A koponyát trepanálták. A sírból két edény került elő.

1. A fejnél kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsó (XVIII. t. 5.). M 17, Szá 12, F 6 cm.

2. A csontváz előtt kihajló peremű, profilált fenekű, négyfülű, bordákkal díszített tál (XVIII. t. 14.). Fekete. M 13, Szá 33, F 8 cm.

225. *sír.* Mé 200 cm. Bal oldalán fekvő, arccal délkeletnek néző, 174 cm-ről 110-re zsugorított csontváz, három melléklettel:

1. Mögötte kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű, bordával díszített tál (XVIII. t. 11.). M 11, Szá 33, F 9 cm.

2. A medencében kissé kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű, kereszt vonalakkal díszített csupor (XVIII. t. 10.). Iszapolása durva, égetése rossz. M 7, Szá 9, F 5.5 cm.

3. Mellette szélesen kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVIII. t. 9.). Egyik füle és a perem egy része hiányzik. M 25, Szá 10, F 7 cm.

A nyakban krétagyöngy.

226. *sír.* Mé 150 cm. Jobb oldalán fekvő, délnek néző, 147 cm-ről 90-re zsugorított csontváz, két melléklettel:

1. A fejnél kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű edény (XVIII. t. 13.). Egyik füle és pereme hiányos. M 14, Szá 13, F 7 cm.

2. Karjánál kihajló peremű, lapított fenekű, négyfülű tál (XXIV. t. 24.). M 10.5, Szá 30, F 10 cm.

227. *sír.* Mé 140 cm. Jobb oldalán fekvő, keletnek néző, 117 cm-ről 70-re zsugorított csontváz. Előtte kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVIII. t. 22.). Pereme, egyik füle és a másik fül kiindulási része hiányzik. Iszapolása és égetése durva. Vörös. M 12.5, F 7 cm.

Az ásatási napló egy *pectunculus* kagylót és három *dentalium*-mot is említ, de ezek elvesztek.

228. *sír.* Mé 200 cm. Jobb oldalán fekvő, 152 cm-ről 100-ra zsugorított, arccal délkeletnek néző csontváz, három melléklettel:

1. Melle előtt kissé kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű tál (XVIII. t. 18.). Iszapolása durva. M 11.5, Szá 22, F 8 cm.

2. Álla előtt, kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű edény (XVIII. t. 7.). Pereme hiányos. M 7, Szá 8, F 4 cm.

3. A tál mellett erősen kihajló peremű, lapított fenekű, bemélyedő vonalakkal és pontsorral díszített kétfülű edény (XVIII. t. 15.). M 13, Szá 13, F 9 cm.

229. *sír.* Mé 120 cm. Jobb oldalán fekvő, arccal délkeletnek néző csontváz. Előtte kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsó (XVIII. t. 12.). A fülek töve alatt három bekarcolt vonal s egy sor függőleges vonalakból álló dísz halad körbe, amelyet a füleknél s ezek távolságának közepén lapos bütök szakít meg. A bütököktől a fenékig három-három bekarcolt vonal fut le. M 13, Szá 9, F 4.5 cm. Egyik füle és nyaka töredékes. Az edény mellett sertécsont volt.

A temetőben a következő szórványos leletek voltak:

1. Magasfülű, lapított fenekű, kissé kihajló peremű edény (XXIII. t. 1.). A fordított csónkakúpformájú alsó részt a szintén fordított csónkakúpos nyaktól a fültő alatt erősen kiemelkedő váll választja el. Vörös. M 12, Szá 17, F 8 cm.

2. Szélesen kihajló peremű, profilált fenekű, egyfülű edény (XXIII. t. 8.). Legnagyobb öblösödése a magasság közepe táján van. Nyaki része erősen ívelt. A fül a perem alól indul ki és vállban végződik. A füllel szemben 2—2 ellentétes irányú, de egyik végükkel összeérő, ferdén haladó, bordaszerű kiemelkedés van. A fül és ezen dísz távolságainak közepén függőleges irányú borda húzódik. M 17, Szá 13, F 6 cm.

3. Kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (XXIII. t. 13.). Alsó része fordított csónkakúpos, nyaka ívelt. Legnagyobb öblösödése a magasság közepén van. A nyak alatt oldalperem húzódik. Fekete. M 9, F 5.5 cm.

4. Lapított fenekű, egyenesperemű, fületlen parázstartó edény (XXIII. t. 5.). Falai a fenéktől felfelé lassan szélesednek. A magasság közepe alatt szimmetrikusan, négy kerek bevágódás helyezkedik el. Az edény iszapolása és égetése durva. M 15, Szá 15, F 13 cm.

5. Magasan kiemelkedő, ansa lunata fülű, lapított fenekű kis edény (XXIII. t. 7.). Alsó része fordított csónkakúpos. Nyaka ívelt. Füle erősen megtörik. Nyakán három vízszintes irányú bemélyített vonal húzódik. Az alsó részt függőleges barázdák, a fenék felett pedig zeg-zug vonalak borítják. Közvetlenül a fenék felett két bemélyített vonal halad körbe. M 4, Szá 5, F 2 cm.

6. Erősen kihajló peremű, lapított fenekű edény töredéke (XXIII. t. 12.). A hiányzó fül a perem alól indult ki és a nyak áthidalása után a legnagyobb öblösödés felett tapadt az oldalhoz. Közvetlenül a fültő alatt bütyökfül foglal helyet. Az edény fordított csónkakúpformájú. Vörös. M 10, F 6.5 cm.

7. Kissé kihajló peremű, lapított fenekű, fületlen edény (XXIII. t. 3.). Nagyjából pohár formája van. M 16, Szá 15, F 8 cm.

8. Lapított fenekű, egyenesperemű, fordított csónkakúpformájú tál (XXIII. t. 6.). Pici füle a perem alatt helyezkedik el. A perem belső részét négy — szimmetrikusan elhelyezett — bordaszerű kiemelkedés díszíti, amely szögesen kiugrik. Fekete. M 6, Szá 15, F 8 cm.

9. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű urna (XXIV. t. 30.). Alsó része fordított csónkakúpos, a felső szintén csónkakúpos, de ennek kisebb az alapja. A csónkakúpos nyak alatt levő legnagyobb öblösödésen függőleges irányú hornyolások vannak. Ezek alatt szimmetrikusan négy bordaszerű, vízszintes irányú kiemelkedés helyezkedik el. Vörös. M 26, Szá 18, F 10 cm.

10. Kissé kihajló peremű, kétfülű, ujjbenyomásos fenekű kis edény (XXIII. t. 9.) Alsó része félgömb formájú, a felső csónkakúpos.

A peremből kiinduló fülei erősen íveltek. Tövüket oldalperem köti össze. M 6.5, Szá 5 cm.

11. Kihajló peremű, megrongált fenekű, egyfülű edény (XXIII. t. 2.). Hiányzó füle a perem fölé emelkedett és a vállban végződött. Alsó része fordított csonkakúpos, nyaka hengeres. Fekete. M 4, Szá 8 cm.

12. Kihajló peremű, lapított fenekű, egyfülű tál (XXIII. t. 10.). Alsó része fordított csonkakúpos, nyaka hengeres. A két rész érintkezésénél rovátkasor halad körbe. A fül a perem alól indul ki és kiindulásánál a perem szögesen kiemelkedik. Az alsó részen a fül alatt, a füllel szemben s e két pont távolságának közepén körülárlólt bűtyök foglal helyet. Ezeket a bűtyöket kettős barázdaszerű bemélyedések választják el egymástól. Az edény fenekén koncentrikus körök mentén haladó bemélyedéseket találunk. M 10, Szá 19, F 7 cm.

13. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű urna (XXIII. t. 11.). Alsó része rövid, széles fordított csonkakúp, a felső rész magas és kisebb alapú csonkakúp. A perem alatt 9 bemélyített vonal halad körbe. A legnagyobb öblösödésen felül négy — többé-kevésbé szimmetrikusan elhelyezett — bűtyök van, alul négy lefelé álló fogantyú-szerű nyúlvány helyezkedik el. M 38, Szá 28, F 15 cm.

14. Szélesen kihajló peremű, lapított fenekű urna (XXIII. t. 4.). Falai a fenéktől felfelé lassan kiszélesednek. Legnagyobb öblösödése a magasság közepén van. Innen felfelé ismét szűkülnek az edényoldalak, de a száj meglehetősen széles. Az alsó részt a fenék felett ujjbenyomásokkal tagolt szalagdísz borítja. A legnagyobb öblösödés felett kis szalagfűl töredéke helyezkedik el. A fűltő magasságában ujjbenyomással tagolt bordák vannak. Az edény iszapolása és égetése jó. Vörösszürke. M 50, Szá 30, F 13 cm.

Néhány szórványos leletnek rajzát közöljük:

Bronzeszközök (XXIV. t. 7., 18., 19., 23., 26., 31.), tűk (XXIV. t. 8—12., 20., 22., 28—29.), csontszerszámok (XXIV. t. 1—6., 14—17.), kard (XXIV. t. 13.).

*

A szőregi temetőben négyféle temetkezési szokással találkozunk. Százötven sírban zsugorított csontvázas, kettőben edényben eltemetett (pythosos), négyben égetett és egyben nyújtott csontvázas temetkezés fordult elő. Hetvenkét esetben nem lehetett megállapítani a temetkezés módját, mert a sírok feldúlt állapotban kerültek elő vagy az ásatási napló volt hiányos. Amennyiben azonban edény-mellékletük volt a síroknak, az megegyezett a zsugorított csontvázak mellett talált edényekkel. Ezen az alapon határozottan állíthatjuk, hogy a zsugorított csontvázas temetkezés a temető 229 sírja közül 222-ben fordult elő.

Az edénybe történt temetkezés szokásával három esetben találkoztunk. Ennél a temetkezésnél a halottat nem zsugorítva temették el, nem is hamvasztották, hanem edénybe helyezték. Ez a jelenség

nemcsak ebben a temetőben otthonos, hanem a szomszédos Deszken⁷ is megvolt. Mind a két helyen csak gyermekcsontvázak voltak az edényekben.

Az égetett temetkezéssel kapcsolatban a 193. sírnál az ásatási napló megemlíti, hogy a földön elégetett tetem — mint ez a csontvázmaradványokból megállapítható — zsugorítva (?) volt és az edénymellékletek csoportosítása is megfelelt a zsugorított csontvázak temetkezés szokásának. A másik három sírra (176., 179. és 184.) vonatkozóan az ásatási feljegyzések bővebb felvilágosítást nem adnak.^{7a}

A temető egyetlen nyújtott csontváza a 210. sírból került elő — az ásatási napló szerint — mellékletek nélkül. A temetkezési szokásból ítélve, ez a sír népvándorláskori lehet és valószínűleg az avar csoportba tartozik. A múzeumi gyűjteményben ugyan három bronzkori edény is szerepel a 210. sír jelzésével, de ez valószínűleg tévedés.

Az egyes sírok irányítása nagyon változatos, bár az ásatási napló adatai ebben a tekintetben a legszegényesebbek. Mindössze 45 sír irányát lehet belőlük megállapítani; 184 sírnál ez az adat hiányzik. A sírok nagyrészen dél-északi (15), illetve észak-déli irányban (13) helyezkedtek el. Fordultak elő kelet-nyugati (8), illetve nyugat-keleti (6) irányításúak is. Nem hiányoztak az északkelet-délnyugati irányítású sírok (3) sem. Tehát a szőregi temetőben a dél-északi, illetve észak-déli irányítás⁸ a leggyakoribb. Feltételezhető, hogy a 184 meg nem határozott sír nagy része is dél-északi irányítású volt. A dél-északi irányítású csontvázak mind jobb oldalukon feküdtek, vagyis arccal keletnek néztek.

Bár az ásatási napló nem jegyzi fel, a csontvázak irányítása nem követi pontosan a világtájakat, hanem ezektől kisebb-nagyobb mértékben eltérnek. Igazolják ezt az őszentiváni pontos megfigyelések.

A csontvázak közül jobb oldalán feküdt 93, bal oldalán 53, hátán 2, hasán kettő. Nem szerepel ez az adat 80 sírnál.

27 sírban gyermek-, kettőben női csontváz volt. 200 esetben — az ásatási feljegyzések alapján — nem lehetett eldönteni, hogy férfi, női vagy gyermekcsontváz feküdt-e a sírokban?

A temető időrendi helyzetének megállapításánál⁹ induljunk ki a 176., 179., 184. és 193. számú hamvasztásos sírok anyagából. Ezek

⁷ Lásd a szerző cikkét a *Folia Archaeologica* III–IV. kötetében a deszki „A” temetőről.

^{7a} A 193. sírral kapcsolatban utalunk Mozsolics egyik cikkére (Vasi Szemle 4. 238. l.), amelyben hasonló temetkezési ritust említ Királyszentistvánról és Németholýról, mint erre már Patay (Korai bronzkori kultúrák Magyarországon, Diss. Pann. Ser. II. No. 13., 59. és 92. l.) felhívta a figyelmet.

⁸ Az ásatási jegyzetekben a dél-északi irányítású síroknál két esetben is ez a megjelölés szerepel: „Rendes irányítású.”

⁹ Mellőzzük a Reinecke-féle chronológiát (Arch. É. 1899. 225–251. és 316–340. l.), mert ez bizonyos tekintetben már elavult és a temető bronzeszközökben igen szegény. Helyette Tompa időbeosztását vesszük alapul, amely a kerámián alapszik (Bericht der Röm.-Germ. Komm. 1934/35. 27–127. l.).

a temető legrégibb sírjai. Eddig általában az a felfogás uralkodott, hogy a halottégetés szokása az ú. n. keleti kultúrprovinciában¹⁰ csak a bronzkor második felében terjedt el. A fentebbi sírok anyaga (XV. t. 11–12., 15., 21–23. és XVI. t. 1., 3–4., 8–12. 17–19., 24.) azonban feltűnő hasonlóságot mutat a nagyrévi kultúra néhány leletével. Így a 179. sír 2. melléklete (XV. t. 22.) azonos egy — a bronzkor első periódusába tartozó — tőszegi edénnyel.¹¹ A 184. sír 1. melléklete (XVI. t. 8.) is hasonlít az egyik nagyrévi edényhez.¹² Az alul kidolgozatlan, durva, csak a nyaki részen símitott edényekre (176. sír 3. = XV. t. 11.; 179. sír 3. = XVI. t. 10.; 184. sír 3. = XVI. t. 17.) is találunk példát¹³ a nagyrévi kultúrában. A fülek képzésének és az edények díszítésének módja is egyezik a szőregi hamvasztásos sírok-ból előkerült kerámiai anyagon és a nagyrévi kultúrában.¹⁴

Mindez arra mutat, hogy az égetés szokása a Tiszától keletre már a bronzkor elején — ha szórványosan is — fellépett. Ezt a jelenséget a zóki vagy a bádeni kultúra hatásának kell tulajdonítanunk. Ismerünk Makó—Vöröskeresztről egy zóki kultúrába tartozó zárt leletet,¹⁵ amely valószínűleg hamvasztásos sírból került elő. A szőregi 179. sír 3. (XV. t. 23.) és 184. sír 5. (XVI. t. 1.) melléklete hasonlít ezen zárt lelet egyik darabjához.¹⁶ Viszont a badeni kultúrában is ismerünk égetett temetkezést a keleti provincia területéről, sőt ebben a kultúrában Békásmegyeren a zsugorított csontvázas és a hamvasztásos temetkezés együtt fordult elő.¹⁷

Tehát a halottégetés a bronzkort megelőző időben is szokásos volt itt. De rá kell mutatni azokra a kapcsolatokra is, amelyek a szőregi hamvasztásos sírok anyaga és a harangalakú edények kultúrája között kimutathatók. A szőregi 193. sír 4. melléklete (XVI. t. 19.) egyezést mutat a harangalakú edények kultúrájába tartozó egyik tabáni edénnyel.¹⁸ Párhuzamot vonhatunk a sír 6. melléklete (XVI. t. 12.) és egy békásmegyeri edény¹⁹ formája között is. A szőregi urna

¹⁰ Tompa: Bericht d. R.-G. Komm. 1934/35. 63. l.

¹¹ 24/25. Bericht d. R.-G. Kommission 1934/35. Taf. 21. Abb. 10.

¹² U. o. Taf. 22. Abb. 3.

¹³ U. o. Taf. 21. Abb. 15. és Taf. 22. Abb. 5. — Ez utóbbi csak technika tekintetében.

¹⁴ U. o. Tafel 21–22.

¹⁵ Dolgozatok 1939. 73–92. l. Patay edényraktárleletnek tartja: Arch. É. 1940. 4. l.

¹⁶ U. o. 1939. 82. l. 6. kép 3.

¹⁷ A keleti provincia területéről származik a nyíregyházi múzeum vissi hamvasztásos sírja. A vissi bádeni leletek ismertetését lásd a Folia Archaeologica III–IV. kötetében. — A békásmegyeri bádeni leletekre vonatkozó irodalmat lásd: 24/25. Bericht 49. l.; Tompa: Budapest őskora Kny. 8. l. — Müller György rajza és leírása alapján közölte Lothar F. Zetz: Altshlesien 1936. 6. 55. l. — Gogo Müller—Kuales: Bestattungen der Badener Kultur in Békásmegyer (Krottendorf) auf älteren Siedlungstrümmern bei Budapest. M. A. G. Wien, 1939. 166–173.

¹⁸ 24/25. Bericht Taf. 19. Abb. 9.

¹⁹ U. o. Taf. 19. Abb. 5.

a békásmegyerieinek kissé nyújtottabb formája s kis szalagfülei a legnagyobb öblösödésről a nyakra kerültek.

A csontvázak sírok chronológiájának meghatározása céljából vizsgáljuk meg a 10. (III. t. 1—3.), 14. (III. t. 10—11.), 16. (III. t. 13—14., 19.), 20. (IV. t. 1—3.), 23. (V. t. 1.), 24. (IV. t. 5., 7.), 27. (IV. t. 12—13.), 29. (IV. t. 15—17.), 32. (IV. t. 24.), 36. (VI. t. 1., 3., 5.), 39. (VI. t. 9., 14.), 48. (VI. t. 19—21.), 50. (VII. t. 1.), 62. (VII. t. 14—15., 20.), 68. (VIII. t. 8—10.), 73. (VIII. t. 14.), 74. (VIII. t. 16—18.), 80. (IX. t. 7., 12.), 91. (X. t. 3—5.), 98. (X. t. 11.), 103. (X. t. 19—20.), 108. (X. t. 28.), 111. (XI. t. 5., 9.), 117. (XI. t. 14—16.), 120. (XI. t. 18., 20.), 122. (XII. t. 4., 5., 9.), 126. (XII. t. 12., 17—18.), 135. (XIII. t. 4—5., 8.), 154. (XIV. t. 12.), 197. (XVII. t. 1., 4.), 199. (XVI. t. 20.), 200. (XVII. t. 3., 5.), 201. (XVII. t. 6.) és a 203. (XVII. t. 7—8.) sírokat. Ezeknek az anyagát figyelembe véve és más magyarországi lelőhelyek kerámiájával összehasonlítva, kiválogathatjuk azokat az edényformákat, amelyek a szőregi temetőben a bronzkor első periódusát képviselik.

Nagyon fontos ebben a tekintetben egy kihajló peremű, lapított fenekű, fordított csoncakúpos alsórészű, csoncakúpos vagy hengeres nyakú, egyfülű kancsóforma. Fülei a peremből — néha a perem alól — indulnak ki és a legnagyobb öblösödésen, vagy e felett csatlakoznak oldalához. Az edény díszítése besímitásból, a fül tövének megfelelő magasságban húzódó oldalperemből, ezt megszakító bütykökből, vagy szöges kiugrásokból, esetleg a fül töve mentén körülfutó pontsorból tevődik össze. De díszítetlen példányok is előfordulnak. Van ennek a formának kicsinyített mása is, amely annyiban különbözik tőle, hogy a feneké rendszeren gömbölyödő és csak ritkán hegyesedő vagy lapos. Ez a kicsinyített forma rendszeren a naggyal együtt fordul elő.

Ilven típusú korsó volt a 10. (III. t. 3.), 16. (III. t. 13.), 24. (IV. t. 5.), 27. (IV. t. 12.), 29. (IV. t. 15.), 36. (VI. t. 3.), 48. (VI. t. 19. és 21.), 50. (VII. t. 1.), 68. (VIII. t. 10.), 74. (VIII. t. 16.), 80. (IX. t. 12.), 91. (X. t. 5.), 98. (X. t. 11.), 103. (X. t. 20.), 108. (X. t. 28.), 111. (XI. t. 5.), 117. (XI. t. 14.), 120. (XI. t. 20.), 122. (XII. t. 4.), 126. (XII. t. 18.), 197. (XVII. t. 1.), 199. (XVI. t. 20.), 200. (XVII. t. 3.), 201. (XVII. t. 6.) és a 203. (XVII. t. 8.) sírokban. A kisebbített formájával együtt került elő ez a típus a 16. (III. t. 13. és 19.), 68. (VIII. t. 9—10.), 91. (X. t. 4—5.), 103. (X. t. 19—20.) és a 200. (XVII. t. 3. és 5.) sírokban.

Ez a kancsóforma egészen korai. A 126. sírból előkerült változata (XII. t. 18.) forma tekintetében a Nemzeti Múzeum egyik Tószegről származó és a nagyrévi kultúrába tartozó edényének,²⁰ csak díszítése egyszerűbb. A 74. sír kancsóját (VIII. t. 16.) is összevethetjük a nagyrévi kultúra egyik — a névadó helyről származó — edényével.²¹ A szőregi példány szája szélesebb és füle rövidebb, különben egyformák. Mint az analógiák is mutatják, ez a forma a bronzkor első periódusára jellemző; a fentiek alapján pedig a szőregi

²⁰ Patay Pál: Korai bronzkori kultúrák Magyarországon. Diss. Pann. Ser. II. No. 13. V. t. 1.

temető egyik legelterjedtebb edénytípusa. Nem szűnik meg az első periódus végén, hanem a másodikba is átmegy, sőt kisebbitett formája a harmadik periódusban is megtalálható. Erről tanúskodnak a második periódus lentebb ismertetendő edényeivel meghatározott 6. (II. t. 12., 15.), 35. (IV. t. 18—19., VI. t. 2.), 78. (IX. t. 6., 9.) és 140. (XIII. t. 11., 15.), illetve a 3. (II. t. 5—6., 8.) sírok mellékletei, amelyek közül a második periódusra jellemző a II. t. 12., IV. t. 18., IX. t. 6. és a XIII. t. 15., míg a II. t. 5—6. edényei a III. periódusra mutatnak.

Szintén a nagyrévi kultúrával mutat rokonságot egy kettős csonkakúpformájú, legnagyobb öblösödése felett két erősen megtört vagy ívelt, de a peremig soha fel nem érő szalagfüllel ellátott kancsó-típus (pl. 20. sír 2. = IV. t. 1.). Feneke mindig lapított, pereme pedig kihajló. A fülek tövét gyakran perem köti össze. A 23. (V. t. 1.) és 62. (VII. t. 20.) sírban is előfordul. Megfelelőjét Nagyrévről több példányban²² ismerjük. Ezek függőleges barázdákkal díszített edények egyébként egyezést mutatnak a szőregi sírok idézett mellékleteivel. Ez az edényforma Szőregen csak az első periódust képviselő sírokban található meg.

Nagyon érdekesek azok a formák, amelyek az első periódusból a másodikba átvezetnek s ott élik virágkorukat. Többször az első periódusra tipikusan jellemző edényekkel együtt fordulnak elő, ami annak a bizonyítéka, hogy az első periódusban — ha a vége felé is — már megvannak.

Az egyik átmeneti típus az egyfülű edény olyan változata, amelynél a szája és ezzel együtt az egész felső rész szélesebb, a legnagyobb öblösödés közelebb esik a fenékhez s az egész edény zömökebb formát mutat (10. sír 1. = III. t. 1.). A fül mindig a peremből indul ki s gyakran egészen rövid. Különböző variánsokban előkerült a 14. (III. t. 10.), 32. (IV. t. 24.), 36. (VI. t. 1.), 39. (VI. t. 9.), 73. (VIII. t. 14.) és 122. (XII. t. 9.) sírokból. Ezek a sírok még határozottan az első periódusra mutatnak. De — amint a 2. (II. t. 4., 7.), 9. (II. t. 21., 19.), 17. (III. t. 16., 15.), 198. (XVI. t. 25., 27.), 208. (XVII. t. 15., 9.), 212. (XVII. t. 12., 18.) és 228. (XVIII. t. 7., 15.) sírok példányainak idézett mellékletei tanúsítják — ez a forma a második periódusban is gyakori.²³

A második átmeneti forma szélesen kihajló peremű, fületlen kis edény (pl. IV. t. 3.). Alsó része félgömb- vagy fordított csonkakúpformájú, nyaka hengeres vagy ívelt. A magasság közepe táján gyakran két egymással szemközt levő, felfelé irányított, bütyökszerű kiemelkedés van, amelyeket bemélyített vonal köt össze. Arra is van eset, hogy átfúrt bütykök helyezkednek itt el; de teljesen díszítetlen síma felületű példányok is előfordulnak. Össze-

²¹ U. o. II. t. 5.

²² 24/25. Bericht Taf. 22. Abb. 1—3.

²³ Második periódusba tartozó a II. t. 7., 19., III. t. 15., XVI. t. 27., XVII. t. 9., XVII. t. 18. és XVIII. t. 15. edény.

hasonlíthatjuk ezt az edénytípust a nagyrévi kultúra Tószegről előkerült egyik edényével,²⁴ amelynek azonban áttört talpa van.

Első periódusra mutató edényekkel együtt mindössze hat esetben találjuk ezt a formát és pedig a 20. (IV. t. 3., 1—2.), 29. (IV. t. 17., 15—16.), 62. (VII. t. 14—15., 20.), 74. (VIII. t. 18., 16—17.), 126. (XII. t. 12., 17—18.) és a 135. (XIII. t. 4—5., 8.) sírokban.

Ez az edényalak a bronzkor második periódusának egyik vezető típusa és ott éri el teljes kifejlődését, amint azt Patay is megállapítja.²⁵ Ebben az időszakban többször fedővel látják el és függőedényként használják (pl. IV. t. 9—10., 8., 11.).²⁶

Az első periódus edényei közé soroljuk még a 154. sír töredékes egyfűlű kancsóformájú kis edényét (XIV. t. 12.).

Tálak alapján igen nehéz elkülöníteni az egyes időszakokat. Mégis ki lehet választani egy-két vezető-típust, amelyek az első periódusban uralkodók s a következőben lassan eltűnnek. Egyik ilyen jellemző tálformának látszik a 48. sír 3. melléklete (VI. t. 20.). Ez profilált fenekű, magas, fordított csónakakúpos alsórészű, rövid nyakú, aránylag szűkszájú kétfűlű tál. Fülei asszimmetrikusan helyezkednek el. Fületlen formában is előkerült (68. sír = VIII. t. 8.). A 91. sírban négyfűlű példány volt (X. t. 3.). A 135. sír tálja (XIII. t. 8.) azonos a 48.-éval (VI. t. 20.). Ide sorozhatjuk a 27. sírét (IV. t. 13.) is.

Ennek a formának a második periódusban való továbbélését mutatja a 35. sír (VI. t. 2., IV. t. 18—19.).²⁷ A későbbi fejlődés folyamán a tálak még az első periódusban szélesebb szájuak és alacsonyabbak lesznek. Alsó részük továbbra is ívelt marad. A nyak az alsó részhez viszonyítva sokkal szélesebb lesz s a fülek között gyakran bordák díszítik. Jól mutatja a fejlődésnek ezt a fokát a 16. (III. t. 14.), 20. (IV. t. 2.) és 10. (III. t. 2.) sír tálja.

Az első periódus tálainak egy csoportját az erősen gömbölyödő, zömök alsó rész jellemzi (24. sír 2. = IV. t. 7.; 39. sír 1. = VI. t. 14.; 74. sír 3. = VIII. t. 17.; 111. sír 1. = XI. t. 9.; 120. sír 2. = XI. t. 18.; 126. sír 3. = XII. t. 17.). A második periódusban való előfordulásukat a 137. sír (XIII. t. 10., 14., 26.) tálja is bizonyítja (a XIII. t. 10. kétfűlű kancsó a második periódusba tartozik!)

Átmeneti példányoknak tekinthetők a 29. (IV. t. 16.), 36. (VI. t. 5.), 62. (VII. t. 15.), 80. (IX. t. 7.), 117. (XI. t. 15.), 122. (XII. t. 5.), 197. (XVII. t. 4.) és 203. (XVII. t. 7.) sírok táljai. Ezek a formák inkább a második periódusban virágzanak, de mellékleteik kétséghatározatlanul tanúsítják, hogy már az első periódusban is megvannak.

Az ékszerek és eszközök az első periódusban igen ritkák. Az ide tartozó harmincnyolc sír közül mindössze négyből (23., 27., 29. és 126.) kerültek elő. A 23. (V. t. 1. nem látszik!) és a 27. (XIX. t. 61.)

²⁴ Patay i. m. III. t. 5.

²⁵ U. o. 48. l.

²⁶ A IV. t. 8. és 11. edényei a II. periódusra mutatnak.

²⁷ A IV. t. 18. a II. periódusra jellemző edényforma.

sírban hatos-, illetve kettős menetű bronzkarperec volt. Ezek nem jellemzők az első periódusra, mert pl. a tipikusan második periódusba tartozó 77. sírban (XXI. t. 72.) is megtalálhatók, sőt Megyaszóról a negyedik periódusból ismerjük őket.²⁸

Ékszerként szerepeltek a 29. sírban talált átllyukasztott fogak (XIX. t. 54., 57—58.) és csontlunulák (XIX. t. 55—56.), valamint a 126. sír kagylógyöngye (XX. t. 56.).

A 29. sír anyaga arról tanúskodik, hogy a kovapenge a bronzkor elején még használatban volt.

A második periódusba tartozó sírok tárgyalásánál vegyük alapul az 1. (II. t. 1—3), 2. (II. t. 4., 7.), 5. (II. t. 9—11.), 6. (II. t. 12., 15.), 7. (II. t. 13—14.), 8. (II. t. 16—18.), 9. (II. t. 19—21.), 11. (III. t. 4—6.), 13. (III. t. 7—9.), 17. (III. t. 15—16.), 19. (III. t. 17—18.), 21. (IV. t. 4—6.), 26. (IV. t. 8—11.), 35. (IV. t. 18—19., VI. t. 2.), 37. (VI. t. 4.), 38. (VI. t. 6—8.), 40. (VI. t. 11.), 42. (VI. t. 10., 12.), 46. (VI. t. 15., 17—18.), 51. (VII. t. 3.), 53. (VII. t. 6., 9—10.), 56. (VII. t. 5.), 57. (VII. t. 7—8., 11.), 58. (VII. t. 12—13., 16.), 64. (VII. t. 17—19.), 65. (VIII. t. 1., 3—4.), 66. (VIII. t. 2., 5—6.), 67. (VIII. t. 7.), 77. (IX. t. 3—5.), 78. (IX. t. 6., 9.), 81. (IX. t. 11.), 84. (IX. t. 18.), 86. (IX. t. 13—14.), 87. (IX. t. 19—20.), 88. (IX. t. 21.), 93. (X. t. 6.), 100. (X. t. 8., 14.), 102. (X. t. 13., 17—18.), 105. (X. t. 22.), 106. (X. t. 26.), 109. (X. t. 23—24., 27.), 110. (XI. t. 1—2.), 114. (XI. t. 3., 7.), 127. (XII. t. 10., 13., 24.), 129. (XII. t. 16., 20.), 134. (XIII. t. 3.), 136. (XIII. t. 7., 12.), 137. (XIII. t. 10., 14., 26.), 138. (XIII. t. 9., 13., 18.), 140. (XIII. t. 11., 15.), 141. (XIII. t. 16—17.), 145. (XIII. t. 19., 24.), 146. (XIV. t. 1.), 148. (XIV. t. 2—3.), 149. (XIV. t. 4—6.), 150. (XIV. t. 10., 16.), 157. (XIV. t. 9.), 162. (XIV. t. 22., 27.), 166. (XIV. t. 30.), 167. (XIV. t. 24.), 168. (XV. t. 1—2., 10.), 171. (XV. t. 5., 8.), 174. (XV. t. 3., 7.), 175. (XV. t. 17.), 178. (XV. t. 18—19.), 180. (XVI. t. 2., 6.), 182. (XVI. t. 13., 15.), 194. (XVI. t. 26.), 196. (XVII. t. 2.), 198. (XVI. t. 25., 27.), 205. (XVII. t. 11.), 208. (XVII. t. 9., 13., 15.), 212. (XVII. t. 10., 12., 18.), 217. (XVII. t. 16—17.), 221. (XVIII. t. 4., 8.), 224. (XVIII. t. 5., 14.), 225. (XVIII. t. 9—11.), 226. (XVIII. t. 13. és XXIV. t. 24.), 227. (XVIII. t. 22.), 228. (XVIII. t. 7., 15., 18.) és a 229. (XVIII. t. 12.) sírokat.

Ezeknek edényanyagát vizsgálva, néhány — a második periódusra nagyon jellemző — edényformát választhatunk ki.

Egyik jellegzetes edényalaknak kell tekintenünk egy kihajló peremű, lapított fenekű, kétfülű kancsóformát (pl. IV. t. 4.). Fülei a peremből indulnak ki és hosszú íveléssel áthidalják az egész nyakat, amely meglehetősen összeszűkül. Az általában egész mélyen kiépített alsó rész összenyomott gömbhöz hasonlít. Felületét gyakran barázdászerű bemélyedések borítják (III. t. 4.). A fülek tövét rendszeren perem köti össze, amely távolságuk közepén felhajlik vagy bütykökkel van megszakítva (XIII. t. 24.; III. t. 8.). Néha zászlóhoz hasonló bekar-

²⁸ 24/25. Bericht. Taf. 45. Abb. 27—29.

colt díszet találunk rajta (VII. t. 18.). Tompa²⁹ kimutatta, hogy ez a fülforma a bodrogkeresztúri kultúra közvetítésével Jordansmühl vidékéről került hazánkba.

A szőregi temetőben az 1. (II. t. 3.), 5. (II. t. 9.), 6. (II. t. 12.), 7. (II. t. 14.), 8. (II. t. 18.), 9. (II. t. 19.), 11. (III. t. 4.), 13. (III. t. 8.), 21. (IV. t. 4.), 26. (IV. t. 8.), 35. (IV. t. 18.), 38. (VI. t. 7.), 42. (VI. t. 10.), 46. (VI. t. 18.), 51. (VII. t. 3.), 53. (VII. t. 10.), 56. (VII. t. 5.), 57. (VII. t. 8.), 58. (VII. t. 13.), 64. (VII. t. 18.), 65. (VIII. t. 4.), 66. (VIII. t. 6.), 77. (IX. t. 4.), 78. (IX. t. 6.), 86. (IX. t. 14.), 100. (X. t. 14.), 102. (X. t. 17.), 105. (X. t. 22.), 106. (X. t. 26.), 114. (XI. t. 7.), 127. (XII. t. 10.), 129. (XII. t. 16.), 134. (XIII. t. 3.), 137. (XIII. t. 10.), 138. (XIII. t. 9. és 18.), 140. (XIII. t. 15.), 145. (XIII. t. 24.), 146. (XIV. t. 1.), 148. (XIV. t. 3.), 157. (XIV. t. 9.), 162. (XIV. t. 22.), 167. (XIV. t. 24.), 175. (XV. t. 17.), 178. (XV. t. 19.), 180. (XVI. t. 6.), 182. (XVI. t. 13.), 194. (XVI. t. 26.), 205. (XVII. t. 11.), 208. (XVII. t. 9.), 217. (XVII. t. 16.), 221. (XVIII. t. 4.), 224. (XVIII. t. 5.), 225. (XVIII. t. 9.) és a 229. (XVIII. t. 12.) sírokban fordult elő, összesen 56 példányban, ami arra mutat, hogy itt a második periódus legelterjedtebb edénytípusa.

Érdekes összehasonlítani a Nemzeti Múzeum egyik tószegi³⁰ és Lebi-pusztai³¹ edényével, amelyek a bronzkor második periódusára jellemzőek. Ez a kancsóforma azonban nemcsak a második periódusban él, hanem — mint a 44. sír (XII. t. 1—2.) bizonyítja — a harmadik periódusban is megtalálható.³²

A második periódus leletanyagában igen gyakran megjelenik az átmeneti típusok között már emített fületlen vagy a fülek helyén bütykökkel díszített felfüggeszthető edény (pl. VI. t. 8.). Peremén a bütyköknek megfelelően néha 2—2 lyuk van, ami az edényhez tartozó fedő felerősítésére szolgált (pl. 26. sír. = IV. t. 9—10.). De a peremnek az átfúrása a bütyökdísz nélküli példányoknál is előfordul, ahol egymással szemben helyezkednek el a lyukak (58. sír 1 = VII. t. 16., a képen nem látszik!). A fedő kúpos formájú (VI. t. 15.), fogantyúja magasan kiemelkedik, peremén — az edény peremén levő lyukaknak megfelelően — két-két lyuk van. Az is előfordul, hogy bemélyített vonalak tagolják arányos részekre (XVIII. t. 8.).

Ez az edényforma előkerült az 5. (II. t. 11.), 26. (IV. t. 9—10.), 38. (VI. t. 8.), 40. (VI. t. 11.), 42. (VI. t. 12.), 46. (VI. t. 15.), 58. (VII. t. 16.), 64. (VII. t. 19.), 66. (VIII. t. 2.), 84. (IX. t. 18.), 102. (X. t. 18.), 109. (X. t. 24.), 110. (XI. t. 1.), 137. (XIII. t. 14.), 138. (XIII. t. 13.), 149. (XIV. t. 5.), 212. (XVII. t. 18.) és a 221. (XVIII. t. 8.) sírokból. Rendszerint az előbb tárgyalta kétfülű kancsóval együtt jelenik meg. Ezt tapasztaljuk az 5. (II. t. 9., 11.), 26. (IV. t. 8—10.), 38. (VI. t.

²⁹ 24/25. Bericht 74. l.

³⁰ 24/25. Bericht Taf. 23. Abb. 15.

³¹ Patay i. m. VI. t. 15.

³² A magasan a perem felé emelkedő ansa-lunátás fülű tálak (XII. t. 2.) a III. periódusban otthonosak.

7—8.), 42. (VI. t. 10., 12.), 46. (VI. t. 15., 18.), 58. (VII. t. 13., 16.), 64. (VII. t. 18—19.), 66. (VIII. t. 2., 6.), 102. (X. t. 17—18.), 137. (XIII. t. 10., 14.), 138. (XIII. t. 9., 13., 18.) és a 221. (XVIII. t. 4., 8.) síroknál. A területi kapcsolatok megvilágítása szempontjából hasonlítsuk össze ennek az edényformának a 102. sírból előkerült változatát (X. t. 18.) egy Újhartyán—Vatyáról származó edénnyel.³³ Forma tekintetében igen nagyfokú egyezést állapíthatunk meg, bár a vatyai edény díszített. Díszített példányban ismerjük ezt a formát Dömsödről,³⁴ Bugyiról³⁵ és Szigetszentmiklósról.³⁶

Sűrűn előfordul a második periódusba tartozó sírok leletanyagában egy alacsonyabb és zömökebb formájú, kihajló peremű, profilált fenekű, kétfülű kancsótípus (VIII. t. 7.). Alsó részét gyakran bemélyedő barázdák díszítik. Formailag összevethető a lengyeli telep egyik edényével.³⁷

Tizenkilenc sírból ismerjük, és pedig a 67. (VIII. t. 7.), 77. (IX. t. 5.), 88. (IX. t. 21.), 93. (X. t. 6.), 109. (X. t. 27.), 110. (XI. t. 4.), 114. (XI. t. 3.), 136. (XIII. t. 7.), 141. (XIII. t. 16.), 149. (XIV. t. 6.), 150. (XIV. t. 16.), 166. (XIV. t. 30.), 168. (XV. t. 1.), 171. (XV. t. 5.), 174. (XV. t. 3.), 226. (XVIII. t. 13.), 227. (XVIII. t. 22.) és a 228. (XVIII. t. 15.) sírokból. A 161. sír (XIV. t. 19—21.) arról tanúskodik, hogy ez a forma a harmadik periódusban is megvan. Harmadik periódusra mutat itt a XIV. t. 19. magasfülű edénye.

A tálak egy része még erősen érezteti az első periódusban elterjedt formák hatását (35. sír = VI. t. 2.; 127. sír = XII. t. 24.; 136. sír = XIII. t. 12.; 137. sír = XIII. t. 26.).

A második periódusra igen jellemző egy alul fordított csonkakúpos, vagy enyhén ívelt oldalú, felül megközelítőleg hengeres, többfülű tálforma³⁸ (II. t. 2.). A fülek közét néha bordák díszítik (II. t. 20.), máskor rovátkák kötik össze a tövüket (XIV. t. 4.).

Előkerült az 1. (II. t. 2.), 5. (II. t. 10.), 9. (II. t. 20.), 21. (IV. t. 6.), 26. (IV. t. 11.), 46. (VI. t. 17.), 66. (VIII. t. 5.), 168. (XV. t. 10.), 196. (XVII. t. 2.) és a 208. (XVII. t. 13.) sírokból.

Ugyanez a típus alacsonyabb formában és szélesebb szájjal előfordult a 7. (II. t. 13.), 8. (II. t. 17.), 11. (III. t. 5.), 13. (III. t. 7.), 58. (XII. t. 12.), 65. (VIII. t. 3.), 110. (XI. t. 2.), 171. (XV. t. 8.) és 224. (XVIII. t. 14.) sírban. A 19. (III. t. 17.) és a 102. (X. t. 13.) sírban erősen profilált fenekű példány volt. Az 57. (VII. t. 11.) és 64. (VII. t. 17.) sír tálain belül bekarcolt vonalokból álló kettős kereszt motívum van.

³³ Patay i. m. X. t. 11.

³⁴ U. o. X. t. 8.

³⁵ 24/25. Bericht Taf. 23. Abb. 14.

³⁶ U. o. Taf. 23. Abb. 16.

³⁷ Wosinsky Mór: Tolnavármegye története I. k. LXXXVI. t. 1.

³⁸ A tálaknál csak megközelítő hasonlóságról beszélhetünk. Forma tekintetében annyira változatosak, hogy két teljesen egyező példányt alig lehet találni köztük.

A második periódus többi tálai (2. sír = II. t. 7.; 53. sír = VII. t. 9.; 81. sír = IX. t. 11.; 86. sír = IX. t. 13.; 87. sír = IX. t. 29.; 100. sír = X. t. 8.; 109. sír = X. t. 23.; 129. sír = XII. t. 20.; 145. sír = XIII. t. 19.; 150. sír = XIV. t. 10.; 174. sír = XV. t. 7.; 226. sír = XXIV. t. 24.; 228. sír = XVIII. t. 18.) annyira változatosak, hogy rendszerezni nem lehet őket.

Ebben az időszakban a bronz-eszközök és az ékszerek az első periódushoz képest már nagyobb számban lépnek fel, de a sírok számához viszonyítva még mindig keveset találunk belőlük.

Az első periódus tárgyalásánál már említett bronzkarperecek előfordultak az 1. (XIX. t. 5.), 11. (XIX. t. 47.), 77. (XXI. t. 72.) és 109. (XX. t. 62.) sírban.

A pödrött végű nyakperec az 1. (XIX. t. 8.) és a 220. (XXIV. t. 27.) sírból ismerős. Megvan a gátai kultúrában és a vatyai³⁹ csoportban, de ismerjük a perjamosi telepről,⁴⁰ és az aunjetitzi kultúrából⁴¹ is, mint azt már Patay kimutatta.

Ciprusi tűk kerültek elő az 1. (XIX. t. 1–2.), 42. (XIX. t. 7.), 77. (XXI. t. 70–71.) és 220. (XXII. t. 44., 55.) sírokból. A 109. (XX. t. 59.) és 221. (XXII. t. 27.) sírokban ú. n. hurkosfejű tű volt, a 2. sírban pedig hosszúkás, hegyesdő végű, lyuk nélküli bronztűt (XIX. t. 29.) találtak.

A félholdalakú csüngőket, az ú. n. „lunulá”-kat a 2. (XIX. t. 19.) és 162. (XXI. t. 57–63.) sírokból ismerjük. Ezek bronzból vannak, de a 7. (XIX. t. 31–33., 35–36.) sírból valóknak csont az anyaga. Mivel az első periódusból csak csontból készületeket ismerünk, valószínű, hogy a csontformát utánozta a fémforma. Szívalakú csüngő mindössze egy van a szőregi temető leletanyagában (162. sír = XXI. t. 64.).

Pápaszemes csüngőt a 7. (XIX. t. 37.) és 221. (XXII. t. 25–26.) sírokban találtak. A 141. (XXI. t. 39.), 162. (XXI. t. 53–54.) és 221. (XXII. t. 23.) sírokban téglalapformájú, két végükön visszahajlított bronzlemezek voltak, amelyeket ékszerként vagy ruhadísz gyanánt használtak.

A ruhadíszek közül legsűrűbben a bronzpitykék kerültek elő. Méretük különböző. Szélük mellett két egymással szemben levő helyen átlukasztották őket a felvarrás céljából. Előfordultak a 7. (XIX. t. 28.), 21. (XIX. t. 48.), 46., 53. (XX. t. 23.), 109. (XX. t. 60–61.), 114. (XXI. t. 18–26.), 141. (XXI. t. 38., 40.), 162. (XXI. t. 56.), 189. (XXII. t. 40.) és 221. (XXII. t. 8–11., 22.) sírokban. Rendszerint a fej körül helyezkednek el, mintha valami feikötőre varrták volna őket. A 189. sírban levő 129 bronzpityke (XXII. t. 40.) a test egész

³⁹ Patay i. m. 49. l.

⁴⁰ Roska Márton: Ásatás a perjamosi Sánczhalmon. Múz. és Könyvt. Ért. VII. 46. kép 4.

⁴¹ Josef Schranil: Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens. Berlin 1928. 105. l.

hosszában arányos távolságban helyezkedett el, ami azt bizonyítja, hogy ruhára varrva is viselték.

Bronzspirálisból készült csöveket ismerünk a 42. (XIX. t. 3.), 162. (XXI. t. 55.) és 189. (XXII. t. 40.) sírból.

A bronzékszereken kívül borostyángyöngyök (2. sír = XIX. t. 13–18., 21.; és 114. sír = XXI. t. 14.), kerek (7. sír = XIX. t. 49.; 13. sír = XIX. t. 45.; 17. sír = XIX. t. 43., 46.; 21. sír = XIX. t. 53.; 53. sír = XX. t. 10.; 64. sír = XX. t. 32., 34.; 114. sír = XXI. t. 15., 30–31.; 138. sír = XXI. t. 34., 35.; 162. sír = XXI. t. 51.) és szögletes (17. sír = XIX. t. 42.; 53. sír = XX. t. 4.; 64. sír = XX. t. 31.; 114. sír = XXI. t. 29.; 162. sír = XXII. t. 41.), agyag- vagy krétagyöngyök, dentáliumok (9. sír = XIX. t. 44.; 64. sír = XX. t. 30., 37.; 114. sír = XXI. t. 33.; 138. sír = XI. t. 32. és 162. sír = XXII. t. 42.), csigák (1. sír = XIX. t. 12.; 21. sír = XIX. t. 50.; 46. sír = XIX. t. 6.; 110. sír = XX. t. 49.; 162. sír = XXI. t. 73. és 168. sír = XXI. t. 66.) és átfúrt állati fogak (7. sír = XIX. t. 34.; 53. sír = XX. t. 8–9., 12–14.; 57. sír = XIX. t. 9., 11.; 64. sír = XX. t. 27., 29.; 114. sír = XXI. t. 1–3., 16–17.; 141. sír = XXI. t. 41., 43.; 217. sír = XXII. t. 2., 39.; 220. sír = XXII. t. 43., 45–50. és 52–54.) kerültek elő a sírokból. A 26. sírban két végénél átlukasztott vadkanagyar (XIX. t. 62.) volt. Átlukasztott emberi térdkalács (40. sír = XIX. t. 63. és 53. sír = XX. t. 18–19., 22.) és átfúrt lapos csontkorong (114. sír = XXI. t. 12.) is van a leletanyagban. Rovátkolt csontcsöveket találtak az 53. (XX. t. 2.), 138. (XXI. t. 34. a.), 162. (XXI. t. 46., 49.) és 217. (XXII. t. 2.), csonttüket az 53. (XX. t. 11.), 64. (XX. t. 38.), 114. (XXI. t. 9–11.), 162. (XXI. t. 52.) és 217. (XXII. t. 36.) sírokban.

A fegyvereket tekintve egy háromszögű törforma érdemel figyelmet, amely a 40. (XIX. t. 59.), 67. (XX. t. 55.) és 137. (XX. t. 33.) sírban található meg. Más fegyvert nem ismerünk a sírok anyagából.

A kőszerszámoknak a bronzkorban való tovább élését mutatja a 40. sír két kőszerszáma (XIX. t. 64–65.) és a 114. sír töredékes kőbaltája (XXI. t. 13.).

Tompa a bronzkor második periódusát két részre osztja és pedig: Tószeg B. I. és Tószeg B. II. időszakokra.⁴² A szőregi temetőben a bronzkori második periódus Tompától felvett második időszakának (Tószeg B. II.) leletanyaga olyan szorosan összeolvad a következőkben ismertetendő harmadik periódusával, hogy szétválasztásuk szinte lehetetlen. Elégnek tartjuk, ha hivatkozunk itt a 164. (XIV. t. 13., 23., 28.) és 165. (XIV. t. 25., 29.) sírok anyagára, amelyekben a harmadik periódusra tipikusan jellemző edények (XIV. t. 23. és XIV. t. 25.) együtt voltak a Tompa-féle második periódus második felének leletanyagával. Ez a jelenség nemcsak ebben a két sírban, hanem az alábbiakban tárgyalandó csaknem valamennyi sírban észlelhető. Ez a megfigyelés még jobban megerősíti Pataynak azt a megállapítását,

⁴² 24/25, Bericht 74–82. l.

hogy a Tószeg B. II.-vel jelölt időszak együtt halad a Tószeg C.-vel, illetve nem különíthető el attól.⁴³ Bizonyítja ezt az edényformáknak, a díszítésmódnak és az eszközöknek csaknem teljes azonossága.

Ezért a szőregi temetőnek a Tószeg B. II. és a Tószeg C. időszakba helyezhető emlékeit harmadik periódusként együtt tárgyaljuk. Ide tartoznak a 3. (II. t. 5—6., 8.), 12. (III. t. 12.), 28. (IV. t. 14., 23.), 30. (IV. t. 20—22.), 41. (VI. t. 13., 16.), 44. (XII. t. 1—2.), 52. (VII. t. 2., 4.), 72. (VIII. t. 11—12.), 75. (VIII. t. 13., 15.), 76. (IX. t. 1—2.), 79. (IX. t. 8.), 82. (XIII. t. 6.), 83. (IX. t. 17.), 85. (IX. t. 10., 15., 16.), 89. (X. t. 1—2.), 95. (X. t. 9. és a X. t. 3. alatti jelzés nélküli tál), 96. (X. t. 7.), 99. (X. t. 15.), 101. (X. t. 10., 12., 16.), 107. (X. t. 21., 25.), 112. (XI. t. 8.), 113. (XI. t. 6.), 115. (XI. t. 13.), 116. (XI. t. 12.), 118. (XI. t. 11.), 121. (XI. t. 19., 21—22.), 123. (XII. t. 3., 6.), 124. (XII. t. 8., 15.), 125. (XII. t. 7., 11., 14.), 130. (XII. t. 22—23.), 132. (XII. t. 19.), 133. (XIII. t. 1—2.), 139. (XII. t. 21.), 143. (XIII. t. 20., 21., 27.), 144. (XIV. t. 8.), 147. (XIII. t. 22—23., 25.), 151. (XIV. t. 7.), 155. (XIV. t. 11.), 156. (XIV. t. 15.), 160. (XIV. t. 14., 17., 18., 26.), 161. (XIV. t. 19—21.), 164. (XIV. t. 13., 23., 28.), 165. (XIV. t. 25., 29.), 169. (XV. t. 4.), 170. (XIV. t. 31.), 172. (XV. t. 6., 9.), 173. (XV. t. 16.), 177. (XV. t. 13—14., 20., 24.), 181. (XVI. t. 5., 7.), 183. (XVI. t. 14.), 186. (XVI. t. 16., 23.), 188. (XVI. t. 21.), 190. (XVI. t. 22., 28.), 211. (XVIII. t. 3., 6a., 6b., 16.), 214. (XVII. t. 14., 19—20.), 215. (XVIII. t. 1—2., 17.) és 223. (XVIII. t. 19—21.) sírok.

Igen gyakran fellép ezekben egy lapított vagy profilált fenekű, magasan kiemelkedő fülű, általában kihajló szájperemű, gömbölyödő alsó részű, hengeres vagy kúpos nyakú, néha „ansa-lunata” fülű kis edény. A peremből kiinduló füle a nyak aljához illeszkedik vagy a nyak alatt csatlakozik az edény oldalához. A fül tövének magasságában némelykor válszerű kiemelkedés halad körbe s az alsó részen kidudorodások vagy lencseszerű bemélyedések vannak. De bemélyedő vonalak és hornyolások is felléphetnek díszítő elemekként.

Ilyen típusú edények voltak a 28. (IV. t. 23.), 30. (IV. t. 20—22.), 41. (VI. t. 13.), 72. (VIII. t. 11.), 75. (VIII. t. 13., 15.), 82. (XIII. t. 6.), 83. (IX. t. 17.), 85. (IX. t. 16.), 96. (X. t. 7.), 101. (X. t. 12., 16.), 107. (X. t. 21., 25.), 123. (XII. t. 6.), 124. (XII. t. 8., 15.), 125. (XII. t. 11.), 130. (XII. t. 22—23.), 132. (XII. t. 19.), 133. (XIII. t. 2.), 143. (XIII. t. 21.), 144. (XIV. t. 8.), 147. (XIII. t. 22.), 155. (XIV. t. 11.), 156. (XIV. t. 15.), 164. (XIV. t. 13.), 165. (XIV. t. 25.), 170. (XIV. t. 31.), 173. (XV. t. 16.), 181. (XVI. t. 5.), 214. (XVII. t. 19.) és 223. (XVIII. t. 21.) sírokban. (A XVIII. t. 21. ábra nagyított!).

A harmadik periódus egy másik főedényalakja egy lapított vagy profilált fenekű, esetleg talpas kétfülű kancsó. Szája a két fül távolságának közepén mind a két oldalon csúcsosan kiugrik. Ez a kiugrás a szájnak rhombikus külsőt kölcsönöz. Az edény legnagyobb öblösödése a peremből kiinduló és erősen meghajlított fülek töve alatt van.

⁴³ Patay i. m. 46. és 95. l.

Az alsó rész gömbölyű, a nyak rendszerint kúpos. Néha mind a két rész csomakúpos. Díszítése bemélyített vonalakból, pontokból, hornyolásokból, bütykökből és dudorokból áll. Előfordult a 12. (III. t. 12.), 41. (VI. t. 16.), 79. (IX. t. 8.), 85. (IX. t. 10.), 89. (X. t. 1.), 112. (XI. t. 8.), 133. (XIII. t. 1.), 143. (XIII. t. 27.), 147. (XIII. t. 25.), 164. (XIV. t. 23.), 177. (XV. t. 14. és 24. két nézetben!), 181. (XVI. t. 7.), 186. (XVI. t. 16.) és 190. (XVI. t. 22.) sírokból.

Tölcséres szájú változatát ismerjük a 121. (XI. t. 22.) és 123. (XII. t. 3.) sírokból. Van ennek a formának olyan változata is, amelynél a fülek „ansa-lunata”-k és a szájerem karélyokból áll. Ez a 95. (X. t. 9.), 115. (XI. t. 13.), 116. (XI. t. 12.), 165. (XIV. t. 29.), 183. (XVI. t. 14.) és a 215. (XVIII. t. 1–2.) sírokból került elő.

Ezen edényformának a 133. sírból előkerült változatát (XIII. t. 1.) összehasonlíthatjuk a gerjeni telep egyik edényével.⁴⁴ A karélyos szájú „ansa-lunata” fülű, profilált fenekű kancsók is megvannak a Dunántúl déli részén. A szőregi 95. sír 2. melléklete (X. t. 9.) formailag párhuzamba állítható az egyik gerjeni edénnyel,⁴⁵ bár az jobban tagolt.

E korszak tálaait magasan kiemelkedő „ansa-lunata”-fül és a fordított csomakúpos alsó rész jellemzi (XIII. t. 20.). A perem felé emelkedő fül gyakran nem hidalja át a nyakat (XII. t. 2.), hanem annak közepe alatt végződik. A nyak és az alsó rész érintkezési vonalán gyakran pontsor helyezkedik el. Az alsó részt néha bemélyedő vonalak díszítik (XII. t. 2.).

Ez a harmadik periódusra legjobban jellemző tálforma nyolc sírban lépett fel és pedig a 44. (XII. t. 2.), 95. (X. t. jelzés nélkül a 3. alatt), 113. (XI. t. 6.), 125. (XII. t. 14.), 143. (XIII. t. 20.), 164. (XIV. t. 28.) és a 177. (XV. t. 13.) sírokból. A 76. sírból talpas példány került elő (IX. t. 1.). Szélesen kihajló szögletes peremű (28. sír = IV. t. 14.) és félgömbformájú (121. sír = XI. t. 19.; 214. sír = XVII. t. 20.) tálakat is ismerünk e periódus leletanyagából. De nem hiányoznak a magasfülű, merítőedényszerű tálacskák (101. sír = X. t. 10.; 147. sír = XIII. t. 23.) sem. A 169. sír urnája (XV. t. 4.) kétségtelenül bizonyítja, hogy az edénybe temetkezés szokása a harmadik periódusban is megvan. A koncentrikus körökkel övezett dudorokkal díszített urna, amelyben gyermekcsontvázat találtak, tipikusan jellemző a harmadik periódusra.⁴⁶

⁴⁴ Wosinsky Mór: Tolnavármegye története, 1896. I. k. CIV. t. 2.

⁴⁵ U. o. CV. t. 4. — Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a szálakat sem, amelyek észak felé mutatnak. Itt elsősorban a rákospalotai edényekre és ezek Hampeltől bemutatott rokon példányaira gondolunk (Hampel J.: A bronzkor emlékei Magyarhonban. I. Bpest. 1886. LXXXVI. és LXXXVIII. táblák.)

⁴⁶ A deszki „A” temető hasonló temetkezést tartalmazó 1. és 18. sírjának urnája szintén a harmadik periódusra mutat (A deszki „A” temető ismertetése a Folia Arch. III–IV. kötetében jelenik meg a szerzőtől. — A deszki 1. sír edényét lásd: 24/25. Bericht, Tafel 30. Abb. 14.). Hasonló temetkezést ismerünk az aumjetitzi kultúrából Veprekről (Schränil i. m. 94. l.). A deszki első

A 160. sír edényei (XIV. t. 14., 17—18., 26.) dél felé mutatnak kapcsolatokat. A Pataytól aldunai kultúrának⁴⁷ nevezett leletcsoportra gondolunk itt, amelynek lelőhelyei főleg a Duna alsó folyása mentén helyezkednek el és pedig: Baranyában, a Szerémségben, Torontál- és Temesmegyék déli részében, valamint Északszerbiában. A szőregi 160. sír 4. mellékletével (XIV. t. 17.) azonos formájú egy Vattináról előkerült példány.⁴⁸ Rokoni vonásokat találunk a 160. sír 3. melléklete (XIV. t. 18.) és az egyik verseci edény⁴⁹ között is. A szőregi edény ugyan nem talpas és zömökebb forma, de nagyjából ugyanazokból az elemekből tevődik össze, mint a verseci.

A Dunántúl déli részére jellemző mészbetétes edények⁵⁰ fordultak elő a 188. (XVI. t. 21.) és 223. (XVIII. t. 20.) sírokban. Valószínűleg az előbb említett aldunai mészbetétes kerámia népe lehetett a szőregi temető és a Dunántúl déli része között a kapcsolatok közvetítője.

Az eszközmellékek ebben a periódusban is szegényesek. A 44. sírból előkerült 108 bronzpityke (XX. t. 1.) ellene mond Patay ama megállapításának, hogy ezek a Marosvidéken csak a Tószeg B. jellegű sírokból kerültek ki.⁵¹

Ciprusi tű négy sírból került elő (95. sír = XXII. t. 1., 7.; 188. sír = XXII. t. 15—16.; 211. sír = XXII. t. 31—32., 35.; 215. sír). Ezek a példányok azonban fejlődést mutatnak az előző periódusban fellelőkhöz képest. Testük megnagyobbodik, fejükön pedig kétoldalt tekervény van, mint azt már Patay is megállapította.⁵²

A 211. sírban bronzkarperec volt (XXII. t. 34.). Ismerünk egy bronzcsákányt is a 190. sírból (XXII. t. 17.). A 151. sírból columbella rusticából és spirális bronzcsőből álló füzér került elő (XXI. t. 50.). Columbella rustica volt a 72. sírban (XX. t. 50.) is. Átfúrt állati fogakat még mindig használtak ékszer gyanánt, mint ezt a 72. (XX. t. 41—43., 47—48.), 123. (XX. t. 57.) és 130. (XX. t. 58.) sír bizonyítja.

A 72. sírban dentalium (XX. t. 45—46., 52.), csontlunula (XX. t. 44.) és kerek gyöngy (XX. t. 51.) volt. A 156. sírban viszont díszített csontakasztót találtak (XXI. t. 45.)

Olyan edényformát, amelyet a negyedik periódusba tehetnénk, a sírok anyagából nem ismerünk, bár feltételezhető, hogy a harmadik

sír edényét — Tompától, aki az idézett helyen a harmadik periódusba teszi, és a deszki „A” temető Folia Arch.-ban közölt ismertetésétől eltérően — a vepreki pythosszal való rokonsága miatt inkább a bronzkor első periódusába helyezzük. Meg van ez a temetkezési szokás az első periódusba helyezett, égetett temetkezést tartalmazó, 184. sírban is. Ennek kétfülű urnájába (XVI. t. 12.) gyermekcsontvázat tettek. A temetkezésnek ez a szörványosan fellépő szokása tehát már a bronzkor első periódusában megjelenik és még a harmadik periódusban is él.

⁴⁷ Patay i. m. 91. l.

⁴⁸ Arch. Közlemények XX. k. 57. l. III. t. 22.

⁴⁹ U. o. 49. l. IV. t. 45.

⁵⁰ Patay i. m. 89—92. l.

⁵¹ U. o. 50. l.

⁵² U. o. 48. l.

periódusban annyira fellendült település nem szűnt meg egyszerre. Talán a temetőnek az országút és a Szív utca alatt levő, fel nem tárt része tartalmaz ebbe az időszakba tartozó sírokat.

A 210. sírt nyújtott csontvázas temetkezése miatt a népvándorlás korinak tartjuk és az avar csoportba tesszük, ahol a gyékénybe csavarás szokása gyakori.

Negyvennyolc sír korát — mivel feldúlva vagy mellékletek nélkül kerültek elő — nem lehetett meghatározni. Temetkezésükből ítélve, nagy részük őskori lehetett, mert csontvázaik zsugorítva voltak. Minthogy a temető kétségtelenül bronzkori jelleget mutat, ezeket is a bronzkorba osztjuk be.

Az egyes meghatározott korú sírok mélysége⁵³ és időbeli elhelyezkedése között három esetben figyelhetünk meg összefüggést. Ezek a megfigyelések megerősítik az eddig alapul vett időbeosztás helyességét.⁵⁴

A szórványos leletek közül a XXIII. t. 3., XXIII. t. 5. és XXIII. t. 8.-at az első periódusba, a XXIII. t. 13., XXIII. t. 12. és XXIII. t. 9.-et a második periódusba osztjuk a sírok leletanyagának tanúsága alapján. Harmadik periódusba sorozzuk a XXIII. t. 1., XXIII. t. 2., XXIII. t. 4., XXIII. t. 6., XXIII. t. 7. és XXIII. t. 10.-et.

A XXIV. t. 30. és XXIII. t. 11. szórványok dél felé mutatnak kapcsolatokat. A XXIV. t. 30. urnához hasonlókat nagy számban ismerünk a Baranyamegye déli részében levő Dályáról.⁵⁵

A XXIII. t. 11. urnához sok tekintetben hasonló példányt közöl Nestor Dubovácról⁵⁶ és Kovács István Marosvásárhelyről.⁵⁷ Legutóbb Párducz Mihály érintette ezeknek az urnáknak a kérdését.⁵⁸ Ezek az irodalmi adatok arra mutatnak, hogy ennek az urnatípusnak, illetve a kultúrának, amelyhez az urnatípus tartozik, nagy szerepe lehetett a magyarországi prészkita és szkita kultúra kialakításában.

⁵³ A sírok mélysége 20 és 260 cm között változott.

⁵⁴ Ugynevezett rátemetkezéssel találkozunk a 78. és 75., a 97. és 85., a 145. és 143. sírok esetében. A 100 cm. mélyen fekvő 78. (IX. t. 6., 9.) sírra — amelynek mellékleteit a második periódusba tettük — rátemetkezett a harmadik periódusra mutató 75. sír. (VIII. t. 13., 15.) embere. — Hasonló a helyzet a 200 cm mélységű 145. (XIII. t. 19., 24.) és a 130 cm mélyen fekvő 143. sír (XIII. t. 20., 21., 27.) esetében is. — A 120 cm mélységben elhelyezkedő 97. sír egyetlen melléklete az időrend szempontjából jellegtelen csontakasztó (XX. t. 40.), míg a 80 cm mélységben fekvő 85. sír edényei (IX. t. 10., 15., 16.) a harmadik periódust képviselik. — A 102. (X. t. 13., 17., 18.) sír felett — amely 130 cm mélységben feküdt és a második periódusra mutat — a 98. sír (X. t. 11.) helyezkedett el, amelynek melléklete az első periódusra jellemző egyfülű kanecso. Ez az időrendi ellentmondás vagy az ásatási napló téves feljegyzésével vagy a kanecsonak igen hosszan tartó tovább élésével magyarázható.

⁵⁵ Darnay Kálmán: A dályai urnatemető. *Arch. Ért.* 1903. 30–37. l.; Victor Hoffiller: *Corpus Vasorum Antiquorum, Yougoslavie, Fascicule 2. Dalj Pl. 2: 2, Pl. 4: 1, Pl. 7: 3, stb.*; Gallus Sándor és Horváth Tibor: *A legrégibb lovasnép Magyarországon.* Bpest 1939. 128. l.

⁵⁶ Bericht der Röm.-Germ. Kommission, 1932. Taf. 15. Abb. 1.

⁵⁷ Dolgozatok, 1915. 248. l.

⁵⁸ Dolgozatok, 1940. 79–99. l.

A csak képekben bemutatott szórványos anyagot (XXIV. t. 1—23., 25—26., 28—29., 31—32.) — az időmeghatározás szempontjából jellegtelen csonteszközöktől eltekintve — a bronzkor végére és a hallstatti idők elejére tesszük.

A szórványként talált kard (XXIV. t. 13.) markolati része hiányzik, így megfelelő példányát nem könnyű megkeresni. Egy csibráki⁵⁹ és egy, Tompa szerint a bronzkor negyedik periódusába tartozó, sarkadi⁶⁰ karddal mutat rokonságot.

*

A szőregi temető kerámiai anyagának díszítési módja igen változatos és az egyes periódusokban e tekintetben nagy eltéréseket figyelhetünk meg.

Az első periódusba tartozó edényeken igen gyakori a tisztán technikai célokat szolgáló besímitás. Ezt a technikát rendszeren kancsókön alkalmazzák. Az edény alsó részén vízszintes, felső részén pedig függőleges besímitások nyomait lehet kivenni.

A leggyakrabban előforduló díszítő motívum a rendszerint a fül tövének magasságában húzódó perem (III. t. 11.). Néha a fülek távolságának közepén felhajlik (IV. t. 1.). Előfordul, hogy ezt a peremet bütyök szakítja meg (VI. t. 3.), amely néha átfúrt (VI. t. 19.). A bütyköktől megszakított oldalperem sokszor a fül tövénél lejjebb helyezkedik el (IX. t. 12.). Máskor alulról pontsor szegélyezi (X. t. 5.).

Nemcsak a kancsókön találkozunk oldalperemmel, hanem a felfüggeszthető edényeken is (IV. t. 3.). Ezeken a bütyök egymaga is lehet díszítő elem (IV. t. 17.). Bemélyített vonalból álló geometrikus dísz is találunk rajtuk (XII. t. 12.).

A hamvasztásos sírok anyagában díszítőelemekként megtaláljuk az ujjbenyomással tagolt szalagdísz (XV. t. 11.) és az öblösödésen elhelyezkedő bordákat (XVI. t. 1., 8.). De áttört talpú (XVI. t. 11.) és lábasedények (XV. t. 12.) is előfordulnak itt.

Az első periódus tálai nagyrészt díszítetlenek. Díszítésképpen a periódus vége felé a nyakon elhelyezkedő bordák jelennek meg, amelyek rendszeren a fülek távolságának közepén találhatók (III. t. 2., VI. t. 5.). A második periódus edényei az elsőhöz viszonyítva díszesebbek. A díszítő motívumok nagyjából ugyanazok, mint az első periódusban voltak, de gyakrabban alkalmazzák őket és az edényfelületnek nagyobb részét töltik ki.

A besímitás itt is alkalmazzák. Éppenígy megtaláljuk az oldalperemet a kétfülű kancsó magasabb (II. t. 9.) és zömökebb (XIV. t. 16.) példányain, továbbá a felfüggeszthető edényeken (VII. t. 16.). A fülek távolságának közepén ez a perem gyakran felhajlik (X. t. 22.), máskor bütykök helyezkednek el rajta (II. t. 19. és VI. t. 8.).

Az edényeknek az oldalperem alatti részét sokszor barázdaszerűen bemélyedő vonalak tagolják (III. t. 4.; XIII. t. 7.; XVIII. t. 8.).

⁵⁹ Wosinsky i. m. LXIV. t. 4.

⁶⁰ 24/25. Bericht 1934/35. Taf. 47. Abb. 1.

A pontsor is fellép mint díszítő elem (XIII. t. 13.; XVII. t. 11.). A kancsókon néha bordaszerű, kiemelkedő díszek (II. t. 3.) vannak. A pontsor és a barázdaszerű bemélyedések kombinációja szintén gyakori (XVIII. t. 15.; XIV. t. 6.). Ismét máskor geometrikus díszekkel találkozunk, amelyek vonalakkal kitöltött négyszögekből (II. t. 14.; IX. t. 21.), zászlót utánzó bemélyedésekből (VII. t. 18.; X. t. 24.; XVI. t. 26.; XVIII. t. 12.) és zeg-zugvonalakból (XII. t. 16.; XIII. t. 24.) állanak. A tálakon bordák (II. t. 7.; II. f. 20.), ujjbenyomással tagolt szalagdíszek (III. t. 15.), rovátkák (IX. t. 13.), pontszerű bemélyedések (IX. t. 3.) és a fenék belső részén elhelyezkedő keresztek (VII. t. 11.; VII. t. 17.) jelennek meg.

A harmadik periódusban kevés, de annál jellemzőbb új díszítő elem lép fel. Maga a karéjos vagy rhombikus száj és az ansa-lunata fül is díszítő elemnek tekinthető. Még mindig megtaláljuk a felhajló oldalperemet, amely azonban jóval a fülek töve alatt húzódik s az alatta levő részt barázdaszerű bemélyedések tagolják (X. t. 9.; XI. t. 13.). A magasfülű edényeknél (IX. t. 16.; XIII. t. 21.; XIV. t. 25.) igen gyakori a turbánszerű csavarodás, de előfordul ez a kétfülű kancsókon is (XIII. t. 1., 25.). Van rá példa, hogy a csavarodott alsó részt rovátkák választják el a díszítetlen nyaktól (X. t. 1.). Többször előforduló díszítő elem a bütyök (X. t. 21., 25.), amelyet néha bemélyedések, sőt futókutyák határolnak (XIV. t. 23.). A pontsor és a barázdaszerű bemélyedések is gyakoriak (XIV. t. 31.; XIV. t. 23., 29.; XI. t. 21.). Néhány esetben geometrikus dísszel találkozunk (XIII. t. 1.; XIV. t. 17.; XV. t. 14., 24.). A lencsedísz ritka (XI. t. 11., 13.; XII. t. 15.).

Gyakori díszítőelem a dudor (XI. t. 8.; XII. t. 11., 23.; XV. t. 4.; XVI. t. 7.), amelyet többször koncentrikus félkörök öveznek. A dudorokat sokszor bemélyedő vonalak választják el egymástól (XII. t. 11., 23.). Nemcsak kerek vagy félköralakú, hanem kombinált formájú dudor is előfordul (XII. t. 19.). A mészbetéttel díszített edények (XVI. t. 21.; XVIII. t. 20.) dunántúli hatást mutatnak. Bronzbetétes edény mindössze egy (XVIII. t. 6.) volt a leletanyagban.

A tálakon magasan kiemelkedő ansa-lunata füleket találunk (X. t. 3. alatti számozatlan példány). Az alsó rész és a nyak érintkezési vonalán gyakran pontsor halad körbe s az alsó részt barázdaszerű, bemélyedések osztják részekre (XII. t. 2.). Van rovátkákkal és bemélyedő vonalakkal díszített talpas tál is (IX. t. 1.). Szögletesen kiképzett (XVI. t. 23.) és geometrikus díszítésű (IV. t. 14.) szájpere is előfordul.

*

A szőregi és a többi felsőtorontáli bronzkori temetők leletanyaga között igen szoros összefüggés van. Szinte ugyanazok a formák jelennek meg ugyanolyan díszítéssel. Ezt tapasztaljuk a 83

síros deszki „A”,⁶¹ a 69 síros deszki „F”⁶² és a 33 síros ószentiváni⁶³ temetőkből.

A deszki „A” temetőben, amelynek egy része koraréz kori, a bronzkor első, második és harmadik periódusa volt képviselve a szőregihez hasonló edényformákkal. Különösen a harmadik — Tompa-féle Tószeg B. II. — periódus edényformái mutatnak nagy változatosságot. Rokonságot állapíthatunk meg a szőregi temetővel abban is, hogy négy sírban edénybe temetett csontváz volt s egy déldunántúli hatást mutató mészbetétes edény is előfordult.

A deszki „F” temető a bronzkor első, második és harmadik periódusára mutat. Harmadik periódusra jellemző edény igen kevés került elő. A temető leletanyagában legnagyobb számban félgömbös alsó részű, hengeres nyakú, erősen kihajló peremű, lapított vagy ritkán profilált fenekű, igen nagyméretű tálakat találunk. Egy- és kétfülű kancsói hasonlítanak a szőregiekhez.

Ószentivánon szintén a bronzkor első és második periódusába tartozó, a szőregiekkel rokon egy- és kétfülű kancsók, tálak, felfüggeszthető edények kerültek elő. A harmadik periódusba itt csak egy sírt lehetett beosztani.

E temetők és a felsőtorontáli telepek anyagának összehasonlítása sok vitatott kérdés megoldása szempontjából szükségesnek látszik. Ennek a munkának az elvégzése azonban a jövő feladata.

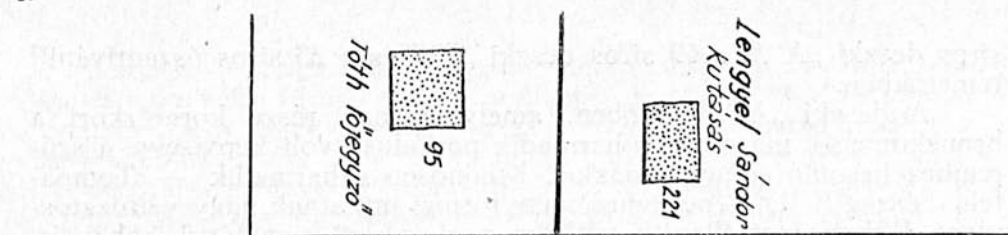
Foltiny István.

⁶¹ Lásd *Folia Archaeologica* III—IV. kötetét.

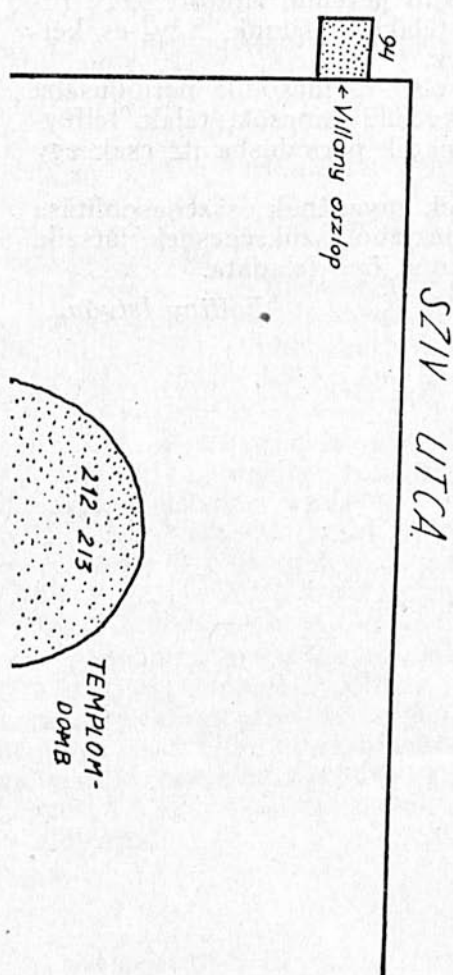
⁶² A Szegedi Városi Múzeum gyűjteményében. Még nincs közzétéve.

⁶³ *Dolgozatok*, 1928. 160—177. l. és 1929. 54—69. l.

1.

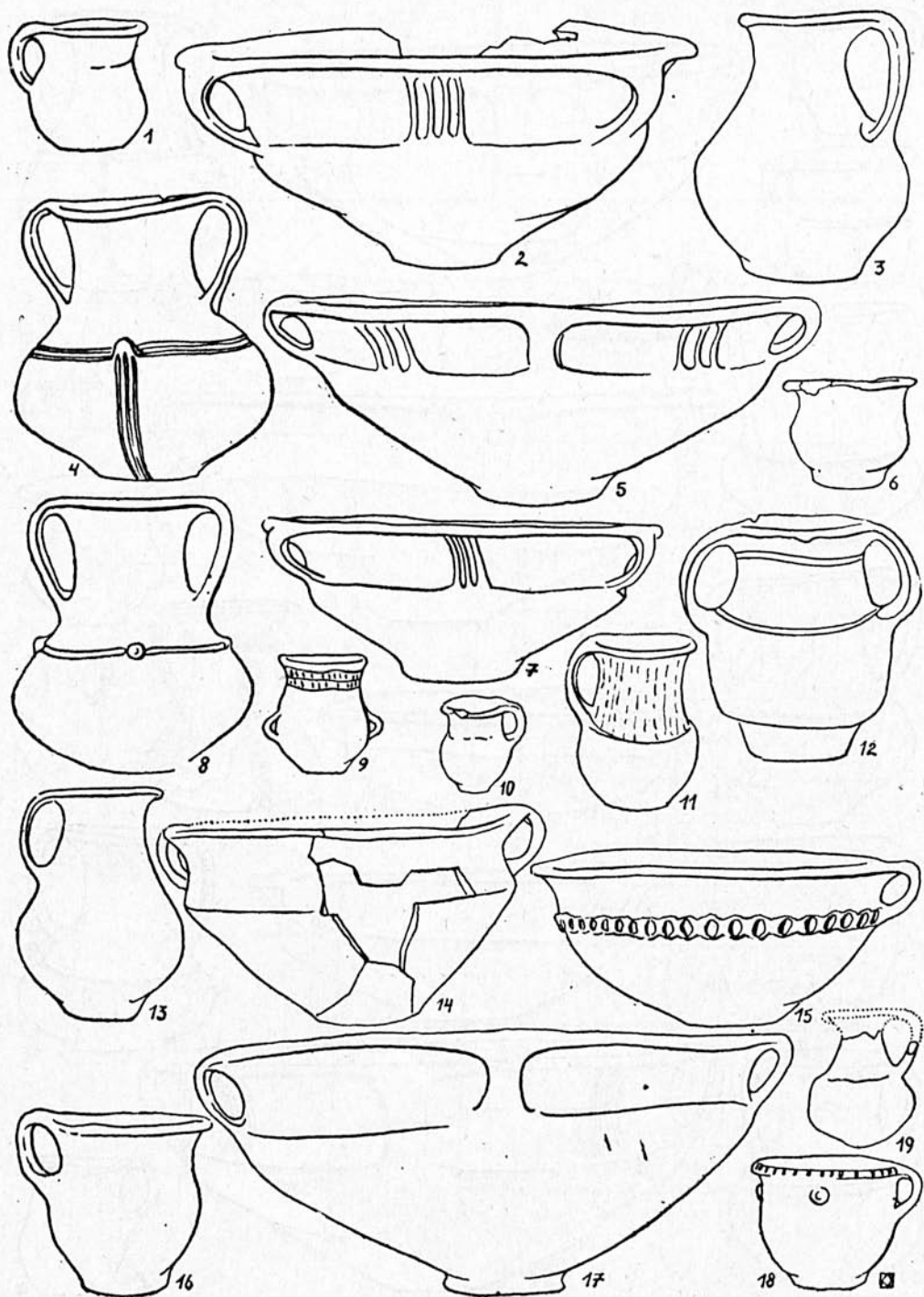
SZEGED - MAKÓI ORSZÁGÚT.

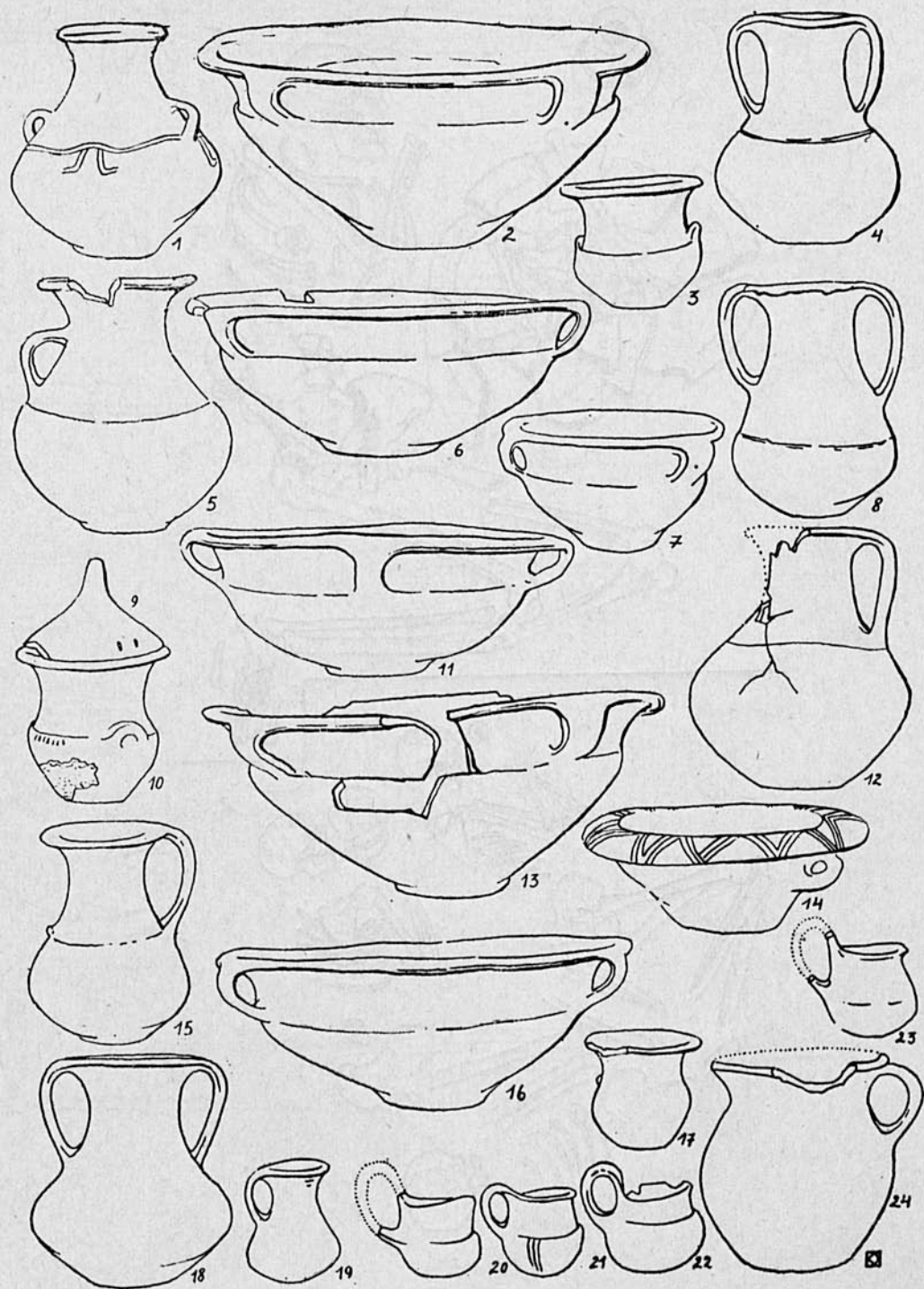

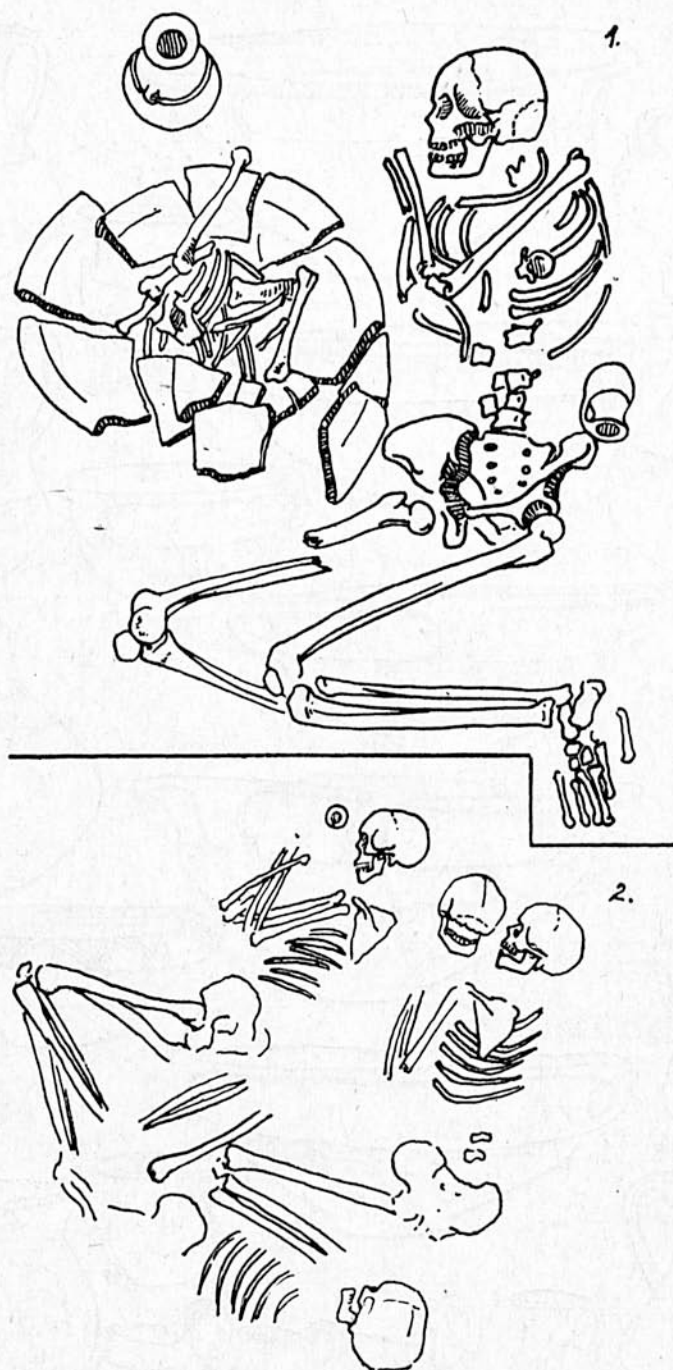
84	Eck	194-201 01052 Jmre 222	226-229
85	Máder István	1-56	
86	Máder Ferenc	211	
87	özv. Szeles Ferencé	214-220	95-131
88	Jztojkov Dusan	189-193 223	57-92
89	Petrov Joca	224-225	152-174
90	Temesvári József		175-187
91	Pálfalvi		
92	Pálfi	188	

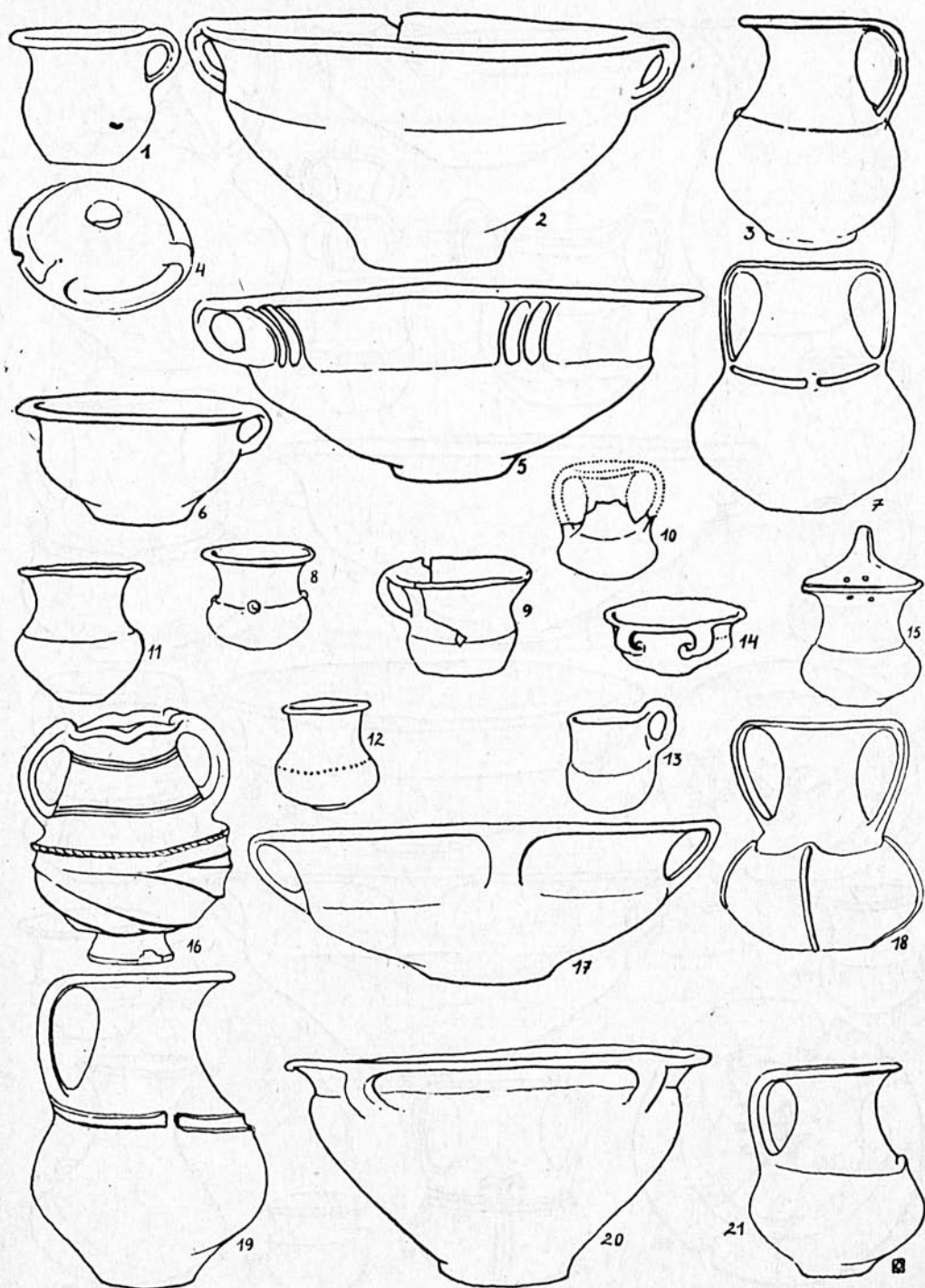

III.

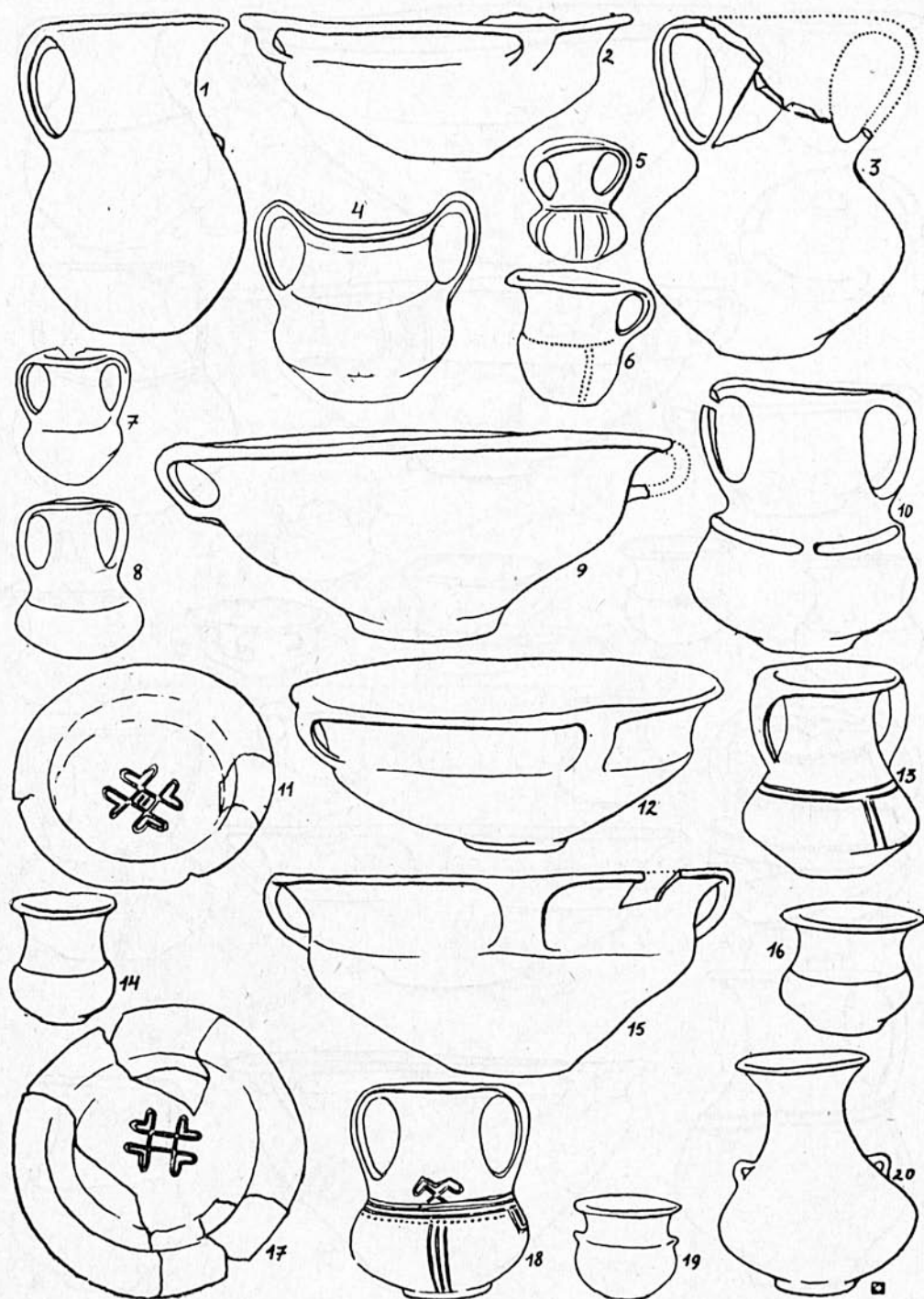

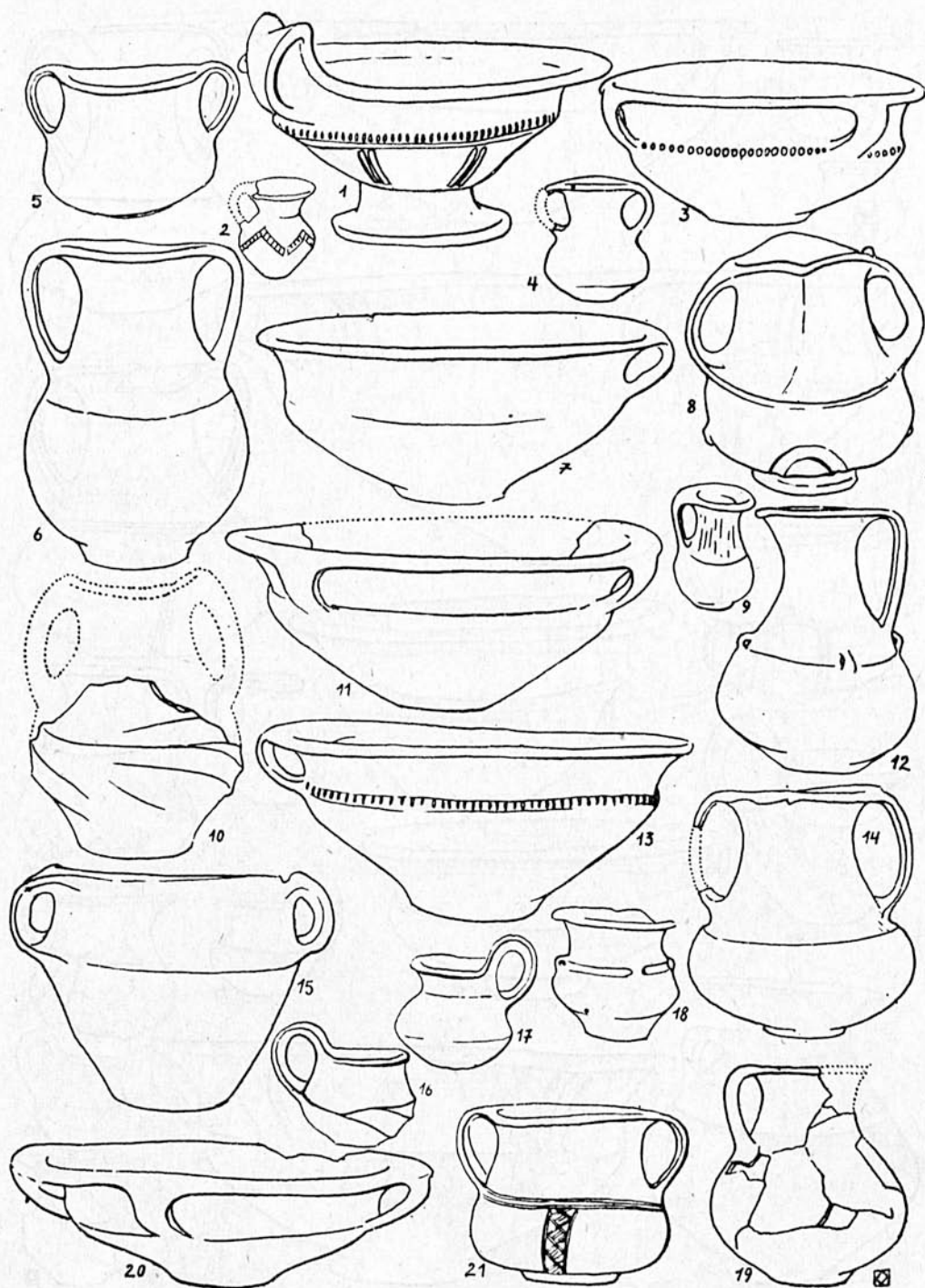

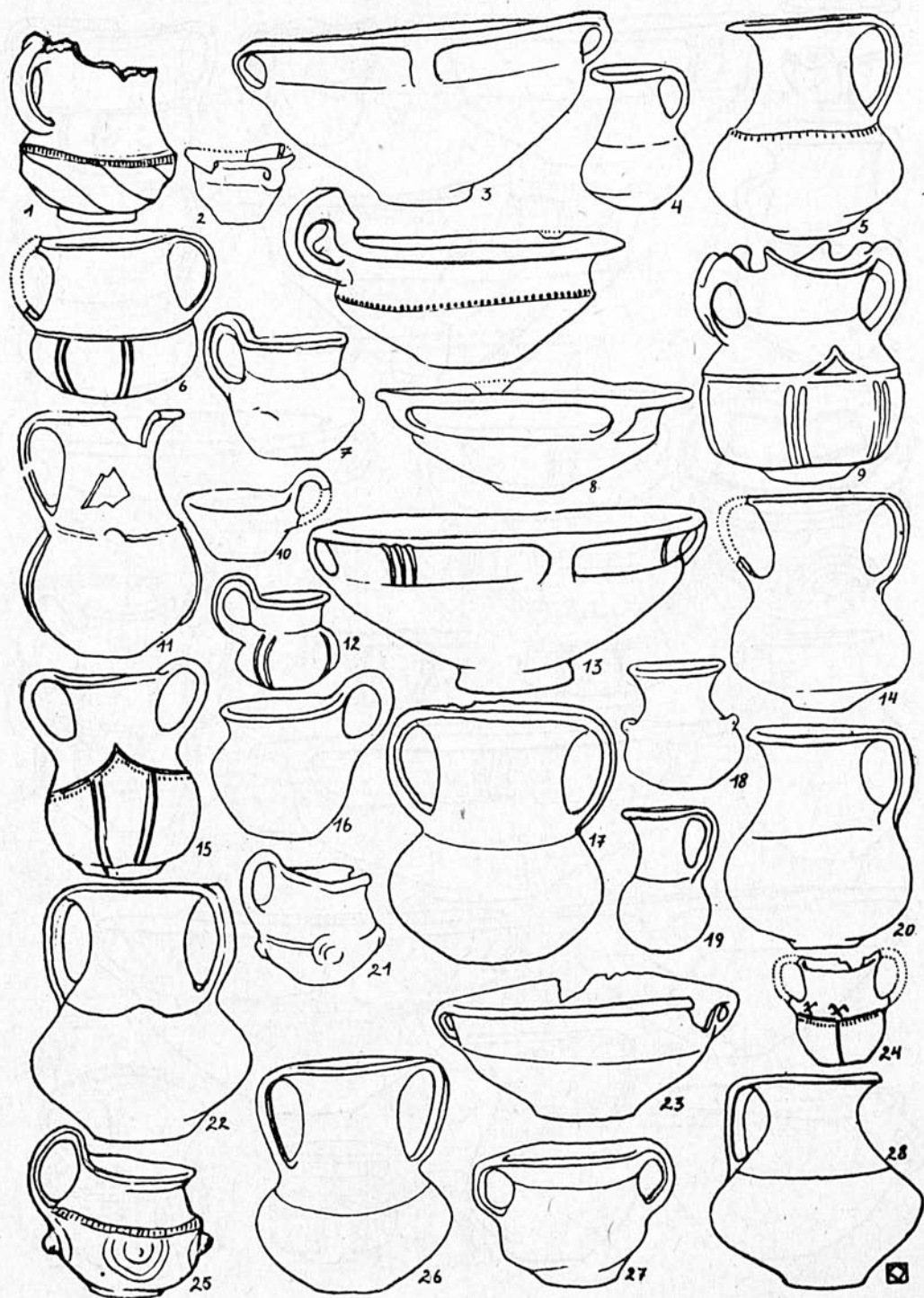

VII.

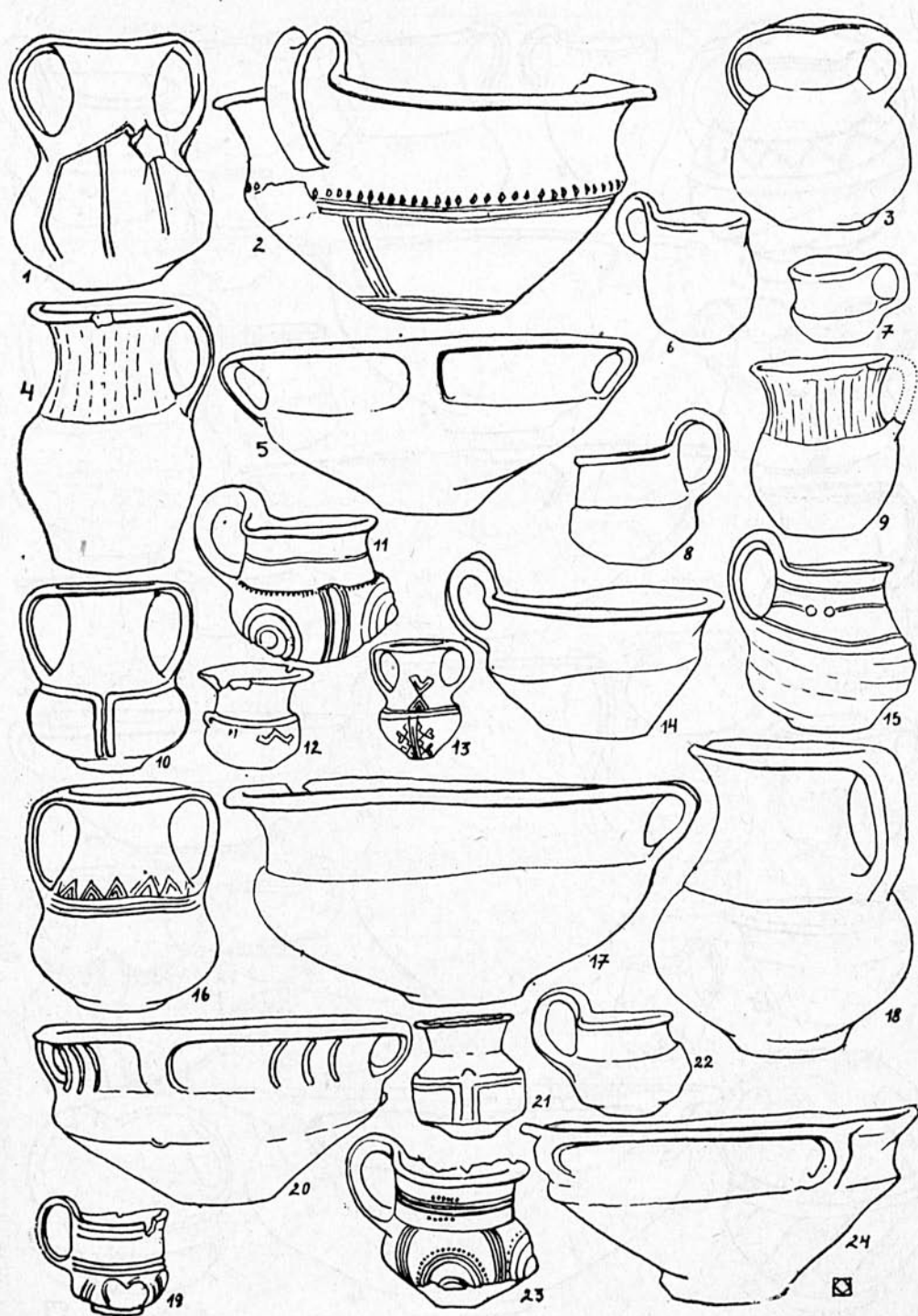

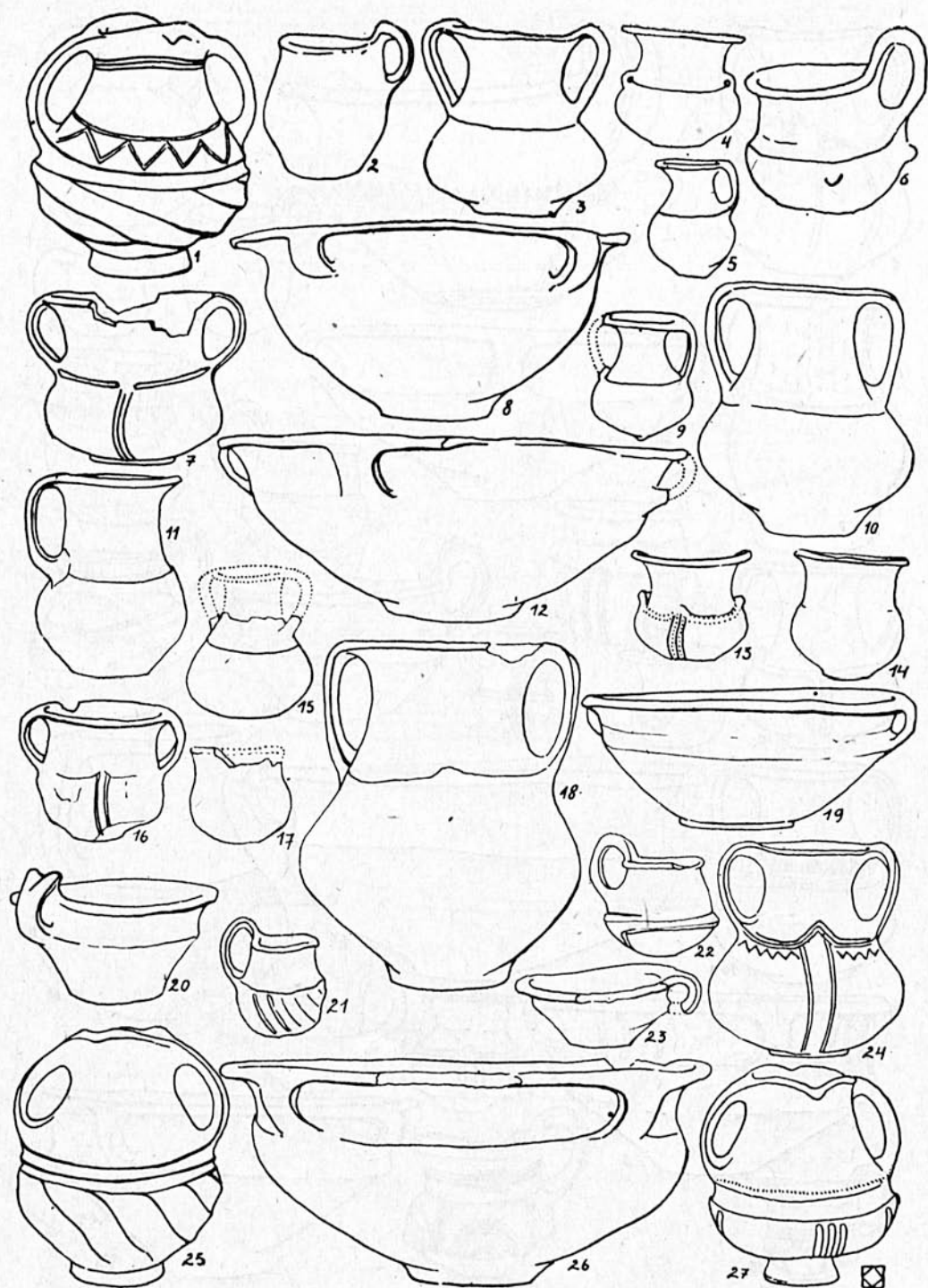

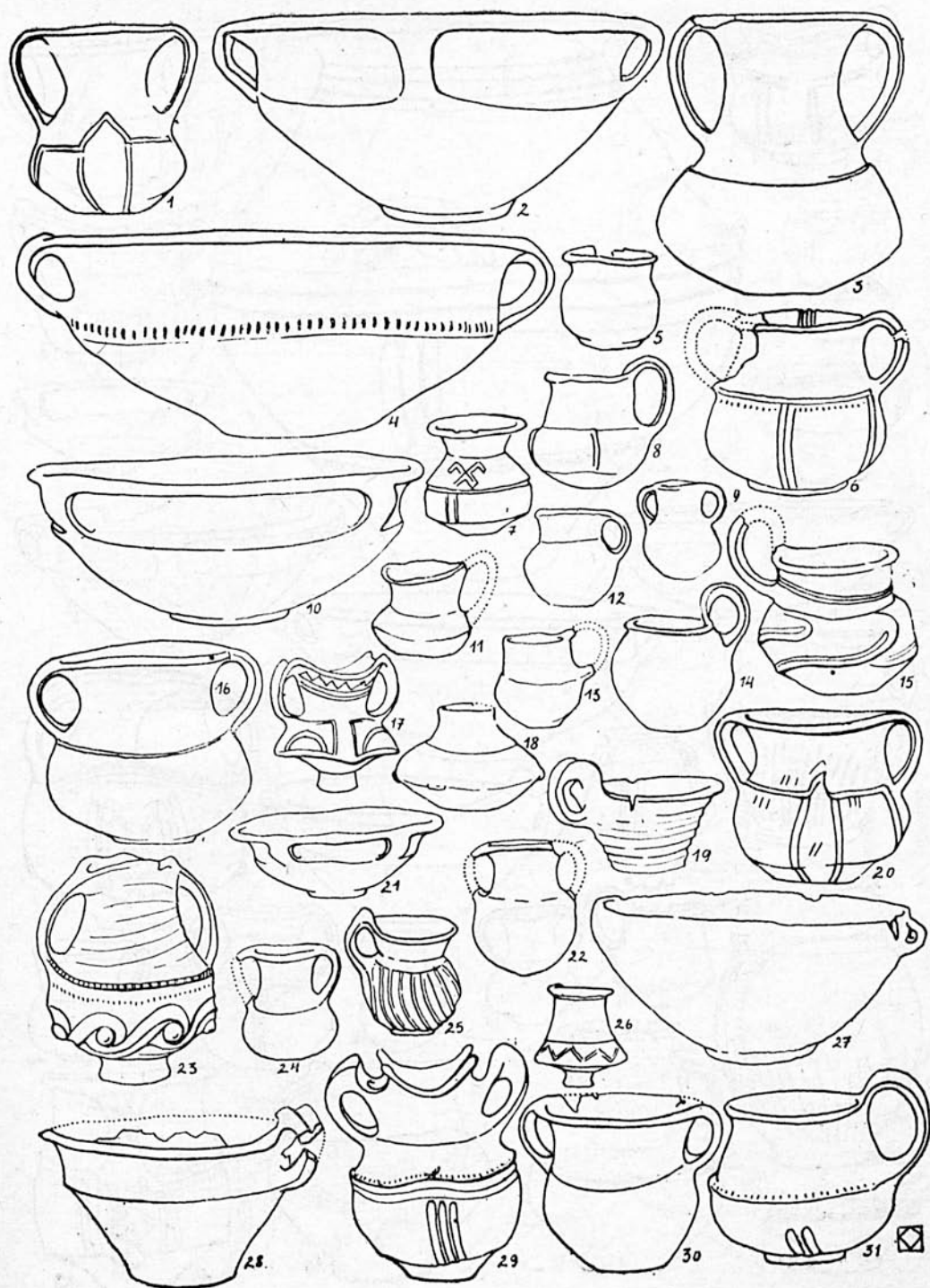
XI.

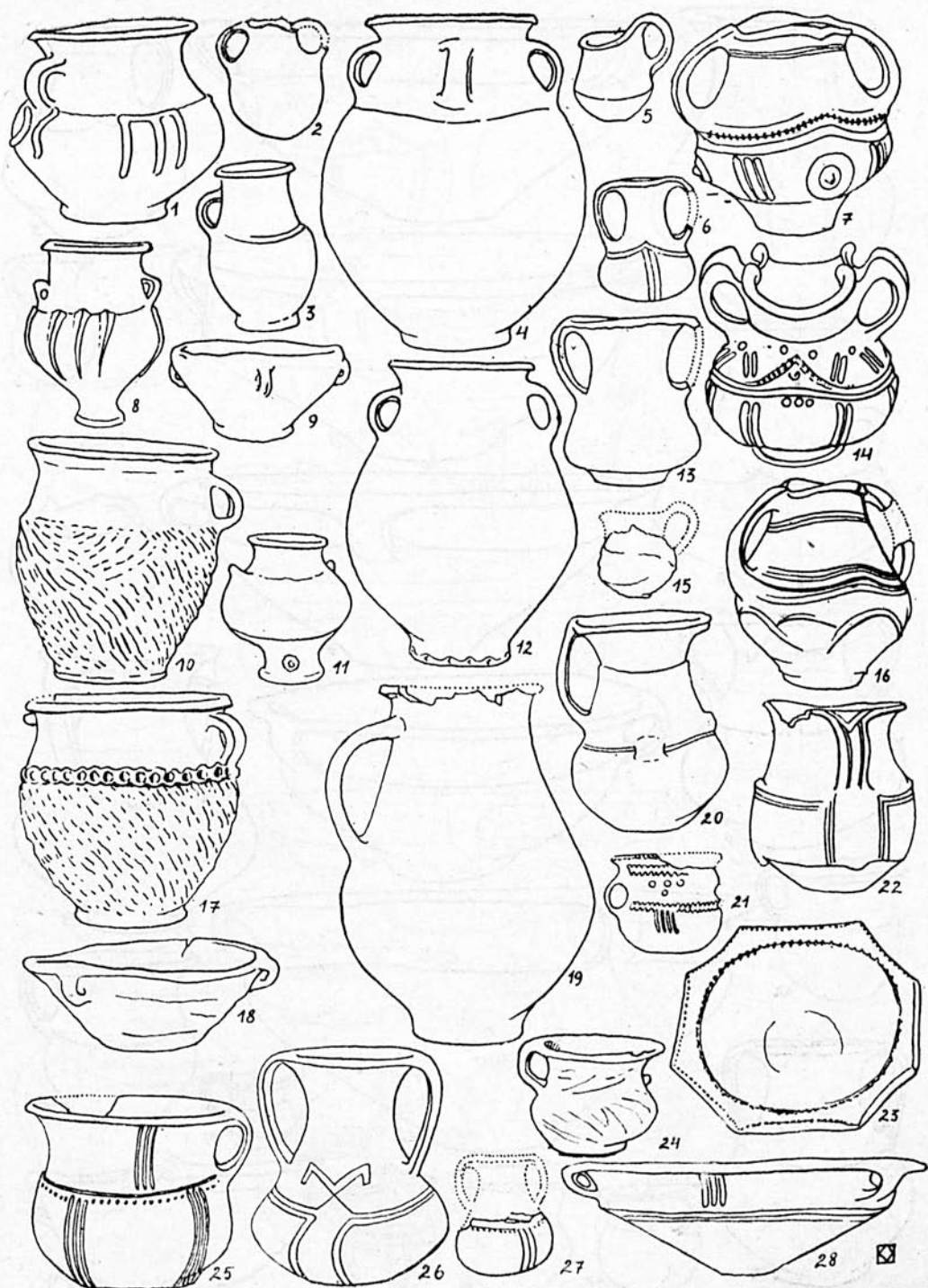
XIII.

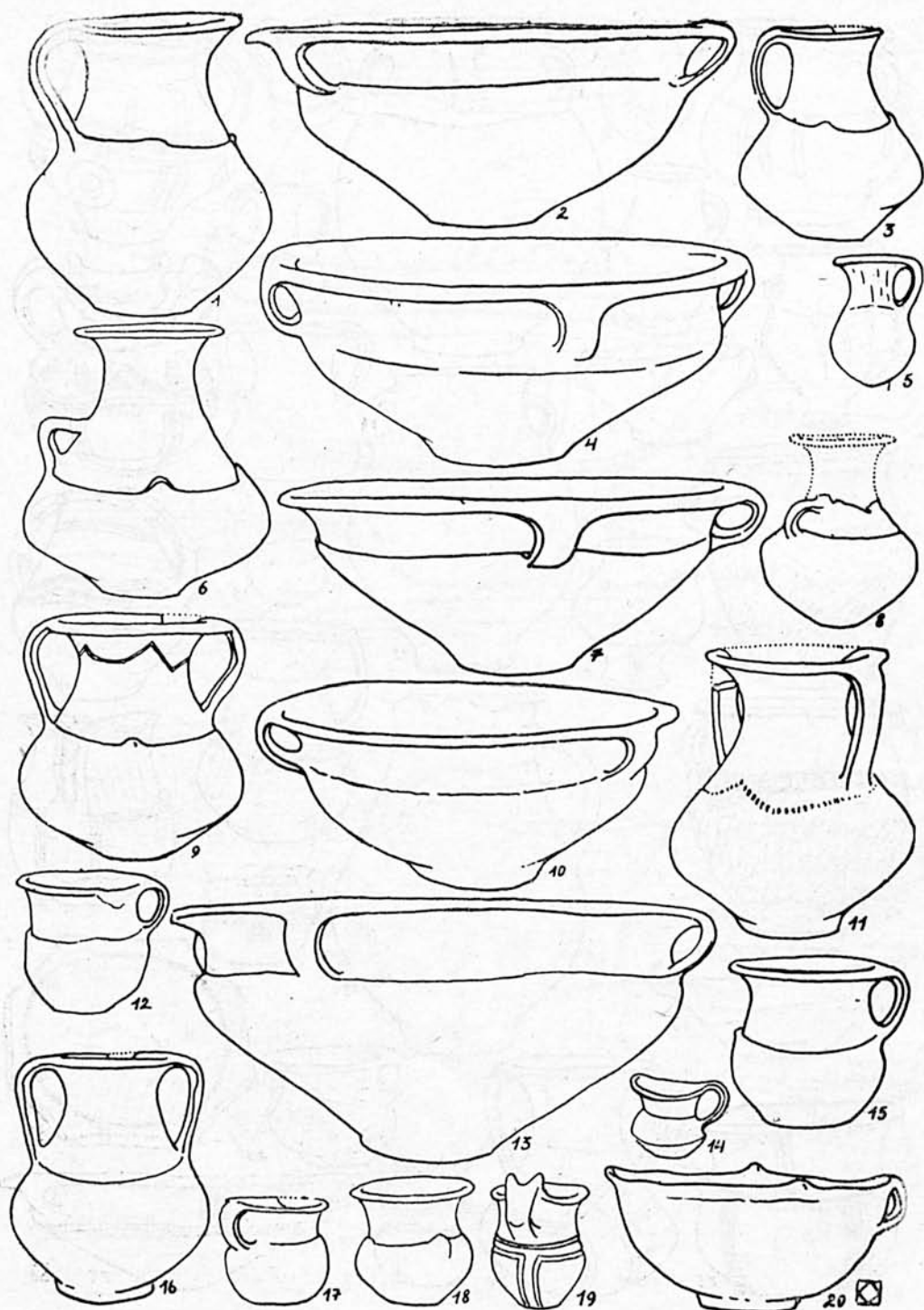

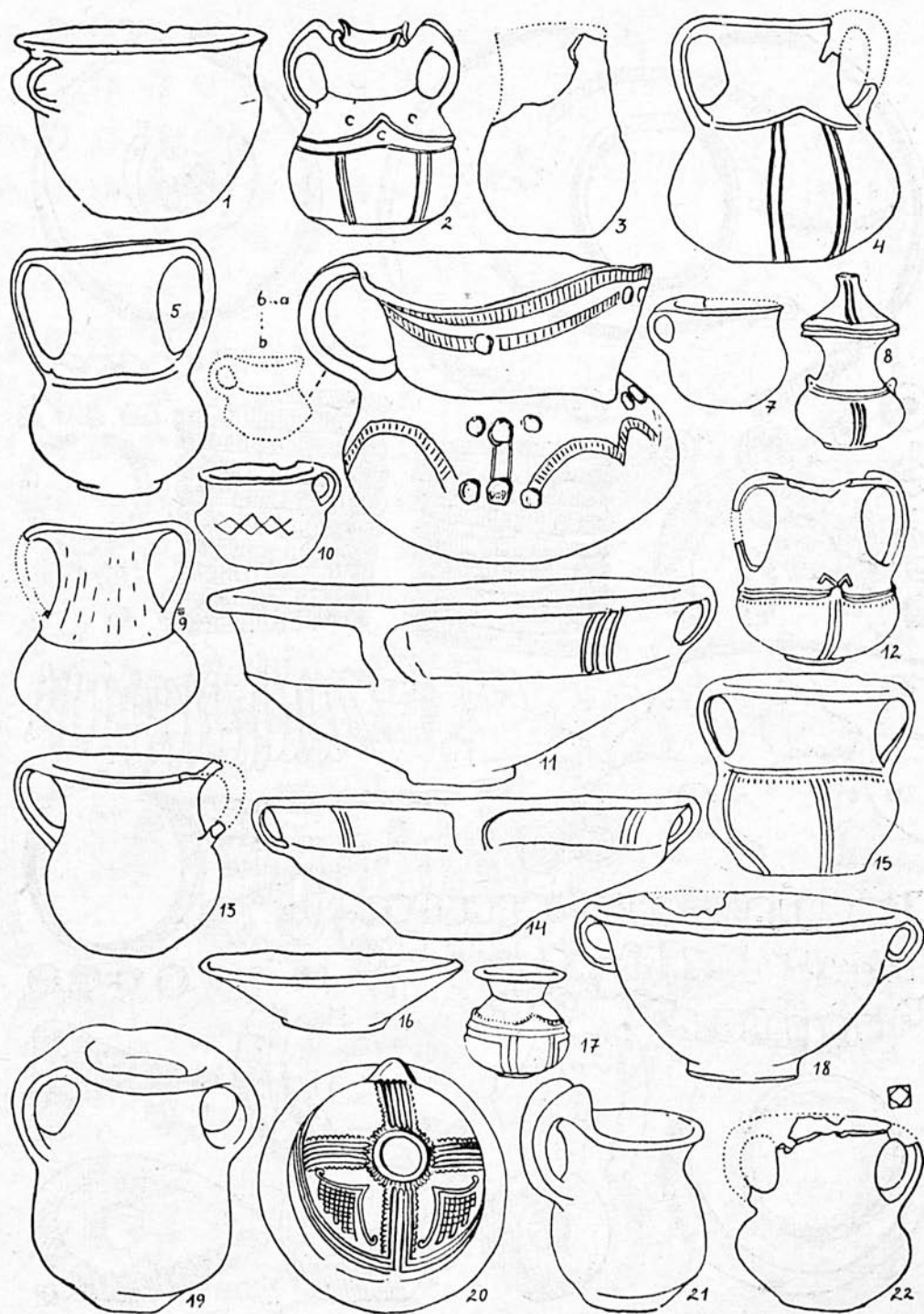

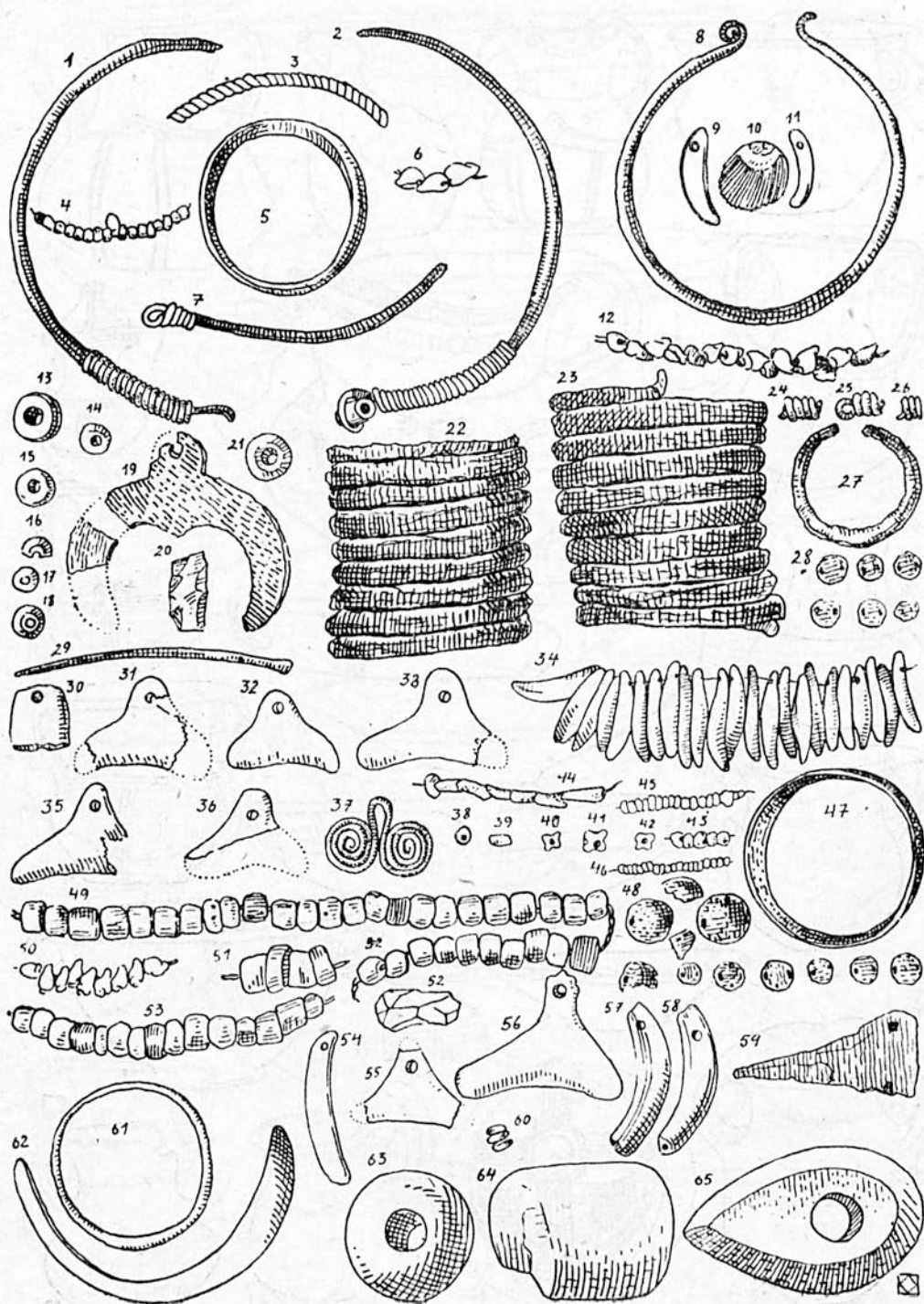
XV.

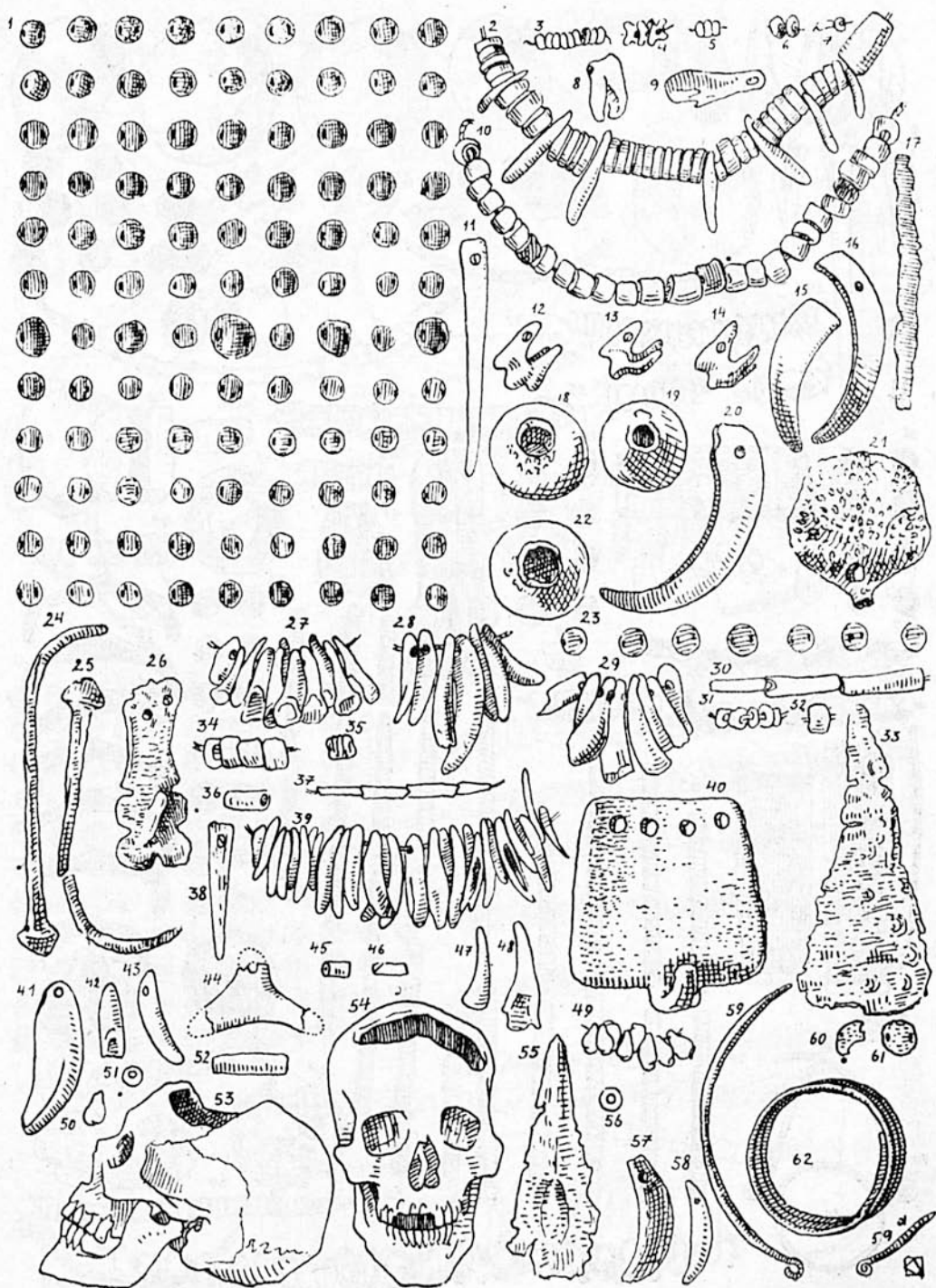

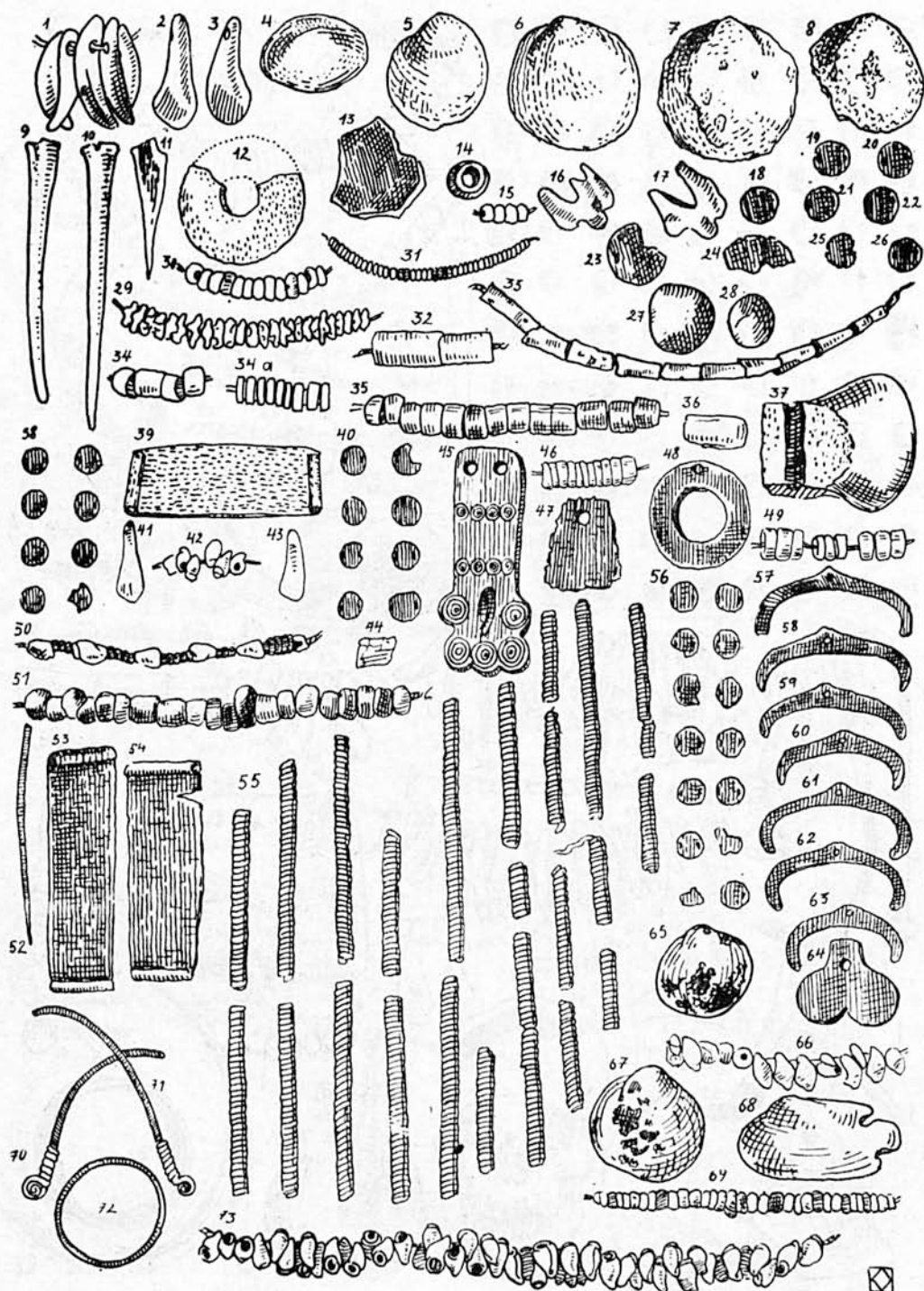

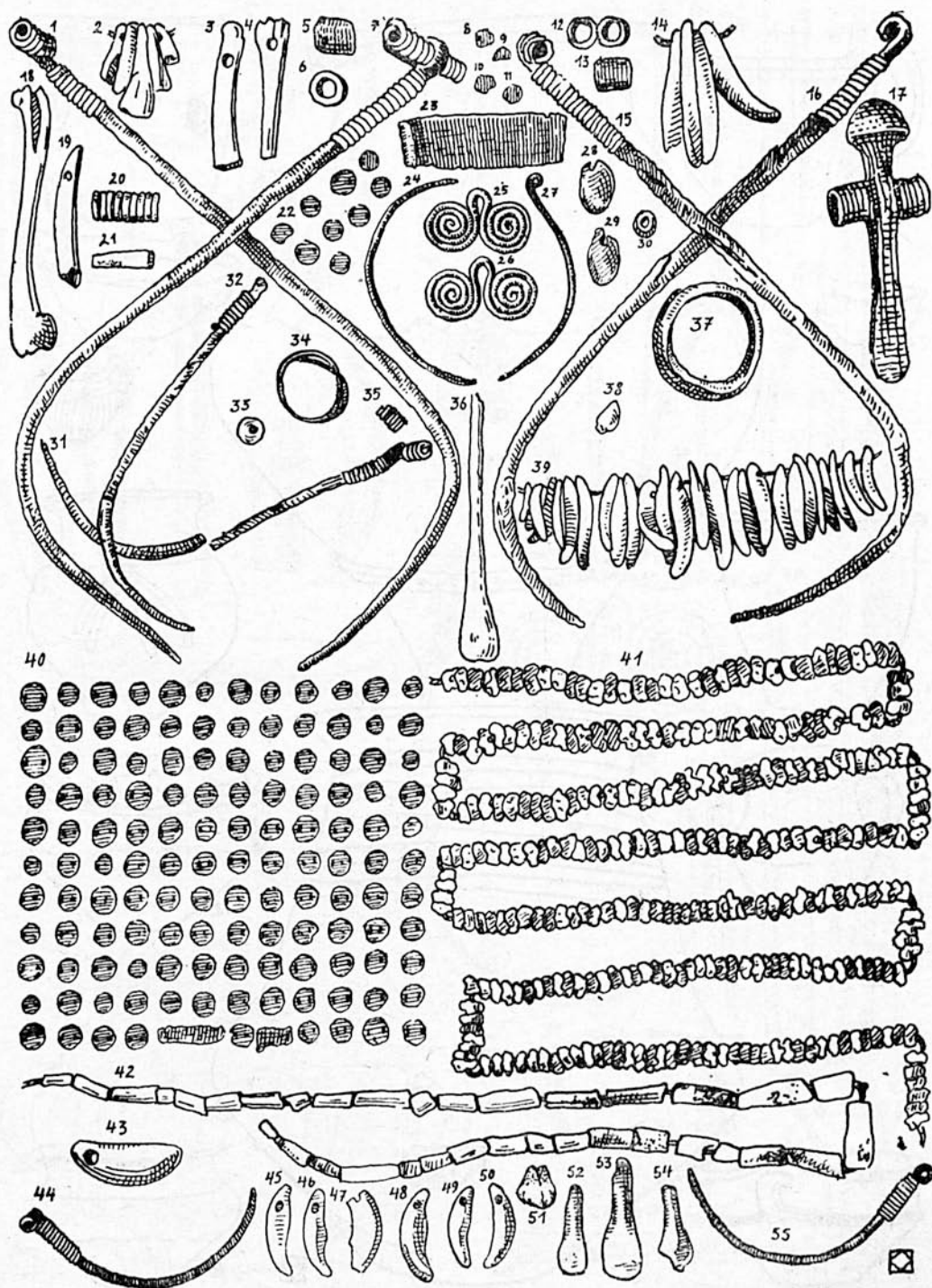

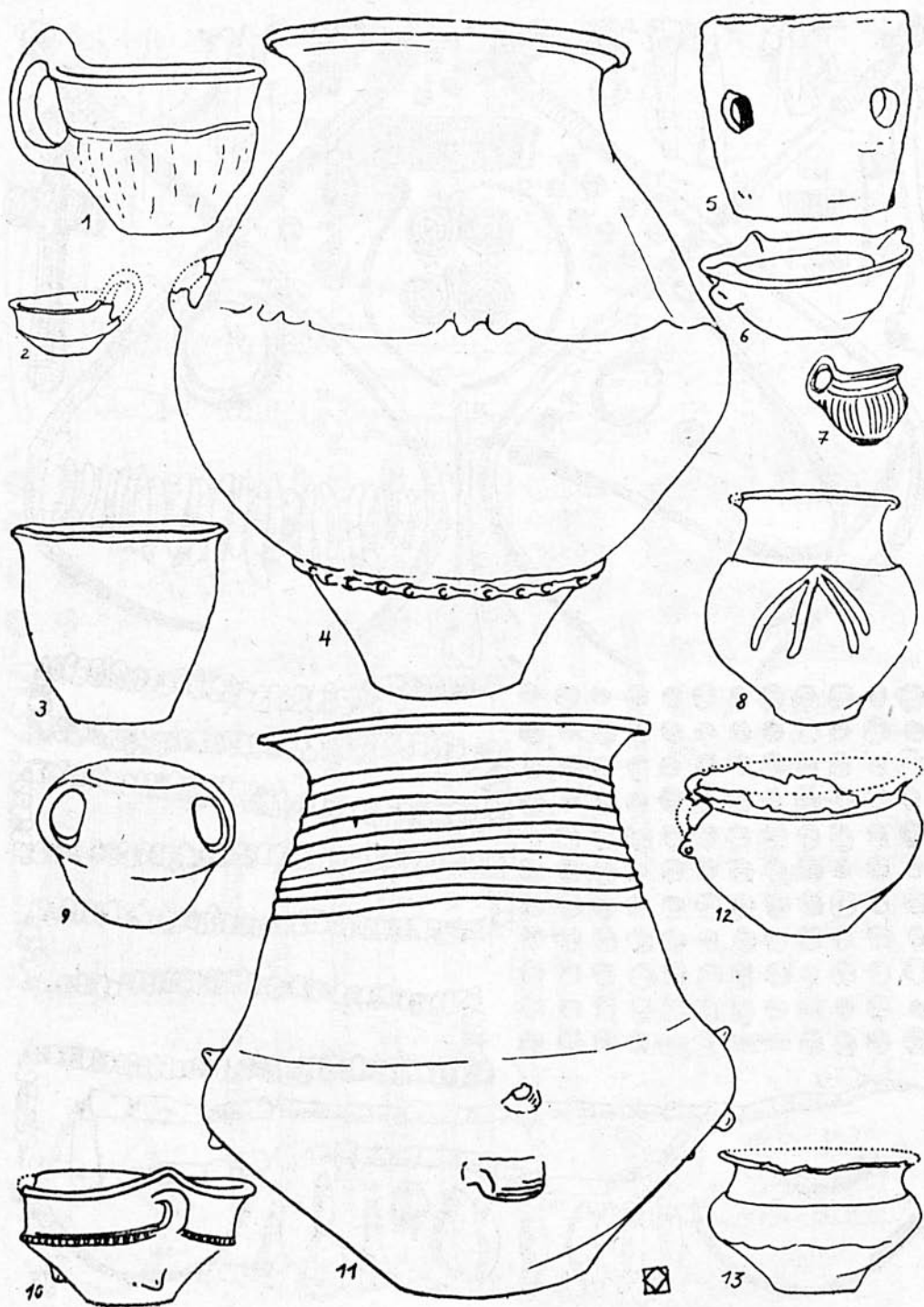

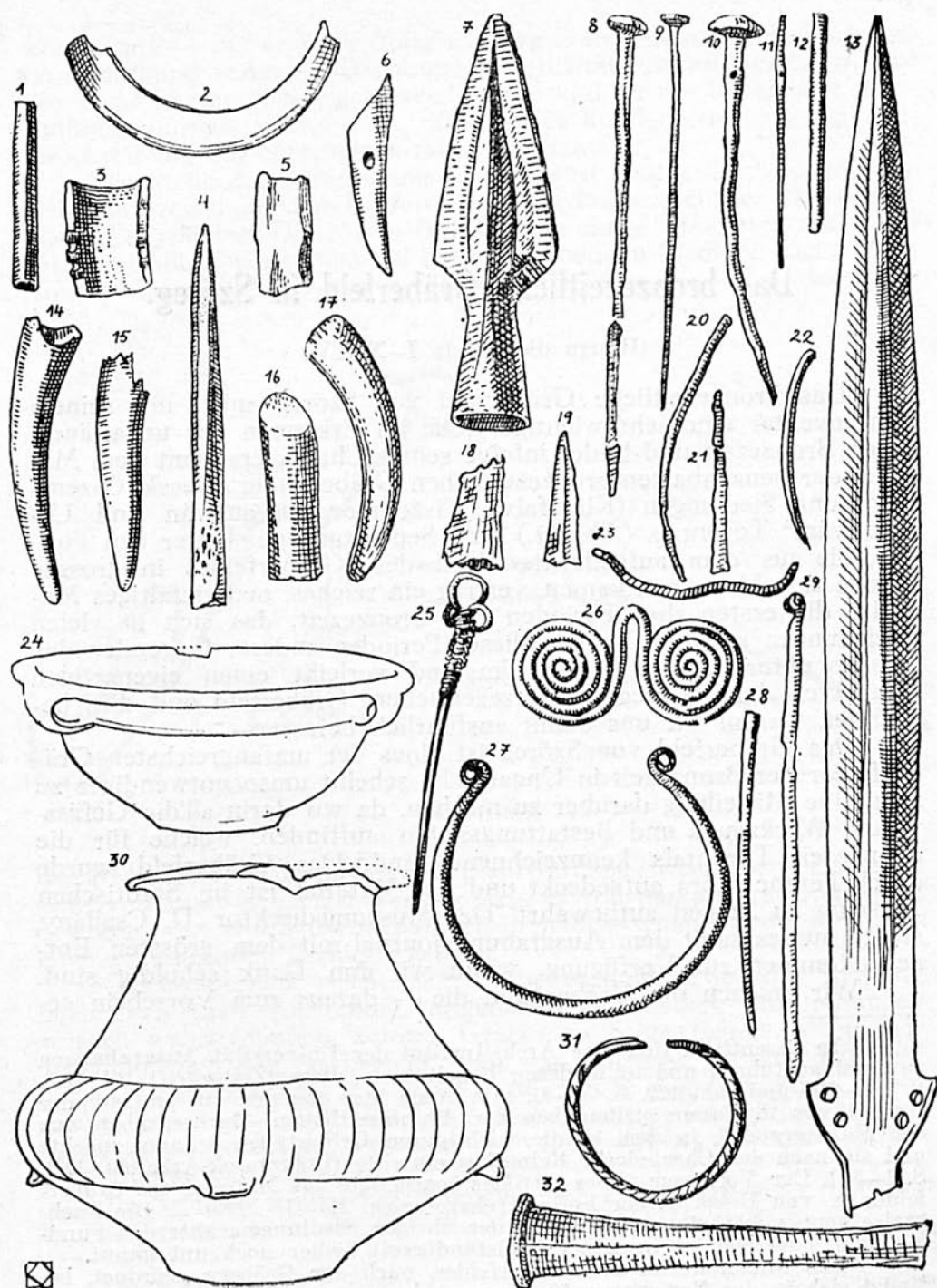

Das bronzezeitliche Gräberfeld in Szőreg.

(Hierzu die Tafeln I—XXIV.)

Das bronzezeitliche Gräberfeld von Szőreg spielt mit seinem Fundinventar eine sehr wichtige Rolle im Erkennen der ungarländischen Bronzezeit und bildet infolge seines Charakters samt dem Material der benachbarten bronzezeitlichen Gräberfelder (Deszk, Ószentiván) und Siedlungen (Klárafalva, Kiszombor, Ószentiván und Újszentiván)¹ Torontals (Abb. 1.) eine Separatgruppe. Unter den Funden, die aus dem aufgedeckten Teil des Gräberfeldes in grosser Menge zum Vorschein kamen, vertritt ein reiches, mannigfaltiges Material die ersten drei Perioden der Bronzezeit, das sich in vielen Beziehungen von den Funden dieser Perioden anderer Gegenden des Landes unterscheidet. Dieser Umstand verleiht einen eigenartigen Charakter dem Szőreger bronzezeitlichen Gräberfeld und dies begründet, warum wir uns damit ausführlich befassen.

Das Gräberfeld von Szőreg ist eines der umfangreichsten Gräberfelder der Bronzezeit in Ungarn. Es scheint umso notwendiger zu sein, eine Mitteilung darüber zu machen, da wir darin all' die Gefässtypen, Werkzeuge und Bestattungssitten auffinden, welche für die Bronzezeit Torontals kennzeichnend sind.² Das Gräberfeld wurde durch Ferenc Móra aufgedeckt und das Material ist im Städtischen Museum zu Szeged aufbewahrt. Der Museumsdirektor D. Csallány, stellte uns es samt dem Ausgrabungsjournal mit dem grössten Entgegenkommen zur Verfügung, wofür wir ihm Dank schuldig sind.

Wir machen die Gräber und die — daraus zum Vorschein ge-

¹ In Ószentiván liess das Arch. Institut der Universität Ausgrabungen zweimal ausführen und teilte deren Resultate in dieser Zeitschrift Bd. 1928. S. 148—243. und Bd. 1929. S. 52—81. mit. Auch hier erschien ein umfassender Artikel von J. Banner: „Beigaben der bronzezeitlichen Hockergräber aus der Marosgegend“, in dem er die wichtigeren Gefässtypen bekannt machte und sie nach der Chronologie Reineckes einteilte (Dolgozatok-Arbeiten, 1931. S. 1—53.). Der Verfasser dieses Artikels bearbeitete das Material des Gräberfeldes A. von Deszk in der Folia Archaeologica. III—IV. 1940. — Die Fachkreise kennen höchstens die Namen der übrigen Siedlungen, aber das Fundmaterial derselben ist in seiner Vollständigkeit bisher noch unbekannt.

² Das Fundmaterial des Gräberfeldes, nach den Gräbern geordnet, befindet sich in der Bemerkung 62. dieser Abhandlung.

kommenen — Funde nach Móra's Aufzeichnungen bekannt. Móra ist wortkarg und seine Aufzeichnungen enthalten die notwendigen Daten nicht immer. Deswegen weichen hie und da die Daten des Ausgrabungsjournals und die Aufzählung der Fundgegenstände bei der Beschreibung der einzelnen Gräber voneinander ab.

Die Stelle der Ausgrabung ist das Dorf Szőreg. Es liegt südöstlich von Szeged auf eine Entfernung von 6 km, östlich der Theiss und südlich der Maros. Die Maros fließt heute einige Kilometer weit vom Dorfe nördlich, einst floss sie aber der heutigen Siedlung viel näher, so dass dieses Gebiet — da es sehr wasserreich war, — dem Menschen

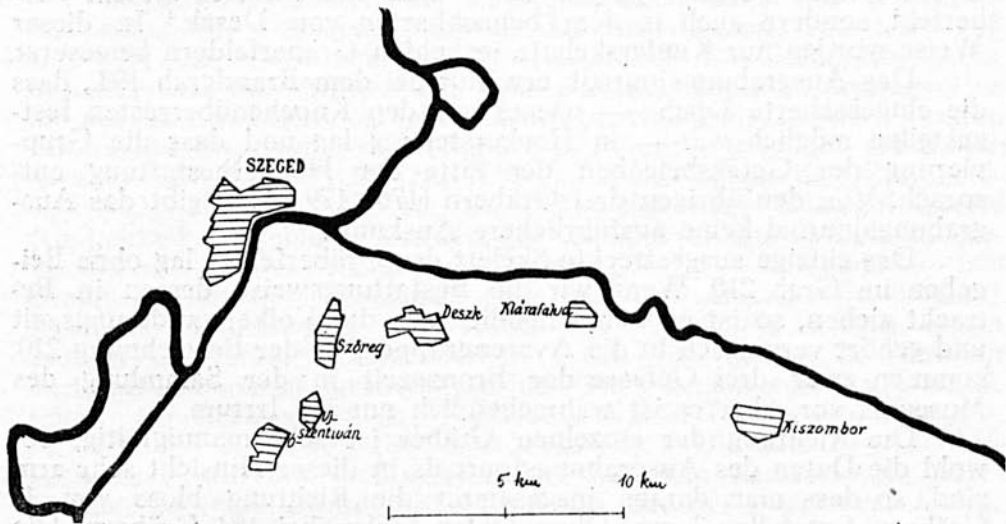

Abb. 1. kép.

der Bronzezeit als Ansiedlungsort vortrefflich entsprach. Mit diesem Umstand kann es erklärt werden, dass es von den ältesten Zeiten an bewohnt war, wofür die unzähligen archäologischen Funde der nacheinander folgenden Perioden zeugen.

Das Gräberfeld, welches 229 Gräber enthielt, ist unserer Meinung nach noch nicht vollständig aufgedeckt und neuere Ausgrabungen würden wahrscheinlich weitere Gräber zu Folge haben. Wenn wir beachten, dass das Gräberfeld³ über die Szivgasse bis zum Kirchenhügel, beziehungsweise bis zum Grund von S. Lengyel und K. Tóth reicht, so können noch 300—400 Gräber unter der Szeged-Makóer Landstrasse, beziehungsweise der Szivgasse liegen, also die Gräberzahl könnte sich etwa auf 600 erheben.

Im Szőreger Gräberfeld kommen mehrere Bestattungssitten vor. In 150 Gräbern befanden sich die Skelette in Hockerstellung, in zwei

³ Siehe die Karte. Taf. I.

in Vorratsgefässen, in vier eingäschert, in einem ausgestreckt. Die Bestattungsweise war in 72 Fällen wegen Störung der Gräber und wegen Mangelhaftigkeit des Ausgrabungsjournals nicht zu bestimmen. Insofern aber diese Gräber auch Gefässbeigaben hatten, waren sie den Gefässen der Hockergräber gleich. Wir können danach behaupten, dass Hockerbestattungen von den 229 Gräbern des Gräberfeldes in 222 vorkamen.

Die Sitte der Bestattung in Vorratsgefässen kommt dreimal vor. Bei dieser Bestattungsweise wurde die Leiche nicht in Hockerstellung beigesetzt, sie wurde auch nicht eingäschert, sondern in ein Gefäss gelegt. Diesen Bestattungsrytus findet man nicht nur in diesem Gräberfeld, sondern auch in dem benachbarten von Deszk.⁴ In dieser Weise wurden nur Kinderskelette in beiden Gräberfeldern beigesetzt.

Das Ausgrabungsjournal erwähnt bei dem Brandgrab 193., dass die eingäscherte Leiche — wie es aus den Knochenüberresten festzustellen möglich war — in Hockerstellung lag und dass die Gruppierung der Gefässbeigaben der Sitte der Hockerbestattung entsprach. Von den übrigen drei Gräbern (176., 179., 184.) gibt das Ausgrabungsjournal keine ausführlichere Auskunft.⁵

Das einzige ausgestreckte Skelett des Gräberfeldes lag ohne Beigaben im Grab 210. Wenn wir die Bestattungsweise dessen in Betracht ziehen, so ist es wahrscheinlich aus der Völkerwanderungszeit und gehört vermutlich in die Avarengruppe. Mit der Bezeichnung 210. kommen zwar drei Gefässe der Bronzezeit in der Sammlung des Museums vor, aber es ist wahrscheinlich nur ein Irrtum.

Die Richtung der einzelnen Gräber ist sehr mannigfaltig, obwohl die Daten des Ausgrabungsjournals in dieser Hinsicht sehr arm sind, so dass man daraus insgesamt die Richtung bloss von 45 Gräbern feststellen kann. Diese Daten fehlen bei 184 Gräbern. Die meisten haben eine süd-nördliche (15), beziehungsweise eine nord-südliche Richtung (13), aber sie kommen auch mit ostwestlicher (8), beziehungsweise mit west-östlicher Richtung (6) vor. Es gibt auch solche, die eine nordost-südwestliche Richtung (3) haben. Es ist also die Richtung der Gräber im Szőreger Gräberfeld zumeist eine süd-nördliche, beziehungsweise nord-südliche.⁶ Es kann vorausgesetzt werden, dass der grösste Teil der übrigen 184 Gräber eine süd-nördliche Richtung hatte. Die Skelette mit süd-nördlicher Richtung lagen an der rechten Seite, also mit dem Gesicht nach Osten.

Das Ausgrabungsjournal erwähnt es zwar nicht, aber die Rich-

⁴ Gräberfeld A. von Deszk. *Fol. Arch.* Bd. III—IV.

⁵ Im Zusammenhange mit Grab 193. verweisen wir auf einen Artikel von A. Mozsolics (*Vasi Szemle* 4. S. 248.), in dem sie einen ähnlichen Bestattungsrytus von Királyszentistván und von Németholy erwähnt, wie uns Patay, (*Frühbronzezeitliche Kulturen in Ungarn*, Diss. Pann. Ser. II. Nr. 13, S. 59. und 92.) darauf aufmerksam macht.

⁶ In dem Ausgrabungsjournal kommt die Bezeichnung „regelmässige Richtung“ bei den Gräbern mit süd-nördlicher Richtung zweimal vor.

tung geht den Weltgegenden nicht pünktlich nach, sondern weicht von denselben in gewissen Graden ab, wie es die genauen Aufnahmen von Ószentiván bezeugen.

Dreiundneunzig der Skelette lagen an der rechten, dreiundfünfzig an der linken Seite, zwei am Rücken, zwei am Bauch. Diese Daten sind bei achtzig der Gräber nicht erwähnt.

In siebenundzwanzig Gräbern waren Kinder-, in zwei Frauenskelette. In zweihundert Fällen hat man auf Grund der Ausgrabungsaufzeichnungen nicht entscheiden können, ob Männer-, Frauen-, oder Kinderskelette in den Gräbern lagen.

Bei der Bestimmung der chronologischen Lage des Gräberfeldes⁷ gehen wir von dem Material der Brandgräber 176., 179., 184. und 193. aus. Diese sind die ältesten Gräber des Gräberfeldes. Bisher herrschte die Auffassung, dass sich der Brandbestattungsrytus in der sogenannten östlichen Kulturprovinz⁸ nur in der zweiten Hälfte der Bronzezeit verbreitete. Das Inventar der oben erwähnten Gräber (XV. 11., 12., 15., 21.; XV. 22., 23.; XVI. 4., 10.; XVI. 1., 3., 8., 9., 12., 17., 24.; XVI. 11., 18., 19.) weist aber eine auffallende Ähnlichkeit mit einigen Funden der Nagyréver Kultur auf. So entspricht die zweite Beigabe des Grabes 179. (XV. 22.) einem — zur ersten Periode der Bronzezeit gehörenden — Gefäß von Tószeg.⁹ Auch die erste Beigabe des Grabes 184. (XVI. 8.) ist mit einem Nagyréver Gefäß¹⁰ identifizierbar. Auch für die — am unteren Teil unbearbeiteten, groben, nur am Hals geglätteten — Gefässe finden wir Beispiele in der Nagyréver Kultur (Grab 176. 3.=XV. 11.; 179. 3.=XVI. 10.; 184. 3.=XVI. 17.).¹¹ Die Art der Henkel Ausbildung und der Gefäßverzierung auf dem keramischen Material der Szőreger Brandgräber kann mit der der Nagyréver Kultur identifiziert werden.¹²

Alles dies weist darauf hin, dass der Brandbestattungsrytus am Anfang der Bronzezeit östlich der Theiss — wenn auch vereinzelt — auftrat. Diese Erscheinung ist der Einwirkung der Zoker- oder Badener-Kultur zuzuschreiben. Wir kennen von Makó-Vöröskereszt einen, der Zoker Kultur angehörenden, geschlossenen Fund, welcher vermutlich aus einem Brandgrab zum Vorschein kam.¹³ Die dritte

⁷ Wir lassen die Chronologie Reineckes ausser Acht, (Arch. Ért. 1899. S. 225—251. und 316—340.), da sie schon in gewisser Hinsicht veraltet ist und weil das Gräberfeld an Bronzegegenständen sehr arm ist. Statt dessen legen wir die Chronologie Tompa zu Grunde, die auf der Keramik beruht. (Bericht R. G. K. 1934—35. S. 27—127.).

⁸ Tompa, a. a. O. S. 63.

⁹ a. a. O. Taf. 21. Abb. 10.

¹⁰ a. a. O. Taf. 22. Abb. 3.

¹¹ a. a. O. Taf. 21. Abb. 15. und Taf. 22. Abb. 5. Das letzte nur aus technischer Hinsicht.

¹² a. a. O. Taf. 21—22.

¹³ Dolgozatok-Arbeiten, 1939. S. 73—92. Patay hielt es für einen Gefäßlagerfund. Arch. Ért. 1940. S. 4.

Beigabe des Grabes 179. (XV. 23.) und die fünfte Beigabe des Grabes 184. (XVI. 1.), beide von Szőreg, gleichen einem Typ dieses geschlossenen Fundes.¹⁴ Wir kennen die Brandbestattungssitte hinwiederum auch in der Badener Kultur vom Gebiet der östlichen Provinz, Hocker- und Brandgräber kommen in Békásmegyer sogar gemeinsam vor.¹⁵

Also die Brandbestattung war in der Periode vor der Bronzezeit verbreitet. Wir müssen aber auch auf die Verbindungen hinweisen, welche zwischen dem Material der Szőreger Brandgräber und dem der Glockenbecher Kultur nachweisbar sind. Die vierte Beigabe des Grabes 193. von Szőreg (XVI. 19.) ist mit dem — der Glockenbecher Kultur angehörenden — Tabaner Gefäß¹⁶ identifizierbar. Wir können die sechste Beigabe dieses Grabes (XVI. 12.) und die Form eines Gefäßes von Békásmegyer¹⁷ parallelisieren. Die Urne hat eine ausgezogenere Form, als die von Békásmegyer und ihre kleinen Bandhenkel sind von der grössten Ausbauchung auf den Hals verschoben.

Zur Bestimmung der Chronologie der Skelettengräber untersuchen wir die Gräber 10. (III. 1—3.), 14. (III. 10—11.), 16. (III. 13—14., 19.), 20. (IV. 1—3.), 23. (V. 1.), 24. (IV. 5., 7.), 27. (IV. 12—13.), 29. (IV. 15—17.), 32. (IV. 24.), 36. (VI. 1., 3., 5.), 39. (VI. 9., 14.), 48. (VI. 19—21.), 50. (VII. 1.), 62. (VII. 14—15., 20.), 68. (VIII. 8—10), 73. (VIII. 14.), 74. (VIII. 16—18.), 80. (IX. 7., 12.), 91. (X. 3—5.), 98. (X. 11.), 103. (X. 19—20.), 108. (X. 28.), 111. (XI. 5., 9.), 117. (XI. 14—16.), 120. (XI. 18., 20.), 122. (XII. 4., 5., 9.), 126. (XII. 12., 17—18.), 135. (XIII. 4—5., 8.), 154. (XIV. 12.), 197. (XVII. 1., 4.), 199. (XVI. 20.), 200. (XVII. 3., 5.), 201. (XVII. 6.) und 203. (XVII. 7—8.). Wenn wir das Fundinventar derselben betrachten und mit der Keramik anderer ungarländischen Fundorte vergleichen, können wir jene Gefäßtypen auswählen, welche die erste Periode der Bronzezeit im Gräberfeld von Szőreg vertreten.

Ein einhenkeliger Krugtyp spielt die leitende Rolle, der einem ausladenden Mundrand, plattgedrückten Gefäßboden, einen konischen unteren Teil, konischen oder zylinderischen Hals hat. Die Henkel springen vom Mundrand — manchmal unter dem Mundrand — hervor und stossen an die grösste Wölbung des Bauches, oder unterhalb derselben an die Gefäßseite. Seine Verzierungsselemente sind: Einglättungen, von der Basis der Henkel auslaufende

¹⁴ a. a. O. 1939. S. 82. Abb. 6.: 3.

¹⁵ Das Brandgrab von Viss des Museums zu Nyiregyháza stammt vom Gebiet der östlichen Provinz. Fol. Arch. Bd. III—IV. 1940. Die Literatur der Badener Funde von Békásmegyer siehe: 24/25. Bericht. S. 49.; Tompa, Budapest őskora. — (Die Urzeit von Budapest). Sep. S. 8. Nach der Beschreibung und Skizze von G. Müller teilte F. Zotz mit: Altschlesien, 1936. S. 6. 55. — Müller-Kuales: Bestattungen der Badener Kultur in Békásmegyer (Krottendorf) auf älteren Siedlungstrümmern bei Budapest. M. A. G. Wien. 1939. S. 166—173.

¹⁶ a. a. O. Taf. 19. Abb. 9.

¹⁷ a. a. O. Taf. 19. Abb. 5.

Seitenrippe, Warzen oder eckige Zapfen, eventuell die Basis des Henkels umgebende Punktreihe. Es gibt aber auch unverzierte Exemplare. Auch ein kleineres Format kommt vor, welches sich davon insofern unterscheidet, dass sein Sockel in der Regel gewölbt und nur selten flach oder zugespitzt ist. Diese gedrungene Form kommt gewöhnlich samt den grossen vor.

Diesen Krugtyp fand man in den Gräbern: 10. (III. 3.), 16. (III. 13.), 24. (IV. 5.), 27. (IV. 12.), 29. (IV. 15.), 36. (VI. 3.), 48. (VI. 19., 21.), 50. (VII. 1.), 68. (VIII. 10.), 74. (VIII. 16.), 80. (IX. 12.), 91. (X. 5.), 98. (X. 11.), 103. (X. 20.), 108. (X. 28.), 111. (XI. 5.), 117. (XI. 14.), 120. (XI. 20.), 122. (XII. 4.), 126. (XII. 18.), 197. (XVII. 1.), 199. (XVI. 20.), 200. (XVII. 3.), 201. (XVII. 6.) und 203. (XVII. 8.). Dieser Typ kam mit seiner verkleinerten Form aus den Gräbern 16. (III. 13., 19.), 68. (VIII. 9—10.), 91. (X. 4—5.), 103. (X. 19—20.) und 200. (XVII. 3—5.) zum Vorschein.

Dieser Typ ist ganz alt. Sein entsprechender aus dem Grab 126. (XII. 18.) erinnert uns, was die Form anbelangt, an das Gefäss des National Museums, das aus Tószeg stammt und in die Nagyréver Kultur¹⁸ gehört, ist aber etwas einfacher verziert. Der Krug des Grabes 74. (VIII. 16.) können wir mit einem Nagyréver Gefäss in Parallele stellen. Der Mund des Szőreger Exemplars ist breiter, sein Henkel kürzer, sonst sind sie gleich. Wie es aus den Analogien zu entnehmen ist, ist dieser Typ für die erste Periode der Bronzezeit kennzeichnend und ist eine der häufigst vorkommenden Formen des Szőreger Gräberfeldes. Diese Form hört am Ende der ersten Periode nicht auf, sondern führt in die zweite hinüber, ihr verkleinerter Typ ist auch in der dritten Periode aufzufinden. Dies beweisen die Beigaben der Gräber, die wir in den folgenden bekannt machen wollen: 6. (II. 12., 15.), 35. (IV. 18—19., VI. 2.), 78. (IX. 6., 9.) und 140. (XIII. 11., 15.), beziehungsweise 3. (II. 5., 6., 8.), von denen die Gefässe II. 12., IV. 18., IX. 6. und XIII. 15. für die zweite Periode kennzeichnend sind, während II. 5—6. auf die dritte Periode hinweisen.¹⁹

Ebenfalls mit der Nagyréver Kultur ist ein doppelkegelförmiger Gefässtyp in Verwandtschaft, der einen, über der grössten Bauchwölbung stark gebrochenen oder gebogenen, aber nie bis zum Mundrand hinaufreichenden, Bandhenkel hat (Z. B. Grab 20. 2. = IV. 1.). Der Gefässboden ist flach, der Mundrand vorladend. Die Basis der Henkel sind durch eine Rippe verbunden. Er kommt auch in den Gräbern 23. (V. 1.) und 62. (VII. 20.) vor. Seine Parallelen kennen wir von Nagyrév.²⁰ Diese durch senkrechte Rippen verzierten Gefässe sind übrigens mit den erwähnten Beigaben der Szőreger Gräber identisch. Dieser Typ ist in Szőreg in den — die erste Periode vertretenden — Gräbern zu finden.

¹⁸ P. Patay: a. a. O. Taf. V. 1.

¹⁹ a. a. O. Taf. II. 5.

²⁰ Tompa, a. a. O. Taf. 22. Abb. 1—3.

Sehr interessant sind die Typen, welche aus der ersten Periode in die zweite hinüberführen und welche hier ihre Blüteperiode erreichen. Sie kommen oft samt den Gefässen vor, die für die erste Periode typisch kennzeichnend sind, was darauf hinweist, dass sie schon in der ersten Periode, — wenn auch nur gegen Ende derselben — vorhanden waren.

Einer der Übergangstypen ist ein solches Parallelstück des einhenkeligen Gefässes, bei dem der ganze obere Teil breiter, die grösste Bauchwölbung dem Sockel näher ist und das ganze Gefäss eine gedrungenere Form hat (Gräb 10. 1. = III. 1.). Der Henkel tritt aus dem Mundrand heraus und ist oft ganz kurz. Es befand sich in verschiedenen Parallelen in den Gräbern 14. (III. 10.), 32. (IV. 24.), 36. (VI. 1.), 39. (VI. 9.), 73. (VIII. 14.) und 122. (XII. 9.). Diese Gräber weisen noch ausgesprochen auf die erste Periode hin. Aber wie die erwähnten Beigaben der Gräber 2. (II. 4., 7.), 9. (II. 21., 19.), 17. (III. 16., 15.), 198. (XVI. 25., 27.), 208. (XVII. 15., 9.), 212. (XVII. 12., 18.) und 228. (XVIII. 7., 15.) bezeugen, ist diese Form auch in der zweiten Periode oft zu finden.²¹

Der zweite Übergangstyp ist ein henkelloses Gefäss (z. B. IV. 3.) mit breitem, ausladendem Mundrand. Sein unterer Teil ist konisch, hat eine Halbkugelform, sein Hals ist zylinderisch oder gewölbt. Am Bauch sind oft zwei, einander gegenüber stehende senkrechte Zapfen, welche durch eine eingeritzte Linie verbunden sind. Es gibt auch durchlochte Zapfen, es kommen aber auch unverzierte Varianten vor. Wir können diesen Typ mit einem der Nagyréver Kultur angehörenden Gefäss von Tószeg²² vergleichen, dieser aber hat einen durchbohrten Sockel.

Diesen Typ fanden wir insgesamt sechsmal samt Gefässen der ersten Periode und zwar in den Gräbern 20. (IV. 3., 1—2.), 29. (IV. 17., 15—16.), 62. (VII. 14—15., 20.), 74. (VIII. 18., 16—17.), 126. (XII. 12., 17—18.) und 135. (XIII. 4—5., 8.).

Diese Gefässform ist einer der führenden Typen der zweiten Periode und erreicht ihre volle Ausbildung hier, wie es auch durch Patay²³ behauptet wird. Sie wird in dieser Periode oft mit Deckel versehen und als Hängegefäss gebraucht. (z. B. IV. 9—10., 8., 11.).²⁴

Wir rechnen das — in Bruchstücken erhaltene, einem Krug ähnliche, kleine, einhenkelige — Gefäss (XIV. 12.) zu den Gefässen der ersten Periode.

Die einzelnen Perioden kann man nach den Schüsseln sehr schwer trennen. Man kann doch einige führende Typen bezeichnen, die in der ersten Periode vorherrschend sind und die in den folgen-

²¹ In die zweite Periode gehörende Gefässe: II. 7., 19.; III. 15.; XVI. 27.; XVII. 9.; XVII. 18.; XVIII. 15.

²² Patay, a. a. O. Taf. III. 5.

²³ a. a. O. S. 48.

²⁴ Die Gefässe der Taf. IV. 8. und 11. weisen auf die II. Periode hin.

den allmählich verschwinden. Als eine der kennzeichnenden Schüsselformen scheint die dritte Beigabe des Grabes 48. zu sein (VI. 20.). Diese ist eine zweihenkelige Schüssel mit profiliertem Gefässboden, mit ausgezogenem, konischem unterem Teil, mit kurzem Hals und mit verhältnismässig engem Mund. Ihre Henkel sind asymmetrisch angebracht. Sie kommt auch henkellos vor (Grab 68. = VIII. 8.). Ein Variant mit vier Henkeln befand sich im Grab 91. (X. 3.). Die Schüssel des Grabes 135. (XIII. 8.) ist mit der des Grabes 48. (VI. 20.) identisch. Hierher können wir auch die Schüssel des Grabes 27. (IV. 13.) rechnen.

Auf das Weiterleben dieser Form in der zweiten Periode weist das Grab 35. (VI. 2., IV. 18—19.)²⁵ hin. Im Verlaufe der späteren Entwicklung werden die Schüsseln schon in der ersten Periode eine breitere Mundöffnung haben und werden gedrungener. Ihr unterer Teil bleibt auch weiterhin gewölbt. Der Hals erweitert sich im Verhältnis zum unteren Teil und eine Rippenverzierung ist zwischen den Henkeln. Die Schüsseln der Gräber 16. (III. 14.), 26. (IV. 2.) und 10. (III. 2.) zeigen den Grad der Entwicklung sehr gut.

Einen Teil der Schüsseln der ersten Periode kennzeichnen die starke Bauchwölbung und der gedrungene untere Teil (Grab 24. 2. = IV. 7.; 39. 1. = VI. 14.; 74. 3. = VIII. 17.; 111. 1. = XI. 9.; 120. 2. = XI. 18.; 126. 3. = XII. 17.). Das Vorkommen derselben in der zweiten Periode beweist die Schüssel des Grabes 137. (XIII. 10., 14., 26.). Der zweihenkelige Krug XIII. 10. gehört in die II. Periode!

Als Übergangstypen können die Schüsseln der Gräber 29. (IV. 16.), 36. (VI. 5.), 62. (VII. 15.), 80. (IX. 7.), 117. (XI. 15.), 122. (XII. 5.), 197. (XVII. 4.) und 203. (XVII. 7.) angesehen werden. Diese Typen blühen vorwiegend in der zweiten Periode, aber ihre Beigaben beweisen unstreitig, dass sie auch in der ersten Periode vorhanden waren.

Schmucksachen und Geräte sind in der ersten Periode sehr selten zu finden. Sie sind aus den hierer gehörenden achtundreissig Gräbern insgesamt nur aus vier (23., 27., 29. und 126.) zum Vorschein gekommen. Je ein Bronzearmring befand sich in den Gräbern 23. (V. 1. unsichtbar!) und 27. (XIX. 61.) mit sechs-, beziehungsweise mit zwei Windungen. Diese sind aber für die erste Periode nicht kennzeichnend, da sie auch im Grab 77. (XXI. 72.), das ausgesprochen zu der zweiten Periode gehört, vorkommen; wir kennen sie sogar aus der vierten Periode von Megyaszó.²⁶

Als Schmucksachen können die in dem Grab 29. (XIX. 54., 57., 58.) gefundenen, durchbohrten Zähne und Knochenlunulen (XIX. 55—56.), ebenso die Muschelperle des Grabes 126. (XX. 56.) angesehen werden.

Das Material des Grabes 29. legt ein Zeugnis dafür ab, dass

²⁵ Taf. IV. 18. ist eine für die II. Periode kennzeichnende Gefässform.

²⁶ Tompa, a. a. O. Taf. 45. Abb. 27—29.

die Feuersteinklingen noch am Anfang der Bronzezeit im Gebrauch waren.

Legen wir bei der Besprechung der zu der zweiten Periode gehörenden Funde die folgenden Gräber zugrunde: 1. (II. 1—3.), 2. (II. 4., 7.), 5. (II. 9—11.), 6. (II. 12., 15.), 7. (II. 13—14.), 8. (II. 16—18.), 9. (II. 19—21.), 11. (III. 4—6.), 13. (III. 7—9.), 17. (III. 15—16.), 19. (III. 17—18.), 21. (IV. 4—6.), 26. (IV. 8—11.), 35. (IV. 18—19., VI. 2.), 37. (VI. 4.), 38. (VI. 6—8.), 40. (VI. 11.), 42. (VI. 10., 12.), 46. (VI. 15., 17—18.), 51. (VII. 3.), 53. (VII. 6., 9—10.), 56. (VII. 5.), 57. (VII. 7—8., 11.), 58. (VII. 12—13., 16.), 64. (VII. 17—19.), 65. (VIII. 1., 3—4.), 66. (VIII. 2., 5—6.), 67. (VIII. 7.), 77. (IX. 3—5.), 78. (IX. 6., 9.), 81. (IX. 11.), 84. (IX. 18.), 86. (IX. 13—14.), 87. (IX. 19—20.), 88. (IX. 21.), 93. (X. 6.), 100. (X. 8., 14.), 102. (X. 13., 17—18.), 105. (X. 22.), 106. (X. 26.), 109. (X. 23—24., 27.), 110. (XI. 1—2.), 114. (XI. 3., 7.), 127. (XII. 10., 13., 24.), 129. (XII. 16., 20.), 134. (XIII. 3.), 136. (XIII. 7., 12.), 137. (XIII. 10., 14., 26.), 138. (XIII. 9., 13., 18.), 140. (XIII. 11., 15.), 141. (XIII. 16—17.), 145. (XIII. 19., 24.), 146. (XIV. 1.), 148. (XIV. 2—3.), 149. (XIV. 4—6.), 150. (XIV. 10., 16.), 157. (XIV. 9.), 162. (XIV. 22., 27.), 166. (XIV. 30.), 167. (XIV. 24.), 168. (XV. 1—2., 10.), 171. (XV. 5., 8.), 174. (XV. 3., 7.), 175. (XV. 17.), 178. (XV. 18—19.), 180. (XVI. 2., 6.), 182. (XVI. 13., 15.), 194. (XVI. 26.), 196. (XVII. 2.), 198. (XVI. 25., 27.), 205. (XVII. 11.), 208. (XVII. 9., 13., 15.), 212. (XVII. 10., 12., 18.), 217. (XVII. 16—17.), 221. (XVIII. 4., 8.), 224. (XVIII. 5., 14.), 225. (XVIII. 9—11.), 226. (XVIII. 13. und XXIV. 24.), 227. (XVIII. 22.), 228. (XVIII. 7., 15., 18.) und 229. (XVIII. 12.).

Wir müssen als kennzeichnenden Typ einen zweihenkeligen Krugtyp (Z.B.IV. 4.) mit ausladendem Mundrand und flachem Sockel annehmen. Seine beiden Henkel laufen aus dem Mundrand heraus und überbrücken mit einer weiten Wölbung den ganzen Hals, der sich ziemlich verengt. Der sich im allgemeinen ganz tief ausgebaute untere Teil gleicht einer zusammengedrückten Kugel. Die Seite ist durch Rippen bedeckt (III. 4.). Die Basis der Henkel verbindet gewöhnlich eine Rippe, die sich in der Mitte zwischen den Henkeln erhebt oder durch eine Warze unterbrochen wird (XIII. 24.; III. 8.). Manchmal finden wir eine — einer Fahne ähnliche — eingeritzte Verzierung (VII. 18.). Tompa²⁷ hat nachgewiesen, dass diese Henkelform durch die Vermittelung der Bodrogkeresztúr Kultur aus der Gegend von Jordansmühl in unser Vaterland kam.

Dieser Typ kommt im Szőreger Gräberfeld insgesamt in 56 Gräbern vor: 1. (II. 3.), 5. (II. 9.), 6. (II. 12.), 7. (II. 14.), 8. (II. 18.), 9. (II. 19.), 11. (III. 4.), 13. (III. 8.), 21. (IV. 4.), 26. (IV. 8.), 35. (IV. 18.), 38. (VI. 7.), 42. (VI. 10.), 46. (VI. 18.), 51. (VII. 3.), 53. (VII. 10.), 56. (VII. 5.), 57. (VII. 8.), 58. (VII. 13.), 64. (VII. 18.), 65. (VIII. 4.), 66. (VIII. 6.), 77. (IX. 4.), 78. (IX. 6.), 86. (IX. 14.), 100. (X. 14.), 102. (X. 17.), 105. (X. 22.), 106. (X. 26.), 114. (XI. 7.), 127.

²⁷ Tompa, a. a. O. S. 74.

(XII. 10.), 129. (XII. 16.), 134. (XIII. 3.), 137. (XIII. 10.), 138. (XIII. 9. und 18.), 140. (XIII. 15.), 145. (XIII. 24.), 146. (XIV. 1.), 148. (XIV. 3.), 157. (XIV. 9.), 162. (XIV. 22.), 167. (XIV. 24.), 175. (XV. 17.), 178. (XV. 19.), 180. (XVI. 6.), 182. (XVI. 13.), 194. (XVI. 26.), 205. (XVII. 11.), 208. (XVII. 9.), 217. (XVII. 16.), 221. (XVIII. 4.), 224. (XVIII. 5.), 225. (XVIII. 9.) und 229. (XVIII. 12.), was darauf hinweist, dass er hier der häufigste Gefässtyp der zweiten Periode ist.

Er kann mit je einem Gefäss des Nationalmuseums aus Tószeg²⁸ und Lebipusztá²⁹ parallelisiert werden, welche für die zweite Periode der Bronzezeit kennzeichnend sind. Dieser Krugtyp lebt aber nicht nur in der zweiten Periode, sondern er kann — wie das Grab 44. (XII. 1—2.) beweist, — auch in der dritten Periode getroffen werden.³⁰

In der zweiten Periode erscheint oft das — bei den Übergangstypen schon früher erwähnte, henkellose, oder an Stelle der Henkel durch Zapfen verzierte — Hängegefäss (z. B. VI. 8.). Zwei-zwei Ösen sind den Zapfen entsprechend an seinem Mundrand, die zur Befestigung des — zum Gefäss gehörenden — Deckels dienen (z. B. Grab 26. = IV. 9—10.). Die Durchlöcherung des Gefässrandes kommt auch bei den Exemplaren ohne Rippenverzierung vor, wo die Ösen einander gegenüber angebracht sind (Grab 58. 1. = VII. 16. Am Bild unsichtbar!). Der Deckel ist konisch (VI. 15.), sein Handgriff hebt sich stark hervor und an dem Rand sind zwei-zwei Ösen, den Ösen des Gefässrandes entsprechend. Manchmal sind die Deckel durch eingeritzte Linien in symmetrische Flächen gegliedert (XVIII. 8.).

Dieser Gefässtyp kam aus den folgenden Gräbern zum Vorschein: 5. (II. 11.), 26. (IV. 9—10.), 38. (VI. 8.), 40. (VI. 11.), 42. (VI. 12.), 46. (VI. 15.), 58. (VII. 16.), 64. (VII. 19.), 66. (VIII. 2.), 84. (IX. 18.), 102. (X. 18.), 109. (X. 24.), 110. (XI. 1.), 137. (XIII. 14.), 138. (XIII. 13.), 149. (XIV. 5.), 212. (XVII. 18.) und 221. (XVIII. 8.). Er erscheint in der Regel samt dem oben erwähnten zweihenkeligen Krug. Dies erfuhren wir bei den Gräbern 5. (II. 9., 11.), 26. (IV. 8—10.), 38. (VI. 7—8.), 42. (VI. 10., 12.), 46. (VI. 15., 18.), 58. (VII. 13., 16.), 64. (VII. 18—19.), 66. (VIII. 2., 6.), 102. (X. 17—18.), 137. (XIII. 10., 14.), 138. (XIII. 9., 13., 18.) und 221. (XVIII. 4., 8.). Vergleichen wir die im Grab 102. gefundene Variation (X. 18.) mit dem Gefäss von Ujhartyán-Vatya³¹ zur Erklärung der territorialen Verbindungen. Bezüglich der Form können wir eine sehr grosse Gleichförmigkeit feststellen, obwohl das Vatyaer Gefäss verziert ist. Diesen Typ

²⁸ a. a. O. Taf. 23. Abb. 15.

²⁹ Patay, a. a. O. Taf. VI. 15.

³⁰ Die Schüsseln mit hochgebogenen ansa-lunata Henkeln (Taf. XII. 2.) sind für die III. Periode kennzeichnend.

³¹ a. a. O. Taf. X. 11.

kennen wir in verzierten Exemplaren von Dömsöd,³² Bugyi³³ und Szigetszentmiklós.³⁴

Ein niedriger, gedrungener, zweihenkeliger Krugtyp (VIII. 7.) mit ausladendem Mundrand und mit profiliertem Gefäßboden kommt im Inventar der — in die zweite Periode gehörenden — Gräber häufig vor. Den unteren Teil dessen verziern oft Rippen. Er kann hinsichtlich der Form mit einem Gefäß der Siedlung von Lengyeltóti³⁵ parallelisiert werden. Wir kennen diesen Typ aus neunzehn Gräbern: 67. (VIII. 7.), 77. (IX. 5.), 88. (IX. 21.), 93. (X. 6.), 109. (X. 27.), 110. (XI. 4.), 114. (XI. 3.), 136. (XIII. 7.), 141. (XIII. 16.), 149. (XIV. 6.), 150. (XIV. 16.), 166. (XIV. 30.), 168. (XV. 1.), 171. (XV. 5.), 174. (XV. 3.), 226. (XVIII. 13.), 227. (XVIII. 22.) und 228. (XVIII. 15.). Das Grab 161. (XIV. 19—21.) zeugt davon, dass dieser Typ auch in der dritten Periode vorhanden ist. Auch das Gefäß der Tafel XIV. 19. mit hochgezogenem Henkel weist auf die dritte Periode hin.

Einige Schüsseln lassen uns noch die Wirkung der Formen der ersten Periode deutlich erkennen (Grab 35. = VI. 2.; 127. = XII. 24.; 136. = XIII. 12.; 137. = XIII. 26.)

Ein mehrhenkeliger Schüsseltyp ist für die zweite Periode sehr kennzeichnend, der unten konisch, oben annähernd zylindrisch ist und einen sanft gewölbten Bauch hat (II. 2.).³⁶ Zwischen den Henkeln ist er manchmal mit Rippen verziert (II. 20.) und die Basis der Henkel wird hie und da durch eine Girlande verbunden (XIV. 4.).

Man fand diesen Typ in den Gräbern 1. (II. 2.), 5. (II. 10.), 9. (II. 20.), 21. (IV. 6.), 26. (IV. 11.), 46. (VI. 17.), 66. (VIII. 5.), 168. (XV. 10.), 196. (XVII. 2.) und 208. (XVII. 13.). Derselbe Typ kam in gedrungener Form und mit breiterem Mundrand in den Gräbern 7. (II. 13.), 8. (II. 17.), 11. (III. 5.), 13. (III. 7.), 58. (XII. 12.), 65. (VIII. 3.), 110. (XI. 2.), 171. (XV. 8.) und 224. (XVIII. 14.) vor.

In den Gräbern 19. (III. 17.) und 102. (X. 13.) befanden sich Exemplare mit stark profiliertem Gefäßboden. An der inneren Seite der Schüsseln der Gräber 57. (VII. 11.), und 64. (VII. 17.) sind Doppelkreuze aus eingeritzten Linien geformt. Die übrigen Schüsseln der zweiten Periode (Grab 2. = II. 7.; 53. = VII. 9.; 81. = IX. 11.; 86. = IX. 13.; 87. = IX. 20.; 100. = X. 8.; 109. = X. 23.; 129. = XII. 20.; 145. = XIII. 19.; 150. = XIV. 10.; 174. = XV. 7.; 226. = XXIV. 24.; 228. = XVIII. 18.) sind so mannigfaltig, dass sie nicht systematisiert werden können.

Im Vergleich mit der ersten Periode treten die Bronzegeräte und

³² a. a. O. Taf. X. 8.

³³ Tompa, a. a. O. Taf. 23. Abb. 14.

³⁴ a. a. O. Taf. 23. Abb. 16.

³⁵ Wosinsky: Tolnavármegye története. Bd. I. Taf. LXXXVI. 1.

³⁶ Bei den Schüsseln kann man nur von einer annähernden Ähnlichkeit sprechen. Nach der Form sind sie so abwechslungsreich, dass zwei gleiche Exemplare kaum zu finden sind.

Schmuckstücke hier in der zweiten schon häufiger auf, aber die Zahl derselben ist im Verhältnis zu den Gräbern noch immer wenig.

Die bei der Besprechung der ersten Periode erwähnten Bronze-armbänder kamen in den Gräbern: 1. (XIX. 5.), 11. (XIX. 47.), 77. (XXI. 72.) und 109. (XX. 62.) vor.

Halsringe mit eingerollten Enden sind aus den Gräbern 1. (XIX. 8.) und 220. (XXIV. 27.) bekannt. Die kommen in der Gátaer Kultur und in der Vátvaer Gruppe³⁷ vor, aber wir kennen sie auch aus der Perjámoser Siedlung³⁸ und aus der Aunjetitzer Kultur,³⁹ wie es schon Patay nachwies.

Cyprische Schleifnadeln fand man in den Gräbern 1. (XIX. 1—2.), 42. (XIX. 7.), 77. (XXI. 70—71.) und 220. (XXII. 44., 55.). Die Köpfe der Nadeln der Gräber 109. (XX. 59.) und 221. (XXII. 27.) sind aus Schleifen gebildet und in dem Grab 2. (XIX. 29.) war eine lange, zugespitzte Bronzenadel ohne Öse.

Halbmondförmige Anhänger (Lunulae) kennen wir aus den Gräbern 2. (XIX. 19.) und 162. (XXI. 57—63.). Diese sind aus Bronze, aber es gibt auch Knochenanhänger im Grab 7. (XIX. 31—33., 35—36.). Da wir aus der ersten Periode nur aus Knochen verfertigte kennen, ist es wahrscheinlich, dass die metallene Form die Form der Knochenanhänger nachgeahmt hat.

Auch ein herzförmiger Anhänger ist im Inventar des Szőreger Gräberfeldes. Grab. 162. (XXI. 64.).

Brillenförmige Anhänger kamen aus den Gräbern 7. (XIX. 37.) und 221. (XXII. 25—26.) zum Vorschein. In den Gräbern 141. (XXI. 39.), 162. (XXI. 53., 54.) und 221. (XXII. 23.) fand man rechteckige, an beiden Enden eingerollte Bronzeplatten, welche als Schmuckstücke oder als Kleiderschmücke angewendet wurden.

Als Kleiderschmücke kamen die Bronzeknöpfe am häufigsten vor. Sie sind von verschiedener Grösse und sind am Rand an zwei Stellen durchlocht, um sie annähen zu können. Man fand sie in den Gräbern 7. (XIX. 28.), 21. (XIX. 48.), 46., 53. (XX. 23.), 109. (XX. 60—61.), 114 (XXI. 18—26.), 141. (XXI. 38., 40.), 162. (XXI. 56.), 189. (XXII. 40.) und 221. (XXII. 8—11., 22.). Sie lagen oft um den Kopf, als ob sie an irgendeiner Haube angenäht gewesen wären. Die Knöpfe des Grabes 189. (XXII. 40.) lagen des ganzen Skelettes entlang symmetrisch verteilt, was darauf hinweist, dass man sie auch an das Kleid angenäht trug.

Bronzespiralröhren kennen wir aus den Gräbern 42. (XIX. 3.), 162. (XXI. 55.) und 189. (XXII. 40.).

Ausser den Bronzeschmuckstücken kamen auch Bernsteinperlen aus den Gräbern (2. = XIX. 13—18., 21. und 114. = XXI. 14.), runde

³⁷ Patay, a. a. O. S. 49.

³⁸ M. Roska: Ásatások a perjámosi Sánczhalmon. (Ausgrabungen am Perjámoser Schanzenhügel.). Múz. és Kvt. Ért. Budapest. VII. Abb. 46. Fig. 4.

³⁹ J. Sehranil: Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens, Berlin. 1928. S. 105.

(7. = XIX. 49.; 13. = XIX. 45.; 17. = XIX. 43., 46.; 21. = XIX. 53.; 53. = XX. 10.; 64. = XX. 32., 34.; 114. = XXI. 15., 30—31.; 138. = XXI. 34., 35.; 162. = XXI. 51.) und eckige (17. = XIX. 42.; 53. = XX. 4.; 64. = XX. 31.; 114. = XXI. 29.; 162. = XXII. 41.), Ton-, oder Kreideperlen, Dentalien (9. = XIX. 44.; 64. = XX. 30., 37.; 114. = XXI. 33.; 138. = XXI. 32. und 162. = XXII. 42.), *Columbella rustica* (1. = XIX. 12.; 21. = XIX. 50.; 46. = XIX. 6.; 110. = XX. 49.; 162. = XXI. 73. und 168. = XXI. 66.) und durchbohrte Tierzähne (7. = XIX. 34.; 53. = XX. 8—9., 12—14.; 57. = XIX. 9., 11.; 64. = XX. 27., 29.; 114. = XXI. 1—3., 16—17.; 141. = XXI. 41., 43.; 217. = XXII. 2., 39.; 220. = XXII. 43., 45—50. und 52—54.) zum Vorschein. Im Grab 26. (XIX. 62.) war ein an beiden Enden durchbohrter Stosszahn. Es gibt auch Menschenknie-scheiben (Grab 40. = XIX. 63. und 53. = XX. 18.—19., 22.) und auch eine durchbohrte Knochenscheibe (Grab 114. = XXI. 12.). Knochenröhre durch Rippen verziert fand man in den Gräbern 53. (XX. 2.), 138. (XXI. 34a.), 162. (XXI. 46., 49.) und 217. (XXII. 2.), Knochennadel in den Gräbern 53. (XX. 11.), 64. (XX. 38.), 114. (XXI. 9—11.), 162. (XXI. 52.) und 217. (XXII. 36.).

Von den Waffen ist nur ein triangulärer Dolchtyp vorhanden, welcher in den Gräbern 40. (XIX. 59.), 67. (XX. 55.) und 137. (XX. 33.) gefunden wurde. Eine andere Waffe kennen wir im Inventar der Gräber nicht.

Auf das Weiterfortleben der Steingeräte in der Bronzezeit weisen die beiden Funde des Grabes 40. (XIX. 64—65.) und das — in Bruchstücken erhaltene — Steinbeil des Grabes 114. (XXI. 13.) hin.

Tompa teilt die zweite Periode der Bronzezeit in zwei weitere Perioden ein, und zwar in Tószeg-B. I. und Tószeg-B. II.⁴⁰ Das Fundmaterial der durch Tompa bezeichnete jüngere Periode der zweiten Periode (Tószeg-B. II.) ist im Szőreger Gräberfeld mit dem der dritten Periode so eng verschmolzen, dass ihre Trennung fast unmöglich ist. Es genügt, wenn wir uns auf das Material der Gräber 164. (XIV. 13., 23., 28.) und 165. (XIV. 25., 29.) berufen, in welchem die Gefässe, die für die dritte Periode kennzeichnend sind (XIV. 23. und XIV. 25.), mit dem Material der zweiten Hälfte der Tompa'schen zweiten Periode gemischt vorkamen. Diese Erscheinung ist nicht nur in diesen zwei Gräbern, sondern in beinahe allen wahrzunehmen. Diese Beobachtung wird Patays Feststellung noch mehr verstärken, dass die mit Tószeg-B. II. bezeichnete Periode mit Tószeg-C. fortschreitet, beziehungsweise davon nicht getrennt werden kann.⁴¹ Dies beweist die beinahe vollständige Übereinstimmung der Gefässformen, der Verzierungsweise und der Geräte.

Wir besprechen deswegen die Funde des Szőreger Gräberfeldes, welche in die Perioden Tószeg-B. II. und Tószeg-C. gehören, einheitlich als dritte Periode. Hieher gehören die Gräber 3. (II. 5—6., 8.),

⁴⁰ Tompa, a. a. O. S. 74—82.

⁴¹ Patay, a. a. O. S. 46. und 95.

12. (III. 12.), 28. (IV. 14., 23.), 30. (IV. 20—22.), 41. (VI. 13., 16.), 44. (XII. 1—2.), 52. (VII. 2., 4.), 72. (VIII. 11—12.), 75. (VIII. 13., 15.), 76. (IX. 1—2.), 79. (IX. 8.), 82. (XIII. 6.), 83. (IX. 17.), 85. (IX. 10., 15., 16.), 89. (X. 1—2.), 95. (X. 9. und unter X. 3. die Schüssel ohne Ziffer), 96. (X. 7.), 99. (X. 15.), 101. (X. 10., 12., 16.), 107. (X. 21., 25.), 112. (XI. 8.), 113. (XI. 6.), 115. (XI. 13.), 116. (XI. 12.), 118. (XI. 11.), 121. (XI. 19., 21—22.), 123. (XII. 3., 6.), 124. (XII. 8., 15.), 125. (XII. 7., 11., 14.), 130. (XII. 22—23.), 132. (XII. 19.), 133. (XIII. 1—2.), 139. (XII. 21.), 143. (XIII. 20., 21., 27.), 144. (XIV. 8.), 147. (XIII. 22—23., 25.), 151. (XIV. 7.), 155. (XIV. 11.), 156. (XIV. 15.), 160. (XIV. 14., 17., 18., 26.), 161. (XIV. 19—21.), 164. (XIV. 13., 23., 28.), 165. (XIX. 25., 29.), 169. (XV. 4.), 170. (XIV. 31.), 172. (XV. 6., 9.), 173. (XV. 16.), 177. (XV. 13—14., 20., 24.), 181. (XVI. 5., 7.), 183. (XVI. 14.), 186. (XVI. 16., 23.), 188. (XVI. 21.), 190. (XVI. 22., 28.), 211. (XVIII. 3., 6a., 6b., 16.), 214. (XVII. 14., 19—20.), 215. (XVIII. 1—2., 17.) und 223. (XVIII. 19—21.).

Es ist darunter ein kleines Gefäss mit flachem, profiliertem Sockel, mit einem hochgezogenen Henkel, sein Mundrand ist im allgemeinen ausladend, sein unterer Teil ist gewölbt, sein Hals ist zylindrisch oder konisch und hat ansa-lunata Henkel.

Der aus dem Mundrand hervorspringende Henkel schmiegt sich an die untere Partie des Halses, oder schliesst sich unterhalb des Halses an die Gefässeite. In der Höhe der Henkelbasis läuft manchmal eine schulterförmige Erhöhung herum und am unteren Teil der Schulter befinden sich Wulsten, oder linsenförmige Eintiefungen. Auch eingeritzte Linien und Kanelluren können als Verzierungs-elemente auftreten.

Gefässe von solchem Typ waren in den Gräbern 28. (IV. 23.), 30. (IV. 20—22.), 41. (VI. 13.), 72. (VIII. 11.), 75. (VIII. 13., 15.), 82. (XIII. 6.), 83. (IX. 17.), 85. (IX. 16.), 96. (X. 7.), 101. (X. 12., 16.), 107. (X. 21., 25.), 123. (XII. 6.), 124. (XII. 8., 15.), 125. (XII. 11.), 130. (XII. 22—23.), 132. (XII. 19.), 133. (XIII. 2.), 143. (XIII. 21.), 144. (XIV. 8.), 147. (XIII. 22.), 155. (XIV. 11.), 156. (XIV. 15.), 164. (XIV. 13.), 165. (XIV. 25.), 170. (XIV. 31.), 173. (XV. 16.), 181. (XVI. 5.), 214. (XVII. 19.) und 223. (XVIII. 21.) Die Abbildung 21. der Taf. XVIII. ist vergrössert!).

Ein anderer leitender Typ der dritten Periode ist ein zweihenkeliger Krug mit flachem oder profiliertem Gefässboden und mit einem Sockel. Sein Mund springt beiderseits zwischen den Henkeln in Spitzen aus. Dieser Vorsprung verleiht dem Munde eine Rhomboidform. Die grösste Wölbung des Bauches ist unterhalb der Basis der — aus dem Mundrand ausladenden und stark gebogenen — Henkel. Der untere Teil ist spheroid und der Hals gewöhnlich konisch. Die beiden Teile sind manchmal stumpfkegelförmig. Seine Verzierungs-elemente sind: eingeritzte Linien, Tupfen, Kanelluren. Warzen und Wulsten. Es kam in den Gräbern 12. (III. 12.), 41. (VI. 16.), 79. (IX. 8.), 85. (IX. 10.), 89. (X. 1.), 112. (XI. 8.), 133. (XIII.

1.), 143. (XIII. 27.), 147. (XIII. 25.), 164. (XIV. 23.), 177. (XV. 14. und 24. von beiden Seiten!), 181. (XVI. 7.), 186. (XVI. 16.) und 190. (XVI. 22.) vor.

Eine Variante mit trichterförmigem Mund ist aus den Gräbern 121. (XI. 22.) und 123. (XII. 3.) bekannt.

Es gibt noch eine Form dieses Typs, die einen *ansa-lunata* Henkel hat und deren Mundrand aus mehreren Bogen ausgebildet ist. Sie stammt aus den Gräbern 95. (X. 9.), 115. (XI. 13.), 116. (XI. 12.), 165. (XIV. 29.), 183. (XVI. 14.) und 215. (XVIII. 1—2.).

Die Variation (XIII. 1.) der Form aus dem Grabe 133. können wir mit einer der Gerjener Siedlung¹² parallelisieren. Auch die Krüge mit bogenrundem Mund, mit *ansa-lunata* Henkel und mit profiliertem Gefäßboden sind im südlichen Teil Transdanubiens zu finden. Die Beigabe des Szóreger Grabes 95. (X. 9.) kann der Form nach mit einem der Gerjener¹³ Gefäße parallelisiert werden, obwohl diese besser gegliedert ist.

Die Schüsseln kennzeichnen erstens der hochgezogene *ansa-lunata* Henkel, dann der konische untere Teil (XIII. 20.). Der hochgezogene Henkel überbrückt den Hals nicht immer, sondern endet unterhalb der Mitte des Halses. Wo der Hals und der untere Teil zusammenstossen, befindet sich häufig eine Tüpfelchenreihe. Den unteren Teil verzieren manchmal Rippen (XII. 2.).

Dieser, für die dritte Periode kennzeichnende, Schüsseltyp trat in acht Gräbern auf, und zwar 44. (XII. 2.), 95. (X. ohne Ziffer unter 3.), 113. (XI. 6.), 125. (XII. 14.), 143. (XIII. 20.), 164. (XIV. 28.) und 177. (XV. 13.). Wir kennen eine Schüssel mit Sockel aus dem Grab 76. (IX. 1.). Es gibt halbkugelförmige Schüsseln (121. = XI. 19.) im Inventar dieser Periode mit breitem eckigem Mundrand (28. = IV. 14.; 214. = XVII. 20.). Es fehlen aber auch die schöpfgefäßartigen kleinen Schüsseln mit hochgezogenem Henkel nicht (101. = X. 10., 147. = XIII. 23.). Die Urne des Grabes 169. (XV. 4.) beweist unstrittig, dass die Sitte der Bestattung in Vorratsgefäßen auch in der dritten Periode üblich war. Die Urne, bei der die Warzenverzierungen mit konzentrischen Kreisen umrandet sind, und in welcher man das Kinderskelett fand, ist für die dritte Periode typisch kennzeichnend.¹⁴

¹² Wosinsky: *Tolnavármegye története*. 1896. Bd. I. Taf. CIV. 2.

¹³ a. a. O. Bd. I. Taf. CV. 4. Wir können jene Beziehungen nicht ausser Acht lassen, welche nach Norden deuten. Wir denken hier allererst an die Gefäße von Rákospalota und an die verwandten Typen derselben, welche Hampel bekannt machte. (J. Hampel: *Altertümer der Bronzezeit in Ungarn*. I. Budapest. 1887. Taf. LXXXVI. und LXXXVIII.)

¹⁴ Die Urnen der Gräber 1. und 18. von gleicher Bestattungsweise des Deszker „A“ Gräberfeldes weisen ebenfalls auf die dritte Periode hin. *Fol. Arch.* Bd. III—IV. 1940. — Das Gefäß des Deszker Grabes 1. siehe bei Tompa a. a. O. Taf. 30. Abb. 14. Eine ähnliche Bestattungsweise kennen wir aus der Aunjetitzer Kultur von Veprek (Schranil: a. a. O. S. 94.). Das Gefäß des Deszker Grabes 1. teilen wir, abweichend, von Tompa, der es in die III. Pe-

Die Gefässe des Grabes 160. (XIV. 14., 17—18., 26.) deuten auf Beziehungen nach Süden. Wir denken hier an die Gruppe, welche durch Patay als Kultur der Unteren-Dunau⁴⁵ bezeichnet wurde. Die Fundorte derselben liegen hauptsächlich der Unteren-Dunau entlang und zwar in Kom. Baranya, in Syrmien, im südlichen Teile der Kom. Torontál und Temes und auch in Nordserbien. Die Beigabe des Szőreger Grabes 160. (XIV. 17.) kann mit einem Typ aus Vattina⁴⁶ identifiziert werden. Verwandte Züge haben die dritte Beigabe des Grabes 160. (XIV. 18.) und ein Gefäss aus Versec.⁴⁷ Das Szőreger Gefäss hat zwar keinen Sockel und hat eine gedrungenere Form, aber im ganzen genommen ist es aus gleichen Elementen, wie das von Versec.

Die inkrustierten Gefässe⁴⁸ der Gräber 188. (XVI. 21.) und 223. (XVIII. 20.) sind für Transdanubien kennzeichnend. Die Verbindungen konnte das oben erwähnte Volk der inkrustierten Keramik der Unteren-Dunau, zwischen dem Szőreger Gräberfeld und zwischen dem südlichen Teile Transdanubiens vermitteln.

An Beigaben von Geräten ist auch diese Periode arm. Die 108 Bronzeknöpfe des Grabes 44. (XX. 1.) widersprechen Patays Feststellung, dass diese in der Marosgegend nur aus Gräbern von Tőszeg-B Charakter zum Vorschein gekommen⁴⁹ wären.

Cyprische Schleifnadeln fand man in Gräbern 95. (XXII. 1., 7.), 188. (XXII. 15—16.), 211. (XXII. 31—32., 35.), 215. Diese Stücke weisen aber eine Weiterentwicklung im Verhältnis zu denen der älteren Periode auf. Ihr Körper vergrößert sich und an ihren Köpfen sind beiderseits Windungen.⁵⁰

Ein Bronzearmring war im Grab 211. (XXII. 34.). Auch ein Bronzebeil kennen wir aus dem Grab 190. (XXII. 17.). Ein Bronzespiralrohrhalschmuck aus *columbella rustica* kam aus dem Grab 151. (XXI. 50.) zum Vorschein. Auch im Grab 72. (XX. 50.) gab es *columbella rustica*. Durchbohrte Tierzähne als Schmuckstücke sind noch immer im Gebrauch, wofür die Funde der Gräber 72. (XX. 41—43., 47—48.), 123. (XX. 57.) und 130. (XX. 58.) ein Zeugnis ablegen.

Im Grab 72. fand man Dentalien (XX. 45—46., 52.) eine Kno-

riode reiht und von der Mitteilung des Deszker-„A“ Gräberfeldes, wegen der Verwandtschaft mit dem Vepreker Pythos, in die erste Periode der Bronzezeit ein. Diesen Bestattungssitus finden wir auch im Grab 184. das in die erste Periode gehört und ein Brandgrab ist. In dessen zweihenkeliger Urne (Taf. XVI. 12.) war ein Kinderskelett. Diese vereinzelt auftretende Bestattungssitte erscheint also schon in der ersten Periode und lebt auch noch in der dritten.

⁴⁵ Patay, a. a. O. S. 91.

⁴⁶ Arch. Közl.: Bd. XX. S. 57. Taf. III. 22.

⁴⁷ a. a. O. S. 49. Taf. IV. 45.

⁴⁸ Patay, a. a. O. S. 89—92.

⁴⁹ a. a. O. S. 50.

⁵⁰ a. a. O. S. 48.

chenlunula (XX. 44.) und runde Perlen (XX. 51.). Ein verzierter Knochen-Kleiderhaken war im Grab 156. (XXI. 45.).

Wir kennen keinen solchen Gefäßstyp im Inventar der Gräber, der zu der vierten Periode gerechnet werden könnte, obwohl es annehmbar ist, dass die stark entwickelte Siedlung der dritten Periode nicht gleich verschwand. Vielleicht enthält der noch nicht aufgedeckte Teil des Gräberfeldes Gräber dieser Periode.

Das ausgestreckte Skelett des Grabes 210. setzen wir in die Völkerwanderungszeit und zwar in die Avarengruppe, wo die Sitte der Einwicklung der Skelette in Matte, verbreitet war.

Das Zeitalter von 48 Gräber haben wir nicht bestimmen können, da diese entweder gestört, oder ohne Beigaben zum Vorschein kamen. Nach der Bestattungsweise dürfen die meisten aus der Urzeit stammen, da die Leichen in Hockerstellung beigesetzt wurden. Da das Gräberfeld unstreitbar den Charakter der Bronzezeit hat, reihen wir die Skelette in diese Epoche ein.

Wir können einen Zusammenhang zwischen Tiefe und chronologischer Lage⁵¹ der einzelnen Gräber in drei Fällen wahrnehmen. Diese Beobachtungen bestätigen die Richtigkeit der bisher zugrunde gelegten Zeiteinteilung.⁵²

Die Streufunde der Taf. XXIII. 3., XXIII. 5., XXIII. 8. teilen wir in die erste Periode ein, die der Taf. XXII. 13., XXIII. 12., XXIII. 9. in die zweite Periode, nach Beweis des Inventars der Gräber; in die dritte Periode aber die Streufunde der Taf. XXIII. 1., XXIII. 2., XXIII. 4., XXIII. 6., XXIII. 7. und XXIII. 10.

Die Streufunde der Taf. XXIV. 30., XXIII. 11. weisen Verbindungen gegen Süden auf.

Parallelen der Urne Taf. XXIV. 30. sind aus Dálya,⁵³ vom südlichen Teile des Kom. Baranya vorhanden.

Einen in vielen Beziehungen parallelen Typ der Urne der Taf.

⁵¹ Die Tiefe der Gräber war zwischen 20–260 cm.

⁵² Auf das 100 cm tiefe Grab 78. (Taf. IX. 6., 9.) — dessen Beigaben wir in die II. Periode einreihen —, wurde der Mensch des Grabes 75. (VIII. 13., 15.) der III. Periode begraben. So ist es beim 200 cm tiefen Grab 145. (XIII. 19., 24.) und beim 130 cm tiefen Grab 143. (XIII. 20., 21., 27.). Die einzige Beigabe des 120 cm tiefen Grabes 97. (XX. 40.) ist in chronologischer Hinsicht ein nicht charakteristischer Knochenhaken, während die Gefäße des 80 cm tiefen Grabes 85. (IX. 10., 15., 16.) die III. Periode vertreten. Über dem Grab 102. (X. 13., 17., 18.), dessen Tiefe 130 cm ausmachte und auf die II. Periode hinweist, liegt das Grab 98. (X. 11.), dessen Beigabe ein — für die erste Periode charakteristischer — einhenkeliger Krug ist. Dieser chronologische Widerspruch kann entweder mit einer fehlerhaften Aufzeichnung des Ausgrabungsjournals, oder mit einem langdauernden Weiterfortleben des Kruges erklärt werden.

⁵³ K. Darnay, A dályai urnatemető. (Das Urnengräberfeld von Dálya.). Arch. Ért. 1903. S. 30–37.; Viktor Hoffiller, Corpus Vasorum Antiquorum, Jugoslavie, Fasc. 2. Pl. 2: 2, Pl. 4: 1, Pl. 7: 3. usw.; S. Gallus und T. Horváth. A legrégebbi lovasnép Magyarországon. (Un peuple cavalier préseythique en Hongrie.) Bpest. 1939. S. 128.

XXIII. 11. macht Nestor aus Dubovác⁵⁴ und J. Kovács aus Marosvásárhely⁵⁵ bekannt. Jüngst behandelte M. Párducz⁵⁶ die Frage dieser Urnen. Diese literarischen Daten deuten darauf hin, dass dieser Urnentyp, beziehungsweise diese Kultur, zu welcher dieser Typ gehört, in der Ausbildung der praeskythischen und skythischen Kultur in Ungarn eine grosse Rolle spielen konnte.

Die Streufunde (XXIV. 1—23., 25—26., 28—29., 31—32.), die wir nur nach Bildern kennen — abgesehen von den Knochengeräten, welche nicht zeitbestimmend sind — setzen wir an den Ausgang der Bronzezeit und an den Anfang der Hallstattzeit.

Das als Streufund aufgedeckte Schwert (XXIV. 13.) hat keinen Griff, es ist also schwer seine Parallelen zu finden, doch zeigt es mit einem aus Csibrák⁵⁷ und mit einem anderen aus Sarkad⁵⁸ eine Verwandtschaft; das letztere hat Tompa in die vierte Periode eingereiht.

Die Verzierungsweise des keramischen Materials des Szőreger Gräberfeldes ist sehr mannigfaltig und wir sehen in dieser Hinsicht grosse Verschiedenheiten in den einzelnen Perioden.

Bei den Gefässen der ersten Periode kommt die Einschleifung häufig vor, die rein technische Zwecke folgt. Diese Technik wird gewöhnlich bei Krügen angewendet. Am unteren Teile der Gefässe sind Spuren von horizontaler, am oberen von senkrechter Einschleifung zu sehen. Das häufigste Verzierungsmotiv ist eine Leiste (III. 11.), welche gewöhnlich in der Höhe der Henkelbasis läuft. Sie erhebt sich manchmal zwischen den beiden Henkeln (IV. 1.). Hie und da ist die Leiste durch eine Warze unterbrochen (VI. 3.), die manchmal durchbohrt ist (VI. 19.). Die durch Warzen unterbrochene Seitenleiste befindet sich oft unterhalb der Henkelbasis (IX. 12.) und ist bisweilen von unten durch eine Punktreihe begrenzt (X. 5.).

Solch eine Leiste finden wir nicht nur an Krügen, sondern auch an Hängegefässen (IV. 3.). An denselben kann die Warze auch für sich als Verzierungsmotiv vorkommen (IV. 17.), auch geometrische Ornamente, aus eingeritzten Linien bestehend, sind zu sehen (XII. 12.).

Im Inventar der Brandgräber finden wir Bandverzierung als Ornament durch Fingereindrücke gegliedert (XV. 11.) und Rippen an der Ausbauchung (XVI. 1., 8.). Es gibt aber Gefässe auch mit durchbohrtem Sockel (XVI. 11.) oder sogar Fussgefässe (XV. 12.). Die Schüsseln der ersten Periode sind zumeist ohne Ornament. Gegen Ende der Periode erscheint am Hals eine Rippenverzierung,

⁵⁴ Bericht der Röm. Germ. Kommission. 1932. Taf. 15. Abb. 1.

⁵⁵ Dolgozatok-Travaux. 1915. S. 248.

⁵⁶ Dolgozatok-Arbeiten. 1940. S. 79—99.

⁵⁷ Wosinsky, a. a. O. Taf. LXIV. 4.

⁵⁸ Tompa, a. a. O. Taf. 47. Abb. 1.

welche gewöhnlich in der Mitte zwischen den Henkeln zu sehen ist (III. 2.; VI. 5.). Die Gefäße der zweiten Periode sind besser verziert, als die der ersten. Die Motive sind im allgemeinen dieselben, aber sie werden häufiger angewendet und bedecken die ganze Gefäßoberfläche.

Das Einschleifen kommt auch hier vor. Leisten finden wir sowohl an den höheren (II. 9.) als auch an den gedrungeneren Typen (XIV. 16.), an den zweihenkeligen Krügen und dann auch an den Hängegefäßen (VII. 16.). In der Mitte zwischen den Henkeln erhebt sich oft die Leiste (X. 22.) und an den Leisten befinden sich häufig Warzen (II. 19.; VI. 8.).

Rippenartig eingeritzte Linien gliedern die Partie unter der Seitenleiste (III. 4.; XIII. 7.; XVIII. 8.).

Auch die Punktreihe tritt als Verzierungs-motiv auf (XIII. 13.; XVII. 11.). An den Krügen sind manchmal rippenartige, plastische Ornamente (II. 3.). Eine Kombination von Punktreihen und rippenartigen Einritzen kommt ebenfalls häufig vor (XVIII. 15.; XIV. 6.). Das anderemal finden wir wieder Ornamente in geometrischer Form, die aus Vierecken bestehen, welche durch Linien ausgefüllt sind (II. 14.; IX. 21.), aus Einritzen, welche eine Fahne nachahmen (VII. 18.; X. 24.; XVI. 26.; XVIII. 12.) und solche, die aus Zickzacklinien (XII. 16.; XIII. 24.) zusammengestellt sind. Auf den Schüsseln erscheinen Rippen (II. 7.; II. 20.), Bandverzierungen durch Fingereindrücke gegliedert (III. 15.), Furchen (IX. 13.), tupfenartige Eintiefungen (IX. 3.) und Kreuze an der inneren Fläche des Sockels (VII. 11.; VII. 17.).

In der dritten Periode treten wenige aber um so kennzeichnendere neue Verzierungs-elemente auf. Selbst der gebogene, oder rhomboide Mundrand und der ansa-lunata Henkel können als Verzierungs-motive betrachtet werden. Wir finden noch immer die Seitenleiste, deren Enden sich erheben, die aber um vieles unterhalb der Henkel angebracht ist und rippenartige Ornamente gliedern die untere Partie unterhalb derselben (X. 9.; XI. 13.). Bei Gefäßen mit hochgezogenem Henkel (IX. 16.; XIII. 21.; XIV. 25.) ist die turbanartige Windung sehr häufig, sie kommt aber auch bei den zweihenkeligen Krügen vor (XIII. 1., 25.). Es gibt oft solche, bei denen Einkerbungen den gewundenen unteren Teil vom unverzierten Hals trennen (X. 1.). Ein sehr oft vorkommendes Motiv ist die Warze (X. 21., 25.), welche manchmal durch eingeritzte Kreise, sogar durch laufende Hunde umfasst ist (XIV. 23.). Auch Punktreihen und furchenähnliche Einritze sind häufig zu sehen (XIV. 31.; XIV. 23., 29.; XI. 21.). Zuweilen stossen wir auch auf geometrische Ornamente (XIII. 1.; XIV. 17.; XV. 14., 24.). Ein linsenförmiges Ornament findet man selten (XI. 11., 13.; XII. 15.).

Ein häufig vorkommendes Verzierungs-motiv ist der Buckel (XI. 8.; XII. 11., 23.; XV. 4.; XVI. 7.), der oft durch konzentrische Rundlinien umgürtet ist. Die Buckel werden voneinander häufig durch ein-

geritzte Linien getrennt (XII. 11., 23.). Nicht nur runde oder halbkreisförmige Buckel gibt es, sondern auch solche, deren Form kombiniert ist (XII. 19.). Die Gefässe mit inkrustierter Verzierung (XVI. 21.; XVIII. 20.) weisen auf die Einwirkung von Transdanubien hin. Es befand sich im Inventar nur ein, durch Bronze inkrustiertes, Gefäss (XVIII. 6.).

An den Schüsseln finden wir hochgezogene ansa-lunata Henkel (X. 3. Das ungezifferte Exemplar!). In der Linie, wo sich Hals und unterer Teil treffen, läuft oft eine girlandenartige Punktreihe herum und der untere Teil wird durch eingeritzte Linien in kleinere Fläche geteilt (XII. 2.). Es gibt auch eine Schüssel mit Sockel, die mit einer Rippe und mit eingeritzten Linien verziert ist (IX. 1.). Sie kommt mit eckigem (XVI. 23.) und mit geometrisch verziertem Mundrand vor (IV. 14.).

Es ist eine sehr nahe Verbindung zwischen dem Inventar des Szőreger bronzezeitlichen Gräberfeldes und den von Obertorontál. Beinahe dieselbe Formen kommen vor, mit gleichen Verzierungs-motiven. Dies erfahren wir in den 83 Gräbern des Deszker-„A“,⁵⁹ in den 69 Gräbern des Deszker-„F“⁶⁰ und in den 33 Gräbern des Ószentivány⁶¹ Gräberfeldes.

In dem Gräberfeld A. von Deszk, ein Teil dessen den Charakter der Frühkupferzeit aufweist, war die erste, zweite und dritte Periode der Bronzezeit durch solche Gefässtypen vertreten, die mit denen von Szőreg identifizierbar sind. Besonders haben die Formen der dritten Periode — nach Tompa: Tószeg-B, II. — eine grosse Mannigfaltigkeit. Auch darin finden wir eine Verwandtschaft mit dem Szőreger Gräberfeld, dass die in Vorratsgefässen bestatteten Skelette in vier Gräbern aufgedeckt wurden und auch inkrustiertes Gefäss von südpannonischem Einfluss zum Vorschein kam.

Das Gräberfeld Deszk „F“ weist auf die erste, zweite Periode der Bronzezeit hin. Gefässe, die für die dritte Periode kennzeichnend sind, kamen nur wenige vor. Im Inventar des Gräberfeldes fanden wir sehr viele grosse Schüsseln, welche einen halbkugelförmigen unteren Teil, zylindrischen Hals, stark ausladenden Mundrand, plattgedrückten oder profilierten Sockel haben. Die ein- und zweihenkeligen Krüge sind denen von Szőreg gleich.

Auch in Ószentivány gibt es ein- und zweihenkelige Krüge, Schüsseln, Hängegefässe der ersten und zweiten Periode der Bronzezeit, welche mit denen von Szőreg parallelisiert werden können. In die dritte Periode konnten wir nur ein Grab einreihen.

Die Identifizierung des Materials dieser Gräber mit dem der Obertorontál Siedlungen scheint wegen Lösung viel besprochener

⁵⁹ Siehe: *Fol. Arch.* Bd. III—IV. 1940.

⁶⁰ In der Sammlung des Städtischen Museums zu Szeged. Unveröffentlicht.

⁶¹ Dolgozatok-Arbeiten, 1928. S. 160—177. und 1929. S. 54—69.

Fragen notwendig zu sein. Das Vollführen dieser Arbeit ist die Aufgabe der nächsten Zukunft.⁶²

István Foltiny.

⁶² Das Fundmaterial des Gräberfeldes nach den Gräbern geordnet:
Grab 1. = Tafel II. 1–3., XIX. 1–2., 5., 8., 12.; *Grab 2.* = T. II. 4., 7., XIX. 13–26., 29.; *Grab 3.* = T. II. 5–6., 8.; *Grab 5.* = T. II. 9–11.; *Grab 6.* = T. II. 12., 15.; *Grab 7.* = T. II. 13–14., XIX. 27–28., 30–37., 49.; *Grab 8.* = T. II. 16–18.; *Grab 9.* = T. II. 19–21., XIX. 44.; *Grab 10.* = T. III. 1–3.; *Grab 11.* = T. III. 4–6., XIX. 47.; *Grab 12.* = T. III. 12.; *Grab 13.* = T. III. 7–9., XIX. 45.; *Grab 14.* = T. III. 10–11.; *Grab 16.* = T. III. 13–14., 19.; *Grab 17.* = T. III. 15–16., XIX. 42–43., 46.; *Grab 19.* = T. III. 17–18.; *Grab 20.* = T. IV. 1–3.; *Grab 21.* = T. IV. 4., 6., XIX. 48., 50–51., 53.; *Grab 23.* = T. V. 1.; *Grab 24.* = T. IV. 5., 7.; *Grab 26.* = T. IV. 8–11., XIX. 62.; *Grab 27.* = T. IV. 12–13., XIX. 61.; *Grab 28.* = T. IV. 14., 23.; *Grab 29.* = T. IV. 15–17., XIX. 52., 54–58.; *Grab 30.* = T. IV. 20–22.; *Grab 32.* = T. IV. 24.; *Grab 35.* = T. IV. 18–19., VI. 2.; *Grab 36.* = T. VI. 1., 3., 5.; *Grab 37.* = T. VI 4.; *Grab 38.* = T. VI. 6–8.; *Grab 39.* = T. VI. 9., 14.; *Grab 40.* = T. VI. 11., XIX. 59–60., 63–65.; *Grab 41.* = T. VI. 13., 16.; *Grab 42.* = T. V. 2., VI. 10., 12., XIX. 3–4., 7.; *Grab 44.* = T. XII. 1–2., XX. 1.; *Grab 46.* = T. VI. 15., 17., 18., XIX. 6.; *Grab 48.* = T. VI. 19–21.; *Grab 50.* = T. VII. 1.; *Grab 51.* = T. VII. 3.; *Grab 52.* = T. VII. 2., 4.; *Grab 53.* = T. VII. 6., 9–10., XX. 2–6., 8–23.; *Grab 55.* = T. XX. 24–26.; *Grab 56.* = T. VII. 5.; *Grab 57.* = T. VII. 7–8., 11., XIX. 9–11.; *Grab 58.* = T. VII. 12–13., 16.; *Grab 62.* = T. VII. 14–15., 20.; *Grab 64.* = T. VII. 17–19., XX. 27–28., 30–32., 34–35., 37–39.; *Grab 65.* = T. VIII. 1., 3–4.; *Grab 66.* = T. VIII. 2., 5–6.; *Grab 67.* = T. VIII. 7., XX. 53–55.; *Grab 68.* = T. VIII. 8–10.; *Grab 72.* = T. VIII. 11–12., XX. 41–48., 50–52.; *Grab 73.* = T. VIII. 14.; *Grab 74.* = T. VIII. 16., 18.; *Grab 75.* = T. VIII. 13., 15.; *Grab 76.* = T. IX. 1–2.; *Grab 77.* = T. IX. 3–5., XXI. 70–72.; *Grab 78.* = T. IX. 6., 9.; *Grab 79.* = T. IX. 8.; *Grab 80.* = T. IX. 7., 12.; *Grab 81.* = T. IX. 11.; *Grab 82.* = T. XIII. 6.; *Grab 83.* = T. IX. 17.; *Grab 84.* = T. IX. 18.; *Grab 85.* = T. IX. 10., 15–16.; *Grab 86.* = T. IX. 13–14.; *Grab 87.* = T. IX. 19–20.; *Grab 88.* = T. IX. 21.; *Grab 89.* = T. X. 1–2.; *Grab 91.* = T. X. 3–5.; *Grab 93.* = T. X. 6.; *Grab 95.* = T. X. 9., unter X. 3. die Schlüssel ohne Ziffer, XXII. 1., 7.; *Grab 96.* = T. X. 7.; *Grab 97.* = T. XX. 40.; *Grab 98.* = T. X. 11.; *Grab 99.* = T. X. 15.; *Grab 100.* = T. X. 8.; 14.; *Grab 101.* = T. X. 10., 12., 16.; *Grab 102.* = T. X. 13., 17–18.; *Grab 103.* = T. X. 19–20.; *Grab 105.* = T. X. 22.; *Grab 106.* = T. X. 26.; *Grab 107.* = T. X. 21., 25.; *Grab 108.* = T. X. 28.; *Grab 109.* = T. X. 23–24., 27., XX. 59–62.; *Grab 110.* = T. XI. 1–2., 4., XX. 49.; *Grab 111.* = T. XI. 5., 9.; *Grab 112.* = T. XI. 8.; *Grab 113.* = T. XI. 6.; *Grab 114.* = T. XI. 3., 7., XXI. 1–31., 33., 37.; *Grab 115.* = T. XI. 10., 13.; *Grab 116.* = T. XI. 12.; *Grab 117.* = T. XI. 14–16.; *Grab 118.* = T. XI. 11., 17.; *Grab 120.* = T. XI. 18., 20.; *Grab 121.* = T. XI. 19., 21–22.; *Grab 122.* = T. XII. 4–5., 9.; *Grab 123.* = T. XII. 3., 6., XX. 57.; *Grab 124.* = T. XII. 8., 15.; *Grab 125.* = T. XII. 7., 11., 14.; *Grab 126.* = T. XII. 12., 17–18., XX. 56.; *Grab 127.* = T. XII. 10., 13., 24.; *Grab 129.* = T. XII. 16., 20.; *Grab 130.* = T. XII. 22–23., XX. 58.; *Grab 132.* = T. XII. 19.; *Grab 133.* = T. XIII. 1–2., *Grab 134.* = T. XIII. 3.; *Grab 135.* = T. XIII. 4–5., 8.; *Grab 136.* = T. XIII. 7., 12.; *Grab 137.* = T. XIII. 10., 14., 26.;

Grab 138. = T. XIII. 9., 13., 18., XXI. 32., 34., 34. a., 35.; *Grab 139.* = T. XII. 21.; *Grab 140.* = T. XIII. 11., 15., XX. 36.; *Grab 141.* = T. XIII. 16–17., XXI. 38–39., 41–43.; *Grab 143.* = T. XIII. 20–21., 27.; *Grab 144.* = T. XIV. 8.; *Grab 145.* = T. XIII. 19., 24.; *Grab 146.* = T. XIV. 1.; *Grab 147.* = T. XIII. 22–23., 25.; *Grab 148.* = T. XIV. 2–3.; *Grab 149.* = T. XIV. 4–6.; *Grab 150.* = T. XIV. 10., 16.; *Grab 151.* = T. XIV. 7., XXI. 50.; *Grab 153.* = T. XIV. 12.; *Grab 155.* = T. XIV. 11.; *Grab 156.* = T. XIV. 15.; XXI. 45.; *Grab 157.* = T. XIV. 9.; *Grab 160.* = T. XIV. 14., 17–18., 26.; *Grab 161.* = T. XIV. 19–21.; *Grab 162.* = T. XIV. 22., 27., XXI. 44., 46–49., 51–65., 67–69., 73., XXII. 41–42.; *Grab 164.* = T. XIV. 13., 23., 28.; *Grab 165.* = T. XIV. 25., 29.; *Grab 166.* = T. XIV. 30.; *Grab 167.* = T. XIV. 24., XIX. 38., 41.; *Grab 168.* = T. XV. 1–2., 10., XXI. 66.; *Grab 169.* = T. XV. 4.; *Grab 170.* = T. XIV. 31.; *Grab 171.* = T. XV. 5., 8.; *Grab 172.* = T. XV. 6., 9.; *Grab 173.* = T. XV. 16.; *Grab 174.* = T. XV. 3., 7.; *Grab 175.* = T. XV. 17.; *Grab 176.* = T. XV. 11–12., 15., 21.; *Grab 177.* = T. XV. 13–14., 20., 24.; *Grab 178.* = T. XV. 18–19.; *Grab 179.* = T. XV. 22–23., XVI. 4., 10.; *Grab 180.* = T. XVI. 2., 6.; *Grab 181.* = T. XVI. 5., 7.; *Grab 182.* = T. XVI. 13., 15.; *Grab 183.* = T. XVI. 14.; *Grab 184.* = T. XVI. 1., 3., 8–9., 12., 17.; *Grab 186.* = T. XVI. 16., 23.; *Grab 188.* = T. XVI. 21., XXII. 15–16.; *Grab 189.* = T. XXII. 40.; *Grab 190.* = T. XVI. 22., 28., XXII. 17.; *Grab 193.* = T. XVI. 11., 18–19., 24.; *Grab 194.* = T. XVI. 26.; *Grab 196.* = T. XVII. 2.; *Grab 197.* = T. XVII. 1., 4.; *Grab 198.* = T. XVI. 25., 27.; *Grab 199.* = T. XVI. 20.; *Grab 200.* = T. XVII. 3., 5.; *Grab 201.* = T. XVII. 6.; *Grab 203.* = T. XVII. 7–8.; *Grab 204.* = T. XXII. 14.; *Grab 205.* = T. XVII. 11.; *Grab 208.* = T. XVII. 9., 13., 15.; *Grab 211.* = T. XVIII. 3., 6. a–b., 16., XXII. 31–35.; *Grab 212.* = T. XVII. 10., 12., 18.; *Grab 214.* = T. XVII. 14., 19–20.; *Grab 215.* = T. XVIII. 1–2., 17.; *Grab 217.* = T. XVII. 16–17., XXII. 2–6., 12–13., 18–21., 28–29., 36., 38–39.; *Grab 220.* = T. XXII. 43–55., XXIV. 27.; *Grab 221.* = T. XVIII. 4., 8., XXII. 8–11., 22–27.; *Grab 223.* = T. XVIII. 19–21.; *Grab 224.* = T. XVIII. 5., 14.; *Grab 225.* = T. XVIII. 9–11.; *Grab 226.* = T. XVIII. 13., XXIV. 24.; *Grab 227.* = T. XVIII. 22.; *Grab 228.* = T. XVIII. 7., 15., 18.; *Grab 229.* = T. XVIII. 12. Streufunde: T. XXIII. 1–13., XXIV. 1–23., 25–26., 28–32.

Szarmatakori telep és temető Földeákon.

(Idetartozik a XXV—XXXVI. tábla.)

Az 1940. évi augusztus 5—26. között, Földeákon végzett ásatásról szóló előzetes jelentésben¹ már beszámoltunk az ásatás történetéről, az ásatás helyéről, adtuk a munkálatok során előkerült leletanyag vázlatos ismertetését. Az alábbiakban a már teljesen feldolgozott leletek pontos bemutatásán kívül, az ásatás helyéről kell még néhány szóval ismételten megemlékezni.

Az 1. képen Földeák község és közvetlen környékének térképét mutatjuk be. Az 1. számú lelőhely, az előzetes jelentésben az V. szám alatt említett, dr. Kovács Józsefnének, a „Százazéri ugarok”-ban lévő tanyája területével azonos. A 2—5. számokkal jelzett lelőhelyek az előzetes jelentés I. száma alatt említett területekkel egyeznek meg, s ide tartoznak a Tóth Julianna (2), Gajjas János (3), Czirbus István (4) és a Sallai Pál (5) féle földek. A 6. számú lelőhely, az előzetes jelentés II. számú pontjában említett leletek helyét (Neparánszki Mihály földje) mutatja. A leletek tekintélyesebb része a község és a Százazér közti területéről való. Itt a Lőter melletti (7—9) (előzetes jelentés III. pontja), és a Dögtér melletti (10—11) területen (előzetes jelentés IV. pontja) végeztük az ásatást.

Az 1. és 6. számú lelőhelyekről előkerült szürke, jól iszapolt edénytöredékek pontosabb datálást nem tesznek lehetővé, csupán az bizonyos, hogy a két említett terület a szarmatakor idejében lakott volt.

A 4. számú lelőhelyen, Czirbus István földjén került elő 1936-ban az a La Tène sír, amelynek hitelesítésére munkánkat megkezdjük. Amennyire megállapítható volt, ehhez a sírhoz tartoztak: 1. A XXV. 3. ábrán bemutatott, feltűnően nagyméretű, 90 cm magas, kissé szemcsés anyagú, 2 cm vastag falú, szürke edény. A kihajló perem alatt tagolt szalag megy körbe. Valamivel a hasasodás alatt, négy szimmetrikusan elhelyezett fogantyú van. A találók bemondása szerint ebben az urnában voltak a következő edények: 2. Jól iszapolt, szürke színű urna, kihajló peremű, omphalosos. Az edény vállán, mélyített vonal megy körbe (XXV. 1.). 3. Halványpiros, jól iszapolt

urna. A perem alatt egyes, a vállon kettős, párhuzamos borda halad körbe (XXV. 6.). 4. Sötétszürke, gömbölyű testű urna. Lapos fenekű (XXV. 5.). Az edény vállán két párhuzamos borda fut körbe. Az edénytest alsó részén két matt sáv van, egymás alatt. 5. Világosszürke, karcsú nyakú urna, alig észrevehetően tagolt talppal (XXV. 14.). Az edény alsó része, ugyanolyan kettős matt sávval van díszítve, mint az előző edény. 6. Kissé nyomottabb, szürke urna. Az edény vállán mélyítés halad körbe (XXV. 12.). 7. Szürke színű, jól iszapolt kisebb edény. Éles hasasodású. A hasasodás fölött az edény válla kissé tagoltan különül el (XXV. 4.). 8. Sötétszürke, a felső harmadban hasasodó edény (XXV. 2.). Arra nézve semmit sem lehetett

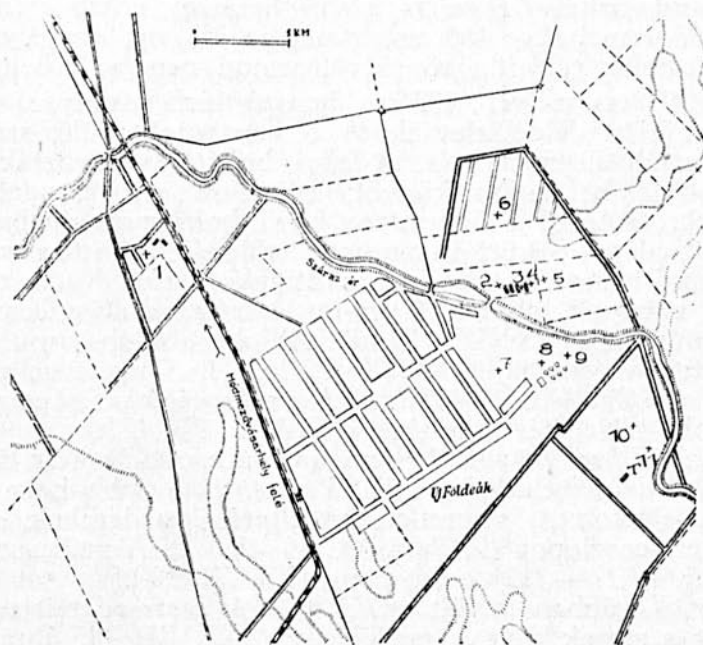

Abb. 1. kép.

megtudni, hogy az itt felsorolt edények milyen módon voltak a nagy urnában elhelyezve, csak az bizonyos, hogy valamennyit leborította a 9. nagy urna szájnylásában elhelyezett XXV. 7. ábrán bemutatott szürke tál.

Földváról, de pontosabban meg nem határozott helyről valók a XXV. 8—11., 13. ábra, szürke, bordázott urnái. Talán ezekkel az urnákkal kerültek együtt elő: a XXVI. 3. ábrán látható, hólyagos bronz lábperec, a XXVI. 1., 2. ábrák rovátkolt díszítésű bronzkarpercei, a belül fehérés anyaggal kitöltött, XXVI. 5a., b. ábrák bronz-

karperec töredékei és a XXVI. 4a., b. ábrákon bemutatott spirálisan csavart végű, négyzetes metszetű bronzhuzalból készült karperec is.

Az előbbieken ismertetett nagy urna körül végzett ásatás eredményei a következők:

1. *sír.* 112 cm mélyen, 165,5 cm hosszú női csontváz. Irányítása Dny-Ék, fejjel délnyugatnak. Mellékletei: 1. Szürke színű, jól iszapolt edény a bokák között (XXVII. 1.). A perem kihajló nyaka tagoltan emelkedik ki az edénytestből. 2. A bal medencén vaskés (XXVII. 5.). Hegye hiányzik. 3. A jobb kézben Kr. u. II–III. század fordulójára helyezhető ezüst érem (XXVII. 7.). 4. A jobb mellkason, elszórtan vastöredékek (XXVII. 2., 3., 6.). 5. A jobb alsó-karon belül ovális vascsat töredéke (XXVII. 4.). A csontváz felvétele után kitűnt, hogy a csontváz felső része (a felső lábszárig), korábbi gödör felett volt. A gödör mélysége 160 cm, átmérője 158 cm, szabálytalan formájú. Jellegtelen téglarögökön kívül semmi nem volt benne.

2. *sír.* 97 cm mélyen, 133 cm hosszú férfi csontváz. Irányítása Éény-Ddk, fejjel déldélkeletnek. A *sír* hosszúsága 156, szélessége a fejnél 51, a lábnál 45 cm volt. A lábak bokától hiányoztak, de nem leltük a jobb és bal alsókar könyök alatti részét, s a kézcsontokat sem. Mellékletek: 1. A bal alsólábszáron kívül, boka magasságban, szürke, jól iszapolt edény. Törött állapotban került elő, de a törésvonal mentén, összeerősítésre szolgáló páros átlukasztások vannak (XXVII. 8.). 2. Az edénytől jobbra, 50 cm-re, látszólag a síron kívül töredékes állapotú vaskés (XXVII. 22.). 3. A jobb alsólábszáron belül vas-
kapocs, vége be van hajlítva (XXVII. 16.). 4. A medence alsó részén vastöredékek (XXVII. 11–13.). 5. A medence felső részén nagyobb vasdarabok, talán kés töredékei (XXVII. 15., 17.).

3. *sír.* 101 cm mélyen, 169 cm hosszú csontváz. Irányítása Ddk-Éény, fejjel déldélkeletnek. A bal kézfej, és a jobb boka le voltak vágva. Mellékletek: 1. Ismeretlen rendeltetésű vasdarabok, a medence fölött a gerincoszlopon (XXVII. 14., 19–21.). 2. A mellcsonton Commodus (Kr. u. 176–192) ezüst érme (XXVII. 10.).²

4. *sír.* Korábban feldúlt *sír.* A találók a *sír* adatait nem vették fel. Ennek a sírnak volt a melléklete a XXVII. 18. ábrán látható, szürke, jól iszapolt edény.

1. *gödör.* Méhkasformájú, 1. típus.³ Mélysége a felszíntől számítva (a továbbiakban *M*) 155, a gödör körvonalai 65 cm mélységben (a továbbiakban *m*) bontakoztak ki. Itt a gödör szájának átmérője (a továbbiakban *a*) 90 cm, a fenekének átmérője (a továbbiakban *A*) 155 cm volt. Néhány szarmata kori edénytöredéken kívül, őskori (bronzkori) cserép volt benne.

² Az 1. és 3. sírok érmeinek meghatározását Kerényi András úrnak, a Magyar Történeti Múzeum Éremtára tisztviselőjének köszönöm.

³ A méhkasformájú gödrök egyik típusánál a gödrök fala trapézformájú metszetet ad, ezt neveztük el 1. típusnak, a másik formánál a metszet félkörhöz hasonló, ez a 2. típus.

2. gödör. Szabálytalan formájú, lefelé keskenyedő gödör. M. 130, Á 195 cm. 110 cm mélyen juhcsontvázat találtunk benne.

Ezen a területen húzott kutatóárokából került elő a XXVIII. 8. ábra őrlőköve, a XXVIII. 21. ábra bronzfibula kengyel töredéke, továbbá a XXVIII. 6. ábrán látható, őskori hálósúly.

3. gödör. (A 2. számú lelőhelyről). Méhkasformájú, 2. típus. M 170, m 95, Á 155, a nem volt pontosan megállapítható. Leletei közül figyelmet érdemelnek: 1. Vastöredék, talán kard része. Teljesen szétesett. 2. Szürke edény oldalából készült orsókarika. 3. Egy maroknyi köles. 4. A kerámiai töredékek között érdekesek egy szemcsés iszapolású, barnás-vöröses színű, nagyobb méretű edény töredékei; formája rajzban sem volt rekonstruálható. 5. Meglehetősen szokatlan a korszak leletei között a XXVIII. 2. ábrán látható behúzott peremű tál töredéke. Halványpiros színű, jól iszapolt és korongon készült. 6. Minden valószínűség szerint a XXVIII. 3. ábrán látható típusú edényhez tartozott, a rekonstrukció alapjául szolgáló, szürke, jól iszapolt, korongos edény töredéke.⁴ Egészen kis méretű a XXVIII. 1. ábrán kétharmad nagyságban bemutatott, durva anyagú, barnás színű edényke. A gödör fenéke fölött kb. 10 cm-re, fél méternyi vastagságban erősen téglás földréteget leltünk. Tapasztott tűzhelynek a gödörbe dobált maradványai lehettek.

4. gödör. (5. lelőhelyen). Ellipszis formájú a nyílása, de lent méhkasszerűen képezett (2. típus). M 190, m 80, Á 156 × 76, á 90 × 88 cm. Néhány őskori (bronzkori) edénytöredéken kívül semmi nem volt benne.

5. gödör (5. lelőhelyen). Szabálytalan formájú gödör, amelynek egyik fele a nyári út alá esett, s ezért nem volt kibontható. M 195 cm. A gödörben talált edénycserepek közül említjük a XXVIII. 4. ábrán látható, szürke, jól iszapolt edény alját. Szép számmal kerültek elő, jellegtelen formájú, jól iszapolt piros színű edénytöredékek is. A kutatóárokából, amelyben a gödröt is megtaláltuk, való a XXVIII. 7. ábra, bekarcolt díszű, szürke töredéke, továbbá a XXVIII. 5. kép őskori edénytöredéke is. Jellemző rajta a ferde vonalkázással tagolt szalagdísz. Találtunk a gödörben faszén maradványokat, amelyeknek meghatározását Greguss Pál professzor úr volt szíves elvégeztetni.

6. gödör. (5. lelőhelyen.). Méhkasformájú, 2. típus. M 164, m 66, Á 153, á 144 cm. Néhány őskori edénytöredéken kívül más nem volt benne.

A község és a Szárazér közti területen, a Lötér mellett bontottuk fel a 7. gödröt (8. lelőhely). Szabálytalan formájú, amelynek mélysége 235–255 cm között ingadozott. Legnagyobb átmérője 290 cm. Ebből a gödörből kerültek elő: 1. Durva iszapolású, rossz égetésű, barnás-fekete edényfedő (XXVIII. 15.). 2. Szürke, jól iszapolt, egyfűlű korsó (XXIX. 6., 8. ábrák két nézetben ábrázolják). Lapos szalagfüle van. Az ajakszerűen vastagodó perem alatt egészen a vállig,

⁴ Dolgozatok, 1939. XIX. 1. ábra.

besímitott részek simán hagyottakkal váltakoznak. 3. Nagyobb méretű, szürke, jól iszapolt anyagból készült edény, nyaka és pereme hiányzik (XXIX. 10.). A váll fölött kettős bordadisz halad körbe. 4. A pereme hiányzik a XXIX. 11. ábrán látható, szürke, jól iszapolt edénynek is. A nyakhajlásban egymást keresztező, besímitott hullámvonaldíszek vannak. 5. Szürke, jól iszapolt edény töredéke, amely valószínűleg a XXIX. 9. ábrán látható formájú edényhez tartozott. 6. Szürke, jól iszapolt, palackformájú edény nyaka és pereme (XXIX. 5.). A rekonstrukció alapjául szolgáló edény Békésvm-ből való. 7. XXVIII. 16. típusú tálhoz tartozó, szürke, jól iszapolt töredék. 8. Durva, barnáspiros színű, rovátkolt edényperem (XXIX. 7.). 9. Szürke, jól iszapolt, tálformájú edény talpa (XXVIII. 17.). 10. Durva, barnás-fekete színű edény talpa (XXIX. 4.). 11. Szürke, jól iszapolt tál peremrésze (XXVIII. 19.). 12. Szürke, jól iszapolt, átfúrt korsófül (XXVIII. 9.). 13. Szürke, jól iszapolt korsófül, a töve át van fúrva (XXVIII. 12.). 14. Szürke, jól iszapolt, besímitott zeg-zúg vonallal díszített töredék (XXVIII. 10.). 15. Durva edénytöredékek, bekarcolt hullámvonaldísszel (XXVIII. 11., 13., 14.). 16. Kerültek elő a gödörből, rekonstruálhatatlan formájú, piros színű, jól iszapolt, nagyobb edény töredékei. 17. Közvetlenül a gödör mellett találtuk a XXVIII. 20. ábrán látható peremes tűzhelyet. Félkörös formájú, átmérője 85 cm. A mai szint alatt kb. 100 cm mélyen volt a feneke. A védőfal alapszélessége 23 cm; alját összetört, egymás mellé helyezett szürke cserépből rakták, amelyet helyenkint téglásodott döngölt földdel borítottak. A fenék cserépanyagából rekonstruáltuk a XXIX. 10., 11. számú edényeket. A gödör környékéről való a XXVIII. 18. ábrán látható edényalj.

8. *gödör.* (8. lelőhelyen.). Szabálytalan formájú. M 200, átmérői fent 175×260 cm. Téglásodott földön kívül az alábbi kerámiai anyag került belőle elő: 1. Durva iszapolású, feketésbarna színű, kihajló peremű edény (XXX. 1.). 2. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (XXX. 3.). 3. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (XXX. 2.). 4. Besímitott hullámvonaldíszű, szürke edénytöredék (XXX. 6.). 5. Halványpiros színű, bordázott díszű, átfúrt táltöredék (XXX. 5.). 6. Szemcsés iszapolású, vízszintes, edényperem töredék (XXX. 4.), szürke színű. Az említetteken kívül kerültek elő: szemcsés iszapolású, vöröses színű, nagyobb edény töredékei; nagyobb méretű, piros színű, finoman iszapolt edény töredékei; piros színű tál töredékek; bütykös őskori edény töredékei.

9. *gödör.* (8. lelőhelyen.). Inkább csak 5 m hosszúságban feltárt, helyenkint 130–150 cm mély árokszerű mélyedés. Szürke, jól iszapolt cserepek voltak benne. Jellegzetes darab nincsen közöttük.

10. *gödör.* (7. lelőhelyen.). Méhkasformájú, 1. típus. M 134, m 67, A 145, á 120 cm. Belőle került elő a XXX. 7. ábrán látható, orsógombhoz hasonló, szürke, jól iszapolt tárgy. Nincs teljesen átfúrva. Innen való a XXX. 8. ábrán bemutatott szürke, jól iszapolt, kihajló peremű edény.

11. gödör. (8. lelőhelyen.). Méhkasformájú, 2. típus. M 171, m 96, Á 160, á 140 cm. Téglásodott rögek és salakdarabok nagy számmal kerültek belőle elő. A gödör keramikus anyagából figyelmet érdemelnek: 1. Durva, téglapiros színű edény (XXX. 14.). 2. Besímitott hálómintás, szürke tál töredék (XXX. 15.). 3. Átívelő fülű, szürke edény fültöredéke (XXX. 12.). 4. Szürke, jól iszapolt edény kettős bordázású fültöredéke (XXX. 13.). 5. Sötétszürke, tagolt peremű tál töredéke (XXX. 9.). 6. Vízszintes peremű, szürke tál töredéke (XXX. 10.). 7. Nagyobb, szürke edény, vízszintes peremtöredéke (XXX. 16.). 8. Szürke, jól iszapolt edény alsó része (XXX. 18.). 9. Szürke, jól iszapolt tál talpa (XXX. 17.). 10. Nagyméretű, szürke edény átfúrt alja (XXX. 21.). 11. A XXIX. 8. ábrához hasonló korsó bordázott füle. 12. A XXIX. 5. ábra palackformájú edényhez hasonló másik edény nyaka és peremtöredéke. 13. Terra-sigillata töredék. Az őskori töredékek közül említésre méltók: 14. Behúzott, csavart peremű, piros táltöredék (XXX. 11.). 15. Bekarcolt felületű, durva edénytöredék (XXX. 19.). 16. Bütykös peremtöredék (XXX. 20.). Említeni kell a gödör anyagából előkerült, különböző fajtájú állatsontokat is.

12. gödör. (8. lelőhelyen.). Szabálytalan formájú gödör. M 220, Á 340×372 cm. Keramikus töredékeken kívül más nem volt benne. 1. Szürke, jól iszapolt kis tál töredéke (XXXI. 1.). 2. Átívelő fülű edény perem- és fültöredéke (XXXI. 2.). 3. Halványpiros, jól iszapolt edény vízszintes peremtöredéke (XXXI. 3.). 4. Nagyméretű szürke, jól iszapolt edény alsórésze (XXXI. 5.). 5. Terra-sigillata töredék. 6. Hengeres, szürke korsófül. 7. Szürke, jól iszapolt szalagfül. 8. Besímitott, hullámvonalas szürke edénytöredék. 9. Szürke, jól iszapolt korsó hengeres formájú, besímitott díszítésű nyaktöredéke. A díszítés maga függőleges párhuzamos vonalkázásból áll.

13. gödör. (8. lelőhelyen.). Méhkasformájú gödör, 2. típus. M 210, m 110, Á 231, á 164 cm. Leletei: 1. Halványvörös színű, jól iszapolt edény vízszintes peremtöredéke (XXXI. 4.). 2. Bekarcolt és besímitott hullámvonalas díszű, szürke edény töredéke (XXXI. 7.). 3. Átfúrt, felfüggeszthető szürke edénycserép.

14. gödör. (8. lelőhelyen.). Méhkasformájú, 2. típus. M 198, m 96, Á 154, á 128 cm. Leletei: 1. Halványpiros színű, jól iszapolt edény töredéke (XXXI. 6.). 2. Durva, szabadkézzel készült edény alja (XXXI. 8.). 3. Durva, szabadkézzel készült edény alja (XXXI. 9.). 4. Besímitott, hullámvonalas díszű, szürke edény töredéke.

15. gödör. (8. lelőhelyen.). Méhkasformájú, 2. típus. Nagyobb téglarögekön kívül malomkőtöredék és kutyakoponya kerültek elő a gödörből. A keramikus anyag nevezetesebb darabjai a következők: 1. Durva, szabadkézzel készült edény (XXXI. 18.). 2. Behúzott és csavart peremű tál (XXXI. 10.). 3. Szürke, jól iszapolt edény alja (XXXI. 11.). 4. Szürke, jól iszapolt nagyobb edény pereme (XXXI. 14.). 5. Durva iszapolású, bekarcolt díszű edénytöredék (XXXI. 12.). 6. Vastag, kihajló, szürke edényperem (XXXI. 13.). 7. Ujjbenyo-

mással tagolt durva edényperem. 8. A XXIX. 11. típushoz tartozó, szürke, jól iszapolt edényperem. 9. Szürke korsó szalagfüle. 10. XXVIII. 3. típusú, szürke edényperem.

16. gödör. (11. lelőhelyen). Szabálytalan, inkább csonkakúpformájú gödör. M 206, m 103, Á 150 á 167 cm. Leletei: 1. Szürke, jól iszapolt, nagyméretű edény alsó része (XXXII. 1.). 2. Szürke, jól iszapolt, tálforma edény (XXXI. 16.).

17. gödör. (8. lelőhelyen). Szabálytalan, inkább hengeresformájú gödör. M 164, Á 159 cm. A gödör felső rétegeiből néhány, formára jellegtelen, szürke, jól iszapolt edénycserép került elő. Magában a gödörben voltak: 1. Hengeres nyakú, kihasasodó őskori edény (XXXII. 2.). A kihasasodás alatt horizontálisan elhelyezett bütyök-dísz van. 2. Nagyobb őskori edény peremrésze (XXXI. 17.). 3. Ferdén bordázott őskori edénytöredék (XXXI. 15.). 4. A gödör közvetlen közeléből való a XXXII. 3. ábrán látható egyfülű őskori edény.

18. gödör. (11. lelőhelyen). Hengeres formájú. M 202, m 100, Á 127 cm. Feltűnő, hogy a gödörből kikerült cserépanyagban, aránylag sok a jól iszapolt, piros színű töredék. Említhetünk még egy durva, barnás töredéket, amely XXVIII. 15. típusú tálhoz tartozott.

19. gödör. (11. lelőhelyen). Méhkasformájú, 2. típus. M 165, m 92, Á 140, á 126 cm. A keramikus anyag mellett sok állatesont került belőle elő. A cseréptöredékek közül egy XXVIII. 19. típusú, jól iszapolt, szürke s egy XXVIII. 15. típusú, durva tálhoz tartozó töredéket említhetünk.

20. gödör. (11. lelőhelyen). Méhkasformájú, 1. típus. M. 222, m 64, Á 252, á 180 cm. Sok égett sártapasztöredék került belőle elő. Keramikus anyagának jellemző darabjai a következők: 1. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (XXXII. 13.). 2. Szürke edény alja (XXXII. 11.). 3. Szürke edény fenékrésze (XXXII. 14.). 4. Halványpiros tál töredéke (XXXII. 6.). 5. Halványsárga színű edény, szűkülő szájú, profilált talpú (XXXII. 4.). 6. Szürke edény alja (XXXII. 12.). 7. Edényperem töredékek (XXXII. 7–10.). 8. Durva iszapolású, díszített edénytöredék (XXXII. 5.). 9. XXX. 10. típusú tál töredéke. 10. XXX. 12. típusú fültöredék.

21. gödör. (11. lelőhelyen). Csonkakúpformájú. M 50, átmérője a szájnyílásnál 115, a fenéknél 100 cm. Jellegtelen szarmatakorai cserpeken kívül más nem volt benne.

22. gödör. (8. lelőhelyen). Négy egymásba nyíló, szabálytalan formájú gödör. Leletei: 1. XXX. 10. típushoz tartozó, szürke tál töredéke. 2. Nagyobb méretű, bekarcolt és besímitott hullámvonalas díszű, szürke, jól iszapolt edény töredéke (XXXII. 15.). 3. Halványpiros tál alja (XXXII. 16.). 4. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (XXXII. 1.). 5. Fésűs díszítésű őskori edénytöredék. 6. Szemcsés iszapolású, középkori edény pereme.

23. gödör. (10. lelőhelyen). Hengeres formájú gödör. M 137, Á 164 cm. A keramikus anyagon kívül, salakrögök és csontok kerültek belőle elő. 1. Ujjbenyomással tagolt durva edényperem. 2. Terra-

sigillata töredék (utánzat). 3. Szürke, jól iszapolt edény, vízszintes peremtöredéke (XXXIII. 3.). 4. Nagyméretű, szürke, jól iszapolt edény alsó része (XXXIII. 2.).

24. gödör. (11. lelőhelyen). Csonkakúpformájú gödör. M 181, átmérője fent 151, lent 104 cm. Kevéssé jellegzetes őskori és szarmata-kori edénytöredékek kerültek belőle elő.

25. gödör. (10. lelőhelyen). Csonkakúpformájú gödör. M 100, felső átmérője 152 cm. Leletei: 1. 84 cm mélyen került elő a XXXIII. 9. ábrán látható, szakócaformájú köeszköz. 2. Szürke színű, jól iszapolt edény, hullámvonalas díszű peremtöredéke (XXXIII. 7.). 3. Szürke, jól iszapolt edény, vízszintes peremtöredéke (XXXIII. 4.). 4. Bekarcolt hullámvonalas díszű, durva edénytöredék (XXXIII. 6.). 5. Szemcsés iszapolású, Árpád-kori cserépbogrács peremtöredéke (XXXIII. 8.). 6. Szemcsés iszapolású, Árpád-kori edény pereme (XXXIII. 5.).

26. gödör. (11. lelőhelyen). Igen nagy méretű, szabálytalan gödör, amelynek alig egyharmadát sikerült kibontani. A többi része kukoricával bevetett terület alá nyúlt. M 260 cm. Ebből a gödörből valók: 1. Szürke, jól iszapolt tál (XXXV. 2.). 2. Szürke, jól iszapolt edények vízszintes peremtöredékei (XXXIV. 6., 9.). 3. Szokatlanul nagyméretű tál peremtöredéke (XXXIV. 10.). 4. Szürke, kis öblös edény töredéke (XXXIV. 7.). 5. Szürke, bordázott oldalú tál töredéke (XXXIV. 8.). 6. Terra-sigillatát utánzó tál töredéke (XXXIV. 11.). A máz több helyen lekopott róla. 7. Szürke tál alsó része (XXXV. 1.). 8. Besímitott hálómintás, szürke edény töredéke (XXXIV. 5.). 9. Szürke edény töredék, amelyen besímitott részek simán hagyottakkal váltakoznak (XXXIII. 11.). 10. Szemcsés iszapolású, díszített edénytöredékek (XXXIII. 10., XXXIV. 1—4.).

A 10. lelőhelyen tártuk fel a XXXVI. 1. ábrán látható kemen-cét. Méreteit és metszeit a XXXVI. 2., 3. ábrák szemléltetik. Három részből állott. Magából az égetőtérből, amelyet valószínűleg fél-gömbös kupola borított. Az égetőtér alja cseréppel volt kirakva, s földdel le volt döngölve. A ledöngölt föld a használat következtében téglásodott. A második rész a kemence kiszolgálását lehetővé tevő, az égetőtér előtt álló mélyített gödör. Az égetőtér és a gödör érintkezésénél kb. 20—30 cm széles, téglásodott földréteg volt. Végül a gödörbe való lejutást könnyítette meg a gödörnek a kemencével szemben fekvő részén vágott, vályúforma mélyedés. A kemence aljának cserepeiből több edényt sikerült rekonstruálni: 1. Szürke színű, jól iszapolt, egyfülű korsó (XXXV. 8.). A hengeres nyak erősen barázdált. 2. Sárgás színű, jól iszapolt edény, amelynek nyaka az előbb említett korsóéval hasonló módon volt képezve (XXXV. 9.). 3. Durva iszapolású, újbényomással tagolt peremű edény (XXXVII. 9.). 4. Durva iszapolású, barnásvörös színű edény (XXXV. 11.), peremét ferde rovátkolás tagolja. 5. Halványpiros, jól iszapolt tál töredéke (XXXV. 4.). 6. Szürke, jól iszapolt tál töredéke (XXXV. 3.). 7. Halványpiros színű, jól iszapolt nagyobb edény, víz-

szintes pereme (XXXV. 7.). 8. Átívelő fülű szürke edény töredéke (XXXV. 5.). 9. Bekarcolt hullámvonalakkal díszített szürke edény-töredék (XXXV. 6.).

Az ásatás területén húzott próbaárkokból is több említésre méltó cseréptöredék került elő. Így az 5. lelőhelyen szemcsés iszapolású Árpád-kori bogrács-töredékek (XXXIII. 8. típusúak), a 11. lelőhelyen pedig a XXXV. 10. ábrán látható, szívókás, átfúrt korsófül. Valószínűleg középkori, szürke korsó füle.

Figyelmen kívül hagyva az 1. és 6. lelőhelyeket, amelyek nem adtak említésre méltó anyagot, a többi lelőhelyről a következőket kell elmondani. A Szárazér jobb partján, az egykori medret kísérő vonulaton vannak a 2—5. számú lelőhelyek. Mivel az egyes lelőhelyek közötti területrészen is találkoztunk az emberi település nyomával, feltehető, hogy összefüggő, elég hosszan elnyúló teleppel van dolgunk, de teljes feltárása az itt lévő tanyaépületek miatt nem történhetett meg. A Szárazér bal partján ugyanezzel a jelenséggel találkozunk, azonban jóval nagyobb területen jelentkeznek a település nyomai. A 7. lelőhelytől a 11.-ig, sőt kissé azon túl is mindenütt találkozunk a szarmatakor emberének emlékeivel. Az egész területet azonban ebben a pillanatban nem tekinthetjük egyetlen telep helyének, mert a 9. és a 10. lelőhelyek között, az ott lévő bevetett területek miatt nem tudtunk meggyőződni arról, hogy a telep jelenségei itt is megvannak-e?

A Szárazér jobb partján lévő telep őskori emlékei közül az 5. gödörből előkerült szűkülő szájú, rovátkolással tagolt szalagdíszű edény érdemel említést (XXVIII. 5.). Hasonló formákat az Alföld szkítakori sírjaiból ismerünk.⁵ A többi, különösen a 4. lelőhely környékén előkerült őskori edénytöredékek nem annyira jellegzetesek, hogy korukat pontosabban meg lehetne határozni. Ugyaninnen való a XXVIII. 6a., b. gúlaformájú hálósúly is; a kor szempontjából ez sem mond sokat; lehet bronzkori is.

A 4. lelőhelyen előkerült urnatemetkezés (a XXV. 3. nagy urna és a hozzá tartozó mellékletek), kétségtől a La Tène II-be tartoznak. Ha hitelt lehet adni az előfordulási körülményekről elmondottaknak, akkor Alföldünkön eddig ismeretlen temetkezési szokással van dolgunk, amely különösen azért érdekes, mert a La Tène-t megelőző, s részben oda is benyúló, már említett szkítakorban találkozunk hasonló temetkezési móddal, a tállal leborított urnával; igaz, hogy lényegesen kisebb edényekkel. Minden bizonnyal a La Tène II-be sorozhatók a Földeák környékéről való többi kelta leletek is (XXVI. 1—5.).

A jobbparti telep szarmatakori anyagából datáló értékűnek tekinthetjük a XXVIII. 3. ábra edénytöredékét. Egy analógiáját említhetjük a Makó-Vöröskereszt mellett feltárt telepről (lásd a 6. jegyzetet), de szórványként az Alföld egész területén nagy számmal jelentkezik ez az edényforma. A Szeged melletti Mórahalomban feltárt

⁵ Dolgozatok, 1932. XLVII. 46.

szarmatakori temető 5. sírjából is ismerjük a típust; ugyanennek a temetőnek 11. sírjából való egy elég éles törésű, egyfülű bögréske, amely eddigi adataink szerint csak a Kr. u. III. században jelentkezik. A makói telep élete a Kr. u. III. század első évtizedeiben ért véget, de már az I. század végén megkezdődött.⁶ A telep anyagán belül az edénytípus pontosabb kronológiai helyzete nem volt meghatározható. Hogy a jobbparti telep kora is átnyúlhat a Kr. u. III. századba, mutatja az itt feltárt három, illetve négy sír, a telephez tartozó temető sírjai. Az 1. sírt egy Kr. u. II–III. század fordulójáról való ezüst érem, a 3.-at Commodus denára datálja. Ezt a sírok keramikus anyaga is támogatja.

A Szárazér bal partján, a Lötér környékén feltárt gödrök (7–15., 17. és 22.) leletanyagának egyik része feltétlenül őskori. A 17. őskori gödörből került elő a XXXII. 2., a gödör mellől a XXXII. 3. ábra edénye. A szarmatakori gödrök közül: a 11.-ből való a XXX. 11., 19., 20., a 15.-ből a XXXI. 10., 12., 15., 17. ábra edénytöredéke. Jellegzetesek a behúzott és csavart peremű tálak, amelyeknek késő-bronzkori helyzetét a hódmezővásárhelyi Szakálháton⁷ és Hódmezővásárhely Solt-Palén⁸ való előfordulásuk már megerősítette. Ezt a datálást a XXXII. 2. ábra lausitzi hatást eláruló edénye még jobban támogatja.

A szarmatakori gödrök jellemző edényformája a XXX. 2. (8. gödör), XXX. 15. (11. g.) és XXXI. 1. (12. g.) ábra, egy típushoz tartozó táljai. A Drag. 37. tálfornának barbár utánzatairól van itt szó. Ez a típus előfordult a Makó-Vöröskereszt mellett feltárt telepen,⁹ de ismerjük a Klárafalva B. temető 54. sírjából is.¹⁰

A másik hasonló, de kissé csonkakúpos tálfornak két változatban is jelentkezik. Az egyik változat tagolt; a tagolás közvetlenül a tálperem alatt, vagy mélyebben jelentkezik. Ilvenek a XXVIII. 19. (7. g.) és a XXX. 3. (8. g.) ábrákon látható példányok. Ezt a típust is ismerjük a Solt-paléi I. telep anyagából;¹¹ kisebb méretben a Kis-zombor B. temető 103., 104. sírjaiból.¹²

A másik változat síma felületű. Ilyen a XXVIII. 16. (7. g.) ábra tálja. Ez a változat előkerült a Solt-paléi I. telepről,¹³ de a II. telep anyagából három példányban¹⁴ is ismerjük. Aláhajlított lábú fibulával datáltan előkerült a derekegyházi 2. és Csongrád-vendelhalmi 27. sírokból.¹⁵ Ennek a teleprésznek az anyagából való a XXX. 5. (8. g.)

⁶ Dolgozatok, 1939. 145. l.

⁷ Dolgozatok, 1937. 51–52., 55. l.

⁸ Dolgozatok, 1937. 63., 64. l.

⁹ Dolgozatok, 1939. XVI. 2.

¹⁰ Dolgozatok, 1931. 85. lapon található a szóbanforgó sír leírása.

¹¹ Dolgozatok, 1935. XXXVI. l.

¹² Dolgozatok, 1931. 83. lapon a 104. sír többi leleteinek leírása.

¹³ Dolgozatok, 1935. XXXVI. 8.

¹⁴ Dolgozatok, 1938. 99. l., 5: 1., 2., 3. ábrák.

¹⁵ Mind a két lelet publikálatlan.

ábra, egyenes falú, csomakúpos tálja; hasonlót az említett makói telepről már közöltünk.¹⁶ Eddig szokatlan táltípusok közül valók a XXX. 10. (11. g.) és a XXX. 9. (11. g.) ábrákon látható tálak. Az előbbi nagy hasonlóságot mutat a Drag. 39., az utóbbi a Drag. 15. típusokkal. Az utóbbi I. századi forma.

A XXX. 8. (10. g.) szürke fazék azért érdemel különös figyelmet, mert a szabadkai koracsászárkori telep¹⁷ formái között is találunk hasonló edényeket. Ebben a vonatkozásban említhető az idézett publikáció 300. lapján közölt, díszített és profiláltabb aljú edénye, de ide tartozik a 291. lapon bemutatott I. 1. ábra edénye is.

Érdekes forma az a szürke, széles szalagfülű kancsó, amelyet a XXIX. 6., 8. (7. g.) ábrák mutatnak. Teljesen egyezik vele egy Gyula, Vasúti-homokbányából való példány (XXIX. 3.), ahonnan Aucissa és későcsászárkori T fibulát is ismerünk. A peremképzésben tér el a gyulavári ref. temető kancsója (XXIX. 1.), s a fejlődésnek végső fokán mutatja a típust a Szentes-Nagyhegy, Aradi-féle szőlőből előkerült példány (XXIX. 2.).

Az elmondottakból kitűnik, hogy a táltípusok aláhajlítottalábú fibulákkal datált része átnyúlik a Kr. u. III. századba, a többi típus pedig a szarmatakor korábbi periódusaiba helyezhető. Ezen a telep-részen (9. lelőhely) kerültek elő az Árpád-kori (XXXIII. 8.) bogrács-töredékek.

Az utolsó teleprészen tártuk fel (10., 11. lelőhelyek) a 16., 18—21., 23—26. számú gödröket. Az itt előkerült tálak közül a már említett XXX. 2. ábra típusához tartoznak a XXXV. 1. (26. g.), XXXIV. 10., 11. (26. g.) ábra táljai; a XXX. 3. változathoz a XXXII. 13. tál (20. g.); a XXVIII. 16. változathoz a XXXII. 6. (20. g.), XXXV. 2. (26. g.) ábrák táljai; a XXX. 5. ábra típusához sorozható a XXXIV. 8. (26. g.) ábrán látható tál.

A 20. gödörből való a XXXII. 4. sárga színű, szűk szájú edény, amelynek La Tène III. prototípusát Nauheimből ismerjük;¹⁸ a miénk profiláltabb fenekű. Hasonlóképpen korai a 16. gödör nagy agyag-edénye, amely, ha a kiegészítés helyes, a késő La Tène és koracsászárkori formák közé tartozik.¹⁹ Tehát ezen a teleprészen is az élet kezdete a Kr. u. I. század idején már feltételezhető.

Ezt a feltevést megerősíti az itt talált kemencealj cserepeiből összeállított XXXV. 8. számú egyfülű korsó, amelynek analógiáját a szabadkai telepről, kétfülű változatban ismerjük.²⁰ Az edényttest és a barázdált hengeres nyak tökéletesen egyeznek. A kemencealj cserepeiből összeállított többi edény (XXXV. 3., 4.) kronológiai hely-

¹⁶ Dolgozatok, 1939. XV. 3. ábra.

¹⁷ Gohl Ödön, Római edények Szabadkán. A. É. 1899. 290—296. és 300. lap ábrája.

¹⁸ J. Déchelette, Archéologie Préhistorique 2, III. 1482. l. 677: 2. ábr.

¹⁹ Párducz M., A szarmatakor emlékei Magyarországon I. 31. l., XI. 7. ábra. Arch. Hung. XXV. kt.

²⁰ A. É. 1899. 291. l., I. 3b. ábra.

zete nincs még tisztázva. Bizonyos, hogy pl: a XXXV. 3. táltípus számos változatban igen elterjedt az Alföld területén,²¹ de csak szórványként ismerjük őket. A XXXV. 4. forma sokkal ritkább. Kisebb méretű példány a Kiszombor B. temető 72. sírjából került elő. Ez az előfordulás, a típus korát a Kr. u. III. századig felviszi.

Ezen a teleprészen feltárt kemence ábráját a XXXVI. táblán mutatjuk be. Ez már a harmadik, amelyet a szarmatakorból ismerünk. Az elsőt Gyuláról publikálta Implom József;²² erről megállapítható volt,²³ hogy Aquincumban hasonló szerkezetű kemencét tártak fel. A második Hódmezővásárhely-Franciszi téglagyárban tártuk fel;²⁴ különös jellegzetessége, hogy minden része a földbe volt vájva. Harmadik típus az itt publikált kemence. A tüzelő és égetőtér aljának cseréppel történt kirakása csak ennél a kemencénél volt megfigyelhető; hasonló módon van kirakva az ugyanitt feltárt félkörös, peremes tűzhely (XXVIII. 20.). A kemencealj cserepeiből összeállított egyfűlű korsó (XXXV. 8.) a kemence korát legkésőbb a Kr. u. II. századra helyezi.

A vízszintes peremű edénytöredékek a Szarazér jobb partján lévő, mindkét teleprészen igen nagy számmal fordulnak elő (XXX. 4., 8., 16., XXXI. 3., 4., 14., XXXII. 9., 10., XXXIII. 3., 4., XXXIV. 6., 7., 9., XXXV. 7.). Eddigi előfordulásuk, különösen mivel a XXXII. 1. nagy edénye is ilyen peremű, arra mutat, hogy a szarmatakor legelőjéről valók.

Vannak a telep anyagában olyan típusok is, amelyek jellegzetesek ugyan a korra, de a pontosabb kormeghatározás szempontjából egyelőre nem jönnek számba. Ezek közé tartoznak a perem fölött átívelő fűlű edény (XXX. 12., XXXI. 12., XXXV. 5.) és a különböző méretű durva, szabadkézzel készült edények (XXVII. 9., XXVIII. 15., XXIX. 7., XXX. 1., 14., XXXI. 18., XXXIII. 11.). Nagyjából ugyanezt mondhatjuk a bekarcolt és besímtott hullámvonal, rácsminta, sávos díszítésekről és a bélyeges díszítésekről is. E díszítéseket mutatják a XXVIII. 7., 10., 11., 13., 14., XXX. 6., 15., XXXI. 7., XXXII. 5., 15., XXXIII. 6., 7., 10., 11., XXXIV. 1—5., XXXV. 6. ábrák.

Az elmondottakból megállapítható, hogy e terület a településre igen alkalmas volt. A későbronz- (esetleg a szkíta-), szarmata- és Árpád-kor embere is élt itt. Legnagyobb kiterjedésűnek látszik a szarmatakor telep, amely a Kr. u. I—III. század idejére esik. Természetesen a telep életének egymást követő periodusait, illetve az egyes periódusok emlékeit csak akkor értékelhetnénk kellőleg, ha az egész telepet feltárhatnánk. Ennek pedig, már csak a tanyaépületek miatt is, legyőzhetetlen akadály van.

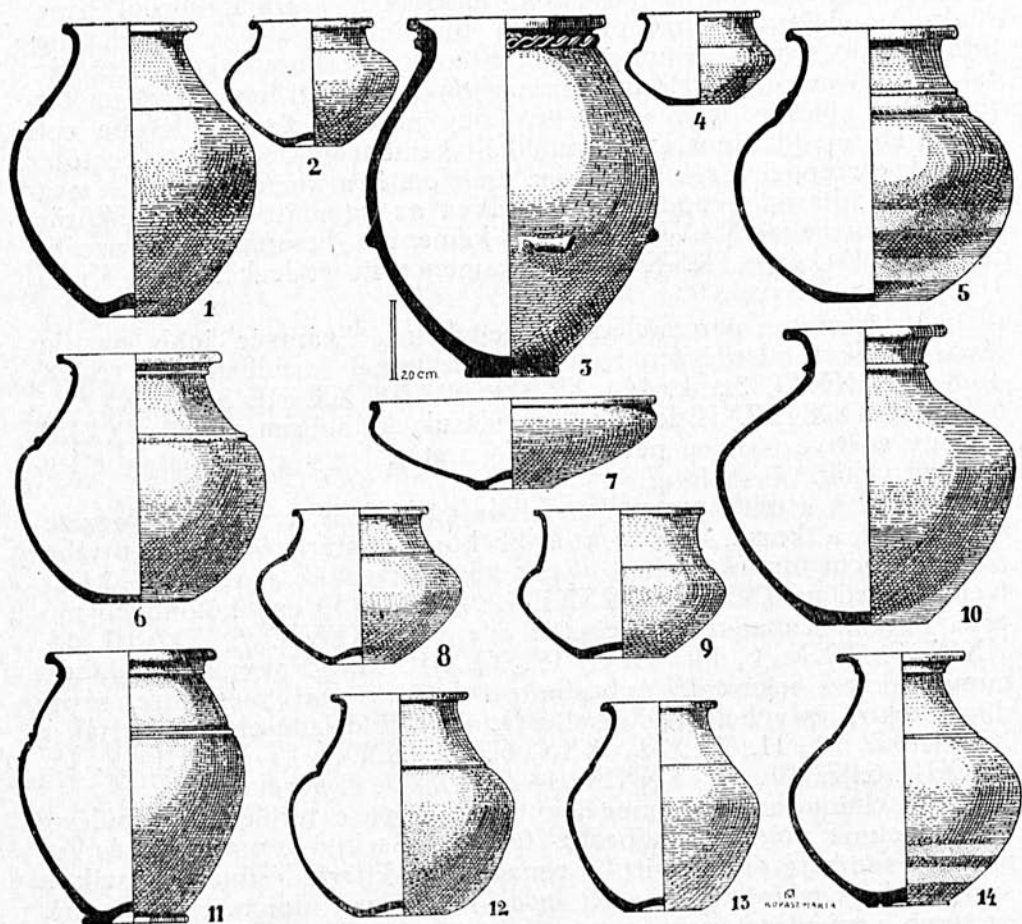
Dr. Párducz Mihály.

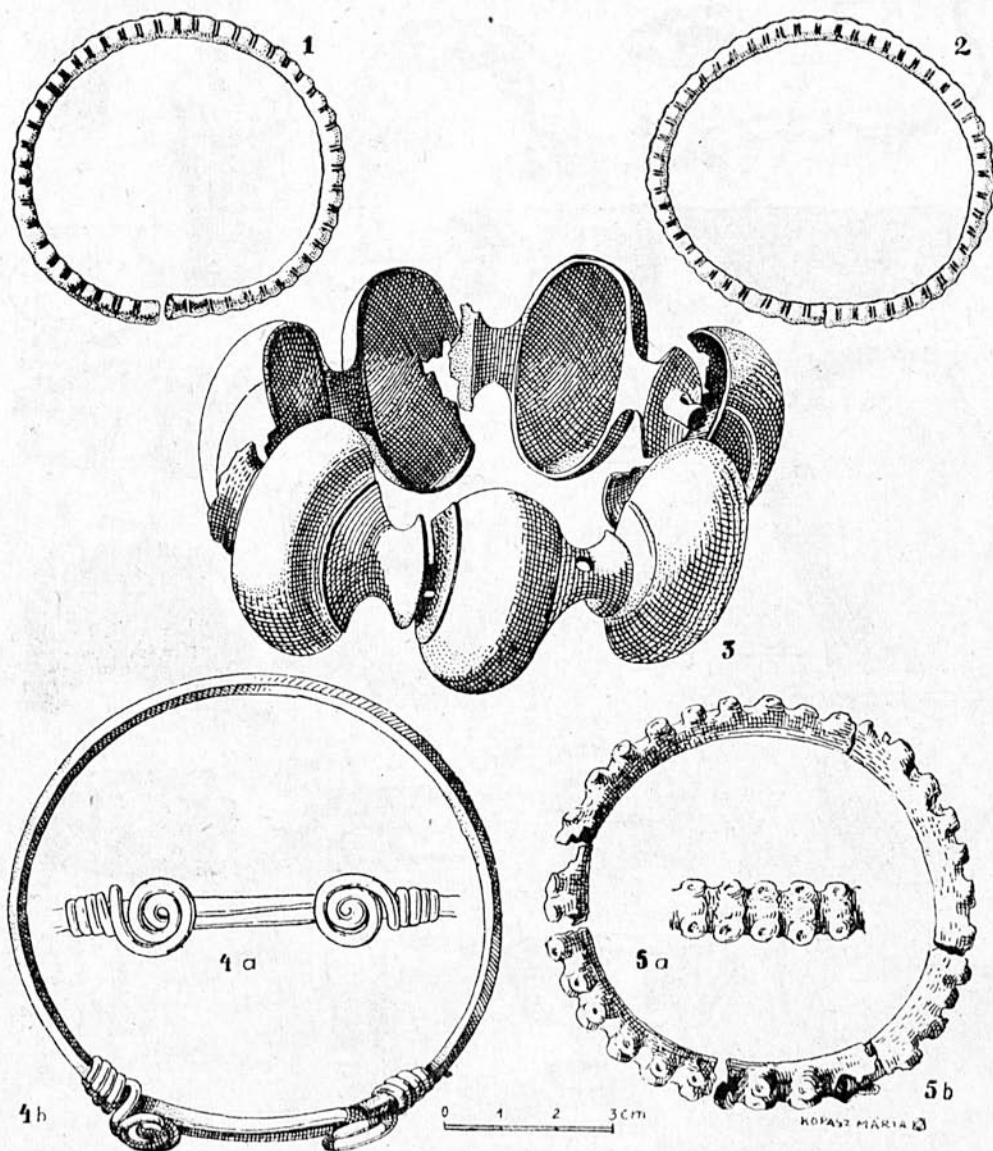
²¹ Pl. Hajdúdorogról, és Kőcsögről. A hajdúdorogi példányt lásd: A debreceni Déri-múzeum Évkönyve 1935. 80. l. 27: 4. ábráján, a kőcsögi publikálatlan.

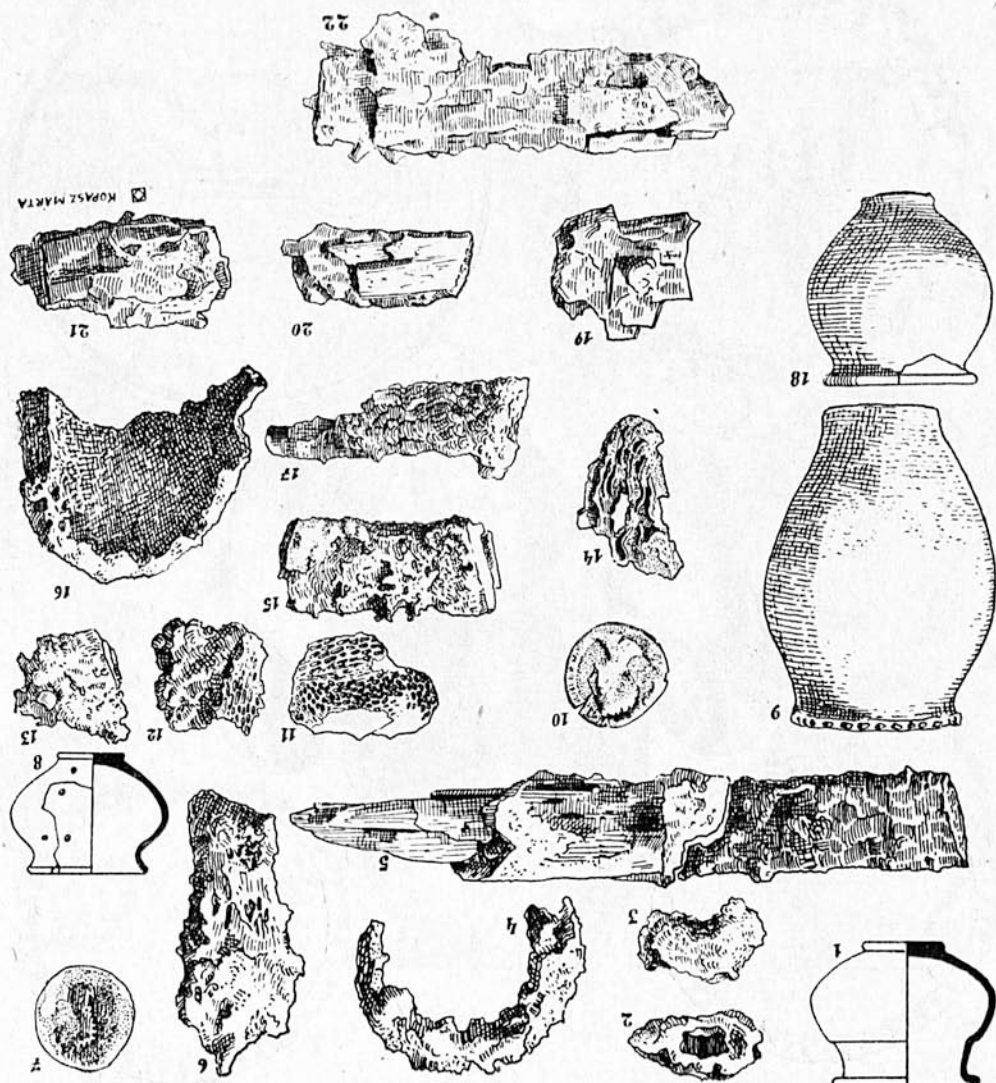
²² Dolgozatok, 1935. 234—235. l.

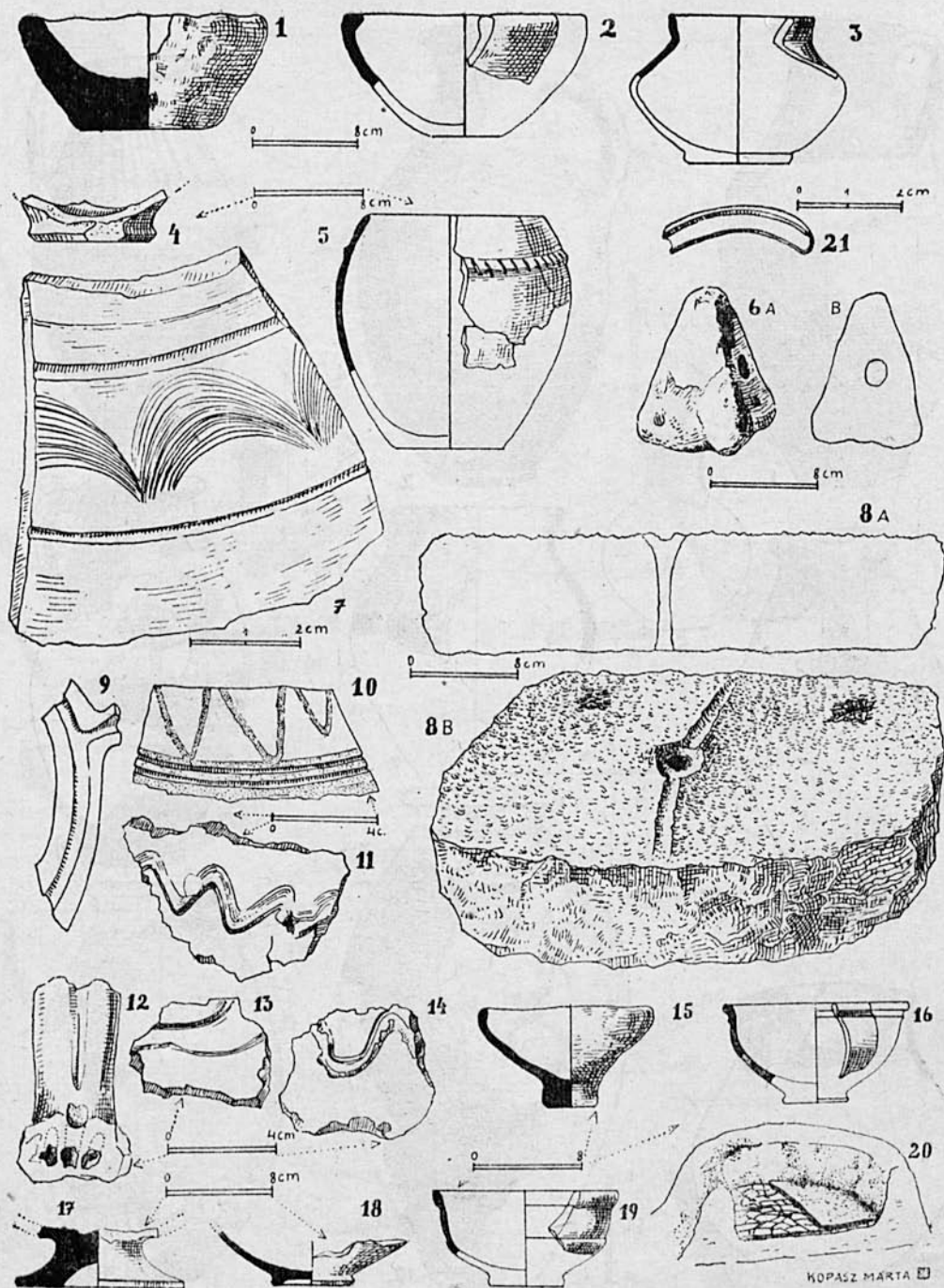
²³ Dolgozatok, 1935. 191. l.

²⁴ Dolgozatok, 1937. 78—81. l.

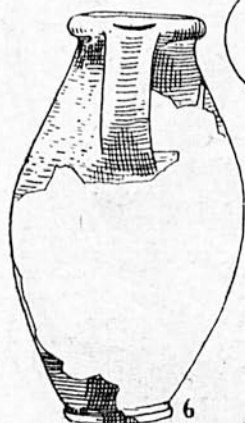
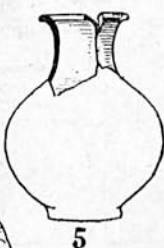
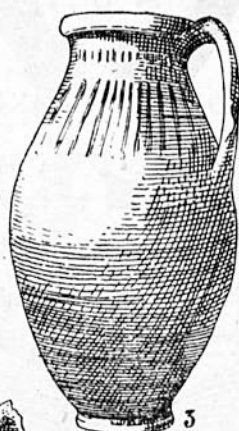
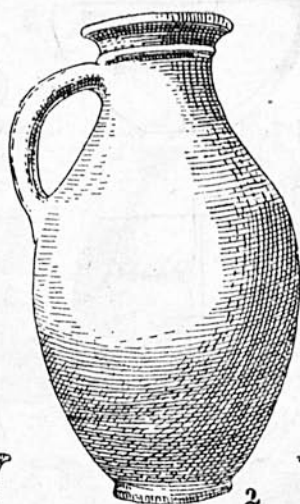
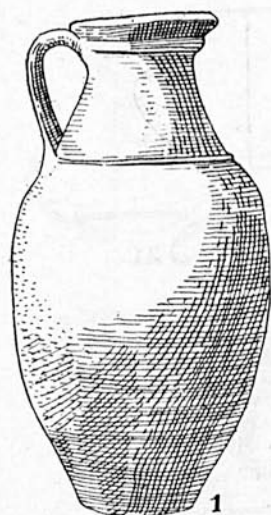

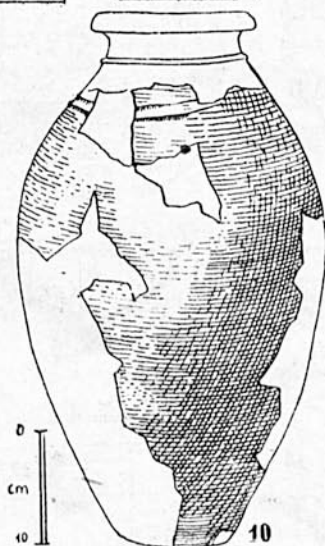
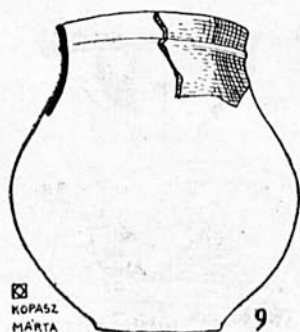
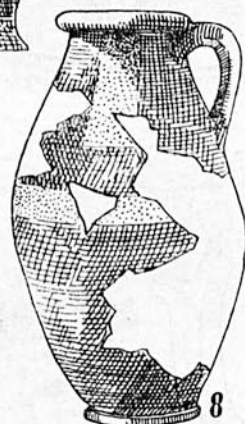
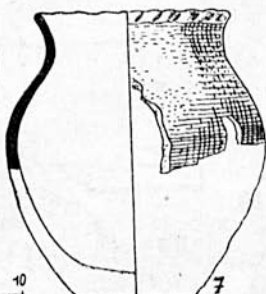

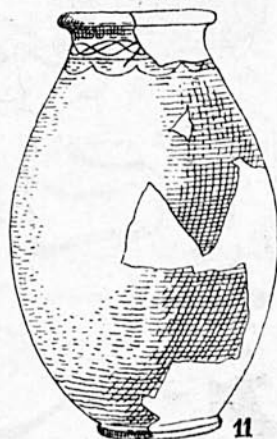
XIX

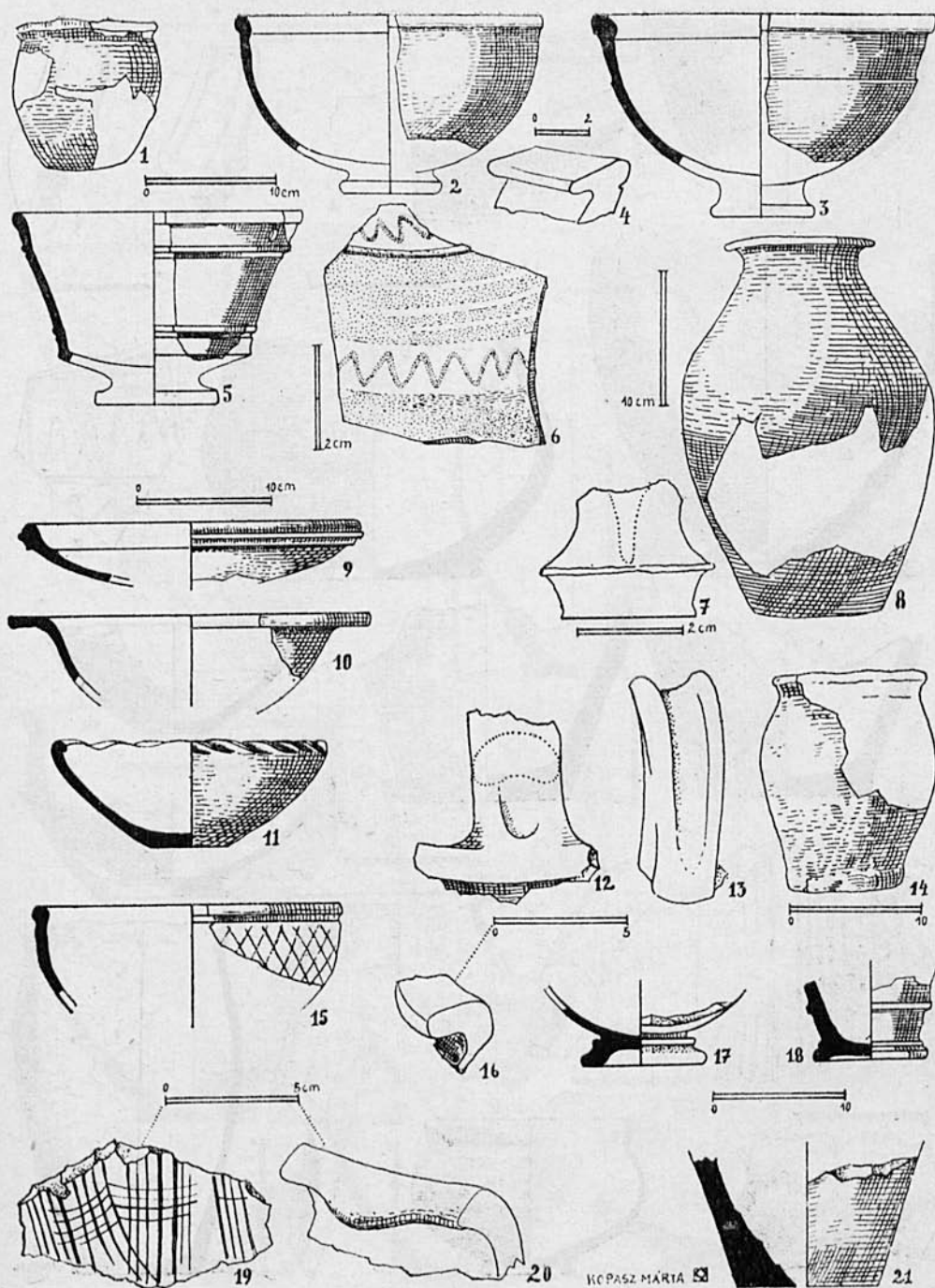
0 cm 10

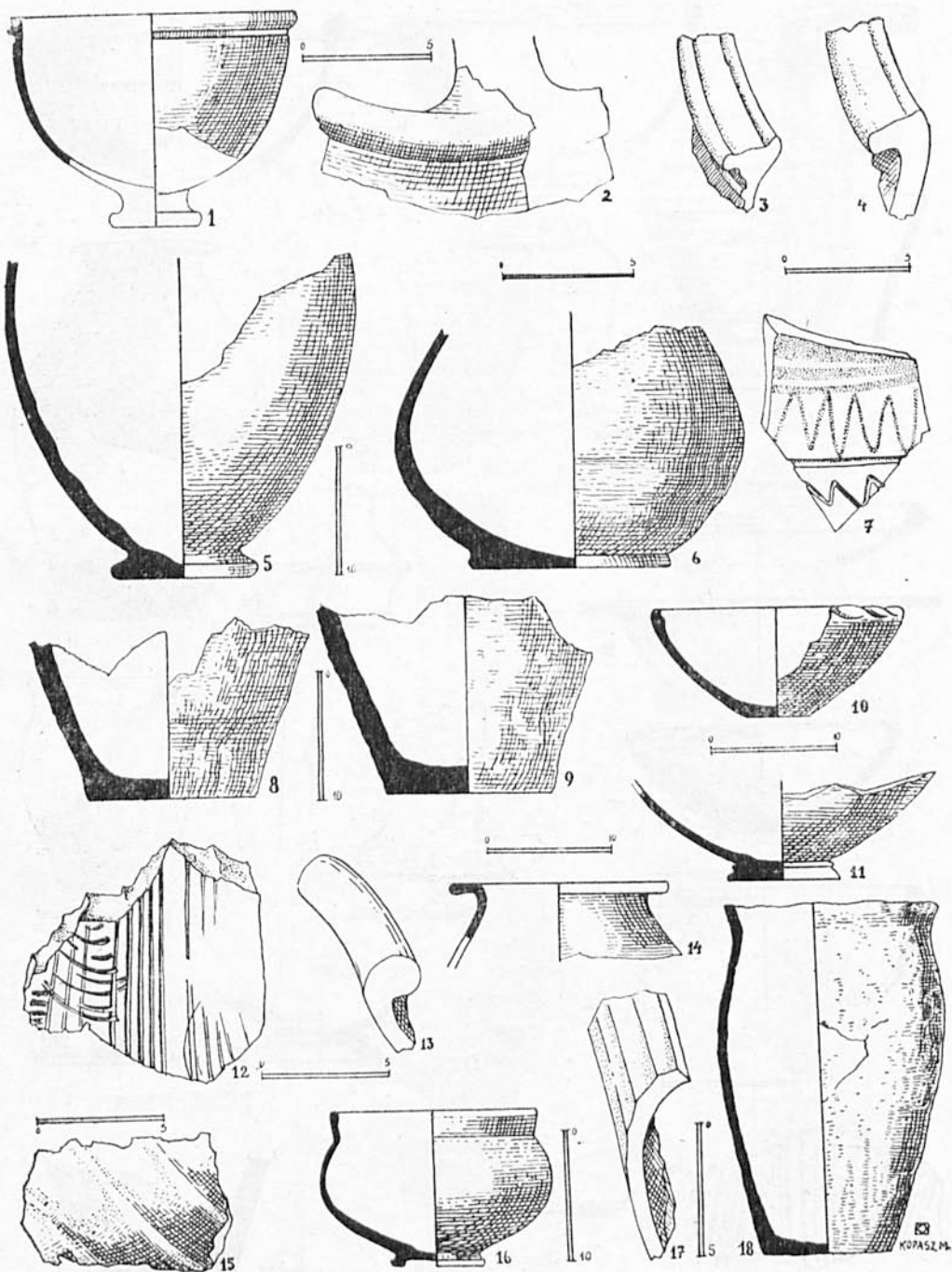

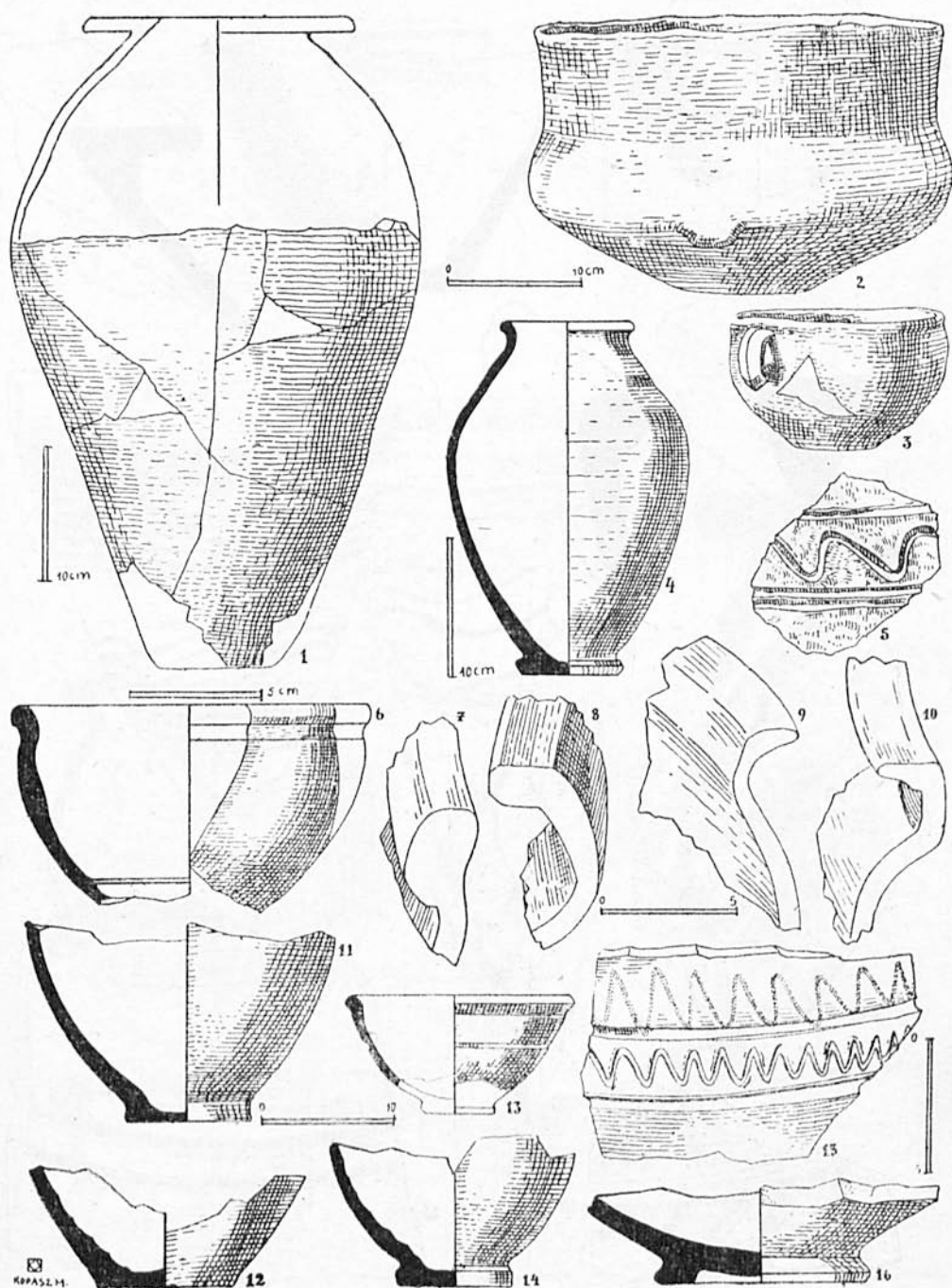
0 cm 10

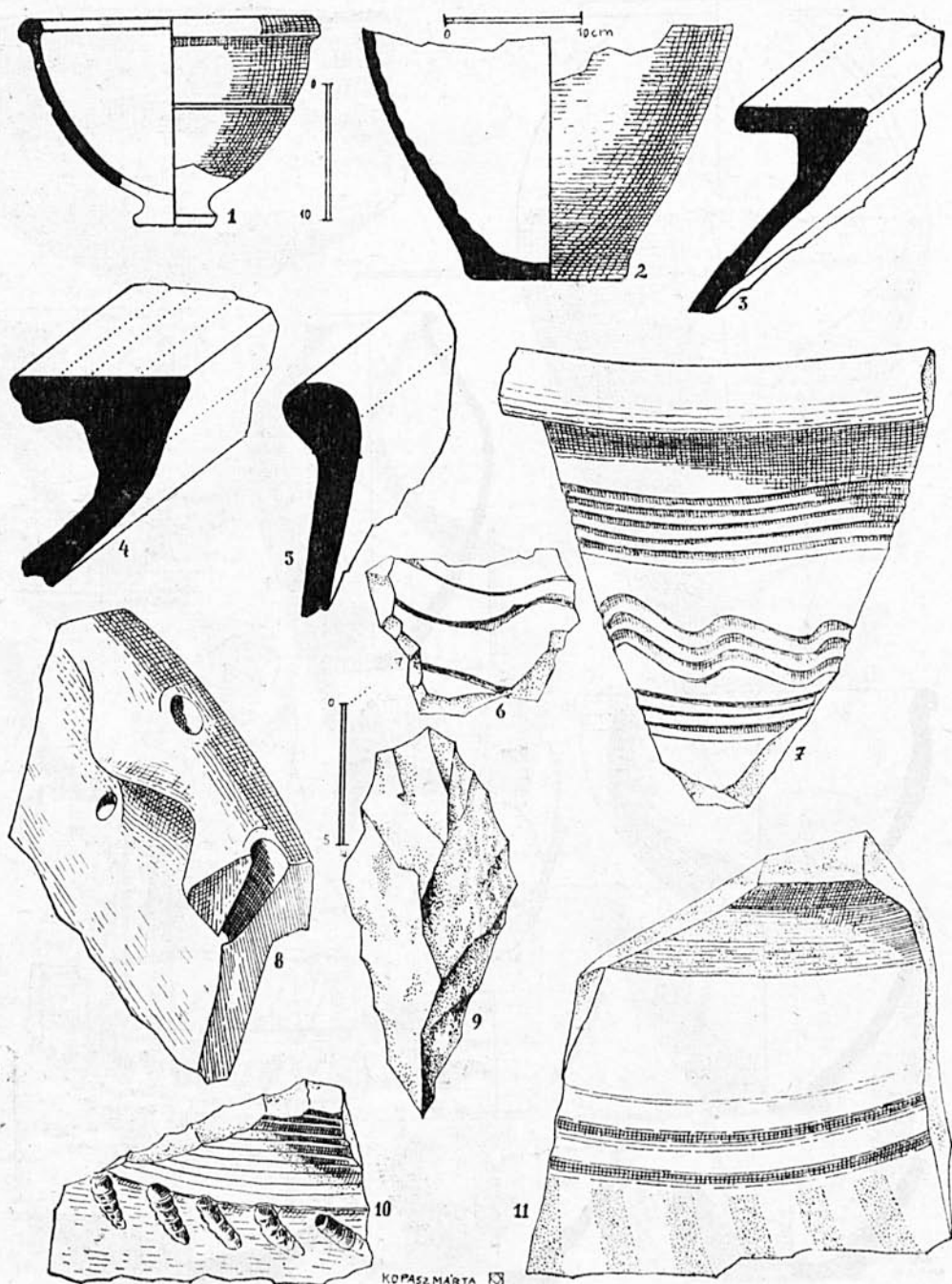

KOPASZ
MÁRTA

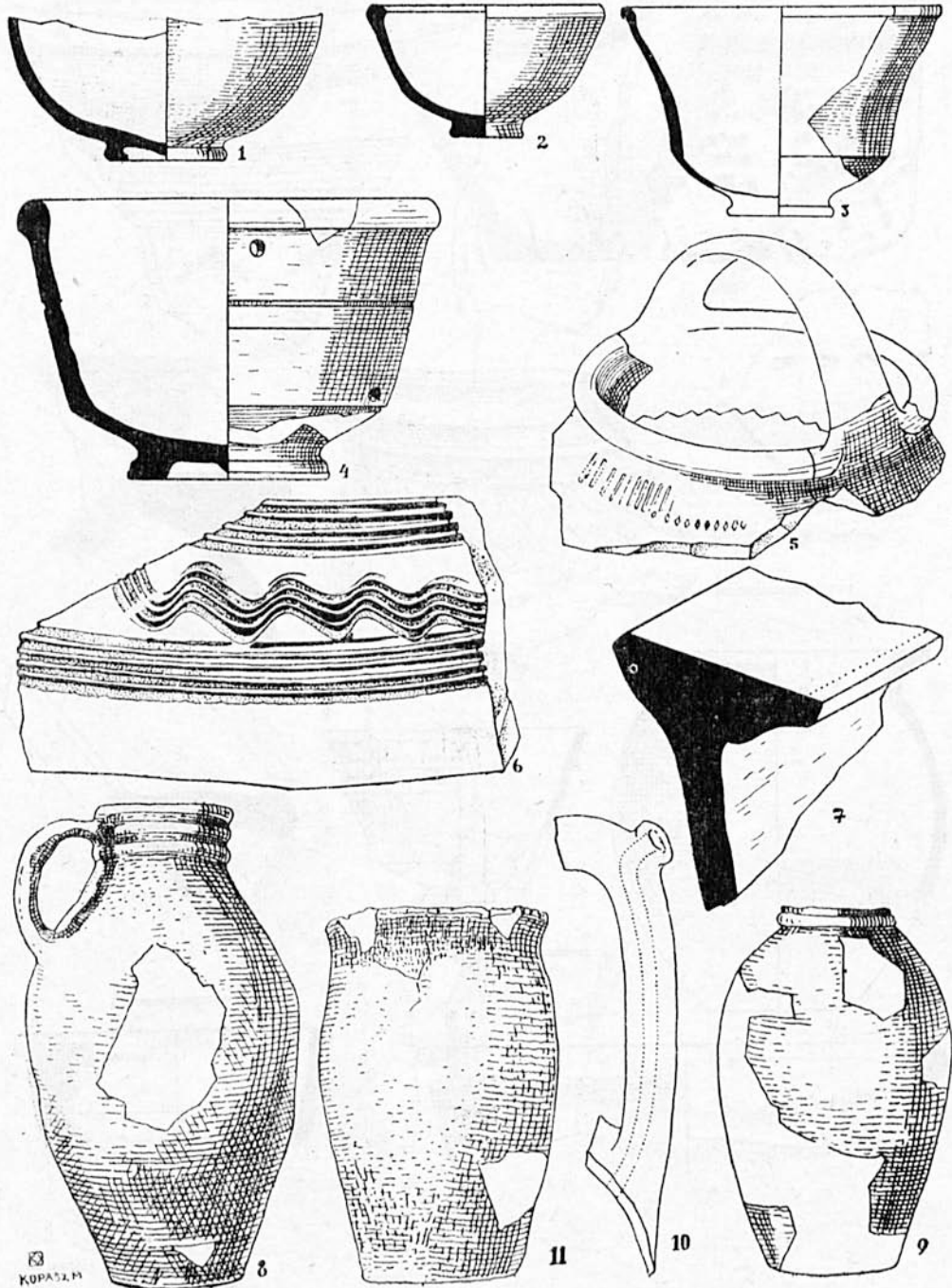

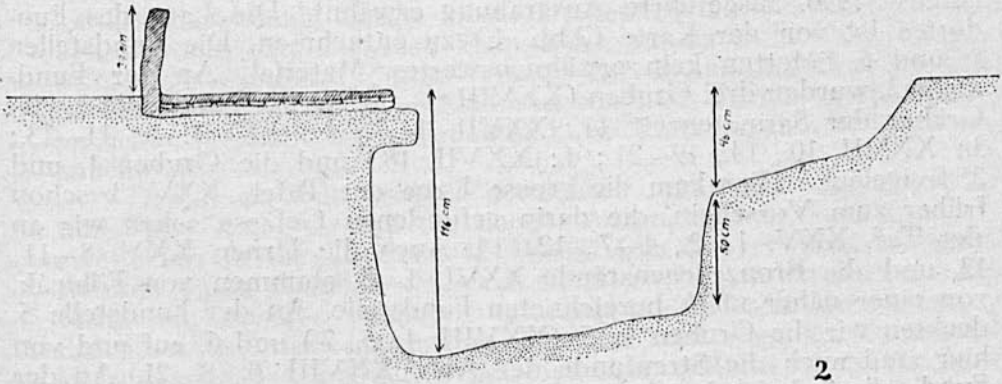
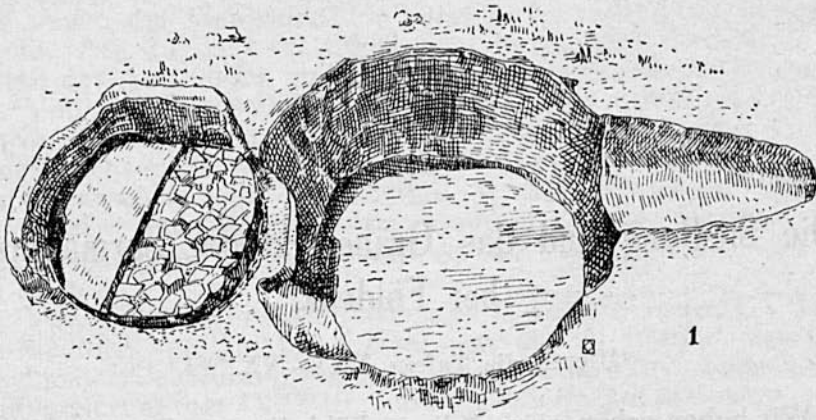

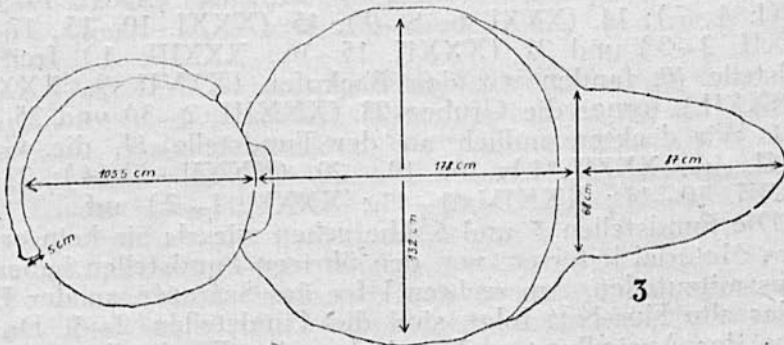

x

Die Siedlung und das Gräberfeld der Sarmatenzeit bei Földeák.

(Hierzu die Tafeln XXV—XXXVI.)

Wir haben schon einmal die in Földeák zwischen dem 5. und 26. August, 1940. ausgeführte Ausgrabung erwähnt.¹ Die Lage des Fundortes ist von der Karte (Abb. 1.) zu entnehmen. Die Fundstellen 1. und 6. lieferten kein erwähnenswertes Material. An der Fundstelle 2. wurden drei Gruben (XXVIII. 1—3.), an der Fundstelle 4. vier Gräber der Sarmatenzeit (1.: XXVII. 1—7.; 2.: XXVII. 8., 11—13.; 3.: XXVII. 10., 14., 19—21.; 4.: XXVII. 18.) und die Gruben 1. und 2. freigelegt. Hier kam die grosse Urne der Tafel XXV. 3. schon früher zum Vorschein, die darin gefundenen Gefässe sehen wir an der Taf. XXV. 1., 2., 4—7., 12., 14. Auch die Urnen XXV. 8—11., 13. und die Bronzegegenstände XXVI. 1—5. stammen von Földeák, von einer näher nicht bezeichneten Fundstelle. An der Fundstelle 5. deckten wir die Gruben 4., 5. (XXVIII. 4., 5., 7.) und 6. auf und von hier sind auch die Streufunde der Abb. XXVIII. 6., 8., 21. An der Fundstelle 7. befand sich die Grube 10. (XXX. 7., 8.). An der Fundstelle 8. legten wir die Gruben 7. (XXVIII. 9—20., XXIX. 4—11.); 8. (XXX. 1—6.); 9., 11. (XXX. 9—21.); 12. (XXXI. 1—3., 5.); 13. (XXXI. 4., 7.); 14. (XXXI. 6., 8—9.); 15. (XXXI. 10—15., 17—18.); 17. (XXXII. 2—3.) und 22. (XXXII. 15—16., XXXIII. 1.) frei. An der Fundstelle 10. fanden wir den Backofen (XXVII. 9., XXXV. 3—9., 11., XXXII.), ferner die Gruben 23. (XXXIII. 2—3.) und 25. (XXXIII. 4—9.). Wir deckten endlich an der Fundstelle 11. die Gruben 16. (XXXI. 16., XXXII. 1.); 18., 19., 20. (XXXII. 4—14.); 21., 24.; 26. (XXXIII. 10—11.; XXXIV. 1—11.; XXXV. 1—2.) auf.

Die Fundstellen 1. und 6. übergehen wir, da sie kein erwähnenswertes Material lieferten, von den übrigen Fundstellen haben wir folgendes mitzuteilen. Am rechten Ufer des Szárázér, an der Erhöhung, die das alte Flussbett folgt, sind die Fundstellen 2—5. Da wir die Spuren der Ansiedlung auch zwischen den Fundstellen wahrnehmen, können wir voraussetzen, dass man hier mit einer zusammenhängen-

¹ Dolgozatok-Arbeiten, 1940. S. 189.

den, weitreichenden Siedlung zu tun hat, die Ausgrabung konnte aber wegen der Gebäuden der Farm nicht vollständig bewerkstelligt werden. Am linken Ufer finden wir die gleichen Umstände nur die Spuren der Ansiedlung sind an einem viel grösserem Gebiete zu treffen. Von der Fundstelle 7. an, bis 11., sogar etwas weiter befinden sich die Denkmäler der Sarmatenzeit. Das ganze Gebiet können wir jedoch nicht als eine einheitliche Siedlung betrachten, da der Abschnitt zwischen den Fundstellen 9. und 10. wegen den gesäten Felder nicht aufgedeckt werden konnte und wir konnten uns also nicht überzeugen, ob die Merkmale der Siedlung auch hier vorhanden seien.

Von den urzeitlichen Denkmälern der am rechten Ufer liegenden Siedlung verdient das Gefäss erwähnt zu werden, das eine sich verschmälernde Mundöffnung und durch eine Einkerbung gegliederte Bandverzierung hat (XXVIII. 5.). Parallele Typen kennen wir aus den Gräbern der Skythenzeit der ungarischen Tiefebene.² Die übrigen Gefässbruchstücke, welche in der Umgebung der Fundstelle 4. gefunden wurden, sind nicht so kennzeichnend, dass ihr Zeitalter genau festgestellt werden könnte. Auch ein pyramidenförmiger Netzbeschwerer (XXVIII. 6a., b.) stammt von hier, aber er ist aus chronologischer Hinsicht nicht bedeutend, er kann auch der Bronzezeit angehören.

Das an der Fundstelle 4. gefundene Urnengrab (die grosse Urne der Tafel XXV. 4. und die dazu gehörenden Beigaben) gehört unzweifelhaft in die La Tène II. Wenn man den erwähnten Fundumständen einen Glauben schenken kann, so haben wir hier mit einer bisher an unserer Tiefebene unbekannten Bestattungssitte zu tun, die besonders deswegen interessant ist, weil wir eine ähnliche Bestattungssitte — eine Urne mit Schlüssel bedeckt — schon in der erwähnten Skytenperiode fanden, welche vor der La Tène Zeit, teilweise in diese hineinreichend, vorkam, zwar mit wesentlich kleineren Gefässen. Die übrigen — aus der Umgebung von Földeák stammenden — Funde kann man allerdings in die La Tène II. einreihen (XXVI. 1—5.).

Das Gefässbruchstück der Taf. XXVIII. 3. aus dem Material der Sarmatenzeit des rechten Ufers können wir als solches betrachten, das einen datierenden Wert hat. Eine Analogie davon ist aus der Siedlung Makó-Vöröskereszt zu erwähnen (Siehe: Anmerkung Nr. 3.). Dieser Gefässtyp befindet sich als Streufund massenhaft am ganzen Gebiet der Tiefebene. Auch aus dem Grab 5. des Gräberfeldes der Sarmatenzeit von Szeged-Mórahalm kennen wir diesen Typ. Es ist ein einhenkeliges, kleines Gefäss mit eckigem Henkel, aus dem Grab 11. desselben Gräberfeldes, welches — dem bisher bekannten Daten nach — nur im III. Jhrt. n. Chr. erscheint. Das Leben der Makóer Siedlung nahm in den ersten

² Dolgozatok-Arbeiten, 1932. XLVII. 46.

Jahrzehnten des III. Jhrts. ein Ende, aber sein Beginn war schon am Ausgang des I. Jhts.³ Die pünktliche chronologische Lage der Gefäßtypen war aus dem Inventar der Siedlung nicht zu bestimmen.

Dass auch die Zeit der Siedlung des rechten Ufers in das III. Jhr. n. Chr. übergreifen soll, beweisen die hier aufgedeckten drei, beziehungsweise vier Gräber des Gräberfeldes der Siedlung. Das Grab 1. wird durch eine Silbermünze vom Ausgang des II. und vom Anfang des III. Jhts n. Chr. datiert und das Grab 3. durch einen Commodus Denar. Dies wird auch durch das keramische Material der Gräber unterstützt.

Ein Teil des Fundinventars der Gruben (7—15., 17. und 22.) des linken Ufers an der Schiesstätte ist unbedingt aus der Urzeit. Aus der urzeitlichen Grube 17. kam das Gefäß XXXII. 2. zum Vorschein und neben dieser Grube fand man das Gefäß XXXII. 3. Aus der sarmatischen Grube 11. stammen die Gefäßbruchstücke XXX. 11., 19., 20. und aus der 15. die XXXI. 10., 12., 15., 17. Die Schüssel mit ausladendem und gewundenem Mundrand sind charakteristisch, deren spätbronzezeitliche Lage durch ihr Vorkommen in Hódmezővásárhely-Szakálhát⁴ und Hódmezővásárhely-Solt-Palé⁵ schon bestätigt wurde. Dieses Datieren unterstützt das Gefäß XXXII. 2. noch mehr, welches Lausitzer Wirkung aufweist.

Die zu demselben Typ gehörenden Schüsseln Taf. XXX. 2 (Grube 8.), XXX. 15. (Grube 11.) und XXXI. 1. (Grube 12.) weisen eine kennzeichnende Gefäßform der sarmatischen Gruben auf. Es ist hier von den barbarischen Nachahmungen des Schüsseltyps 37. Drag. die Rede. Dieser Typ kam in der Siedlung von Makó-Vöröskereszt vor,⁶ aber wir kennen ihn auch aus dem Grab 54. des Gräberfeldes „B“, von Klárafalva.⁷

Der andere, ähnliche, konische Schüsseltyp erscheint sogar in zwei Variationen. Der eine ist gegliedert, die Gliederung befindet sich unmittelbar unterhalb des Mundrandes oder etwas tiefer. So ist es beim Exemplar der Taf. XXVIII. 19. (Grube 7.) und XXX. 3. (Grube 8.). Auch diesen Typ kennen wir im Inventar der Solt-Paléer⁸ Siedlung I.: in kleinerem Format aus den Gräbern 103., 104. des Gräberfeldes „B“, von Kiszombor.⁹

Eine andere Variation dieses Typs hat eine glatte Oberfläche, so z. B. die Schüssel der Taf. XXVIII. 16. (Grube 7.). Es ist aus der Solt-Paléer¹⁰ Siedlung I., aber wir kennen es sogar in drei Exemplaren

³ Dolgozatok-Arbeiten, 1939. S. 145.

⁴ Dolgozatok-Arbeiten, 1937. S. 51—52., 55.

⁵ Dolgozatok-Arbeiten, 1937. S. 63., 64.

⁶ Dolgozatok-Arbeiten, 1934. XVI. 2.

⁷ Dolgozatok-Arbeiten, 1931. Die Beschreibung des erwähnten Grabes ist an der S. 85.

⁸ Dolgozatok-Arbeiten, 1935. XXXVI. 1.

⁹ Dolgozatok-Arbeiten, 1931. Beschreibung der übrigen Funde des Grabes 104. ist an der S. 83.

¹⁰ Dolgozatok-Arbeiten, 1935. XXXVI. 8.

aus dem Inventar der Siedlung II.¹¹ Man fand es im Grab 2. von Derekegyháza und im Grab 27. von Csongrád-Vendelhalom¹² durch eine Fibel mit umgeschlagenem Fusse datiert. Aus diesem Teile der Siedlung ist die konische Schüssel mit gradliniger Seitenwand der Taf. XXX. 5. (Grube 8.); einen parallelen Typ machten wir von der erwähnten Makóer Siedlung bekannt.¹³

Bisher ungewohnte Typen sind die Schüsseln der Tafel XXX. 9., 10. (Grube 11.) Die erstere ist dem Typ 39. Drag ähnlich, die letztere kann mit dem Typ 15. Drag. parallelisiert werden. Die letztere ist ein Typ des I. Jhts.

Das graue Gefäß der Taf. XXX. 8. (Grube 10.) verdient unsere besondere Aufmerksamkeit, da parallele Gefäße auch unter den Typen der Szabadkaer Siedlung der Frühkaiserzeit¹⁴ zu treffen sind. In dieser Beziehung können wir das verzierte Gefäß mit profiliertem Boden erwähnen, das an der Seite 300. der angeführten Publikation veröffentlicht wurde; hierher gehört auch das Gefäß der Abb. I. 1., das an der Seite 291. bekannt gemacht ist.

Ein interessanter Typ ist der graue, bandhenkelige Krug der Taf. XXIX. 6., 8. (Grube 7.). Er ist mit dem Exemplar (XXIX. 3.) der Sandgrube der Gyulaer Eisenbahnstation vollständig identisch, wovon wir Aucissa und T Fibel der Spätkaiserzeit kennen. Der Krug von Gyulavári (XXIX. 1.) weicht in der Form des Mundrandes ab und das Exemplar zeigt den Typ in dem letzten Grad der Entwicklung, welches in Szentcsanak (im Weingarten von Herrn Aradi) aufgedeckt wurde (XXIX. 2.).

Es geht daraus hervor, dass jener Teil der Schüsseltypen, der durch Fibeln mit umgeschlagenem Fuss datiert ist, in das III. Jht. n. Chr. hinüberführt, die übrigen Typen aber in frühere Periode der Sarmatenzeit eingereiht werden können. In diesem Abschnitt der Siedlung (Fundstelle 9.) wurden die Kochkesselbruchstücke (XXXIII. 8.) der Árpádenzeit aufgedeckt.

Im letzten Abschnitt der Siedlung (Fundstellen 10., 11.) legten wir die Gruben 16., 18—21., 23—26. frei. Die hier aufgedeckten Schüsseln XXXV. 1. (Grube 26.); XXXIV. 10., 11. (Grube 26.) gehören zu dem Typ der erwähnten Taf. XXX. 2.; die Schüssel XXXII. 13. (Grube 26.) zu der Variation XXX. 3.; die Schüsseln XXXII. 6. (Grube 20.) und XXXV. 2. (Grube 26.) zu der Variation XXVIII. 16.; die Schüssel XXXIV. 8. kann zum Typ XXX. 5. gerechnet werden.

Das gelbe Gefäß mit enger Mundöffnung XXXII. 4. ist aus der Grube 20., dessen Prototyp wir in La Tène III. von Neuheim¹⁵ kennen; unser Gefäß hat einen mehr profilierten Sockel. Ebenfalls

¹¹ Dolgozatok-Arbeiten, 1939. S. 90. Abb. 5: 1., 2., 3.

¹² Die beiden Funde sind noch nicht publiziert.

¹³ Dolgozatok-Arbeiten, 1939. XV. 3.

¹⁴ Ö. Gohl: Római edények Szabadkán. (Römische Gefäße in Szabadka.) A. É. 1899. S. 290—296. und 300.

¹⁵ Déchelette: Archéologie Préhistorique 2. III. S. 1482. Abb. 667: 2.

aus der Urzeit ist das grosse Tongefäss der Grube 16., welches — wenn seine Ergänzung richtig ist — zu den Typen der Spät-La-Tène- und der Früh-Kaiserzeit gerechnet werden kann.¹⁶ Wir können also den Beginn des Lebens auch in diesem Teile der Siedlung schon am Anfang des I. Jhrts n. Chr. voraussetzen.

Diese Voraussetzung unterstützt der einhenkelige Krug XXXV. 8., der aus den Scherben des hier gefundenen Backofenbodens zusammengestellt ist, dessen Analogie wir in einem zweihenkeligen Exemplar von der Szabadkaer¹⁷ Siedlung kennen. Der Gefässkörper und der durch Rippen verzierte zylinderische Hals sind vollständig gleich. Die chronologische Lage der übrigen Gefässe (XXXV. 3., 4.), die aus den Scherben des Backofenbodens zusammengestellt sind, ist noch nicht gerechtfertigt. Sicher ist nur das, dass z. B. der Schüsseltyp XXXV. 3. an der Tiefebene in vielen Variationen verbreitet ist.¹⁸ Aber wir kennen sie nur als Streufunde. Der Typ XXXV. 4. kommt viel seltener vor. Ein kleineres Format wurde im Grab 72. des Gräberfeldes „B“ von Kiszombor aufgedeckt. Dieser Fund führt die Zeit des Typs bis zum III. Jhr. n. Chr.

Die Abbildung des in diesem Teile der Siedlung aufgedeckten Backofens ist auf der Tafel XXXVI. zu sehen. Dieser ist der dritte, den wir aus der Sarmatenzeit kennen. Den ersten publizierte J. Im- plom aus Gyula,¹⁹ man konnte danach feststellen,²⁰ dass der Back- ofen von Aquincum die gleiche Konstruktion hat. Den zweiten legten wir in der Francistischen Ziegelfabrik in Hódmezővásárhely frei.²¹

Bei dem letztern sind die in die Erde gebohrten Teile sehr charakteristisch. Der dritte Typ ist der hier publizierte Backofen. Nur bei diesem konnte beobachtet werden, dass der Grundboden des Heiz- und Brennraumes mit Scherben ausgelegt war. In gleicher Weise ist der daselbst aufgedeckte, halbkreisförmige, mit einem Rand umfangene Herd (XXVIII. 20.). Nach dem Krug (XXXV. 8.), der aus den Scherben des Backofengrundes zusammengestellt ist, ist die Zeit des Backofens spätestens das II. Jhr. n. Chr.

Gefässbruchstücke mit horizontalem Mundrand kommen in bei- den Siedlungsabschnitten des rechten Ufers in grosser Menge vor (XXX. 4., 8., 16.; XXXI. 3., 4., 14.; XXXII. 9., 10.; XXXIII. 3., 4., XXXIV. 6., 7., 9.; XXXV. 7.). Ihr bisheriges Vorkommen weist, da auch das grosse Gefäss XXXII. 1. einen gleichen Mundrand hat, darauf hin, dass sie vom Anfang der Sarmatenzeit stammen. Es gibt im In-

¹⁶ M. Párduez: A szarmatakor emlékei Magyarországon I. — Die Denk- mähler der Sarmatenzeit Ungarns. I. S. 31. Taf. XI. 7. Archaeologia Hunga- rica. Bd. XXV.

¹⁷ A. É. 1899. S. 291. Abb. I. 3. b.

¹⁸ Jelentés (Bericht) Debrecen, 1935. S. 80. Abb. 27: 4. Aus Hajdudorog und aus Könesög.

¹⁹ Dolgozatok-Arbeiten, 1935. S. 234—235.

²⁰ Dolgozatok-Arbeiten, 1935. S. 191.

²¹ Dolgozatok-Arbeiten, 1937. S. 78—81.

ventar der Siedlung auch solche Typen, welche zwar für das Zeitalter kennzeichnend sind, aber vorläufig bei der Bestimmung der chronologischen Lage keine Rolle spielen. Hieher gehören die Gefässe, deren Henkel den Mundrand überbrücken (XXX. 12.; XXXI. 12.; XXXV. 5.) und die mit Hand verfertigten, groben Gefässe von verschiedener Grösse (XXVII. 9.; XXVIII. 15.; XXIX. 7.; XXX. 1., 14.; XXXI. 18.; XXXIII. 11.). Wir können auch von den eingeritzten, geschweiften Wellenlinien, vom Gittermuster, von den gestreiften Ornamenten und auch von den Stempelverzierungen in grossem und ganzen dasselbe behaupten. Diese Ornamente sehen wir an den Abbildungen XXVIII. 7., 10., 11., 13., 14.; XXX. 6., 15.; XXXI. 7. XXXII. 5., 15.; XXXIII. 6., 7., 10., 11.; XXXIV. 1—5.; XXXV. 6.

Es kann demnach festgestellt werden, dass das Gebiet zu einer Ansiedlung vorzüglich geeignet war. Hier lebte der Mensch der Spät-Bronzezeit (eventuell der Skythenzeit), der Sarmaten- und der Árpádenzeit. Die Siedlung der Sarmatenzeit hatte die grösste Ausdehnung in dem I—III. Jhrt. n. Christi. Die nacheinander folgenden Perioden des Lebens und Treibens in der Siedlung könnte man selbstverständlich nur so gehörig bewerten, wenn man die ganze Siedlung vollständig aufdecken könnte, es hat aber — schon wegen der Gebäuden der Farm — unüberwindliche Hindernisse.

Dr. Mihály Párducz.

Bibliographia Archaeologica Hungarica.¹

Római kor. — Römerzeit.

I.

Aigner Lajos: Kismartoni római régiségek. — (Römische Funde in Kismarton.) — *Győr Füz.* 63. 373.

Alapi Gy(ula): A komáromi múzeum újabb római felírtos kövei. — (Die neuesten römischen Steine mit Inschriften in dem Museum zu Komárom.) — *Kom.* 13. 46—49.

Alapi Gyula: A környi római sírlelet. K. (Der Grabfund von Környe. B.) — *M. K. Ért.* 13. 36—40.

Alapi Gyula: Brigetio. — *Kom.* 14. 1—18., 65—71., 121—127. — 15. 1—9., 60—64.

Alapi Gyula: A szőnyi hamis csontregiségek. K. — (Die Altertümfälschungen aus Knochen in Szöny. B.) — *M. K. Ért.* 15. 29—40.

Alföldi András: A carnuntumi díszes ruhájú nőszobor. K. — Die weibliche Prachtgewandstatue von Carnuntum. B. — *Rég. Évk. I.* 39—41. 217—218.

Alföldi András: A nagytétényi pénzlelet. — Der Münzfund von Nagytétény. — *Rég. Évk. I.* 65—72. — 221.

Alföldi András: Aureolus „Tyrannus“ és Gallienus császár lovassági reformja. — Der Usurpator Aureolus und die Kavalleriereform des Kaisers Gallienus. — *Rég. Évk. II.* 127—136. — 375.

Alföldi András: Egy pannóniai ó-keresztény hitvita. — (Eine altchristliche Religionsdebatte in Pannonien.) — *Prot. Szle.* 25. 1—9.

Alföldi András: Hogyan omlott össze a rómaiak védőrendszere Pannoniában. — Der Zusammenbruch des römischen Wehrsystems in Pannonien. (Ung. Jahrbücher.) — *Hadtört. Közl.* 25. 1.

Alföldi András: Ókeresztény emlékekről. — (Altchristliche Denkmäler.) — *Prot. Szle.* 26. 155—158.

Alföldi András: Hogyan hagyták ott a rómaiak Erdélyt? — (Wie haben die Römer Siebenbürgen hinterlassen?) — *Prot. Szle.* 26. 622—624.

¹ A rövidítéseket lásd: XV. kt. 52—55. l. — Siehe die Abkürzungen im Band XV. S. 52—55.

A(lföldi) A(ndrás): A római császárkor hivatalos frazeológiájának megértéséhez. K. — Zum Verständnis der offiziellen Phraseologie der Kaiserzeit. I. Libertas recepta und saevissima dominatio. — Contribution à l'intelligence de la phraseologie officielle de l'époque des empereurs. I. Libertas recepta et saevissima dominatio. — *Num. Közl.* 26. 81—89. — 212. — 224.

A(lföldi) A(ndrás): Gallienus császár győzelmi számai és légiós pénzei. K. — Die Siegesnummern des Kaisers Gallienus und die Treuenummer seiner Legionen. B. — Les chiffres commémoratifs triomphals de l'empereur Gallien et les „chiffres de fidélité“ des légions. — *Num. Közl.* 26. 63—80. — 212. — 223—224.

Alföldi András: Anyaggyűjtés a római pénzek Magyarországon készült egykorú utánzatainak osztályozásához. K. — Materialien zur Klassifizierung der gleichzeitigen Nachahmungen von römischen Münzen aus Ungarn und den Nachbarländern. B. — Assamblage des données pour la classification des imitations contemporaines des monnaies romaines frappées en Hongrie. — *Num. Közl.* 26. 37—48. — 210. — 222.

A(lföldi) A(ndrás): A római Dácia végpusztulásához. — (Zur Verwüstung des römischen Dazien.) — *Prot. Szle.* 27. 97—99.

A(lföldi) A(ndrás): Új öskeresztyén emlékek Pannoniából. — (Neue altchristliche Denkmäler aus Pannonien.) — *Prot. Szle.* 27. 241.

A(lföldi) A(ndrás), Jónás Elemér és Elmer György: A viminaciumi pénzverde történetéhez. — Kleine Beiträge zur Geschichte der Münzstätte Viminacium. — Données à l'histoire des monnaies à Viminacium. — *Num. Közl.* 27—28. 144—147. — 153—154.

A(lföldi) A(ndrás): Siscia. Vorarbeiten zu einem Corpus der in Siscia geprägten Münzen. I. B. — Siscia. (Előmunkálatok a Pannoniában vert római pénzek rendszeres összefoglalásához. K.) — Siscia. Travaux préliminaires à un recueil général des monnaies romaines frappées à Siscia. — *Num. Közl.* 27—28. 14—48. — 49—58. — 154.

Alföldi A(ndrás): Anyaggyűjtés a római pénzek Magyarországon készült egykorú utánzatainak osztályozásához. II. — Materialien zur Klassifizierung der gleichzeitigen Nachahmungen von römischen Münzen aus Ungarn und den Nachbarländern. — Données à la classification des imitations des monnaies romaines faites au même âge en Hongrie et dans les provinces voisines. — *Num. Közl.* 27—28. 59—71. — 59—65.

Alföldi András: Anyaggyűjtés a római pénzek Magyarországon készült egykorú utánzatainak osztályozásához. III. Római aranymedailonok utánzatai, mint germán nyakékek. K. — Materialien zur Klassifizierung der gleichzeitigen Nachahmungen von römischen Münzen aus Ungarn und den Nachbarländern. III. Nachahmungen römischer Goldmedaillons als germanischer Hals Schmuck. B. — Matériaux pour la classification des imitations contemporaines de monnaies romaines dans les pays Danubiens. III. Les imitations des médaillons d'or du IV.-me siècle. — *Num. Közl.* 29—30. 6—9. — 10—25. — 80.

Alföldi András: A gót mozgalom és Dácia feladása. — (Die Gotenbewegung und die Übergabe von Dazien.) — *Ephk.* 29. 161—188. — 30. 1—20., 81—95., 164—170.

Alföldi András: Pannonia világalma. — (Die Weltherrschaft Pannoniens.) — *B. Sz.* 30. 219. 59—70.

Alföldi András: A pannóniai öskereszténységnek néhány numizmatikai vonatkozású emléke. K. — Einige Denkmäler des pannonischen Urehristentums. B. — Quelques objets des premiers chrétiens Pannoniens. — *Num. Közl.* 31—32. 1—8. — 102. — 108.

Alföldi András: Epigraphica. K. — *Pannonia.* 35. 184—186. — 280—284. — *Pannonia Könyvt.* 14.

Alföldi András: Egy batavus istennő oltárköve Adonyból. K. — (Der Altarstein einer batavischen Göttin von Adony. B.) — *Szfv. Szle.* 35. 30—33.

Alföldi András: Bibliographia Pannonica. I—V. — *Pannonia.* 35. 103—111., 187—203. — 36. 143—156., 309—324. — 37. 174—176., 326—357. — 38. 155—200. — *Pannonia Könyvt.* 9., 30., 38., 48. — *Diss. Pann.* Ser. 1. fasc. 10. 1—69.

Alföldi András: Siscia. (Előmunkálatok a Pannoniában vert római pénzek rendszeres összefoglalásához.) — Siscia. (Vorarbeiten zu einem Corpus der in Siscia geprägten Münzen.) — Siscia. Travaux préliminaires d'un recueil général de monnaies romaines frappées à Siscia. II. Claudius II. et Quintillus. — *Num. Közl.* 35—36. 3—8. — 9—23.

Alföldi András: A viminaciumi állami pénzverde keletkezésének dátumához. — Zur Entstehungszeit der staatlichen Münzstätte in Viminacium. — Précisions nouvelles concernant l'établissement de la monnaie officielle à Viminacium. — *Num. Közl.* 35—36. 65—66. — 66—67. — 91.

Alföldi András: Pannonia rómaiságának kialakulása és történeti kerete. — (Die Entwicklung des Römertums in Pannonien und sein geschichtlicher Rahmen.) — *Száz.* 36. 1—37., 130—162.

Alföldi András: A római világ nagy válságának szemléletéhez. — (Zur Betrachtung der grossen Krise der Römerwelt.) — *Száz.* 37. 432—451.

(*Alföldi András:*) Laureae Aquincenses Memoriae Valentini Kuzsinszky Dicatae. — Aquincumi babérágak Kuzsinszky Bálint emlékének szenteli Budapest székesfőváros közönsége és a Pázmány-Egyetem Érem- és Régiségtani Intézete. K. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 3—341.

Alföldi András: (Isis-szertartások Rómában a negyedik század keresztény császárai alatt. K.) — A Festival of Isis in Rome under the Christian Emperors of the IV-th Century. — *Diss. Pann.* 37. Ser. 2. Fasc. 7. 7—95.

Alföldi Andreas: Tonmodel und Reliefmedaillons aus den Donauländern. K. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 312—341.

Alföldi András: Magyarország népei és a római birodalom. — (Die Völker von Ungarn und das Römerreich.) — *Kincst.* 42.

Amelung W.: Plutonnak felajánlott fogadalmi dombormű a Szépművészeti Múzeumban. K. — Weihrelief an Pluton im Museum der Bildenden Künste. B. — *Szépm. Évk.* 21—23. 1—6. — 121.

Balázs Béla: Adatok a dévai várhegy őstörténetéhez. K. — (Beiträge zur Urgeschichte des Burgberges in Déva. B.) — *Hunyad.* 11. 43—60.

Balla Gábor: Két római feliratos oltárkö Zalatnáról. — (Zwei Altarsteine mit Inschriften von Zalatna.) — *E. M.* 907. 52—55.

Ballun Ernő: Julius Caesar Dáciára vonatkozó adatainak méltatása.

— (Die Würdigung der Angaben Julius Caesars, bezüglich Dazien.) — *Hunyad. 904.* 37—45.

Ballum Ernő: Hunyad megye történetének ókori emlékei. (Benne sok bibliographiai adat.) — (Denkmäler aus dem Altertum in der Geschichte des Kom. Hunyad.) — *Hunyad. 908.* 30—40.

Balogh Albin: A római Pannonia kereszténységéről. — (Das Christentum im römischen Pannonien.) — *Kat. Szle. 27.* 193—204.

Balogh Albin: Egy kis fejezet a pannóniai kereszténység történetéhez. — (Ein kleines Kapitel zur Geschichte des pannonischen Christentums.) — *Kat. Szle. 29.* 481—495.

Balogh Albin: Néhány adat Esztergom városának és vármegyének római korából. — Angaben zur Römerzeit der Stadt und des Kom. Esztergom. — *Eszterg. Evlap. 34.* 41—52.

Barcsay-Amant Zoltán: A komini éremlelet, a Kr. u. III. századból. K. — The Hoard of Komin. (Antoniniani of The 3rd Century A. D.) — *Diss. Pann. 37.* Ser. 2. No. 5 3—5. — 7—9. — 10—15.

Beliczay Jónás: Földrataink olvasásához. — (Zum Lesen der Inschriften.) — *Ephk. 84.* 128—131.

Beliczay Jónás: Római faútak. — (Römische Holzstrassen.) — *Ephk. 84.* 223—231.

Beliczay Jónás: Jupiter és Aesculapius nagyszebeni földrátáról. — (Die Inschriften des Jupiter und Aesculap in Nagyszeben.) — *Ephk. 84.* 516—526.

Bella Lajos: A sopronmegyei múzeum néhány érdekesebb tárgya. K. — (Einige interessante Gegenstände im Museum des Kom. Sopron. B.) — *Sopron Évk. 91.* 45—50.

Bella Lajos: Az 1891. évi kutatások. — (Die Forschungen im Jahre 1891.) — *Sopron Évk. 91.* 59—74.

Bella Lajos: Titkári jelentés. — (Bericht des Sekretärs.) — *Sopron Jel. 93.* 3—20.

(*Bella Lajos:*) Titkári jelentés. Ebben 9—10. l. — (Bericht des Sekretärs.) — *Sopron Jel. 98.* 7—11.

Bella Lajos: Római felírtos kö. — (Ein Steindenkmal mit römischer Inschrift.) — *Sopron Jel. 98.* 17—18.

Bella Lajos: Torzrajzos római párkányos tégl. K. — (Ein römischer Ziegel mit Karikatur. B.) — *M. K. Ért. 14.* 63—64.; Kép, Bild. 72.

Benda L(ászló): Sabaria közlekedésföldrajzi viszonyai. — Die Verkehrsverhältnisse von Sabaria. — *Vasi To. 28.* 89—91. — 91.

Benkő Ferenc: Egy kis hazabéli utazás. — (Eine kleine Reise in Ungarn.) — *Parn. IV. 1794.* 15., 16., 19., 21—24.

Benkő Ferenc: Enyedi ritkaságok. — (Die Raritäten von Enyed.) — *Parn. VII. 1796.* 47., 83—85. — 92—97.

(*Berkeszi István:*) Régészeti kirándulás. — (Ein archäologischer Ausflug.) — *Tv. Ért. 901.* 96—97.

Berkeszi István: Knézi leletek. — (Die Funde von Knéz.) — *Tv. Ért. 907.* 50—54.

Betz A.: Illyrisch-keltisches aus dem Ager Carnuntinus. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 3—7.

Boleszny Antal: A Trajánhid; Alexander Severus tornya és vára; a középkori és mostani Szörény torony. — (Die Traianbrücke; Der Turm und die Burg des Alexander Severus; der mittelalterliche und heutige Szörény-Turm.) — *Tv. Ért.* 80. 97—120.

Boleszny Antal: „Praetorium helyfekvése“. K. — (Die Lage des Praetorius. B.) — *Tv. Ért.* 82. 3—11.

Boleszny Antal: Ad-Mediam, Miháld és Mehádia története. — (Die Geschichte von Ad-Mediam, Miháld und Mehádia.) — *Tv. Ért.* 84. 64—86.

Boleszny Antal: Dáciának Malva tartománya és ennek nyugati várvonalala. — (Malva, Provinz von Dazien und deren westliche Burglinie.) — *Tv. Ért.* 84. X. 105—127.

Borzsák István: (Az ókori világ ismeretei Magyarország földjéről.) — Die Kenntnisse des Altertums über das Karpatenbecken. — *Diss. Pann.* 36. Ser. 1. Fasc. 6. 3—52.

Botka Tivadar: A zelizi római síremlék. — (Ein römisches Grabdenkmal in Zeliz.) — *Száz.* 74. 418—420.

Boynichich Iván: Slavoniai leletek. — Eszéki régiség gyűjtemények. — (Die Funde in Slavonien. — Die Altertümersammlungen in Eszék.) — *A. K.* XII. 16—23.

Böhm Lénárt: Régészeti tanulmányok a délmagyarországi római útakról. — (Archäologische Studien über die Römerstrassen in Südungarn.) — *Tv. Ért.* 76. 195—198.

Böhm Lénárt: Történeti-régészeti kirándulás Palánkára és Rámára. — (Historisch-archäologischer Ausflug nach Palánka und Ráma.) — *Tv. Ért.* 77. 162—172.

Böhm Lénárt: Új-Palánka múltja és jelene. — (Die Vergangenheit und Gegenwart von Újpalánka.) — *Tv. Ért.* 79. 165—183.

Böhm Lénárt: Öt megerősített pont az Aldunán. K. — (Fünf befestigte Örter an der unteren Donau. B.) — *Tv. Ért.* 80. 3—11.

Böhm Lénárt: Történelem-régészeti tanulmányok az Alduna hajdani erődtéseiről. — (Historische und archäologische Studien über die ehemaligen Befestigungen der unteren Donau.) — *Tv. Ért.* 80. 64—72.

Böhm Lénárt: A topleci vízvezeték és a mehádiai régiségek. K. — (Die Wasserleitung von Toplec und die Altertümer von Mehádia. B.) — *Tv. Ért.* 80. 161—168.

Böhm Lénárt: Archaeologiai tudósítások. I. Felfedezett őskori temető. II. Ópalánkai régiségleletek. K. — (Archäologische Berichte. I. Ein urzeitliches Gräberfeld. II. Die Altertümer in Ópalánka. B.) — *Tv. Ért.* 81. 162—165.

Böhm Lénárt: A Lederata-Tibiscum közötti hadútvonal az egykori Dáciában. — (Militärstrasse zwischen Lederata-Tibiscum im ehemaligen Dazien.) — *Tv. Ért.* 83. 49—59.

Böhm Lénárt: Délmagyarország művelődési állapotai a római uralom

alatt. — (Kulturzustände Südungarns während der Römerherrschaft.) — *Tv. Ért.* 85. 5—25.

Böhm Lénárt: Traján átkelése a Dunán Ráma mellett. — Traians Stromübergang durch die Donau, bei Ráma.) — *Tv. Ért.* 98. 31—37.

Böhm Lénárt: Aponte római castellum és egyebek. — (Das römische castellum Aponte und andere archäologischen Funde.) — *Tv. Ért.* 900. 90—94.

Böhm Lénárt: Tizenkét római hely Nyugat Dáciában. — (Zwölf römische Gemeinden in West-Dazien.) — *Tv. Ért.* 904. I—II. f. 39—51.

Brelich Angelo: Az ókori latin sírfeliratok világnézeti háttere. — La concezione del mondo nelle epigrafi antiche. — *Pannonia.* 36. 79—90. — 160. — *Pannonia Könyvt.* 21.

Brelich Angelo: (A halálszemlélet formái a római birodalom sírfeliratain.) — Aspetti della morte nelle iscrizioni sepolcrali dell'Impero Romano. — *Diss. Pann.* 37. Ser. 1. Fasc. 7. 3—88.

Brelich Angelo: Aquineum vallásos élete. — (La religiosita di Aquin-cum.) — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 20—142.

Bruz Lajos és Fodor András: Hunyad vármegye ritkaságai és természeti nevezetességei. — (Die Raritäten und naturhistorische Merkwürdigkeiten des Kom. Hunyad.) — *Hunyad.* 905. 116—146.

Bubics Ede: Néhány szó a római útakról. — (Die Römerstrassen.) — *Vasi Jel.* 75. 90—97.

Bubics Ede: A római postaügy történelmi fejlődése. — (Die Entwicklung des römischen Postwesens.) — *Vasi Jel.* 78. 35—54.

Bubics Ede: A római postaügy belső szervezete. — (Das römische Postwesen.) — *Vasi Jel.* 79. 26—42.

Bubics Ede: A kőszegi ó-ház. K. — (Das alte Haus in Kőszeg. B.) — *Vasi Jel.* 80. 59—72.

Buday Árpád: Római provinciális archaeologia Erdélyben. — (Die Römisch-provinciale Archäologie in Transylvänien.) — *E. M. Eml.* 906. II. 79—87.

Buday Árpád: Az Arménia meg az Epigraphia. — (Die Zeitschrift Arménia und die Epigraphik.) — *E. M.* 906. 53—58.

Buday Árpád: Két római felírtos kő Enlakáról. — (Zwei römische Steine mit Inschriften von Enlaka.) — *E. M.* 906. 132—133.

(*Buday Árpád*): Levelek a szerkesztőhöz. — (Briefe zum Schriftleiter.) — *E. M.* 906. 230—234.

Buday Árpád: A Collegium Fratrum Arvalium történetéhez. — (Zur Geschichte des Collegiums Fratrum Arvalium.) — *E. M.* 906. 241—248.

Buday Árpád: A Collegium Fratrum Arvalium szervezete. — (Die Organisation des Collegiums Fratrum Arvalium.) — *E. M.* 907. 85—110.

Buday Árpád: Porolissumból. K. — (Aus Porolissum. B.) — *E. M.* 908. 337—348.

Buday Árpád: Porolissumból. K. — (Aus Porolissum. B.) — *E. M.* 909. 26—34.

Buday Árpád: Venus szobor régiségtárunkban. K. — (Eine Venus-Statuette in der Altertümersammlung des Siebenbürgischen Museums.) — *E. M.* 909. 146—153.

Buday Árpád: Egy római kori edényünk alakjáról. K. — (Die Form eines römischen Gefäßes.) — *E. M.* 909. 300—303.

Buday Árpád: Dáciai katonai bélyegek. K. — (Militärstempel aus Dazien. B.) — *E. M.* 909. 303—305.

Buday Árpád: Levelek a rhaetiai és germániai limes vonaláról. — (Briefe von der Rhätisch-germanischen Limes.) — *E. M.* 10. 97—101., 177—180., 218—231.

Buday Árpád: A római limes Németországban. K. — Le limes romain en Allemagne. B. — *Dolg.* 10. 1—102. — 103—117.

Buday Árpád: A szolnokdobokai római táborhelyek jelentősége. K. — (Die Bedeutung der römischen castra in dem Kom. Szolnok-Doboka. B.) — *E. M. Eml.* 10. 9—22.

Buday Árpád: Porolissumból. K. — Fouilles faites au Porolissum. B. — *Dolg.* 11. 70—96. — 97. — 105.

Buday Árpád: Pótlások a C. I. L. III. kötetéhez. K. — Supplément au III. vol. du C. I. L. B. — *Dolg.* 11. 260—270. — 271—274.

Buday Árpád: Megjegyzések Dácia meghódításának történetéhez. K. — Remarques sur l'histoire de la conquête de la Dacie. B. — *Dolg.* 12. 74—85. — 87—98.

Buday Árpád: Vannak-e limes maradványok a Meszesen? K. — Existe-t-il des restes de limes dans les Monts Meszes? B. — *Dolg.* 12. 99—119. — 121—127.

Buday Árpád: Ampelumi vonatkozások. K. — (Beziehungen zu Ampelumi. B.) — *E. M. Eml.* 12. 150—161.

Buday Árpád: A Bácsbodrog vármegyei római sáncok. K. — Les retranchements romains du comitat de Bácsbodrog. B. — *Dolg.* 13. 18—78. — 79—93.

Buday Árpád: Kiadatlan római felírtos emlékek. K. — Inscriptions latins non encore décrits. B. — *Dolg.* 13. 94—102. — 103—108.

Buday Árpád: Római villák Erdélyben. K. — Villas romaines en Transylvanie. B. — *Dolg.* 13. 109—154. — 155—165.

Buday Árpád: Dr. Kendi Finály Gábor: Magyarország a rómaiak alatt. — Forma partium imperii Romani intra fines regni Hungariae. — *Dolg.* 13. 226—231.

Buday Árpád és János Béla: Rómaikori szórványos leletek Erdélyből. K. — Trouvailles sporadiques romaines en Transylvanie. B. — *Dolg.* 13. 252—261. — 262—264.

Buday Árpád: Római ház maradványai Csákigorbón. K. — Restes d'une maison romaine à Csákigorbó. B. — *Dolg.* 14. 45—62. — 63—66.

Buday Árpád: Porolissumból. Az 1913 nyarán Porolissum romjai közt végzett ásatások. K. — De Porolissum-Fouilles faites en Porolissum en 1913. B. — *Dolg.* 14. 67—86. — 87—94.

Buday Árpád: Porolissumból. Limesmaradványok Porolissum környékén. K. — De Porolissum. Restes de limes aux environs de Porolissum. — *Dolg.* 14. 95—105. — 106—108.

Buday Árpád: Porolissumból. K. — Recherches archeologiques de Porolissum au 1914. B. — *Dolg.* 15. 51—95. — 96—111.

Buday Árpád: Helyesbítések egy bíráló ismertetéséhez. — (Berichtigungen zu einer Buchbesprechung.) — *Dolg.* 15. 124—131.

Buday Árpád: Néhány szó római provincialis problémákról. 1. A Bácsbodrog vármegyei római sáncok kérdése. — 2. Moesia és Dácia határa. K. — Quelques observations sur les problèmes provinciaux romaines. 1. La question des retranchements romains dans le comitat de Bácsbodrog. — 2. Les frontières de la Moesie et de la Dacie. — *Dolg.* 1. I. 1—18. — 19—27.

Buday Árpád: Szórványos római emlékek Erdélyből. K. — Monuments de l'époque romaine trouvées en différents endroits de Transylvanie. B. — *Dolg.* 16. I. 27—91. — 92—133.

Buday Árpád: Római kori kömlékeinkből. K. — Quelques monumens de pierre de l'époque romaine. B. — *Dolg.* 16. II. 71—91. — 91—99.

Buday Árpád: Itineraria Romana. (Konrád Miller.) — *Dolg.* 16. II. 180—187. — 187—188.

Buday Árpád: Balkán expedícióról jelentés. — Bericht über die Balkanexpedition.) — *Ért.* 18. 107—109.

Buday Árpád: A dobrudzsai Trajanus sáncok. (Carl Schuchardt.) — Les chaussées nomées „Valla Trajana“ dans le Dobrudgea. — *Dolg.* 19. 126—143. — 143—146.

Buday Árpád: Diploma Militare. K. B. — *Dolg.* 25. 26—28. — 28—29. —

Buday Árpád: Bronz téglabélyegző. K. — Ein Ziegelstempel aus Bronze. B. — *Dolg.* 25. 26—28. — 28—29.

Buday Árpád: Római kori leletek. K. — Römische Kleinfunde. B. — *Dolg.* 25. 26—28. — 28—29.

Buday Árpád: Az ú. n. thrák lovasisten problémája. K. — Das Problem des sog. Thrakischen Reiters. B. *Dolg.* 26. 1—55. — 56—71.

Buday Árpád: Vitás kérdések. — K. — Streitfragen. B. — *Dolg.* 27. 123—132. — 133—140.

Buday Árpád: Limesproblémák. — Limesprobleme. — *Dolg.* 27. 123—129. — 133—140.

Buday Árpád: Az ú. n. thrák lovasisten problémájához. K. — Zum Problem des sogenannten thrakischen Reitergottes. B. — *Dolg.* 27. 130—132. — 140.

Buday Árpád: Az ú. n. thrák lovasisten problémája. II. K. — Das Problem des sogenannten thrakischen Reiters. II. B. — *Dolg.* 28. 1—88. — 89—147.

Buday Árpád: Magyar grófnő és francia tudós százéves levelezése. — (100-jähriger Briefwechsel einer ungarischen Gräfin und eines französischen Gelehrten.) — *Napk.* 29. 402—410.

Buday Árpád: Az ú. n. thrák lovasisten és Rhésos király kérdéséhez. — Zur Frage des sog. thrakischen Reitergottes und des Königs Rhesos. — *Dolg.* 29. 1—13. — 14—26.

Buday Árpád: Újabb adatok római kori lovasisten ábrázolásaink problémájához. K. — Neuere Daten zu den Problemen der Darstellungen des sogenannten Reitergottes. B. — *Dolg.* 30. 1—25. — 26—48.

Buday Árpád: A dipyloni temető halotti lakomás síremléke. K. — Das

Totenmahl darstellende Grabmal aus dem Friedhof von Dipylon. B. — *Dolg.* 33—34. 166—174. — 175—182.

b. á. (Buda Árpád): Régészeti hírek a Hargita mellől. — Archäologisches aus der Hargita Gegend. — *Dolg.* 28. 300—301. — 301.

Burány Gergely: Az ókori tükrök és a római nők piperéje. — (Die Spiegel des Altertums und der Putz der römischen Weiber.) — *Vasi Jel.* 91. 1—8.

Burány Gergely: Egy savariai sarkophag. — (Ein Sarkophag in Savaria.) — *Vasi Jel.* 91. 41—43.

Burány Gergely: Az itáliai élelmezési táblák és egy savariai magtár-megtöltési feliratos kő. — (Die italienischen Verpflegungstafeln und ein Inschriftenstein über die Füllung eines Magazins.) — *Vasi Jel.* 91. 44—51.

Burány Gergely: A római sírfeliratok jelentősége. — (Die Bedeutung der römischen Grabinschriften.) — *Vasi Jel.* 91—92. 1—9.

Csák Árpád: Fenék (Mogentiana) és területén az 1899. év folyamán teljesített első archaeologiai ásatásunk eredményének ismertetése. K. — (Die Ausgrabungen in Fenék-Mogentiana im Jahre 1899. B.) — *Keszth.* 98—99. — 900—901. 71—92.

Csermely Sándor: Az igeli síremlék. — (Der Grabstein von Igel.) — *Ephk.* 908. 245.

Cserni Béla: Apulumi maradványok. K. — (Überreste von Apulum. B.) — *Gyfv.* 90. 21—46. — 91. 5—41. — 92. 5—32. — 94. 5—32. — 95. 41—51. — 96. 37—51. — 97. 33—48. — 99. 53—68. — 902. 3—19. — 903. 90—141. — 904. 92—131. — 904. 34—52. — 909. 8—9. — 10. 11—17.

Cserni Béla: A (helvederi) Apollon márvány másolata Apulumban. K. — (Eine Kopie der Apollon von Belvedere in Apulum. B.) — *Gyfv.* 902. 20—23.

Cserni Béla: Róma ezredéves jubileuma Apulumban. — (Das Millennium Roms in Apulum.) — *Gyfv.* 902. 24—30.

Cserni Béla: Satyr bronzszobrocska Apulumból. K. (Bronzene Satyr-Statuette aus Apulum. B.) — *M. K. Ért.* 909. 43—44.

Cserni Béla: Mell-övet felkötő Aphrodite Apulumból. K. — (Die Brustgürtel bindende Aphrodite in Apulum. B.) — *M. K. Ért.* 909. 140—142.

Cserni Béla: A római „terra sigillata“ titka. — (Das Geheimnis der römischen „terra sigillata.“) — *M. K. Ért.* 909. 233—236.

Cserni Béla: Római ásatások Gyulafehérvár területén. K. — (Römische Ausgrabungen in Gyulafehérvár. B.) — *E. M. Eml.* 12. 45—57.

Cserni Béla: Jelentés a Colonia Apulensis területén végzett ásatásokról. K. — (Die Ausgrabungen in Colonia Apulensis. B.) — *M. K. Ért.* 12. 106—114. 257—287.

Cséplő Péter: Néhány érdekesebb leletünk Bihar vármegyének történetelőtti idejéből. K. — (Interessante prähistorische Funde in dem Kom. Bihar. B.) — *Bihar.* 96—97. 31—56.

Csoma József: Östörténelmi nyomok Abauj megyében. K. — (Urzeitliche Spuren in dem Kom. Abauj. B.) — *Kassa.* 92. 1—58.

(Csutak Vilmos): Komollói ásatás. — (Die Ausgrabung in Komolló.) — *Székely.* 908—909. 50—52. — 10—11. 61—62.

Czech János: A győri vidék legrégibb időben és a rómaiak alatt. — (Die Gegend von Győr in den ältesten Zeiten und während der Römerherrschaft.) — *Évk.* 31—32. 314—345.

Czebe Gyula: A pilini ezüstgomb görögbetűs felírata. K. — (Der silberne Knopf, mit griechischer Inschrift von Pilin. B.) — *Ephk.* 18. 454—456.

Czinár Mór: Győr vármegyei Sabariáról. — (Sabaria in dem Kom. Győr.) — *Ért.* 59. II. 515—526. — *U. M. Muz.* 59. IX. 2. 515—526.

Czirák Gyula: Gombos, azelőtt Bogojeva, régi emlékei. K. — (Die Denkmäler von Gombos — Bogojeva. B.) — *Bács.* 901. 99—182.

Czirák Gyula: A bácskai ú. n. kisebb római sáncok újabb megvilágításban. — (Die s. g. kleinere Römerschanzen in der Bácska.) — *Bács.* 904. 7—16.

Czobor Béla: Újabb fölfedezések a pécsi őskeresztény cubiculumban. — (Neuere Entdeckungen im althristlichen cubiculum von Pécs.) — *Ért.* 903. 5—9.

Darnay Kálmán: Sümeg és vidékének őskora. K. — (Sümeg und seine Umgebung in der Urzeit. B.) — *A. K.* XXII. 5—85.

(*Darnay Kálmán:*) Péter koma magyaráz a múzeumban. K. — (Volks-tümliche Archäologie. B.) — *Sümeg.* 11. 4—10.

Darnay Kálmán: Hírek a múzeumból. K. — (Museumsberichte. B.) — *Sümeg.* 12. 29—36.

(*Darnay Kálmán:*) Péter koma magyaráz a múzeumban. K. — (Volks-tümliche Archäologie. B.) — *Sümeg.* 13. 4—20.

Darvas Orbán: Régészeti kutatás Széplakon. — (Archäologische Forschungen in Széplak.) — *Sopron Jel.* 92. 10—12.

Deák Farkas: Római téglák kereszttyén épület romjai között. K. — (Römische Ziegel unter den Ruinen eines christlichen Gebäudes. B.) — *Pulsky.* 77—78.

Deák Farkas: Az óbudai amphitheatrum. — (Das Amphitheatrum von Óbuda.) — *Száz.* 80. 695—697.

Despinitz Péter: Érmek és egyéb régiségek. — (Münzen und andere Altertümer.) — *Tv. Eml.* 1874. 65—87.

Dobó Árpád: Pannoniai vonatkozású külföldi feliratok. — (Inscripti-liche Zeugnisse über Pannonien und Pannonien ausserhalb Ungarns.) — *Diss. Pann.* 32. Ser. 1. Fasc. 1. 1—27.

Dobó Árpád: Pannoniai vonatkozású külföldi feliratok. — (Inscripti-liche Zeugnisse über Pannonien und Pannonien ausserhalb Ungarns.) — *Ephk.* 32. 26—36., 116—120., 188—199.

Dobrovits Aladár: A római császárkori Osirisvallás megértéséhez. — (Zum Verständniss der Osirisreligion.) — *Ephk.* 33. 221—228. — 34. 58—76., 164—176.

D(ormuth) Á(rpád): Népvándorláskori temető nyomai Csákkerény mellett. — (Die Spuren eines Friedhofes aus der Völkerwanderungszeit bei Csákkerény.) — *Szfv. Szle.* 35. 86—87.

D(ormuth) Á(rpád): Adatok Kajászószentpéter és Vál régészetéhez. — (Angaben zur Archäologie von Kajászószentpéter und Vál.) — *Szfv. Szle.* 36. 50—52.

D(ormuth) Á(rpád): A baracscai oltárkö és Pusztatemplom. — (Der Altarstein und die Wüstenkirche von Baracska.) — *Szfv. Szle.* 36. 53.

Dormuth Árpád: Római maradványok Ráckeresztúron. — (Römische Überreste in Ráckeresztúr.) — *Szfv. Szle.* 37. 65—66.

Dornyay Béla: A balatonkövesdi római felíratos sírlelet. K. — (Ein römischer Grabstein mit Inschriften in Balatonkövesd. B.) — *M. K. Ért.* 17. 253—256.

Dudás Gyula: A római sáncok. — (Die Römerschanzen.) — *Bács.* 85. 5—13.

D(udás) Gy(ula): Régi romok jegyzéke. — (Verzeichnis der Ruinen.) — *Bács.* 97. 123—128.

Dyggve Ejnar: Das Mausoleum in Pécs. K. — *Pannonia.* 35. 62—77. — *Pannonia Könyvt.* 3.

Ebenhösch Ferenc: Koroncó története. — (Die Geschichte von Koroncó.) — *Győr Füz.* 869. 67—74., 338—357.

Ebenhösch Ferenc: A koroncói (Győr m.) vidéknek kő-, bronz- és vaskorszaki leletei. K. — (Funde aus der Stein-, Bronze- und Eisenzeit bei Koroncó, Kom. Győr. B.) — *A. K. VII.* 166—180.

Eröss József: Alsófehérvármegye története a római korban. — (Die Geschichte des Kom. Alsófehér in Römerzeit.) — *Gyfr.* 902. 31—34.

Edelspacher Antal: „Sarmisegethusa.“ — *Tv. Ért.* 80. 153—154.

Edelspacher Antal: Decebál és a dákok. — (Decebal und die Daken.) — *Tv. Ért.* 80. 168—175.

Egger R.: Ein neuer Germanenstein. — *Diss Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 147—150.

Eichler Fr.: Nachlese zu den Sigillaten aus Brigetio in Wien. B. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 151—167.

Elmer György, A(lföldi) A(ndrás) és Jónás Elemér: A viminaciumi pénzverde történetéhez. — Kleine Beiträge zur Geschichte der Münzstätte Viminacium. — Donées à l'histoire des monnaies à Viminacium. — *Num. Közl.* 27—28. 144—147. 153—154.

Éber László: Néger rabszolga bronzszobrocskája az aquineumi múzeumban. K. — (Die Statuette eines Negerklaven im Museum zu Aquineum. B.) — *Bp. Rég.* VI. 5—17.

É(ber) L(ászló): Az aquineumi négerszobrocska ismertetéséhez. — (Zur Besprechung der Negerstatuette von Aquineum.) — *Bp. Rég.* VII. 172.

Érdy János: Az óbudai Kiscell. — (Kiscell bei Óbuda.) — *U. M. Múz.* 50—51. I. 2. 21—29. — *Ért.* 51. XI. 21—29.

Érdy János: Római emlék Fejérben. — (Römisches Denkmal in dem Kom. Fejér.) — *U. M. Múz.* 50—51. I. 2. 252—253.

Érdy János: Az aszódi pogánysírokról. — (Die heidnischen Gräber bei Aszód.) — *U. M. Múz.* 54. IV. 2. 132—141.

Érdy János: Hieroglyphekkel borított mészköztáblát mutat be (Óbudáról). — Eine mit Hieroglyphen bedeckte Tafel von Óbuda.) — *Ért.* 53. 25—26.

Érdy János: Az aszódi pogánysírokról. K. — (Die Heidengräber in Aszód. B.) — *Ért.* 54. 131—140.

Érdy János: (Archaeologiai közlemények.) — (Archaeologische Mitteilungen.) — *Ért.* 54. 219—220.

Érdy János: Régiségtani közlemények. 1. A Pannónia és Dácia térein eddig talált beesületi becsátványok. 2. A verebi pogánysír. — (Archaeologische Mitteilungen. 1. Die in Pannonien und Dazien gefundenen tabulae militares. 2. Das Heidengrab im Vereb.) — *Évk.* 58. IX. 1—13., 14—27.

Érdy János: Tétényi római sírok. — (Römische Gräber in Tétény.) — *A. K.* IV. 11—14.

Érdy János: Archaeologiai vázlat. — (Eine archaeologische Skizze.) — *A. K.* VII. 54—59.

Érdy János: De tabulis ceratis in Transylvania repertis. — (Erdélyben talált viaszos lapok.) — *Érdy:* 1856. 21. l. 4. tábla. — *Ért.* 55. 627.

Érdy János: Erdélyben talált viaszos lapok és magyar őstörténeti vizsgálatok. — (Die in Transylvanien gefundenen Wachstafeln und ungarische urzeitliche Untersuchungen.) — *Érdy:* 1859. 68. l. 5. tábla.

Faller Jenő: Inota község monografiája. — (Die Monographie der Gemeinde Inota.) — *Szfv. Szle.* 33. 42—54. (Ebben 44—46 római.)

Faller Jenő: Római korú kelta sírlelet Inotán. — (Ein keltischer Grabfund aus der Römerzeit in Inota.) — *Szfv. Szle.* 36. 109—111.

Fettich Nándor: Adalékok Savaria amphitheatrumához. K. — Das Amphitheater von Savaria. P. — *Rég. Évk.* I. 58—64. — 220—221.

Fettich Nándor: A pannoniai matrónakultusz. K. — Der pannonische Matrona-Kultus. B. — *Rég. Évk.* II. 87—99., 371—372.

Finály Gábor: A palatinusi fibula. K. — (Die Fibel von Palatinus.) — *E. M.* 96. 112—114.

Finály Gábor: Két római felirat Kolozsvárról. — (Zwei römische Inschriften von Kolozsvár.) — *E. M.* 98. 467—470.

Finály Gábor: levele. — (Ein Brief.) — *E. M.* 906. 230., 233.

Finály Gábor: Római utak a Dunántúl. K. — (Römerstrassen in Pannonien. B.) — *Urania.* 15. 221—225.

Finály Gábor: A magyar tengerpart az ókorban. — (Die ungarische Litorale im Altertum.) — *Tenger.* 15. 321—326.

Finály Gábor: Mestrianae pannoniai község helye. — (Die Lage der pannonischen Gemeinde Mestrianae.) — *Ért.* 15. 499—500.

Finály Gábor: Az aquincumi múzeum terra sigillata darabjai. K. — (Die Terra Sigillata Stücke des Museums zu Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* IX. 75—102.

Finály Gábor: Megjegyzések K. Miller „Itineraria Romana“ c. művéhez. — Itineraria romana. — *Rég. Évk.* II. 123—126. — 375.

Finály Gábor: Archäologische Funde in Ungarn. (1925—1934.) — Archeologia romana in Ungheria. 1925—1934. — *Pannonia.* 36. 248—287. — 325—327. — *Pannonia Könyvt.* 27.

Finály H(enri)k: A Maros-Portuson újabban fölfedezett római régiségek. — (Die neuentdeckten römischen Altertümer in Marosportus.) — *Száz.* 67. 202—205.

Finály Henrik: Az erdélyi bányákból került viasztablák és az ős-

római folyóírás. K. — (Die in den transylvanischen Bergbauen gefundenen Wachstafeln und die römische Kursivschrift. B.) — *E. M. Évk.* 60. 75—88.

Finály Henrik: Római nyomok Erdély északnyugati részén. K. — (Römische Spuren in Nordwestlichen-Transylvanien. B.) — *E. M. Évk.* 64—65. 5—9.

Finály Henrik: Érmészeti közlemények. — (Numismatische Berichte.) — *E. M. Évk.* 64—65. 92—95., 96—98., 99—100.

Finály Henrik: Descriptio nummorum antiquorum inter rudera municipii Apulensis mense Septembri anni 1867. erutorum. — *E. M. Évk.* 71—73. 24—41.

F(inály Henrik): Kiadatlan érmek az erdélyi múzeum gyűjteményéből. — (Unedierte Münzen aus der Sammlung des Siebenbürgischen Museums.) — *E. M.* 74. 123—125., 144—146.

(Finály Henrik): Új római feliratok Erdélyből. — (Neuere römische Inschriften aus Siebenbürgen.) — *E. M.* 77. 144—147.

(Finály Henrik): Római súlymérték és pénzrendszer. — (Das Gewichtsmaass und das Geldsystem der Römer.) — *E. M.* 81. 65—91., 97—114.

Finály (Henrik): Epigraphica. — *E. M.* 81. 293—299.

Finály Henrik: Az ókori súlyokról és mértékekről. — (Von den Gewichten und Maassen des Altertums.) — *Ért.* 82. 201.

Finály Henrik: Az ókori súlyokról és mértékekről. — (Die Gewichte und Maasse des Altertums.) — *Finály*: 1883. 1—163.

Finály (Henrik): A krásznai aranylelet. K. — (Der Goldfund von Krászna. B.) — *E. M.* 87. 337—346.

Finály (Henrik): Régészeti új leletek Kolozsvárt. — (Neuere archäologische Funde in Kolozsvár.) — *E. M.* 95. 400—402.

Finály Henrik: Érdekes római régiség. K. — (Interessante römische Funde. B.) — *E. M.* 95. 365—374.

Finály Henrik: Egy pár érdekes bronztárgy az Erdélyi Múzeumban. K. — (Einige interessante Bronzegegenstände in den Siebenbürgischen Museum. B.) — *Pulszky*. 46—48.

Fremersdorf Fritz: Rheinischer Export nach dem Donauraum. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 168—182.

Fodor András: Hunyad vármegyében található dák és római régiségek... — (Die in dem Kom. Hunyad befindlichen römischen und dakischen Altertümer.) — *Ért.* 47. 309.

Fodor András és Bruz Lajos: Hunyad vármegye ritkaságai és természeti nevezetességei. — (Die Raritäten und naturhistorische Merkwürdigkeiten des Kom. Hunyad.) — *Hunyad.* 905. 116—146.

Foerk Ernő: Az óbudaí aquae ductus. K. — (Die Wasserleitung in Óbuda. B.) — *Bp. Rég.* X. 35—55.

Frey Imre: Bácsbodrog megye érmészeti emlékei. — (Münzfunde in dem Kom. Bácsbodrog.) — *Bács.* 907. 59—76.

Fröhlich Róbert: Aquineumnak római feliratai. — (Die römischen Inschriften in Aquineum.) — *Bp. Rég.* III. 143—164.

Fröhlich Róbert: Aquineumnak római feliratai. — (Die römischen Inschriften in Aquineum.) — *Bp. Rég.* IV. 127—156.

Fröhlich Róbert: Fejérvármegye a rómaiak uralma alatt. — (Das Kom. Fejér unter der Römerherrschaft.) — *Szfv. Evk.* 93. 132—162.

Fröhlich Róbert: Pannonia elfoglalása. — (Die Eroberung Pannoniens.) — *Ert.* 92. 693—698.

Fröhlich Róbert: Magyarország ókori földrajza. — (Ungarn im Altertum, geographisch dargestellt) — *Ert.* 94. 65—71.

Fröhlich Róbert: A pannonok földje és népe. — (Die Erde und das Volk von Pannonien.) — *Ephk.* 83. 429—471.

Fröhlich Róbert: Aquincum történetéhez. — (Zur Geschichte von Aquincum.) — *Ephk.* 84. 141—144.

Fröhlich Róbert: Ptolemaeusnak hazánkra vonatkozó térképei. — (Die Karten des Ptolemaeus, bezüglich Ungarns.) — *Ephk.* 85. 14—24., 146—154.

Garády Sándor: Az aquincum-brigetiói római út felkutatása az óbudai aranyhegyi árok mentén. K. — (Die Feststellung der römischen Strasse Aquincum-Brigetio entlang der Arany-árok in Altofen-Budapest. B.) — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 183—187.

Gáldi László: Tamás Lajos: Rómaiak, románok és oláhok Dácia Trajánában. (Bp. M. T. Ak. 35. 234.) — *Magy. Nyelv.* 36. 57—59.

Glaser Lajos: A római utak nevei középkori okleveleinkben. — (Die Namen der Römerstrassen in mittelalterlichen Urkunden.) — *Magy. Nyelv.* 31. 317—319.

Glembay Károly: „Kolozsvár-Palocsa vidékéről... régészeti stb. szempontból.“ — (Römische Funde bei Kolozsvár-Palocsa.) — *Száz.* 68. 263.

Gohl Ödön: Eraviszkus pénzek a Lágymányoson. — (Eraviscus Münzen in Budapest-Lágymányos.) — *Bp. Rég.* VIII. 181—183.

Gömöry Gusztáv: Hadi átkelések a Dunán a legrégebbi időktől kezdve. — (Kriegsübergänge über die Donau von den ältesten Zeiten.) — *Hadt. Közl.* 95. 227—247.

Graf András: (A Pannonia ókori földrajzára vonatkozó kutatások áttekintő összefoglalása.) — Übersicht der antiken Geographie von Pannonien. — *Diss. Pann.* 36. Ser. 1. Fasc. 5. 3—156.

Graf András: Pannonia politikai földrajzához. — Contributions à la géographie politique de la Pannonie. — *Ephk.* 36. 3—13. — 13—15.

Gronovszky Ivan: Nomina hominum pannonica certis gentibus assignata. — Meghatározott nemzetiségű pannoniai személynevek. — *Diss. Pann.* 33. Ser. 1. Fasc. 2. 3—50.

Grosschmid Gábor: Régészeti leletek. — (Archäologische Funde.) — *Bács.* 89. 75—79.

Grosschmid Gábor: Bácsbodrog vármegye római éremgyűjteményei. — (Römische Münzsammlungen in dem Kom. Bácsbodrog.) — *Bács.* 91. 1—18.

Grosschmid Gábor: A római birodalom érmeiről. Gohl Ödön tanulmányai nyomán. — (Die Münzen der Römer. Nach den Studien von Ödön Gohl.) — *Bács.* 94. 160—179.

Gubitz Kálmán: A begeesi romok. — (Die Ruinen von Begees.) — *Bács.* 907. 80—82.

Gubitz Kálmán: A bácsi felírtos kő. — (Der Stein mit Inschriften in Bács.) — *Bács.* 908. 137—138.

G(ubitza) K(álmán): Újabb régészeti adatok a Tisza vidékéről. — (Neuere archäologische Angaben der Theissgegend.) — *Bács. 909.* 179—183.

Gubitza Kálmán: Tájékoztató a római régiségekről. (Pósta Béla előadásai nyomán.) — (Einführung in die römische Altertumskunde. — Nach den Vorträgen von Béla Pósta.) — *Bács. 12.* 116—135.

Gubitza Kálmán: Tájékoztató a római régiségekről. (Buday Árpád előadásai nyomán.) — (Einführung in die römische Altertumskunde. Nach den Vorträgen von Árpád Buday.) — *Bács. 12.* 153—168.

Gubitza Kálmán: Tájékoztató a római régiségekről. (Kovács István előadásai nyomán.) — (Einführung in die römische Altertumskunde. Nach den Vorträgen von István Kovács.) — *Bács. 13.* 87—161.

Gyárfás István: A tárnokvölgyi ütközet és a hunseythák temetkezési módja. — (Die Schlacht im Tárnoktal und die Begräbnissgebräuche der hunnischkythischen Völker.) — *Száz. 67.* 353—377.

Győrffy Endre: Keszthelyi leletek a vasvármegyei régiségtárban. K. — (Funde von Keszthely in der Sammlung des Kom. Vas. B.) — *Keszth. 98—99.* — 900—901. 61—66.

Győry Sándor: A régi római font súlymértékéről. — (Das alte römische Pfund-Gewichtsmaass.) — *Ak. Ért. Math. Tt. Közl. 64. V.* 129—163.

Gy(ulai) R(udolf): Adalék megyénk római hódoltsága korához. — (Beiträge zur Römerzeit des Kom. Komárom.) — *Kom. Jel. 87.* 1—10.

Gy(ulai) R(udolf): Brigetióban talált újabb feliratos kövek. — (Neuere Steindenkmäler mit Inschriften, gefunden in Brigetio.) — *Kom. Jel. 87.* 11—13.

H.: Leletek. — (Römische Funde.) — *Szfv. Érck. 93.* 392—393.

Haas Mihály: Baranyának római, magyar és török régiségei. — (Die römischen, ungarischen und türkischen Denkmäler des Kom. Baranya.) — *Motv. 45.* 216—233.

Halaváts Gyula: A krivádiai őrtorony középkori. — (Der Wachturm von Krivádia stammt aus dem Mittelalter.) — *E. M. 10.* 107—108.

Halkay István: Komárommegyei régiségek. — (Altertümer in dem Kom. Komárom.) — *Ért. 47.* 88.

Hampel József: Adalék Pannonia történetéhez Antoninus Pius korában. — (Angaben zur Geschichte Pannoniens im Zeitalter des Antoninus Pius.) — *Ért. 84.* 190. — *Ért. Tört. 12. I.* 1—28.

Hampel József: Az araviscus nép emlékei. — (Denkmäler des Araviscen-Völkes.) — *Ért. 88.* 180.

Hampel József: A Nemzeti Múzeum legrégibb pannoniai sírtáblái. K. — (Die ältesten pannonischen Grabsteine des Nationalmuseums. B.) — *Ért. Tört. 21. I.* 1—74.

Hampel József: Aquincum történetének vázlata. — (Skizze der Geschichte von Aquincum.) — *A. K. VIII.* 158—198.

Hampel József: Antik emlékek. K. — (Antike Denkmäler. B.) — *M. N. M. 902.* 99—103.

Hampel József: Ókori világ Magyarhonban. K. — (Das Altertum in Ungarn. B.) — *M. N. M. Jel. 905.* 209—230.

Hampel József: levele. — (Ein Brief.) — *E. M. 906.* 231—232.

Hampel József: A papföldi közfürdő. — (Das Bad von Papföld.) — *Bp. Rég.* *II.* 53—74.

Hampel József: Aquincumi temetők. K. — (Die Gräberfelder in Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* *III.* 49—139.

Hampel József: Az eraviscus nép és emlékei. K. — (Das eraviscus Volk und seine Denkmäler. B.) — *Bp. Rég.* *IV.* 33—72.

Hampel József: Thrák vallásbeli emlék Aquincumból. K. — (Ein Denkmal des Thrakischen Reiters aus Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* *VIII.* 5—47.

Hattyuffy Dezső: A nagyloóki ásatások. K. — (Die Ausgrabungen von Nagyloók. B.) — *Szfv. Évk.* *85.* 75—95.

Gömöri Havas Sándor: Budapest multja és a királyi várak Óbudán. K. — (Die Vergangenheit von Budapest und die königlichen Burgen in O-Buda. B.) — *Bp. Rég.* *III.* 5—46.

Havas Sándor: Néhány adat Pannonia és Ó-Buda multjához. — (Einige Daten zur Geschichte Pannoniens und von O-Buda.) — *Pulszky.* 49—75.

Hekler Antal: Jelentése az 1908. évi dunapentelei ásatásáról. — (Ausgrabungen in Dunapentele im Jahre 1908.) — *M. N. M. Jel.* *908.* 174—182.

Hekler Antal: Antik diszedények. K. — (Antike Prunkgefässe. B.) — *M. N. M. Jel.* *908.* 235—242.

Hekler Antal: Jelentése dunapentelei ásatásáról. — (Ausgrabungen in Dunapentele.) — *M. N. M. Jel.* *909.* 168—171.

Hekler Antal: Antik szobrok Budapestén. K. — (Antike Statuetten in Budapest. B.) — *M. N. M. Jel.* *909.* 276—304.

Hekler Antal: Archaeológiai jegyzetek vidéki múzeumainkból. K. — (Archäologische Notizen aus den Provinzialmuseen. B.) — *M. K. Ért.* *909.* 196—205. — *10.* 14—22.

Hekler Antal: Jelentése dunapentelei ásatásáról. K. — (Ausgrabungen in Dunapentele. B.) — *M. N. M. Jel.* *10.* 199—207.

Hekler Antal: Jelentése dunapentelei ásatásáról. — (Ausgrabungen in Dunapentele.) — *M. N. M. Jel.* *11.* 166—168.

Hekler Antal: Jelentése 1912. évi dunapentelei ásatásáról. K. — (Ausgrabungen in Dunapentele im Jahre 1912. B.) — *M. N. M. Jel.* *12.* 206—226.

Hekler Antal: Adatok a pannoniai mitológiai domborművek kormeghatározásához. K. — Beiträge zur Datierung der mythologischen Grabsteine Pannoniens. B. — *Rég. Évk.* *II.* 81—88. — 370—371.

Hekler Antal: Régiségügyi kutatás Albániában. — (Archaeologische Forschungen in Albanien.) — *Ért.* *19.* 28—31.

Hekler Antal: Tarentumi mészkőrelief a Szépművészeti Múzeumban. — Kalksteinrelief aus Tarent im Museum der Bildenden Künste. — *Szépm. Évk.* *21—23.* 7—8. — 121—122.

Hekler Antal: Az antik gipszgyűjtemény rendezése. K. — Die Neuordnung der Sammlung von antiken Gipsabgüssen. B. — *Szépm. Évk.* *21—23.* 102—107. — 129.

Hekler Antal: Antik szobrok Budapestén. K. — Budapesti Antiken. B. — *Henszlmann Lapok.* *Henszlmann. Blätter.* *27.* No. 1.

Henszlmann Imre: Archaeológiai kirándulás Csanádra. — (Ein archäologischer Ausflug nach Csanád.) — *A. K.* *VIII.* 1—13.

Hennecz Antal: A rómaiak eszerépszindelyei. — (Die Dachziegel der Römer.) — *Győr. Füzet.* 69. 274—276.

Hollendonner Ferenc: Az aquineumi római szövet. — (Das römische Tuch aus Aquineum.) — *Ttk.* 18. 208.

Hollósvári Imre: Adalékok a „hunyadi vaskőtelep“ bányászatának történetéhez, különös tekintettel a „kaláni bánya és kohó részvénytársaság“ alsó teleki, Vajdahunyd- és polockai bányáira. K. — (Beiträge zur Eisenbergbau-Geschichte des Kom. Hunyad. B.) — *Hunyad.* 906. 211—245.

Horváth Antal: Legújabb baranyai és pécsvidéki leletek. — (Die neuesten Funde in dem Kom. Baranya und bei Pécs.) — *A. K.* IX. II. 55—57.

Horváth Henrik: Pannoniai antik elemek továbbélése román épületplasztikánkban. K. — De elementis antiquis Pannonicis, quae in artibus effectivis ad aedificia pertinentibus hodie quoque cognosci possunt. — *Pannonia.* 35. 207—240. 400. — *Pannonia Könyvt.* 10.

Horváth Tibor és Marosi Arnold: Jelentés az 1934. őszi tácfövénypusztai ásatásról. — (Die Ausgrabungen in Täf-Fövénypuszta im Jahre 1934.) — *Szfv. Szle.* 35. 35—38.

Horváth Tibor Antal: Ondódi ásatások. K. — Ausgrabungen in Ondód. B. — Excavations in Ondód. B. — *Vasi. Évk.* 27—29. 96—101. — 101—105. — 105—108.

Hoszpótzky Alajos: Római nyomok az Aldunán. (Vaskapu csatorna és Traján hid.) K. — (Römische Spuren an der unteren Donau. B.) — *Mérn. Közl.* 903. 87—92.

Höke Lajos: Római, quád és szarmata emlékek Hont vármegyében. — (Die Denkmäler der Römer, Quaden und Sarmaten in dem Kom. Hont.) — *Száz.* 68. 190—194.

Ivánfi Ede: Adalék a titeli sarkophághoz. — (Angabe zu dem Sarkophag in Titel.) — *Tv. Ért.* 79. 51—52.

Iványi Dóra: Die Pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht. B. — *Diss. Pann.* 35. Series 2. No. 2. 3—351.

Jankó László: Rómer Flóris egy régi közléséhez. (1861.) — (Zu einer alten Mitteilung von Römer. 1861.) — *Győr. Szle.* 30. 184—186.

Jankó Mihály: Levéltöredék az ó-szönyi római régiségekről. — (Römische Altertümer in Szöny.) — *Győr. Füzet.* I. 1861.

Jankovich Miklós: Vélemény Egyeden találtatott ékes mívről. Isis egyiptombeli tiszteletére szolgáló valóságos ibrikről. K. — (Ein Gefäß mit ägyptischer Schrift in Egyed. B.) — *Évk.* 1831—32. 354—366.

Janky Károly: A délmagy. tört. és rég. társulat birtokában lévő titeli és karánsebesi régi kövek leírása. — (Beschreibung der Steindenkmäler zu Titel und Karánsebes.) — *Tv. Eml.* 74. 57—64.

Jánó Béla és Buday Árpád: Rómaikori szórványos leletek Erdélyből. K. — Trouvailles sporadiques romaines en Transylvanie. B. — *Dolg.* 13. 252—261. — 262—264.

Jerney János: Észrevételek az Erdélyben találtatott fakönyvekre. K. — (Die Tabulae Ceratae aus Siebenbürgen.) — *Tud. Tár. Ért.* 42. XII. 293—319.

Jerney J(ános): Közlemények az Erdélyben találtatott fakönyvekről.

— (Die Tabulae Ceratae aus Siebenbürgen.) — *Tud. Tár. Ért.* 43. XIV. 95—104.

Jónás Elemér: A bajóti római ezüstpénzlelet és tanulságai. — (Traianus Decius és Trebonianus Gallus pénzverése Viminaciumban.) K. — Der Münzenfund von Bajót und dessen Ergebnisse. (Die Münzprägung des Traianus Decius und Trebonianus Gallus in Viminacium.) B. — *Rég. Évk.* II. 137—156. — 375—378.

Jónás Elemér: Két római dénárlelet Aquincumból. K. — (Zwei römische Denarfunde aus Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* XII. 278—288.

Jónás Elemér: Adatok Viminacium állami pénzveréséhez. K. — Daten zur staatlichen Münzprägung von Viminacium. B. — *Données sur le monnayage d'état à Viminacium.* — *Num. Közl.* 26. 49—54. — 210—211. — 222—3.

Jónás Elemér, A(lföldi) A(ndrás) és Elmer György: A viminaciumi pénzverde történetéhez. — Kleine Beiträge zur Geschichte der Münzstätte Viminacium. — *Données à l'histoire des monnaies à Viminacium.* — *Num. Közl.* 27. 144—147. — 154.

Juhász Györgyi: A brigetioi terra sigilláták. K. — Die Sigillaten von Brigetio. B. — *Diss. Pann.* Series 2. No. 3. 3—170. — 171—201.

Juhász József: A baracska Jupiter oltárkö és Kövesaszó (Keveháza). K. — (Der Jupiter-Altarstein von Baracska und Kövesaszó. B.) — *Szfv. Szle.* 34. 75—80.

Jung Ferenc: Kis-Köszeg (Batina). — (Funde in Kisköszeg-Batina.) — *Bács.* 90. 1—16. 49—60.

K. R.: Azalok lakóhelyei. — (Die Siedlungen der Azalen.) — *Eszterg. Evlap.* 34. 56—57.

Kadlik Rudolf: A hunyadmegyei vashányászat multja. — (Die Vergangenheit des Eisenbergbaus in dem Kom. Hunyad.) — *E. M. Eml.* 11. 30—36.

Karácsonyi János: Ulpianum kérdéséhez. — Zur Ulpianum Frage. — *Dolg.* 28. 297—299. — 299—300.

Kazarov Gawril I.: (Thrák lovasisten kultuszának emlékei Bulgáriában. K.) — Die Denkmäler des thrakischen Reitergottes in Bulgarien. B. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. Fasc. 14. 3—190.

Kárász Leó: A dettai ékszerek. K. — (Der Schmuck von Detta. B.) — *Tv. Ért.* 96. 87—95.

Kárpáti Kelemen: Jupiter Imperator. K. — B. — *Vasi Jel.* 91. 37—40.

Kárpáti Kelemen: Római légiók Pannoniában. — (Die römischen Legionen in Pannonien.) — *Vasi Jel.* 91—92. 45—59.

Kárpáti Kelemen: Leletek. — (Archäologische Funde.) — *Vasi Jel.* 91—92. 68—70.

Kárpáti Kelemen: Sabariai leletek. — (Die Funde in Sabaria.) — *Vasi Jel.* 93—94. 44—49.

Kelényi B. Ottó és Szász Béla: Aquincum irodalma: Bibliographia Aquincensis. — A fővárosi nyilvános könyvtár budapesti gyűjteményének bibliográfiai munkálatai. 1939. 113 l.

Keller Ottó: A daciai emlékeken látható kéz-alakú jelvények symboli-

cus jelentéséről. — (Die Bedeutung der handförmigen symbolischen Zeichen auf dazischen Denkmälern.) — *Hunyad.* 98. 155—157.

Kerényi Károly: Római ókortudományunk a háború után. — La filologia latina nell'Ungheria del dopoguerra. — *Pannonia* 36. 214—225. — 324. — *Pannonia Könyvt.* 25.

Kerényi Károly: Pannonia. — *Magy. Nyelv.* 32. 280—290.

Kerényi Károly: Die Göttin Diana im nördlichen Pannonien. K. — *Pannonia* 38. — 203—221. — *Pannonia Könyvt.* 49.

Király Pál: P. Aelius Theimes fölírtatai. — (Die Inschriften des P. Aelius Theimes.) — *Hunyad* 89. 40—50.

Király Pál: Apulum. *Gyfv.* 89. 5—58.

Király Pál: A sarmizegetusai Mithraeum. K. — (Das Mithraeum in Sarmizegethusa. B.) — *A. K.* XV. 1—129.

Király Pál: A római birodalom provinciái. — (Die Provinzen des Römerreiches.) — *B. Sz.* 90. 63. 161—177., 355—383. 90. 64., 27—57.

Király Pál: Adalék Mithra cultusához. — (Beiträge zum Mithras-Kult.) — *Hunyad.* 91. 36—70.

Király Pál: Dácia nyugati határa s a határvédelem. — (Die westliche Grenze von Dazien und der Grenzschutz.) — *Hunyad.* 91. 84—103.

Király Pál: A markoman háborúk. — (Die Markomanen-Kriege.) — *Száz.* 91. 23—34., 112—123., 208—226., 297—313., 378—391.

Király Pál: Napoca. (A rómaiak Kolozsvára.) — *E. M.* 98. 355—371.

Király Pál: Levele. — (Ein Brief.) — *E. M.* 906. 233.

Király Pál: A dák háborúk története Traianus oszlopának domború képei alapján. — (Geschichte der dakischen Kriege nach den Bildern der Traianssäule.) — *Hunyad.* 907. 5—29.

Király Pál: Decebalus. — *Hunyad.* 908. 1—17.

Király Pál: Marcus Ulpius Traianus római oszlopának Hunyadvármegye területére vonatkozó domború képei. — (Die Reliefe der Traianssäule bezüglich Kom. Hunyad.) — *Hunyad.* 909. 1—78.

Király Pál és Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia felírattanához. K. — (Neuere Beiträge zur Epigraphik Daziens. B.) — *E. M.* 89. 357—367.

Kiss Ferenc: Óbudán lelt római szabályozó pénzmérték. K. — (Ein römischer Geldmaass-Normal von Óbuda. B.) — *Tud. Tár. Ért.* 839. 197—200.

Kiss Ferenc: Régészeti adalékok. K. — (Archaeologische Beiträge. B.) — *Ért.* 56. 93—98., 57. 493—496. — *U. M. Műz.* 56. 93—98., 57. 493—496.

Kiss Katalin: A Pacatus-féle aquineumi fazekasműhely gyártmányainak időrendje. K. — Die Zeitfolge der Erzeugnisse des Töpfers Pacatus von Aquinum. B. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 188—211. — 212—228.

Knapp Oszkár: Az antik diatréták és készítésük módja. K. — (Die antiken Diatreten und ihre Verfertigungsmethode. B.) — *Ttk.* 31. 613—618.

Korbuly György: Aquineum orvosi emlékei. K. — Die ärztlichen Denkmäler von Aquineum. B. — *Diss. Pann.* 34. Ser. 1. Fasc. 3. 3—45. — 47—48.

Kosztka Károly: Brigetióban talált régibb felíratoskövek. — (Steindenkmäler mit Inschriften, gefunden in Brigetio.) — *Kom. Jel.* 87. 14—17.

Körnemann Ernő: C. Julius Quadratus Bassus, Dácia tartomány be-

rendezője. — (C. Julius Quadratus Bassus, der Ordner der Provinz Dazien.) — *Ephk.* 33. 209—211.

Kovács István: Kiadatlan dáciai és istrosi éremváltozatok. K. — *Variantes inédites des monnaies de la Dacie et d'Istros.* B. — *Dolg.* 11. 288—295. — 296—300.

Kovrig Ilona: A császárkori fibulák főformái Pannoniában. — Die Haupttypen der kaiserzeitlichen Fibeln in Pannonien. — *Diss. Pann.* 37. Ser. 2. No. 4. 3—104. — 107—130.

König Pál: A sarmizegetusai mithraeum. — (Das Mithraeum in Sarmizegethusa.) — *Rég. Évk.* 79—85. 152—158.

König Pál: A Dáciában létezett római collegiumok. — (Die ehemaligen römischen Kollegien in Dazien.) — *Hunyad.* 86. 60—61.

König Pál: Egy Mithra relief. K. — (Ein Mithra-Relief. B.) — *Pulszky.* 92—99.

König Pál és Téglás Gábor: (Jelentés az 1883. évi várhelyi ásátásról.) — (Bericht über die Ausgrabung bei Várhely im Jahre 1883.) — *Hunyad.* 86. 83—90.

Kuun Géza: A „Corpus Inscriptionum Latinarum“ harmadik kötetének Dáciát illető pótkötete. — (Der Ergänzungsband des dritten Bandes des „Corpus Inscriptionum Latinarum“ bezüglich Dazien.) — *Hunyad.* 93. 37—40.

Kuun Géza: Két római szobor a marosnémeti kertben. — (Zwei römische Statuetten in dem Garten von Marosnémeti.) — *Hunyad.* 904. 17—20.

Kuzsinszky Bálint: A legújabb aquincumi ásátások. — (Die neuesten Ausgrabungen in Aquincum.) — *Ephk.* 88. 757—759.

Kuzsinszky Bálint: De inscriptionibus latinis VI. et VII. a. u. c. sac. metro dactylico compositis. — *Ephk.* 90. 288—299.

Kuzsinszky Bálint: Pannonia római jogú városai. — (Die Städte von Pannonien, mit römischer Recht.) — *Ephk.* 92. 361—376.

Kuzsinszky Bálint: A Balatonvidék régészeti áttekintése. — (Archäologischer Überblick der Balatongegend.) — *Keszth.* 98—9 — 900—1. 15—24.

Kuzsinszky Bálint: Magyarországon talált római kömlékek a vidéki múzeumokban s egyéb helyeken. K. — (Die in Ungarn gefundenen römischen Steindenkmäler in den Provinzialmuseen und in anderen Orten. B.) — *M. K. Ért.* 908. 74—112.

Kuzsinszky Bálint: A legújabb aquincumi ásátások. K. — (Die neuesten Ausgrabungen in Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* I. 1—130.

Kuzsinszky Bálint: Az aquincumi ásátások. 1882—1884 és 1889. K. — (Die Ausgrabungen in Aquincum in den Jahren 1882—1884 und 1889. B.) — *Bp. Rég.* II. 77—160.

Kuzsinszky Bálint: Az aquincumi Amphitheatrum. K. — (Das Amphitheatrum in Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* III. 82—139.

Kuzsinszky Bálint: Az építkezés Aquincumban. K. — (Das Bauen in Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* IV. 75—123.

Kuzsinszky Bálint: Az aquincumi múzeum és kömlékei. K. — (Das Museum zu Aquincum und seine Steindenkmäler. B.) — *Bp. Rég.* V. 97—164.

Kuzsinszky Bálint: A papföldi ásátások 1897—1898 években. K. — (Die Ausgrabungen in Papföld in den Jahren 1897—1898. B.) — *Bp. Rég.* VI. 21—36.

Kuzsinszky Bálint: Aquincum római feliratai. K. — (Römische Inschriften in Aquincum. B.) — *Bp. Rég. VI.* 111–150.

Kuzsinszky Bálint: Újabb köemlékek az aquincumi múzeumban. K. — (Neuere Steindenkmäler im Museum zu Aquincum. B.) — *Bp. Rég. VII.* 5–66.

Kuzsinszky Bálint: Római feliratok az aquincumi múzeumban. K. — (Römische Inschriften im Museum zu Aquincum. B.) — *Bp. Rég. VIII.* 161–176.

Kuzsinszky Bálint: Jelentés a III. ker. rég. ásatásokról. — (Bericht über die Ausgrabungen im III. Bezirk.) — *Bp. Rég. VIII.* 177–181.

Kuzsinszky Bálint: Az aquincumi múzeum köemlékeinek negyedik sorozata. K. — (Vierte Serie der Steindenkmäler des Museums zu Aquincum. B.) — *Bp. Rég. IX.* 35–72.

Kuzsinszky Bálint: Aquincumi sírlelet. K. — (Ein Grabfund in Aquincum. B.) — *Bp. Rég. X.* 56–73.

Kuzsinszky Bálint: A gázgyári római fazekastelep Aquincumban. — Das grosse römische Töpferviertel in Aquincum. — *Bp. Rég. XI.* 5–384. — 389–411.

Kuzsinszky Bálint: Az aquincumi múzeum római köemlékeinek ötödik sorozata. K. — Die römischen Steindenkmäler des Museums in Aquincum. — *Bp. Rég. XII.* 63–152. — 302–307.

Kuzsinszky Bálint: A Balaton környék archaeológiája. K. — (Die Archäologie der Balaton-Gegend. B.) — *Balaton.* 920.

Kuzsinszky Bálint: A római kor emlékei. (Budapest műemlékei.) — (Die Denkmäler der Römerzeit. Die Kunstdenkmäler im Budapest.) — *Köz. műv.* 24. 102.

Kuzsinszky Bálint: A római határvédelem és a Balhavári erőd. K. — Der römische Grenzenschutz und der Burgus von Balhavár. B. — *Rég. Évk. I.* 19–29. — 215–216.

Laczkó Dezső: Római telepnyomok és útirányok Veszprém megye déli felében. — (Römische Ansiedlungsspuren und Strassen in der südlichen Hälfte des Kom. Veszprém.) — *Balácsa.* 5–30.

Lambrechts Pierre: La composition du sénat romain de Septime Sévère à Dioclétien. (193–284.) — *Diss Pann.* 37. Ser. 1. Fasc. 8. 7–121.

Lambrechts Pierre és Van de Weerd H.: Note sur les corps d'archers au Haut Empire. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 229–242.

Lattyák Sándor: Limesnyomok a „Görgényi hegyek“-ben. K. — Traces de limes dans les „montagnes de Görgény“. B. — *Dolg.* 17. 218–230. — 230–232.

Lauringer Ernő: A rekonstruált capitoliumi trias-szobrok Sopron város múzeumában. K. — Die rekonstruierten Statuen der Capitolinischen Trias im Museum der königl. Freistadt Sopron. B. — *Sopr. Szle.* 37. 45–56. — 56–57. — *Sopr. Szle. Kiadv.* 4.

Lauringer Ernő: A soproni városi múzeum legújabb római-kori sírköletei. K. — Die neuesten römischen Funde im städt. Museum zu Sopron. B. — *Sopr. Szle.* 37. 199–204. — 204.

Láng Margit: Halotti lakomaábrázolások paunnoniai és dáciai sírem-

lékeken. K. — Totenmahldarstellungen an Dakischen und Pannonischen Grabsteinen. B. — *Rég. Évk. II.* 71–80. — 368–370.

Láng Nándor: Magyarország a rómaiak alatt. — (Ungarn in Römerzeit.) — *M. K. Ért.* 13. 70–72.

Láng Nándor: A Dolichenus-kultusz emlékei Pannoniában. — (Die Denkmäler des Dolichenus-Kultes in Pannonien.) — *Szent István Akad. Ért.* 22. 90–97.

Láng Nándor: Figurális terrakották az aquincumi múzeumban. K. — (Terrakotten mit Figurendarstellungen im Museum zu Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* IX. 5–32.

Láng Nándor: Herakles és Omphale elefántesontrelief az aquincumi múzeumban. K. — (Das Elfenbeinrelief von Herakles und Omphale im Museum zu Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* X. 3–34.

Láng Nándor: Római rokokó bronzszobrocska az aquincumi múzeumban. K. — Eine römische Rokokostatue aus Bronze in Aquincum. B. — *Bp. Rég.* XII. 5–24. — 299–301.

László Gyula: Nomád művészet. K. (Nomadenkunst. B.) — *Magy. Műv.* 35. 361–367.

Lebzelter V.: Römische Schädel aus Pannonien. K. — *Pannonia* 35. 371–375. — *Pannonia Könyvt.* 17.

(*Lipp Vilmos*): Savariai fölírat tanulmányok. — (Epigraphische Studien in Savaria.) — *Vasi Jel.* 73. 16–33.

(*Lipp Vilmos*): Félírat tanulmányok. K. — (Epigraphische Studien. B.) — *Vasi Jel.* 74. 30–43. — 75. 98–110. — 76. 45–65.

(*Lipp Vilmos*): A vasmegyei régészeti egylet római fölíratára. — (Epigraphische Sammlung des Archäologischen Vereins des Kom. Vas.) — *Vasi Jel.* 74. 57–91. — 75. 122–124. — 79. 69–71.

Lipp Vilmos: A római köznép az első császárok alatt. — (Das römische Volk in frühen Kaiserzeit.) — *Vasi Jel.* 75. 1–26.

(*Lipp Vilmos*): A római agyagipar a vasm. régiségtárban. K. — (Römische Keramik in der Altertümersammlung des Kom. Vas. B.) — *Vasi Jel.* 75. 62–89.

Lipp Vilmos: Ó-római életképek. (A nők. Circus és amphitheatrum.) — (Altrömische Lebensbilder. Die Weiber. Circus und Amphitheatrum.) — *Vasi Jel.* 76. 1–37.

(*Lipp Vilmos*): A felsőráksi sírkő. — (Der Grabstein in Felsőráks.) — *Vasi Jel.* 76. 45–54.

(*Lipp Vilmos*): Két germánnevű sírkő. K. — (Zwei Grabsteine mit germanischen Namen. B.) — *Vasi Jel.* 76. 54–65.

Lipp Vilmos: A római szobrászat emlékei Vas megyében. K. — (Denkmäler der römischen Bildhauerkunst in dem Kom. Vas. B.) — *Vasi Jel.* 77. 1–40.

(*Lipp Vilmos*): Ó-római életképek. (Temetkezés.) — (Altrömische Lebensbilder. Das Begräbnis.) — *Vasi Jel.* 77. 58–61.

(*Lipp Vilmos*): Fölíratos edények a vasm. régiségtárban. — (Gefässe mit Inschriften in Altertümersammlung des Kom. Vas.) — *Vasi Jel.* 77. 62–69.

(*Lipp Vilmos*): A vasmegyei régiségtár köréből. — (Von der Altertumssammlung des Kom. Vas.) — *Vasi Jel.* 78. 24—34.

Lipp Vilmos: Adalékok a római szobrászat emlékeihez Vas megyében. K. — (Beiträge zur römischen Bildhauerkunst-Denkmäler in dem Kom. Vas. B.) — *Vasi Jel.* 80. 1—27.

Lipp Vilmos: (Felolvasás.) — (Archäologische Vorlesung.) — *Somogy.* 79—81. 21—27.

Lipp Vilmos: Keszthely vidéki régiségek. — (Die Altertümer von Keszthely.) — *Rég. Évk.* 79—85. 46—48.

Lipp Vilmos: Keszthely és vidéke multjából. — (Aus der Vergangenheit von Keszthely und seiner Umgebung.) — *Vasi Jel.* 84. 1—16.

Lipp Vilmos: Vasmegyei Régiségtár. K. — (Die Altertümersammlung des Kom. Vas. B.) — *Vasi Jel.* 85. 1—20. — 87. 5—35.

Lovas Elemér: Győr város és vármegye feliratos és dombormíves római emlékei. — (Die römischen Inschriften und Relief-Denkmäler in der Stadt und in dem Kom. Győr.) — *Győri Szle.* 30. 99—103., 195—201.

Lovas Elemér: Győr városi és megyei római régészeti eredmények a világháború után. — (Die Forschung der Römerzeit in der Stadt und in dem Kom. Győr nach dem Kriege.) — *Győr. Szle.* 31. 45—54.

Lovas Elemér és Mithay Sándor: Régészeti krónika. — (Archäologische Kronik.) — *Győr. Szle.* 38. 174—179.

Lugli Giuseppe: Memorie archeologiche in Italia relative alla Pannonia. K. — *Pannonia* 35. 249—259. — *Pannonia Könyvt.* 11.

Luczenbacher János: A verebi sírkövek. K. — (Die Grabmäler in Vereb. B.) — *Tud. Tár. Ért.* 37. I. 59—67.

Luczenbacher János: ...három sírkőnek megvizsgálása... K. — (Untersuchung von drei Grabsteinen. B.) — *Ért.* 47. 87—88.

Luczenbacher János: A pogány magyar sírok körül tett felfedezések. K. — (Entdeckungen betreffs der heidnischen ungarischen Gräber. B.) — *Ért.* 47. 282—289.

Lukinich Imre: Az udvarhelyi vár története. — (Die Geschichte der Burg von Udvarhely.) — *E. M.* 903. 425—446.

Lux Kálmán: Ó-keresztény bazilika Magyarországon. K. — (Altchristliche Basilika in Ungarn. B.) — *Magy. Műv.* 25. 208—214.

Luzsénszky Vilmos: A pannoniai feliratok nyelvtana. — (Grammatik der pannonischen Inschriften.) — *Ephk.* 33. 95—100., 228—231.

Mahler Ede: Jelentése dunapentelei ásátásairól. K. — (Ausgrabungen in Dunapentele. B.) — *M. N. M. Jel.* 908. 166—167.

Mahler Ede: Jelentése dunapentelei ásátásairól. — (Ausgrabungen in Dunapentele.) — *M. N. M. Jel.* 11. 150—158.

Mahler Ede: Egyiptomi emlék Ó-Budáról. K. — (Egyptisches Denkmal von Óbuda. B.) — *Bp. Rég. VII.* 170—172.

Marosi Arnold: A pécsi városi múzeum népvándorláskori leletei. K. — (Völkerwanderungszeitliche Funde des Museums in Pécs. B.) — *Pécs.* 908. 99—113.

M(arosi) A(rnold): Pécsi leletek az ős- és római korból. — (Die Funde von Pécs aus der Urzeit und Römerzeit.) — *Pécs.* 908. 156—157.

M(arosi) A(rnold): A mohácsi kőkoporsó. — (Der Steinsarg von Mohács.) — *Pécs. 908. 157.*

M(arosi) A(rnold): Régészeti adatok a vármegyéből. — (Archäologische Angaben aus dem Kom. Baranya.) — *Pécs. 908. 157—158.*

M(arosi) A(rnold): Római leletek. — (Römische Funde.) — *Pécs. 909. 87.*

Marosi Arnold: A fejérmegyei Sárrét őskori telepei. — (Die urzeitlichen Siedlungen in Sárrét, Kom. Fejér.) — *Szent István Ak. Ért. 24. 54—55.*

Marosi Arnold: Székesfehérvár művészeti emlékei. K. — (Kunstdenkmäler der Stadt Székesfehérvár. B.) — *Magy. Műv. 30. 393—431.*

M(arosi) A(rnold): A Nemzeti Múzeum dunapentelei ásatása. — (Die Ausgrabung des Nationalmuseums in Dunapentele.) — *Szfv. Szle. 31. 7—9., 16—17.*

Marosi Arnold: A múzeum ásatásai. — (Die Ausgrabungen des Museums.) — *Szfv. Szle. 32. 62—64.*

Marosi Arnold: A csákvári ásatás. — (Die Ausgrabung in Csákvár.) — *Szfv. Szle. 32. 63.*

Marosi Arnold: A tácfövénypusztai ásatás. K. — (Die Ausgrabung in Tác-Fövénypuszta. B.) — *Szfv. Szle. 34. 53—71.*

Marosi Arnold: Öskeresztény emlékeink és a fövénypusztai bazilika. — (Unsere altchristlichen Denkmäler und die Basilika von Fövénypuszta.) — *Kat. Szle. 35. 78—84.*

Marosi Arnold: Kutatás Iszkaszentgyörgyön. — (Forschungen in Iszkaszentgyörgy.) — *Szfv. Szle. 35. 38—41.*

Marosi Arnold: Fejérmegyei öskeresztény emlékek és a múzeum Krisztus monogrammköve. K. — (Die altchristlichen Denkmäler des Kom. Fejér, und das Kristus-Monogramm des Museums. B.) — *Szfv. Szle. 36. 105—108.*

M(arosi) A(rnold): Sóskut régészeti adatai. — (Archäologische Angaben von Sóskut.) — *Szfv. Szle. 36. 109.*

M(arosi) A(rnold): Jelentés a tácfövénypusztai ásatásról. — (Die Ausgrabungen in Tác-Fövénypuszta.) — *Szfv. Szle. 37. 24—25.*

M(arosi) A(rnold): Kelta bronzdíszek Velencéről. — (Keltische Bronzen von Velence.) — *Szfv. Szle. 37. 26.*

M(arosi) A(rnold): Római urnasírlelet Csákvárról. — (Römisches Urnengrab von Csákvár.) — *Szfv. Szle. 37. 27.*

M(arosi) A(rnold): Etyek régészete. — (Die Archäologie von Etyek.) — *Szfv. Szle. 37. 26—27.*

M(arosi) A(rnold): Római orvosi emlék múzeumunkban. — (Römisches ärztliches Denkmal in unserem Museum.) — *Szfv. Szle. 37. 27—28.*

Marosi Arnold: A csákvári római sírok tanulságai. K. — (Die Lehre der Römergräber zu Csákvár. B.) — *Szfv. Szle. 37. 62—65.*

Marosi Arnold: Római bélyeges téglák Fejér megyében. — (Römische Ziegel mit Stempel in dem Kom. Fejér.) — *Szfv. Szle. 38. 36—38.*

Marosi Arnold: A székesfehérvári múzeum római fibulái. K. — (Römische Fibeln in dem Museum zu Székesfehérvár. B.) — *Szfv. Szle. 38. 77—83.*

Márki Sándor: Római itinerariumok Magyarországról. — Römische Itinerarien über Ungarn. — *Földr. Közl. 26. 138—143. — 143—144.*

Melhárd Gyula: A magyaregresi ólomrelief. K. — (Das Blei-Relief von Magyaregres. B.) — *Somogy.* 79–80–81. 31–40.

Melhárd Gyula: A somogymegyei régiségtár köréből. — (Archäologisches aus der Sammlung des Kom. Somogy.) — *Somogy.* 79–81. 50–61.

Méry Etel: Arrabona temetői. — (Die Gräberfelder von Arrabona.) — *Tv. Ért.* 77. 38–39.

Mihalik Sándor: Ferencfalva története. — (Die Geschichte von Ferencfalva.) — *Tv. Ért.* 900. 62–85.

Mihalik Sándor: Orsova és környékének régiségei. K. — (Altertümer in Orsova und in seiner Umgebung. B.) — *M. K. Ért.* 908. 8–20.

Mihalik József: Régiségek Herculesfürdőn. K. — (Altertümer in Herculesbad. B.) — *M. K. Ért.* 10. 154–159.

Mihalik József: A sümegi Darnay-Múzeum. K. — (Das Museum zu Sümeg. B.) — *M. K. Ért.* 12. 124–151.

Mihalik József: Római téglák Vinkovcén. — (Römische Ziegel in Vinkovce.) — *M. K. Ért.* 17. 51–52.

Milch Armin: A bregetiumi Jupiter Dolichenus szentély. K. — (Das Sanctuarium des Jupiter Dolichenus in Bregetium. B.) — *Kom. Ért.* 900. 28–35.

Milch Armin: A monostori ásatás. K. — (Die Ausgrabung bei Monostor. B.) — *Kom. Ért.* 901–902. 39–44.

Milch Armin: Felíratos emlékek. — (Denkmäler mit Inschriften.) — *Kom. Ért.* 901–902. 45.

Milch Armin: Felíratos emlékeink. K. — (Unsere Denkmäler mit Inschriften. B.) — *Kom. Ért.* 906. 69–80.

Miletz János: Temesvár hadászati jelentősége történelmünkben az Árpádház kihaltáig. — (Die strategische Bedeutung von Temesvár bis zum Ende der Árpádenzeit.) — *Tv. Ért.* 75. 5–17.

Miletz János: Szörény vm. történelmi és régészeti emlékei. — (Historische und archäologische Denkmäler des Kom. Szörény.) — *Tv. Ért.* 79. 13–42.

Milleker Bódog: Régészeti közlemények Versecről. I. Verseci római vízvezeték. — (Archäologische Mitteilungen aus Versec. I. Die römische Wasserleitung.) — *Tv. Ért.* 81. 121–126.

Milleker Bódog: Régészeti közlemények. — II. Megigazítása és pótléka a „Verseci római vízvezeték“ című cikknek. III. Római kézimálmok Ópalánkáról. — (Archäologische Mitteilungen. — II. Verbesserung und Ergänzung der Mitteilung „Die römische Wasserleitung in Versec.“ — III. Eine römische Handmühle von Ópalánka.) — *Tv. Ért.* 81. 169–171.

Milleker Bódog: A fehértemplomi barbár leletek. — (Die barbarischen Funde in Fehértemplom.) — *Tv. Ért.* 83. 15–27.

Milleker Bódog: Újabb délmagyarországi őstelepek. I. Verseci nagy-réti leletek. — II. A varadiai őstelep. — III. Őstelep Podporányon. — IV. Karánsebes vidéki bronzlelet. K. — (Neuere urzeitliche Siedlungen in Süngarn. I. Die Funde in Versec-Nagy-rét. — II. Die urzeitliche Siedlung von Varadia. — III. Die urzeitliche Siedlung in Podporány. — IV. Der Bronze-fund bei Karánsebes. B.) — *Tv. Ért.* 83. 167–180.

M(illeke)r B(ódo)g: Verseci római vízvezetési leletek. — Wasserleitungsfunde in Versec.) — *Tv. Ért.* 85. 50.

Milleker Bódog: Centum putei. — *Tv. Ért.* 90. 214–217.

Milleker Bódog: Délmagyarország római régiségleletei. — (Römerzeitliche Funde in Südbungarn.) — *Tv. Ért.* 92. 101–143.

Milleker Bódog: Délmagyarország a rómaiak alatt. — (Südbungarn, unter der Römerherrschaft.) — *Tv. Ért.* 92. 173–192.

Milleker Bódog: Dél-Magyarország a rómaiak alatt. — (II. rész. Történelem. III. rész. Műveltségi állapotok.) — (Südbungarn unter der Römerherrschaft. II. Die Geschichte. III. Kulturzustände.) — *Tv. Ért.* 93. 1–38.

Milleker Bódog: Dél-Magyarország ókori földrajza két kérdésének mai állása. — (Heutiger Zustand von zwei Fragen über die Geographie des Altertums in Südbungarn.) — *Tv. Ért.* 98. 1–10.

Milleker Bódog: Tsierna, Trans-Tsierna és az újabb orsovai római leletek. — (Tsierna, Trans-Tsierna und die neuen römischen Funde.) — *Tv. Ért.* 902. 18–29.

Milleker Bódog: A vattinai őstelep. K. — (Die urzeitliche Siedlung von Vattina. B.) — *Tv. Ért.* 905. 1–75.

Mithay Sándor és Lovas Elemér: Régészeti krónika. — (Archäologische Kronik.) — *Győr Szle.* 38. 174–179.

Moór Elemér: Tamás Lajos: Rómaiak, románok és oláhok Dácia Trajanában. — (Besprechung des Buches: Tamás Lajos: Römer, Rumänen und Walachen in Dacia Traiana.) — *N. Ny.* 36. 27–30.

Muhoray Alfonz: Fröhlich Róbert dr. és a bácskai római emlékek. — (Róbert Fröhlich und die römischen Denkmäler in Bácska.) — *Bács.* 94. 49–50.

Münsterberg Rezső és Oehler János: Hunyad megye római régiségei. K. — (Die römischen Altertümer des Kom. Hunyad. B.) — (Németül: Jahreshefte des österreichischen archäologischen instituts. V. 1902.) — *Hunyad.* 902. 121–137.

Nagy Géza: Az eskütéri sisak. K. — (Der Helm von Budapest-Esküter. B.) — *Bp. Rég.* VII. 69–83.

Nagy Lajos: A csúcshegyi római villa Ó-budán. K. — Die römische Villa auf dem Csúcshegy in Óbuda. B. — *Bp. Rég.* XII. 27–60. — 301–302.

Nagy Lajos: Ácszerszámokból álló tömeglelet az aquincumi múzeumban. K. — Geschlossener Fund von Zimmermannswerkzeugen im Museum von Aquincum. B. — *Bp. Rég.* XII. 155–178. — 307–308.

Nagy Lajos: Gladiátor-ábrázolások az aquincumi múzeumban. K. — Gladiatoren-Darstellungen im Museum von Aquincum. B. — *Bp. Rég.* XII. 181–195. — 308–309.

Nagy Lajos: Kézműves szerszámok a pannóniai síremlékeken. K. — Handwerkzeuge auf pannonischen Grabdenkmälern. B. — *Rég. Évk.* I. 42–57. — 218–220.

Nagy Lajos: A savariai kapitoliumon 1791-ben talált mozaikpadló. K. — Über einen 1791 auf dem Capitulum von Savaria gefundenen Mosaikfussboden. — *Rég. Évk.* II. 100–122. — 372–375.

Nagy Lajos: A savariai kapitoliumon 1791-ben talált mozaikpadló. K.

— Der am Capitolium von Savaria im Jahre 1791 aufgefundenene Mosaikfussboden. B. — *Vasi Évk.* 26–27. 141–159. — 229–231.

Nagy Lajos: Az aquineumi orgona felíratos bronzablája. — (Die Inschrift der Orgel von Aquineum.) — *Ephk.* 32. 92–99.

Nagy Lajos: Aquineumi mumia-temetkezések. K. — Mumienbegräbnisse aus Aquineum. B. — *Diss. Pann.* 35. Ser. I. Fasc. 4. 3–34. — 35–39.

Nagy Lajos: Asztrális szimbólumok a pannoniai bennszülött lakosság síremlékein. K. — Symbola astralia inventa in cippis incolarum Pannoniae indigenarum. B. — *Pannonia* 35. 139–151. — 399. — *Pannonia Könyvt.* 6.

Nagy Lajos: Keresztény-római ládaveretek Szentendréről. K. — Gli ornamenti di bronzo di una cassetta romana trovata a Szentendre B. — *Pannonia* 36. 3–21. — 156. — *Pannonia Könyvt.* 19.

Nagy Lajos: Az aquineumi orgona. K. — Die Orgel von Aquineum. B. — *Aqu. kiadv.* II. 1–111. — 115–144.

Nagy Lajos: Pannonia Sacra. K. — B. — *Szent István Emlékkönyv.* 1. 31–48.

(**Nagy Lajos:**) A második segédlégió nagyobbik fürdőjének maradványa a Flórián-téren. — Rudera thermarum maiorum in castris legionis II. adiutricis reperta. *Aqu. kiadv.* é. n. (1933) 5 l.

(**Nagy Lajos:**) Az óbudai ókeresztény Cella Trichora a Raktár-utcában. — (Altchristliche Cella Trichora in Óbuda—Raktár-Gasse. *Aqu. Kiadv.* é. n. (1933.) 1 l.

Nagy Tibor: A pannóniai kereszténység története a római védőrendszer összeomlásáig. — Die Geschichte des Christentums in Pannonien bis zu dem Zusammenbruch des römischen Grenzschatzes. — *Diss. Pann.* (939) Ser. II. No. 12. 3–230.

Neudeck Gyula: Tiberius útja az Aldunán. K. — (Tiberius-Strasse an der unteren Donau. B.) — *Mérn. Közl.* 94. 21–28., 57–66.

Nischer Falkenhof Ernő: A bánáti római sáncok térképtörténeti ábrázolása. K. — (Représentation cartographique du limes romain du Banat. B.) — *Debr. Szle.* 34. 172–182.

Noll Rudolf: Statuettenlampen. K. — *Pannonia* 37. 313–325.

Nyáry Jenő: Pannonia és a szomszéd barbár tartományok római uralom alatti népeiről. — (Die Völker Pannoniens und der barbarischen Nachbarländer unter der Römerherrschaft.) — *Száz.* 72. 577.

Ocskay Ferenc: Római feliratok Sopronban. — (Römische Inschriften in Sopron.) — *Tud. Tár.* 36. X. 246–249.

Ormós Zsigmond: Régészeti közlemények. I. Bersovia. (Zsidovin.) — (Archaeologische Berichte. I. Bersovia—Zsidovin.) — *A. K.* VIII. 145–153.

Ormós Zsigmond: A római Terminus Dentán. — (Ein römischer Terminus in Denta.) — *Tv. Ért.* 75. 99–100.

Ormós Zsigmond: Kirándulás Viminacium és Margum romjaihoz. — (Ein Ausflug zu den Ruinen von Viminacium und Margum.) — *Tv. Ért.* 78. 101–119.

Ormós Zsigmond: A rékasi római lelet. — (Der römische Fund von Rékas.) — *Tv. Ért.* 81. 9–13.

Ornstein József: Dácia nyugati határáról. — (Die westliche Grenze Daziens.) — *Dés.* 900. 12—17.

Ornstein József: Jelentés a Szamósujvár melletti római castellum keleti oldalának ásásáról. — (Ausgrabungen des castellums in Szamósujvár.) — *Dés.* 902. 3—11.

Orosz Endre: Húsz ismeretlen ősemberi telepről. — (Zwanzig unbekannte urzeitliche Siedlungen.) — *E. M.* 903. 89—93.

Orosz Endre: Ősrégészeti adatok a Kis-Szamos folyó völgyéből. — (Urzeitliche Angaben aus dem Tale des Kisszamos.) — *E. M.* 905. 303—312.

Orosz Endre: Jelentés a szamosújvári római castellum praetoriumának ásásáról. — (Die Ausgrabung des praetorium des castellum zu Szamosujvár.) — *Arm.* 907. 129—155.

Orosz Endre: Újabban fölfedezett erdélyi őstelepek. — (Neuentdeckte urzeitliche Siedlungen in Siebenbürgen.) — *E. M.* 908. 256—259.

Oroszlán Zoltán: Két új mitologiai dombormű a M. Nemzeti Múzeumban. K. — Zwei neue Reliefs mit mythologischen Darstellungen im Ungarischen Nationalmuseum. B. — *Rég. Évk. I.* 30—38. — 216—217.

Oroszlán Zoltán: Kiadatlan pannoniai provinciális köemlékek a M. Nemzeti Múzeumban. K. — Unedierte provinzielle Steindenkmäler Pannoniens aus dem Ungarischen Nationalmuseum. B. — *Rég. Évk. II.* 54—70. — 367—368.

Oroszlán Zoltán: Szilenosz-szobrocskák a Szépművészeti Múzeum antik terrakotta gyűjteményében. K. — Silenos-Darstellungen in der Antiken Terrakotten Sammlung des Museums der Bildenden Künste. B. — *Petrovics.* 9—17. — 138—146.

Oroszlán Zoltán: A Szépművészeti Múzeum antik terrakotta gyűjteményének rhytonjai. K. — Die „Rhyta“ der Terrakottasammlung des Museums der Bildenden Künste zu Budapest. B. — *Szépm. Évk.* 35—36. 144—159. — 160—164.

Ortvy Tivadar: „Dácia epigraphicája és határai Mommsen kiadványában.“ — (Die Epigraphik und die Grenze Daziens in der Verlagswerk von Mommsen.) — *Száz.* 74. 494.

Ortvy Tivadar: Felírtos új adat a régi Tibiscum helyekvése nézve. — (Neue inschriftliche Angabe über die Topographie des alten Tibiscum.) — *Száz.* 75. 194—197.

Ortvy Tivadar: A hazai római köemlékek. — (Die römischen Steindenkmäler in Ungarn.) — *Pulszky.* 79—87.

Ortvy Tivadar: Margum és Contra-Margum helyekvése. — (Die Lage von Margum und Contra-Margum.) — *Ért.* 76. 7—9. — *Ért. Tört.* 6. I. 1—70.

Ortvy Tivadar: Kritikai adatok Margum történetéhez. — (Kritische Angaben zur Geschichte Margums.) — *Ért.* 76. 118—119. — *Ért. Tört.* 6. VII. 1—53.

Ortvy Tivadar: Egy állítólagos mediterrán út Pannoniában. — (Eine angebliche Mediterranstrasse in Pannonien.) — *Ért.* 84. 9. — *Ért. Tört.* 11. VII. 1—77.

Ortvay Tivadar: Dácia feliratos emlékei és térképe Mommsen kiadásában. — (Die Karte und die Denkmäler Daziens mit Inschriften in der Ausgabe Mommsens.) — *A. K.* IX. II. 63–89.

(Ortvay Tivadar): Tibiscum helyfekvése az írók és térképírók szerint. Térképpel. — (Die Lage von Tibiscum nach den Schriftstellern und den Kartographen. Mit einer Landkarte.) — *A. K.* X. III. 1–48.

Ortvay Tivadar: Temes vármegye és Temesvár város története a legrégibb időktől a jelenkorig. Régibb középkor. A római hódítástól a magyar királyság megalapításáig. — Budapest, 1914. — (Geschichte des Kom. Temes und der Stadt Temesvár. II. Das frühere Mittelalter. Von der römischen Eroberung bis zur Entstehung des ungarischen Königthums.). *Ortvay*. 1914.

Paulovics István: Jupiter-Sarapis mellszobrocskája. K. — (Brustbild des Jupiter-Sarapis. B.) — *M. N. M. Közl.* 16. 17–20.

Paulovics István: Szent Quirinus savariai bazilikájának feltárása. K. — Freilegung der Basilica des hl. Quirinus in Szombathely (Savaria). — *Vasi Szle.* 38. 138–152. — 152. — *Vasi Szle. Könyvei.* 120.

Paulovics István: Rómaikori gyűjtemény. K. — (Die Sammlung der römischen Denkmäler. B.) — *Vezető.* 38. 51–130.

Paulovics István: A dunapentelei római telep (Intercisa). A maradványok története, a kutatások irodalma, 1926. évi leletek. K. — Die römische Ansiedlung von Dunapentele (Intercisa). Geschichte der Überreste, Bibliographie der Forschungen, Fundergebnisse von 1926. — *Arch. Hung.* II. 3–71. — 73–128.

Paulovics István: Római kisplasztikai műhely Pannoniában. K. — De quadam officina in Pannonia olim florenti, qua artes effectivae minores exercebantur. B. — *Pannonia* 35. 21–27. — 398. — *Pannonia Könyvt.* 2.

Paulovics István: Római köemlékek a kisigmandi temetőben. K. — (Römische Steindenkmäler in dem Friedhof von Kisigmánd. B.) — *Pannonia*. 36. 239–247. — *Pannonia Könyvt.* 26.

Paulovics István: A szőnyi törvénytábla. K. — La table de privilèges de Brigetio. B. — *Arch. Hung.* XX. 9–68.

Paur Iván: Egy duna-balparti római erőd a pesti határban. K. — (Ein römischer Burgus an dem linken Donauufer bei Pest. B.) — *Ért.* 57. 222–232. — *U. M. Muz.* 57. 222–232.

Paur Iván: Huszonöt kiadatlan pannoniai latin felirat. — (Fünfundzwanzig unedierte pannonische Inschriften.) — *A. K.* I. 217–228.

Paur Iván: Legújabb archaeologiai mozgalmak a hazában. Kunhalmok, Aquincum. — (Die neuesten archaeologischen Bewegungen in Ungarn. Kumanenhügel. Aquincum.) — *B. Sz.* 57. 2. 277–279.

Paur Iván: Egy lap archaeologiai tárcából. — (Eine Seite aus meiner archaeologischen Mappe.) — *U. M. Múz.* 51–52. II. 1. 481–491.

Paur Iván: Még egy lap archaeologiai tárcából. — (Eine Seite aus meiner archaeologischen Mappe.) — *U. M. Múz.* 51–52. II. 1. 852–866.

Paur Iván: Ismét egy lap archaeologiai tárcából. — (Noch eine Seite aus meiner archaeologischen Mappe.) — *U. M. Múz.* 54. IV. 1. 328–330.

Paur Iván: Archaeologiai tárcából. — Eine Seite aus meiner archaeologischen Mappe.) — *U. M. Múz.* 55. V. 1. 218–224.

Párducz Mihály: A hódmezővásárhelyi ref. gimnázium régiséggyűjteménye. II—V. rész. K. — (Die Altertümersammlung des ref. Gymnasiums zu Hódmezővásárhely. B.) — *Dolg.* 37. 120—181.

Polgár Iván: Múzeumunk mérföldkövei. — (Die Meilensteine unseres Museums.) — *Szfv. Szle.* 31. 7—9., 10—12.

Polgár Iván: Fejérmegye római mérföldkövei. — (Die Meilensteine des Kom. Fejér.) — *Szfv. Szle.* 32. 6—10.

Polgár Iván: Római mérföldkö Kisapostagról. — (Römischer Meilenstein von Kisapostag.) — *Szfv. Szle.* 34. 46—47.

Pósta Béla: Köemlékek fölállítása az erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtárában. K. — (Die Ausstellung der Steindenkmäler in den Siebenbürgischen Nationalmuseum. B.) — *M. K. Ért.* 907. 138—147.

Pósta Béla: A benei bronzhydria. K. — La hydrie de Bene. B. — *Dolg.* 14. 17—37. — 38—44.

Pósta Béla: A kisesüri bronz díszítmények. K. — Les membres ornementaux en bronze de Kisesür. B. — *Dolg.* 16. II. 2—50. — 50—70.

Pulszky Ferenc: A polgárdi ezüst triposz. K. — (Der silberne Dreifuss von Polgárdi. B.) — *A. K. XIII.* II. 1—6.

Praschniker C.: Ein neugefundener Jünglingstorso aus Aquineum. — *Diss. Pann.* 38. Ser. II. No. 10. 243—244.

Radnóti Aladár: A pannoniai római bronzedények. K. — Die römischen Bronzegefäße von Pannonien. B. — *Diss. Pann.* 38. Ser. II. No. 6. 3—146.

Rácz József: Mutenum-Feketeváros. *A. K. XII.* 87—89.

Rácz Miklós: Kolozsvár római nevéhez. — (Der römische Name von Kolozsvár.) — *E. M.* 98. 470—472.

Réthy László: Dácia nemzetiségi viszonyai a rómaiság idején. — (Die Nationalitäten in Dazien zur Zeit der Römer.) — *Rég. Évk.* 79—85. 144—151.

Révay Lajos: Római consularis érmek. — Ilyefalvi lelet. — (Römische Konsular-Münzen. Der Fund von Ilyefalva.) — *Székelv. Ért.* 91. II. 3—8.

Rhé Gyula: Ós- és ókori nyomok Veszprém körül. K. — (Urzeitliche und altertümliche Spuren in der Gegend von Veszprém. B.) — *Balaton.* 906. 29.

Rhé Gyula: A szentistváni bronzlemezek. K. — (Die Bronzebleche in Szentistván. B.) — *M. K. Ért.* 907. 189—191.

Rhé Gyula: Apolló- és lares-szobor Veszprémben. K. — (Apolló- und Lares-Statuetten in Veszprém. B.) — *M. K. Ért.* 908. 119—127.

Rhé Gyula: Újabb ásatások eredményei Balácza. K. — (Die Resultate der neueren Ausgrabungen in Balácsa. B.) — *Veszprém.* 27—28. 48—59.

Rhé Gyula: A baláczai ásatások eredményei. — (Die Resultate der Ausgrabungen in Balácsa.) — *Balácsa.* 31—104.

Roediger Lajos: A Bács-Bodrogh vármegyében levő 1901. június hó 30-ig összeírt romok, emlékszobrok, ősrégészeti építmények és temető helyek, régi faluhelyek stb. jegyzéke. — (Verzeichnis der Ruinen, Denkmäler, urzeitlichen Baulichkeiten. Gräberfelder und zerstörten Dörfer.) — *Bács.* 901. 225—231.

Roediger Lajos: Ásatásainkról. — (Unsere Ausgrabungen.) — *Bács.* 903. 143—149.

Rohonyi Gyula: A római sáncok. — (Die Römerschanzen.) — *Bács*. 85. III–IV. f. 3–14.

Rómer (Flóris): Római emlékek. (Römische Denkmäler.) — *Győr. Füz.* 61. 91–92., 94–95.

R(óme)r (Flóris): Egy római kökoporsó Győrben. — (Ein römischer Sarg in Győr.) — *Győr. Füz.* 61. 284–286.

(Rómer Flóris): Budai téglavetőnél felfedezett két római sír. — (Zwei römische Gräber in Óbuda.) — *Száz.* 68. 353.

(Rómer Flóris): Óbudai és győri felíratos köveink. — (Die Steindenkmäler mit Inschriften in Óbuda und Győr.) — *Száz.* 68. 450–451.

(Rómer Flóris): Óbudai régiségek. — (Die Altertümer von Óbuda.) — *Száz.* 69. 121.

Rómer (Flóris): Előadása Óbudáról. — (Von Óbuda.) — *Száz.* 69. 123–124.

Rómer Flóris: Az újabb óbudai ásatások eredményéről. — (Die Ergebnisse der letzten Ausgrabungen in Óbuda.) — *Ért.* 69. 15–16.

Rómer Flóris: A régi Pestről. — (Vom alten Pest.) — *Ért.* 71. 107–113.

Rómer Flóris: A magyar nemzeti múzeum köemlékei és két rájuk vonatkozó külföldi szakmunka ismertetése. — (Die Steindenkmäler des Nationalmuseums und Besprechung von zwei dies bezüglichen Bücher.) — *Ért.* 74. 29–36.

Rómer Flóris: Lesencze-Tomaji római felíratoskö. — (Ein römisches Steindenkmal mit Inschriften.) — *A. K. II.* 173–174.

Rómer Flóris: Pannonia területén Magyarországon fennmaradt néhány római várnáról. K. — (Einige Burgen in Pannonien. B.) — *A. K. III.* 35–53.

Rómer Flóris: Pannoniai újabb kiadatlan latin felíratok. — (Neuere unedierte Inschriften aus Pannonien.) — *A. K. III.* 153–166., *IV.* 47–64.

Rómer Flóris: A Buda környékén kiásott római sírokról. K. — (Römische Gräber in der Umgebung von Buda. B.) — *A. K. IV.* 101–124.

Rómer Flóris: Az újabb időkben Ószőnyön kiásott római régiségek. — (Römische Altertümer aus Ószőny.) — *A. K. VI.* 151–163.

Rómer Flóris: Kiadatlan római felíratok. K. — (Unedierte römische Inschriften. B.) — *A. K. X. I.* 24–57., *XI. I.* 27–46.

Romwalter Alfréd: Rómaikori sajtolt üveg Sopronból. K. — Pressglasfund aus der Römerzeit Soprons. — *Sopr. Szle.* 37. 120–122. — 123. — *Sopr. Szle. Kiadv.* 9.

Romwalter Alfréd: Sopronban lelt ókori salakok és téglák. — In der Gemarkung Soprons aufgefundenene Schlacken und Ziegel aus dem Altertum. — *Sopr. Szle.* 37. 224–227. — 227–228.

Rónay István: Történeti nyomok. — (Historische Spuren.) — *Bács*. 90. 175–178.

Roska Márton: Rómaikori villa Dezmér határában. K. — Villa de l'époque romaine sur le territoire de Dezmér. B. — *Dolg.* 11. 106–108. — 109–110.

Roska Márton: Rómaikori villa Ajton határában. K. — Villa romaine aux confins de Ajton. B. — *Dolg.* 15. 48–50. — 50.

Salamon Ferenc: A római hódítás Magyarországon. — (Die römische Eroberung in Ungarn.) — *B. Sz.* 77. 15. 329–363.

Salamon Ferenc: A rómaiság elenyészte Pannóniában s különösen Aquincum vidékén. — (Das Ende der Römerherrschaft in Pannonien, besonders in der Umgebung von Aquincum.) — *Száz. 81.* 643–676.

Saria Balduin: Eine Emonenser Landmannschaft in Savaria. — *Pannonia 35.* 171–179. — *Pannonia Könyvt. 8.*

Saria Balduin: Emona als standlager der Legio XV. Apollinaris. — *Diss. Pan. 38. Ser. II. No. 10.* 245–255.

Schober Arnold: Római sírkövek Dáciából. K. — Pierres funéraires l'époque romaine de la Dacie. B. — *Dolg. 11.* 275–282. — 283–287.

Schwanfelder A.: A bresztováci római éremlelet. — (Der römische Münzfund in Bresztovac.) — *Tv. Ért. 92.* 28–30.

Sebestyén Károly: A szegedi vár legrégibb története. K. — Die älteste Geschichte der Szegeder Festung. B. — *Dolg. 26.* 144–154. — 154–157.

Simonyi Dezső: A Brigetio-Aquincum közti diagonális (Dorog-Csév-Obuda) útvonal kérdése. — Wo verlief die Römerstrasse Brigetio-Aquincum im Abschnitte Dorog-Altöfen? — *Ephk. 36.* 44–54. — 54–55.

Soltész Elek: A Kr. utáni 3-ik század pénzromlása és a diocletianusi pénzreform. — Der Valutaverfall des III. Jahrhunderts n. Ch. G. und die diocletianische Münzreform. — La dépréciation des monnaies au troisième siècle de notre ère et la réforme monétaire de Dioclétien. — *Num. Közl. 24–25.* 11–17. — 54 — 55–56.

Solvanus: Római tábor Tokodon. — (Römisches castrum in Tokod.) — *Eszterg. Evlap 25.* 94–97.

Sötér Agoston: Régészeti ásatások és kutatások. K. — (Archäologische Ausgrabungen und Forschungen. B.) — *Moson. 82–98.* 94–286.

Sötér Agoston: Bezenye. 1885., 1886. — (Ausgrabungen in Bezenye in den Jahren 1885 und 1886.) — *Moson. 82–98.* 96–98.

Sötér Agoston: Csuny. 1885., 1891., 1894. K. — (Ausgrabungen in Csuny in den Jahren 1885., 1891., 1894. B.) — *Moson. 82–98.* 117–165.

Sötér Agoston: Hegyeshalom. 1893. — (Ausgrabungen in Hegyeshalom im Jahre 1893.) — *Moson. 82–98.* 172.

Sötér Agoston: Körtvélyes. 1890., 1893. — (Ausgrabungen in Körtvélyes in den Jahren 1890. und 1893.) — *Moson. 82–98.* 173–176.

Sötér Agoston: Magyaróvár: 1885., 1886., 1887., 1893. — (Ausgrabungen in Magyaróvár in den Jahren 1885., 1886., 1887. und 1893.) — *Moson. 82–98.* 181–185.

Sötér Agoston: Miklósfalu. 1886., 1887., 1897. — (Ausgrabungen in Miklósfalu in den Jahren 1886., 1887. und 1897.) — *Moson. 82–98.* 185–191.

Sötér Agoston: Nemesvölgy. 1885., 1886., 1887. K. — (Ausgrabungen in Nemesvölgy in den Jahren 1885, 1886, und 1887. B.) — *Moson. 82–98.* 193–228.

Sötér Agoston: Nezsider. 1887., 1894. — (Ausgrabungen in Nezsider in den Jahren 1887 und 1894.) — *Moson. 82–98.* 228–240.

Sötér Agoston: Oroszvár. 1888., 1890., 1891. — (Ausgrabungen in Oroszvár in den Jahren 1888, 1890, und 1891. — *Moson. 82–98.* 240–248.

Sötér Agoston: Párndorf. 1893., 1897. — (Ausgrabungen in Párndorf in den Jahren 1893 und 1897.) — *Moson. 82–98.* 249–250.

Sötér Agoston: Pusztá-Somorja. 1884. K. — (Ausgrabungen in Pusztá-Somorja im Jahre 1884. B.) — *Moson*. 82—98. 250—252.

Sötér Agoston: Rajka. 1893. — (Ausgrabungen in Rajka im Jahre 1893.) — *Moson*. 82—98. 253.

Sötér Agoston: Sándorháza. 1885. — (Ausgrabungen in Sándorháza im Jahre 1885.) — *Moson*. 82—98. 253—255.

Sötér Agoston: Szolnok. 1884. — (Ausgrabungen in Szolnok im Jahre 1884.) — *Moson*. 82—98. 272—273.

Sötér Agoston: Ürgéd. 1884. — (Ausgrabungen in Ürgéd im Jahre 1884.) — *Moson*. 82—98. 280—281.

Sötér Agoston: Zurány. 1887., 1895. — (Ausgrabungen in Zurány in den Jahren 1887 und 1895.) — *Moson*. 82—98. 283—285.

Sötér Agoston: Régészeti ásatások. — (Archäologische Ausgrabungen.) — *Moson*. 86. 32.

Sötér Agoston: Csúnyi és oroszvári ásatások. K. — (Ausgrabungen in Csúny und Oroszvár. B.) — *Moson*. 94. 8.

Stancsa Gyula: Dácia régi szokásai és mitológiai szobrai. — (Die Sitten des alten Daziens und seine mythologische Statuetten.) — *Tv. Ért.* 85. 80—85.

Stein Arthur: Zu den Kaiserdaten in der Mitte des III. Jahrhunderts. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 256—266.

Storno Miksa: Római-kori leletek Sopron belvárosából. K. — Römische Funde in der Inneren Stadt Soprons. — *Sopr. Szle.* 38. 221—234. — 234. — *Sopr. Szle. Kiadv.* 34.

Syme Ronald: The first garrison of Trajan's Dacia. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 267—286.

Szabó Pál Zoltán: Pannoniöld öt polgársága. — De quinque civitatibus Pannoniae. — *Pannonia*. 35. 152—170. — 400. — *Pannonia Könyvt.* 7.

Szathmáry Károly: Enyed régészeti emlékei. — (Archaeologische Denkmäler in Nagyenyed.) — *A. K.* VII. 44. 53.

Szalay Akos: A dunabogdányi római castellumról. Jelentés az 1930. évi július-augusztusi dunabogdányi ásatásról. K. — Über das römische Castell von Dunabogdány. Bericht über die Ausgrabungen in Dunabogdány während der Monate Juli und August. 1930. B. — *Arch. Hung.* X. 7—19. — 21—36.

Szász Béla és Kelényi B. Ottó: Aquincum irodalma. — Bibliographia Aquincensis. — *A fővárosi nyilvános könyvtár budapesti gyűjteményének bibliographiai munkálatai*. 1939. 113 l.

Szász Ferenc: Szamosközi adatai az erdélyi városokról. — (Die Daten von Szamosközi, über die siebenbürgischen Städten.) — *E. M.* 909. 172—179.

Szelle Zsigmond: Dunaföldvár régi emlékei. K. — (Die Altertümer von Dunaföldvár. B.) — *A. K.* XVII. 5—34.

Szendrei János: Jelentése szamosvölgyi régészeti útjáról. — (Archäologische Reise in dem Szamos-Tal.) — *Rég. Évk.* 79—85. 70—74.

Szentgáli Károly: Brigetio római hamis pénzei. — Die falschen rö-

mischen Münzen von Brigetio. — Monnaies romaines faussées de Brigetio. — *Num. Közl.* 24—25. 1—4. — 53—54. — 55.

Szilágyi János: Az ala I. Hispanorum újabb emléke Aquincumban. K. — (Neuere Denkmäler der ala I. Hispanorum in Aquincum. B.) — *Bp. Rég.* XII. 275—278.

Szilágyi János: Inscriptiones tegularum Pannonicarum. — A pannoniai bélyeges téglák. K. — *Diss. Pann.* 33. Ser. 2. No. 1. 3—110.

Szilágyi János: Aquincum és északkelet Pannonia katonai megszállása. — Die römische Okkupation von Aquincum und Nordostpannonien. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 287—309. — 309—311.

Szinte Gábor: Ulpia Traiana ezelőtt Sarmisegethusa, ma Várhely Amphitheátruma. K. — (Das Amphitheater des heutigen Várhely, vorher Sarmisegethusa, Ulpia Traiana. B.) — *Hunyad.* 97. 35—37.

Szongott Kristóf: Az ásatás legbecsesebb tárgya. — (Der wertvollste Gegenstand der Ausgrabung.) — *Arm.* 905. 346—348.

Szőnyi Ottó: Régiségleletek. — (Altertümer-Funde.) — *Pécs.* 908. 67—69.

Szőnyi Ottó: Baranyabáni régiségek. — (Die Altertümer von Baranyabán.) — *Pécs.* 908. 123—124.

Szőnyi Ottó: A kisköszegi római katonai elbocsátólap. — (Diploma militare von Kisköszeg.) — *Pécs.* 909. 84—87.

Szőnyi Ottó: A pécsi városi múzeum ásatásai. — (Ausgrabungen des städtischen Museums in Pécs.) — *Pécs.* 10. 122—124.

Szőnyi Ottó: A Pécs Városi Múzeum gyarapodása Horváth Antal hagyatékából. — (Zuwachs des Museums in Pécs aus dem Nachlass des Herrn Antal Horváth.) — *M. K. Ért.* 913. 66—67.

Szőnyi Ottó: Kisasszonyfai római sírlelet. — (Der römische Grabfund in Kisasszonyfa.) — *Pécs.* 13. 33—35.

Szőnyi Ottó: A hörnyéki római sír. — (Das Römergrab von Hörnyék.) *Pécs.* 13. 35—36.

Szőnyi (Ottó): Újabb sírlelet a pécsi őskeresztény sírkamra tájékán. — (Ein neuer Grabfund in Umgebung der althristlichen Grabkammer.) — *Pécs.* 14. 90—91.

Szőnyi (Ottó): Római sír a pécsi Apáca-utcában. — (Ein Römergrab in Pécs.) — *Pécs.* 14. 91—92.

Szőnyi Ottó: Ásatások a pécsi székesegyház környékén 1922-ben. K. — Grabungen in der Umgebung der Pécs (Fünfkirchner) Domkirche im Jahre 1922. B. — *Rég. Évk.* II. 172—195. — 384—386.

Szőnyi Ottó: A pécsi őskeresztény temető sírkamrái és kápolnája. K. — (Der Pécs althristliche Friedhof mit Grabkammer und Kapelle. B.) — *Magy. Műv.* 29. 537—544.

Sztachovics Remig: Régészeti adatok Györszentmárton környékéről. — (Archaeologische Beiträge über die Umgebung von Györszentmárton.) — *A. K.* VIII. 98—107.

Takáts Sándor: Komárom vidéke és Brigetio a 18. század közepén. — (Die Umgebung von Komárom und Brigetio im 18. Jahrhundert.) — *Kom. Ért.* 907. 25—33.

Tallóczy Lajos: A rómaiak Boszniában. — (Die Römer in Bosnien.) — Száz. 904. 729–758., 837–854., 950–976.

Tamás Lajos: Erdély és az oláh őstörténet. — Siebenbürgen und die rumänische Frühgeschichte. — *Ethn.* 37. 1–10. — 10.

Tamás Lajos: Rómaiak, románok és oláhok Dácia Trajánában. — (Römer, Rumenen, und Walachen in Dacia Traiana.) — *Tamás*: 1936. 234 1. Französisch: Romains, Romans et Roumans dans l'histoire de la Dacie Trajane. (Archivum Europae Centro Orientalis 1935., 1936. Jahrg. Sep: Etudes sur l'Europe centre-orientale.)

Tasner Antal: ... a gellérthegyi ... faragványoskő... — (Ein behauener Stein an dem Gellért-Berg.) — *Ért.* 47. 83.

Teleki Domokos gr. Porolissumi ásatások. K. — (Die Ausgrabungen in Porolissum. B.) — *E. M.* 908. 260.

Tessedik Ferenc: Az ócsai és demsusi régi egyházakról. K. — Die alten Kirchen von Ócsa und Demsus. B.) — *Évk.* 832–834. 114–119.

Téglás Gábor: Jelentése a régi bányászat érdekében tett kutatásairól. — (Untersuchung des alten Bergbauwesens.) — *Rég. Évk.* 79–85. 75–76.

Téglás Gábor: A római bányászat Erdélyben. — (Römischer Bergbau in Transylvanien.) — *Rég. Évk.* 79–85. 132–143.

Téglás Gábor: Bányásszobrok a római hódoltságból. — (Bergmannstatuetten aus der Römerherrschaft.) — *Ért.* 83. 53.

Téglás Gábor: Tanulmányok a rómaiak aranybányászatáról. — (Studien über das römische Bergbau.) — *Ért.* 89. 49.

Téglás Gábor: Római bányászat Boiczán és Rudán. — (Der römische Bergbau in Boica und Ruda.) — *Hunyad.* 84. 77–79.

Téglás Gábor: A körösbányai bányásszobrok. — (Die Bergmannstatuetten von Körösbánya.) — *Hunyad.* 84. 68–71.

Téglás Gábor: (Jelentése kirándulásáról.) — (Bericht von einem Ausflug.) — *Hunyad.* 84. 92–98.

Téglás Gábor: Kirándulás a rómaiak bukovai márványbányájához. — (Ein Ausflug zum römischen Marmorbergbau bei Bukova.) — *Hunyad.* 86. 48–50.

Téglás Gábor: Újabb adatok Dácia helyrajzához a Strigy völgyéből. — (Neuere Beiträge zur Topographie Daziens aus dem Strigytale.) — *Hunyad.* 86. 65–67.

Téglás Gábor: A Háromszéki aranykincs. K. — (Der Goldschatz von Háromszék. B.) — *E. M.* 87. 347–357.

Téglás Gábor: A noricumai vas hazájában. — (Im Lande des noricischen Eisens.) — *B. Sz.* 87. 50. 463–470.

(*Téglás Gábor*): A sarmizegetusai Mithraeum. — (Das Mithraeum in Sarmizegethusa.) — *B. Sz.* 88. 53. 464–471.

Téglás Gábor: Adalékok Dácia felírtatánához. — (Beiträge zur Epigraphik Daziens.) — *E. M.* 88. 56–69.

Téglás Gábor: Adalékok Dácia felírtatánához. — (Beiträge zur Epigraphik Daziens.) — *E. M.* 88. 237–257.

Téglás Gábor: Ampelum, mint Dácia aranybányászatának központja.

— (Ampelum, als Mittelpunkt des Goldbergbaues von Dazien.) — *E. M.* 88. 295—314.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia helyrajzához. — (Neuere Beiträge zur Topographie Daziens.) — *Hunyad.* 88. 25—28.

Téglás Gábor: Hunyad megye barbár fémleletei. — (Barbarische Metallfunde des Kom. Hunyad.) — *Hunyad.* 89. 51—64.

Téglás Gábor: A Pentinger-tábla egyik dáciai állomásának, Blandianának meghatározása. — (Die Feststellung der Station Blandiana auf der Peutinger-tafel.) — *Földr. Közl.* 89. 449—454.

Téglás Gábor: Római márványbánya a Bisztravölgyben, Bukova hunyad megyei falu határán. — Römischer Marmorbruch im Bisztrathale. — *Földt. Közl.* 89. 154—160. — 209—212.

Téglás Gábor: Újabb feliratok az erdélyi aranyvidékről. — (Neuere Inschriften von Goldgebiet Siebenbürgens.) — *E. M.* 89. 180—184.

Téglás Gábor és Király Pál: Újabb adalékok Dácia felíratánához. K. — (Neuere Beiträge zur Epigraphik Daziens. B.) — *E. M.* 89. 357—367.

Téglás Gábor: Julius Alexander, állami vállalkozó Dáciában. — (Julius Alexander ein staatlicher Unternehmer in Dazien.) — *E. M.* 90. 92—93.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia felíratánához. — (Neuere Beiträge zur Epigraphik Daziens.) — *E. M.* 90. 388—400.

Téglás Gábor: Újabb adalékok a dáciai Érhegység és bányászatának epigraphiájához. — Neuere Beiträge zur Epigraphie des Dazischen Erzgebirges und Bergbaues. — *Földt. Közl.* 90. 182—187. — 233—236.

Téglás Gábor: A rómaiak aranybányászatának örvidéke Dáciában. — (Die Militärgrenze des römischen Bergbauwesens in Dazien.) — *Földr. Közl.* 90. 326—349.

Téglás Gábor: A rómaiak dáciai aranybányászatának ethnographiai viszonyai és administrationalis szervezete. — (Die ethnographischen Verhältnisse und die Administration des römischen Bergbaues in Dazien.) — *Ert.* 91. 92—96.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia föld- és helyíratához. — (Neuere Beiträge zur Geographie und Topographie Daziens.) — *Földr. Közl.* 91. 65—86.

Téglás Gábor: Újabb adatok a verespataki bányászat legrégibb történetéhez. — Neuere Daten zur ältesten Geschichte der Verespataker Bergbauer. — *Földt. Közl.* 91. 181—184. — 214—216.

Téglás Gábor: A vulkoji bányászat ősmiveletei és római művei a Korábia-hegy alján, Zalatna mellett. — Die alten Gewerke des Bergbaues von Vulkoj und die römischen Bergbaue am Fusse des Korabia bei Zalatna. — *Földt. Közl.* 92. 82—86. — 122—124.

Téglás Gábor: Dácia őskori aranybányászatának forgalmi összeköttetései és a római kormány telepítési rendszere a dáciai érhegységben. — (Die Verkehrsverbindungen des Goldbergbaues in Dazien und das Kolonisierungssystem der römischen Regierung in dazischen Erzgebirge.) — *Földr. Közl.* 92. 65—92.

Téglás Gábor: A rómaiak kőbányászata Potaissa, vagyis a mai Torda

közelében. K. — Die römischen Steinbrüche in der Nähe von Potaissa oder des heutigen Torda. B. — *Földt. Közl.* 93. 13—19. — 79—82.

Téglás Gábor: A Hunyad megyei történelmi és régészeti társulat vívmányai a dáciai aranybányászat történetének technikai és helyrajzi kutatásában. — (Die Ergebnisse des historischen und archäologischen Vereins des Kom. Hunyad in der technischen und topographischen Forschung der dazischen Goldbergbau-Geschichte.) — *Hunyad.* 93. 26—36.

Téglás Gábor: A rómaiak telepítési rendszere a dáciai aranybányászat érdekében. — (Das System der römischen Kolonisierung im Interesse des Goldbergbaues.) — *B. Sz.* 93. 75. 191—203.

Téglás Gábor: A Fejér-Körösvidék jelentősége a rómaiak bánya-adminisztrációjában. — Die Bedeutung der Umgebung der Fejér-Körös in der Bergadministration der Römer. — *Földt. Közl.* 93. 272—276. — 298—301.

Téglás Gábor: Római bányászok sírleletei Dáciából. — (Gräberfunde der römischen Bergleute aus Dazien.) — *Ttk.* 94. 190—192.

Téglás Gábor: Római bányákról. — (Der römische Bergbau.) — *Ttk.* 94. 599.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia helyíratához. — (Neuere Beiträge zur Topographie Daziens.) — *Földr. Közl.* 94. 15—34.

Téglás Gábor: A rómaiak bányászati technikája az Erdélyi Érchegység leletei szerint. — (Die Bergbautechnik der Römer nach den Funden des Siebenbürgischen Erzgebirges.) — *E. M. Ért.* 94. 323—331. — 200.

Téglás Gábor: Római bányászok sírmezeje Zalatna közelében. — (Grabdenkmäler römischer Bergleute bei Zalatna.) — *E. M.* 94. 513—517.

Téglás Gábor: Újabb adalékok az aldunai zuhatagok szikla-felírataihoz. — (Neuere Beiträge zu den Felseninschriften an der Unterer Donau.) — *Ért.* 94. 21—30.

Téglás Gábor: A limes Dacicus keleti része. — (Der östliche Teil des Limes Dacicus.) — *Ért.* 95. 413—422.

Téglás Gábor: A dáciai út Palánkától a Bisztra torkolatáig. — (Die Strasse nach Dazien von Palánka bis Bisztra.) — *Ért.* 96. 407—411.

Téglás Gábor: A vaskapu-szabályozás őskori előzményei. — (Die urzeitliche Voraussatzung der Vaskapu Regulierung.) — *B. Sz.* 96. 88. 448—457.

Téglás Gábor: A rómaiak végvárai a Hargita-hegység alján s a keleti határvédelem célja és rendszere. — (Die Grenzfestungen der Römer im Hargita-Gebirge und das System und der Zweck der östlichen Grenzverteidigung.) — *E. M.* 96. 384—389., 416—427.

Téglás Gábor: A székelvudvarhelyi róm. castrum és katonai fürdője. K. — (Das castrum und das Militärbad bei Székelyudvarhely. B.) — *E. M.* 97. 257—268.

Téglás Gábor: Torma Károly érdemeinek méltatása Dácia aldunai úthálózatának kinyomozásában. — (Das Verdienst von K. Torma in der Forschung der Wege der unteren Donau in Dazien.) — *E. M.* 97. 541—549.

Téglás Gábor: Dácia délvidékének legrégibb felírtos emlékei s ezek történeti-helyrajzi jelentősége. — (Die ältesten Denkmäler mit Inschriften Süddaziens und deren historische und topographische Bedeutung.) — *T.v. Ért.* 97. 1—14.

Téglás Gábor: Felső-Moesia és Dácia fő-közlekedési kapcsolatának irodalmi állapota s a „Délmagyarországi történelmi és régészeti társulat“ ezirányú tevékenységének méltatása. — (Die Literatur des Verkehrs von Ober-Moesien und Dazien, und die Würdigung der diesbezüglichen Tätigkeit der Südungarischen historischen und archäologischen Gesellschaft.) — *Tv. Ért.* 97. 75—87.

Téglás Gábor: A két Küküllő völgyfejénél látható római végvárak és határtöltések viszonya Dácia katonai és tartományi székhelyeihez. — (Die Beziehung der Endfestigungen und Schanzen an den Küküllös zu den Militär und Provinzhauptstädten.) — *Hunyad.* 97. 53—59.

Téglás Gábor: Decebal dák király kincse. — (Der Schatz des Königs Decebal.) — *Hunyad.* 98. 3—11.

Téglás Gábor: A két várhelyi mozaik-padló. — (Die beiden Mosaikfussboden in Várhely.) — *Hunyad.* 98. 12—18.

Téglás Gábor: Herodotos Dáciára vonatkozó földrajzi adalékainak kritikai méltatása. — (Kritische Würdigung der geographischen Beiträge des Herodotos bezüglich Daziens.) — *Ért.* 98. 544—550. — *Ért. Tört.* 18. I. 1—62.

Téglás Gábor: A Karas-folyó legrégibb névváltozásai. — (Die ältesten Namenwechsel der Karas.) — *Földr. Közl.* 99. 78—80.

Téglás Gábor: A Rómaiak első hadi útja az Alduna jobb partján Dácia ellenében. — (Die erste Militärstrasse der Römer, an dem rechten Ufer der Donau, gegen Dazien.) — *Földr. Közl.* 99. 169—174.

Téglás Gábor: A Marosra és Tiszára vonatkozó legrégibb földrajzi adatok. — (Die ältesten geographischen Angaben der Maros und Tisza.) — *Földr. Közl.* 99. 320—324.

Téglás Gábor: Délmagyarország legrégibb földrajztörténelmi adalékai. — (Die ältesten Angaben der südungarischen Geschichts-Geographie.) — *Tv. Ért.* 900. 36—48.

Téglás Gábor: Dácia keleti határvonala s annak védelmi rendszere a Maros felső völgyétől az Olt rákoshévi szorosáig. — (Die östliche Grenzlinie Daziens und ihr Verteidigungssystem vom oberen Tal der Maros bis zum Oltpass bei Rákoshéviz.) — *E. M.* 900. 261—269., 313—324.

Téglás Gábor: Újabb adatok Dácia hadszervezetéhez. — (Neuere Beiträge zur Kriegsorganisation von Dazien.) — *Ért.* 900. 73—80.

Téglás Gábor: A Lederata-Tibiscumi hadiút helyneveinek értelmezése. — (Die Erklärung der Ortsnamen bei der Kriegsstrasse Lederata-Tibiscum.) — *Ephk.* 901. 57—59.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia különböző határállomásairól. — (Neuere Beiträge von verschiedenen Grenzstationen Daziens.) — *E. M.* 902. 148—154.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Dácia felíratánához. — (Neuere Beiträge zur Epigraphik Daziens.) — *E. M.* 902. 213—220., 264—274., 340—351., 394—406., 450—454.

Téglás Gábor: A felső-moesiai limes kialakulásának története az Aldunánál. — (Die Entwicklung des Limes von Ober-Moesien, bei der unteren Donau.) — *Tv. Ért.* 902. 30—43.

Téglás Gábor: A Töröcsvári-hágó jelentősége Dácia hadi szervezetében.

— (Die Bedeutung des Gebirgspasses zu Töresvár in der Militärorganisation von Dazien.) — *Földr. Közl.* 903. 214—217.

Téglás Gábor: Mommsen Tivadar emlékezete különös tekintettel dáciai hatására. — (Das Gedenknis T. Mommsens, besonders seine Wirkung in Dazien.) — *E. M.* 904. 16—23.

Téglás Gábor: A tibódi kettős kincslelet tanulsága. — (Die Lehre des doppelten Schatzes von Tibód.) — *E. M.* 904. 76—78.

Téglás Gábor: Újabb adalékok Domitianus két dáciai hadjáratához. — (Neuere Beiträge zu zwei dakischen Kriegen Domitians.) — *E. M.* 904. 365—372.

Téglás Gábor: Tocilescu György régészeti felfedezései déli Dáciában. — (Archäologische Entdeckungen des G. Tocilescu in Süd-Dazien.) — *E. M.* 904. 447—453.

Téglás Gábor: Egy római női mellszobor a dévai múzeumban. — (Eine römische Frauenstatuette in den Museum zu Déva.) — *Hunyd.* 904. 46.

Téglás Gábor: Az alföldi sáncok Maros—Duna közti csoportozatának helyrajzi és szerkezeti sajátosságai. — (Topographische und strukturelle Eigentümlichkeiten der Schanzen zwischen der Maros und der Donau.) — *Ért.* 904. 437—442. — *Ért. Tört.* 20. II. 1—42.

Téglás Gábor: Decebal végső menedékvárainak holléte. — (Die Lage des letzten Zufluchtsortes Dezebals.) — *Ért.* 905. 97—105.

Téglás Gábor: A dobudzsai emlékek jelentősége Dácia történetében. — (Die Bedeutung der Altertümer von Dobudzsza in der Geschichte Daziens.) — *Száz.* 905. 320—334.

Téglás Gábor: A német birodalmi limes-bizottság eredményei és kutatásainak tanulságai hazai limestanulmányaink rendszeresítése szempontjából. — (Ergebnisse der Deutschen Limeskommission und die Organisation der ungarischen Limesforschung.) — *Ért.* 906. 393—410.

Téglás Gábor: A Mithra-kultusz Nabraze alakjai hazánk területéről. — (Die Nabraze Gestalten des Mithra-Kultes in Ungarn.) — *Ephk.* 906. 739—743.

Téglás Gábor: A limes Dacicus igazolása. — (Die Rechtfertigung des Limes Dazicus.) — *Ért.* 907. 565—580.

Téglás Gábor: A római mérnökök eszközei. K. — (Die Werkzeuge der römischen Ingenieure. B.) — *Mérn. Közl.* 908. 326—328.

Téglás Gábor: A moesiai limes kiterjeszkedése Torontál, Temes és Krassószörény vármegyék dunai partvonalaira Néro császár idejében. — (Ausbreitung der Limes von Moesien, auf die Donaulinie der Komitate Torontál, Temes und Krassószörény zur Zeit des Kaisers Nero.) — *M. K. Ért.* 10. 136.

Téglás Gábor: A rómaiak hadihajó szolgálata Pannonia és Moesia területén Diocletianusig. — (Kriegsschiffdienst der Römer in Pannonien und Moesien bis zu Diocletian.) — *Mérn. Közl.* 10. 155—171.

Téglás Gábor: A római mérnökök mintahosszmértéke Tarentumból. K. — (Musterlängemaass der römischen Ingenieure. B.) — *Mérn. Közl.* 10. 227—228.

Téglás Gábor: A rómaiak kereskedelmi hajózása Pannoniában. A du-

nai hajózás emlékei. — (Die Handelsschiffart der Römer in Pannonien. Die Denkmäler der Schifffahrt auf der Donau.) — *Mézn. Közl.* 11. 449–457.

Téglás Gábor: A rómaiak kereskedelmi hajózása a Dráva, Száva és Unna folyókon. — (Die Handelsschiffart der Römer auf der Dráva, Száva und Unna.) — *Mézn. Közl.* 11. 488–492.

Téglás Gábor: A két Moesia legioemlékeinek a jelentősége Alsó-Pannonia hadtörténetében. K. — (Die Bedeutung der Legionsdenkmäler der beiden Moesien in der Kriegsgeschichte von Unteren Pannonien. B.) — *Hadt. Közl.* 11. 197–235.

Téglás Gábor: Julius Berenicianus hadtestének szerepe Dácia védelmében. K. — (Die Rolle des Korps des Julius Berenicianus in der Verteidigung von Dazien. B.) — *Hadt. Közl.* 12. 1–25., 181–200., 392–415., 572–600.

Téglás Gábor: Herkulesfürdő Dácia védrendszerében. — (Herkulesbad in dem Verteidigungssystem Daziens.) — *Tv. Ért.* 12. 10–26.

Téglás Gábor: Vázlat Botár Imre külföldre vándorolt potaissai gyűjteményéről. K. — (Die Skizze einer Sammlung der Altertümer von Potaissa. B.) — *M. K. Ért.* 12. 202–207.

Téglás Gábor: Mercurius domborképe s annak jelentősége Miciában. K. — (Das Mercurius-Relief und seine Bedeutung in Micia. B.) — *M. K. Ért.* 12. 209–212.

Téglás Gábor: Dácia thermái. K. — (Die Thermen von Dazien. B.) — *Uránia* 13. 474–476.

Téglás Gábor: Újabb adalék a legio XIII. gemina és adiutrix prima dáciai működésének történetéhez. — (Neuere Angaben zur Geschichte der Wirkung der legio XIII. gemina und adiutrix prima in Dazien.) — *Száz.* 13. 152–155.

Téglás Gábor: Dácia megdülésének története. — (Die Geschichte des Umsturzes von Dazien.) — *B. Sz.* 13. 154. 56–89., 202–238., 390–407., 13. 155. 96–123.

Téglás Gábor: A legio XIII. gemina jelvényét mutató bronztáblatöredék. K. — (Das Fragment einer Bronzetafel mit dem Zeichen der legio XIII. gemina. B.) — *M. K. Ért.* 14. 206–208.

Téglás Gábor: Decebál végső menedékhelye s a Traianus-oszlop képei. — (Der letzte Zufluchtsort Dezebals und die Bilder der Traiansäule.) — *Ért.* 14. 519–525.

Téglás Gábor: Dácia határperce a két Moesiával. — (Ein Grenzenprozess Daziens und der beiden Moesien.) — *Ért.* 16. 271–282.

Téglás Gábor: Prehistorikus arany-, vas- és kőbányászati eszközök Dáciában. K. — (Gold-, Eisen- und Steinbergbaugeräte in Dazien. B.) — *A. K.* XIV. 106–121.

Téglás Gábor: Római márványbányák a Bisztravölgyben, Bukova hunyadmegyei falu határában. K. — (Römische Bergbaubetriebe in Bisztra-Tal, bei Bukova in den Kom. Hunyad. B.) — *A. K.* XIV. 123–136.

Téglás Gábor: Függelék (Király Pál: a sarmizegetusai Mithraeum c. közleményéhez.) — (Nachtrag zum Bericht, Pál Király: Das Mithraeum in Sarmizegethusa.) — *A. K.* XV. 129.

Téglás Gábor: A Korábia bányászata és kettős sírmezeje Zalatna kö-

zelében. K. — (Der Bergbaubetrieb von Korábia und das doppelte Gräberfeld bei Zalatna. B.) — *A. K. XVI.* 1—44.

Téglás Gábor: A Limes Dacicus két Küküllő és Olt közötti részlete Udvarhely megye északi és keleti hegységeiben Oroszfalutól Alsórákosig. K. — (Der Abschnitt des Limes Dazicus zwischen den beiden Küküllő und der Olt in den nördlichen und östlichen Gebirgen des Kom. Udvarhely, von Oroszfa bis Alsórákos.) — *A. K. XIX.* 5—54.

Téglás Gábor: A Peutinger-tábla „Ad Scrofulas“ állomásának meghatározása a Gospodinörvény Domitianus táblája alapján. — (Bestimmung der Station „Ad Scrofulas“ der Peutinger-Tafel auf Grund der Domitian-Tafel des Gospodin-Wirbels.) — *A. K. XX.* 63—72.

Téglás Gábor: A tabula Peutingeriana hármas dáciai útvonalából az Újpalánkától Zsuppáig, vagyis a Bisztra Temes egyesülésénél fekvő Tibiscumig terjedő fő hadiútnak helyrajza, hadállásainak stratégiai és közgazdasági jelentősége. — (Die Topographie der Hauptkriegsstrasse bei Tibiscum und die strategische und volkswirtschaftliche Bedeutung ihrer Kampfstellungen.) — *A. K. XXII.* 86—117.

Téglás Gábor: Tanulmányok a rómaiak dáciai aranybányászatáról. — (Studien über den römischen Bergbau in Dazien.) — *Ért. Tört. 14.* VI. 1—61, 15. I. 1—99.

Téglás Gábor: Tanulmányok Dácia délkeleti hadi szervezetről. A rozsnyói táborhely (Erdenburg) és jelentősége Dácia történetében. K. — (Studien über die Kriegoorganisation in Südost Dazien. Die Erdenburg bei Rozsnyó und deren Bedeutung in der Geschichte von Dazien.) — *Ért. Tört. 19.* V. 1—37.

Téglás Gábor: Limestanulmányok. K. — (Limesstudien. B.) — *Ért. Tört. 21.* II. 1—106.

Téglás István: A római márványbánya. — (Römischer Marmorbruch.) — *Erdély. 92.* 32—33.

Torma Károly: Rómaiak nyoma Erdély északi részében. — (Die Spuren der Römer in Nord-Transylvanien.) — *E. M. Évk. 59—61.* 26—45.

Torma Károly: Dácia felosztása a rómaiak alatt. — (Die Einteilung Daziens in der Römerzeit.) — *E. M. Évk. 61—63.* 108—114.

Torma Károly: Tizenkét római felirat Dáciából. K. — (Zwölf römische Inschriften aus Dazien. B.) — *E. M. Évk. 61—63.* 129—134.

Torma Károly: Adalék északnyugati Dácia föld- és helyíratához. K. — (Angaben zur Geographie und Topographie des nordwestlichen Daziens. B.) — *Évk. 862—868.* II. 3—39.

Torma Károly: Az alsóilosvai római állótábor s műemlékei. K. — (Das castrum von Alsóilosva und seine Denkmäler. B.) — *E. M. Évk. 64—65.* 10—67.

Torma Károly: Repertorium Dácia régiség- és felírat-tani irodalmához. Ism. — *E. M. 80.* 151—152.

Torma Károly: A Limes Dacicusról. — (Über die Limes Dazicus.) — *Száz. 80.* 251—254.

Torma Károly: A limes dacicus és római felírat- s régiségtani közle-

mények. — (Der Limes Dazicus und archaeologische und epigraphische Mitteilungen.) — *Ért.* 80. 19–21.

Torma Károly: Jelentés Aquincum amphitheatruma északi felének kiásatásáról. — (Die Ausgrabung der nördlichen Hälfte des Amphitheatrums in Aquincum.) — *Ért.* 80. 175.

Torma Károly: Dácia hadiútjai és táborállomásai. — (Militärstrassen und castelli in Dazien.) — *Ért.* 83. 56.

Torma Károly: Dácia nyugati határtöltéseiről. — (Limes Pannonico-Dazicus.) — *Ért.* 83. 133.

Torma Károly: Dácia felírástani irodalma. — (Die epigraphische Literatur Daziens.) — *Ért.* 86. 224.

Torma Károly: Adalék az óbudai ú. n. finalis lapis helyfekvésének kérdéséhez. — (Eine Angabe zur Frage der Topographie des s. g. finalis lapis in Óbuda.) — *Pulszky.* 88–91.

Torma Károly: Római felíratok Erdélyből. — (Römische Inschriften aus Dazien.) — *A. K. III.* 141–150., *V.* 12–28., *VI.* 145–150.

Torma Károly: A Limes Dazicus felső része. K. — (Der obere Teil des Limes Dazicus. B.) — *Ért. Tört.* 9. II. 1–134.

Torma Károly: Az aquincumi amphitheatrum északi fele. K. — Amphitheatri aquincensis pars septentrionalis. B. — *Ért. Tört.* 9. V. 1–109.

Tóth Kurucz János: Leányvár. K. — (Leányvár d. h. Mädchenburg. B.) — *Kom. Ért.* 906. 40–68.

Tóth Kurucz János: A leányvári ásátások folytatása 1907-ben. K. — (Die Ausgrabungen in Leányvár, im Jahre 1907. B.) — *Kom. Ért.* 907. 42–56.

Tóth Kurucz János: A leányvári ásátások folytatása 1908-ban. K. — (Die Ausgrabungen in Leányvár im Jahre 1908. B.) — *Kom. Ért.* 908. 46–55.

Tóth Kurucz János: A leányvári ásátások folytatása 1909-ben. — (Die Ausgrabungen in Leányvár im Jahre 1909.) — *Kom. Ért.* 909. 90–94.

Tömörkény István: Régészeti telephelyek a Szerémségben. — (Archäologische Fundstelle in Szerémség.) — *M. K. Ért.* 15. 170–171.

Vendl Miklós: Egy soproni római kemenceboltozat téglájának közet-tani vizsgálata. — Petrographische Untersuchung eines Ziegels aus einem römischen Feuerungsgewölbe in Sopron. — *Sopr. Szle.* 37. 229–242. — 242–244.

Vörös Imre: (Szombathelyi amphitheatrum.) — (Das Amphitheatrum in Szombathely.) — *Ért.* 47. 88.

Vidák Öse: Sopronnak római és magyar régiségeiről. — (Die römischen und ungarischen Altertümer der Stadt Sopron.) — *Motv.* 47. — 135–156.

Van de Weerd H. et Lanbrechts P.: Note sur les corps d'archers au Haut Empire. — *Diss. Pann.* 38. Ser. 2. No. 10. 229–242.

(*Weszelovszky János:* Ásatások. — (Ausgrabungen.) — *Kom. Évk.* 903. 10–11.

Weszelovszky János: Ásatások. — (Ausgrabungen.) — *Kom. Ért.* 903–904. 13–14.

Wollanka József: Crispina császárné mellszobra. K. — (Brustbild der Kaiserin Crispina. B.) — *M. N. M. Közl.* 16. 8–16.

Wollanka József: A balácai mozaik a Nemzeti Múzeumban. K. — (Balácaer Mosaik im Nationalmuseum. B.) — *Magy. Műv.* 26. 329–334.

Wosinszky Mór: Leletek a lengyeli őskori telepről. K. — (Die Funde in Lengyel. B.) — *A. K. XVI.* 45—211.

— —.: A VIII. nagygyűlés alkalmával Sopronban kiállított régiségek rövid jegyzéke. — (Kurzes Verzeichnis der ausgestellten Altertümer in Sopron.) — *Motv. 47.* 156—158.

— —.: A régi római és görög feliratok. — (Die antiken römischen und griechischen Inschriften.) — *B. Sz. 65.* 2. 92—114.

— —.: Marcus Attilius sírja. — (Das Grab des Marcus Attilius.) — *Száz. 67.* 217.

— —.: Kővágó-Szöllös határában felfedezett római katakombá... — (Römische Katakomben bei Kővágó-Szöllös.) — *Száz. 68.* 69.

— —.: Régiségek. — (Altertümer.) — *Száz. 68.* 450.

— —.: Alsó-lendvai határon... római ezüst és aranygyűrűk, láncok, karperecek... — (Römische Münzen, Goldringe, Ketten und Armbänder bei Alsólendva.) — *Száz. 68.* 591.

— —.: Római sírkő Acsán. — (Ein römischer Grabstein in Acsa.) — *Száz. 68.* 660.

— —.: József főherceg mint régész. — (Erzherzog Joseph als Archäolog.) — *Száz. 70.* 494—495.

— —.: Régészeti új leletek. — (Neuere archäologische Funde.) — *E. M. 74.* 51—53.

— —.: Római műemlékek s régiségek ismertetése és fenntartása. — (Römische Kunstdenkmäler und Altertümer.) — *V. K. M. Jel. 74.* 455.

— —.: ...Karánsebesről... római felíratok kő. — (Ein römisches Steindenkmal mit Inschriften von Karánsebes.) — *Tv. Ért. 75.* 45.

— —.: ...emlékkövet kapott a társulat... Orsováról... — (Ein Denkstein von Orsova.) — *Tv. Ért. 75.* 45.

— —.: A bányaművelésről már a rómaiak korában nevezetes Uj Moldván... vár alakú építmény. — (Ein burgähnliches Gebäude in Ujmoldva.) — *Tv. Ért. 75.* 103.

— —.: Római eszerépedények Bogsán mellett. — (Römische Tongefäße bei Bogsán.) — *Tv. Ért. 75.* 193—194.

— —.: Római telep nyomai. — (Die Spuren einer römischen Siedlung.) — *Tv. Ért. 76.* 106.

— —.: Nevezetes római lelet Krassóvármegyében. — (Ein berühmter römischer Fund in dem Kom. Krassó.) — *Tv. Ért. 76.* 163.

— —.: Régészeti ásatások Sziszekén. — (Ausgrabungen in Sziszek.) — *Tv. Ért. 76.* 163.

— —.: Római sír-emlékkő Szőrénytoronyban. — (Ein römisches Denkmal in Szőrénytorony.) — *Tv. Ért. 76.* 212—213.

— —.: Nevezetes római téglák. — (Merkwürdige römische Ziegel.) — *Tv. Ért. 77.* 195.

— —.: A kulicsi romok s a hajdani Margum maradványai. — (Die Ruinen von Kulics und die Überreste von Margum.) — *Tv. Ért. 78.* 163.

— —.: Kisebb-nagyobb római feliratok. — (Römische Inschriften.) — *Vasi Jel. 78.* 63—67.

- —.: Goos Carl: Die römische Lagerstadt Apulum in Dacien. *Ism.*
 — *E. M.* 78. 237—238.
- —.: Érdekes délmagyarországi leletek. — (Interessante Funde in Südungarn.) — *Tv. Ért.* 79. 54.
- —.: Óbudai ásatások. — (Ausgrabungen in Óbuda.) — *V. K. M. Jel.* 78—79—80. 645—646.
- —.: Római felírtas sírkő az aracsi templomromok között. — (Ein römischer Stein mit Inschriften, unter den Ruinen des Tempels von Araes.) — *Tv. Ért.* 79. 204.
- —.: Óbudai római fürdő. — (Das römische Bad in Óbuda.) — *V. K. M. Jel.* 79—80—80—81. 728, 81—82. 441.
- —.: Aquincumi amphitheatrum. — (Das Amphitheatrum zu Aquincum.) — *V. K. M. Jel.* 79—80—80—81. 727—728., 81—82. 441., 82—83. 226.
- —.: Aquincumj ásatások: — (Die Ausgrabungen von Aquincum.) — *Tv. Ért.* 80. 194.
- —.: Aquincum. — (Von Aquincum.) — *Száz.* 81. 641.
- —.: Két szobrászati mű a vas megyei régiségtárban. K. — (Zwei Statuetten in der Altertümer-Sammlung des Kom. Vas. B.) — *Vasi Jel.* 81. 7—10.
- —.: Az óbudai ásatások. — (Die Ausgrabungen in Óbuda.) — *Tv. Ért.* 81. 152.
- —.: Imsósi puszta (római erőd.). — Römische Befestigung in Imsóspuszta.) — *Száz.* 82. 175.
- —.: Óbudai ásatások. — (Ausgrabungen in Óbuda.) — *Száz.* 82. 349—350.
- —.: Aquincum. — (Von Aquincum.) — *Száz.* 82. 527., 614.
- —.: Pátka, római útmaradvány. — (Römerstrassen-Reste in Pátka.) — *Száz.* 84. 191.
- —.: Régiségek. — (Einige Altertümer.) — *Bács.* 86. 160.
- —.: A dák nép eredetéről. (Hollozy István: A dákok latin-római, kelta, vagy hunszkitha népfaj voltak-e?) — (Die Herkunft des Dakischen Volkes.) — *Arm.* 88. 158.
- —.: Az aquincumi ásatások. — (Die Ausgrabungen in Aquincum.) — *Tv. Ért.* 89. 45—46.
- —.: Az acta fratrum arvalium új töredéke. — (Ein neues Fragment der Acta fratrum arvalium.) — *Ephk.* 89. 761.
- —.: Veczel(i)... castrum... — (Das castrum von Vencel.) — *Száz.* 92. 703.
- —.: Veczeli római leletek. — (Römische Funde in Vecel.) — *Száz.* 97. 766.
- —.: Sabariai emlékek és leletek. K. — (Denkmäler und Funde aus Sabaria. B.) — *Vasi Jel.* 97. 57—71.
- —.: A római sáncok átkutatása. — (Das Durchforschen der Römerschanzen.) — *Bács.* 98. 138—139.
- —.: Ásatások. — (Ausgrabungen.) — *Kom. Ért.* 901—902. 14—15.
- —.: Római sírkő-lelet. — (Ein römischer Grabstein.) — *E. M.* 904. 364.
- —.: Orsovai régiségek. — (Altertümer in Orsova.) — *M. K. Ért.* 907. 52—54.

— —.: Szamosujvári ásatások. — (Die Ausgrabungen in Szamosujvár.) — *M. K. Ért.* 907. 223.

— —.: Római őrtorony alapzatára akadtak... — (Die Grundrisse eines römischen Wachturms.) — *Bács.* 11. 119.

— —.: Római leletek Pécsen. — (Römische Funde in Pécs.) — *Pécs.* 11. 151—153.

— —.: A környei római kori leletek bemutatása. — (Römische Funde in Környe.) — *Kom.* 16. 64.

— —.: Római kori emlékek Mitroviczán. — (Römische Denkmäler in Mitrovicza.) — *M. K. Ért.* 17. 53.

— —.: Bodajkon... római... kőkoporsót ástak ki. — (Der römische Steinsarg in Bodajk.) — *Közműv.* 24. 460.

— —.: A fövényi Icarus szobor. — (Icarus-Statuette in Fövény.) — *Szfv. Szle.* 31. 5., 7.

— —.: Régiségek Eresiben. — (Altertümer in Eresi.) — *Szfv. Szle.* 31. 6. 7—8.

— —.: Kötárunk gyarapodása. — (Die Zunahme unserer Sammlung.) — *Szfv. Szle.* 31. 10—12. 16.

— —.: Az Elvira-pusztai római kő. — (Der römische Stein von Elvirapuszt.) — *Szfv. Szle.* 31. 10—12. 17.

— —.: Aeneas megmenti övét. — (Aeneas rettet die Seinen.) — *Szfv. Szle.* 32. 15.

— —.: Római mérföldkő Rácalmáson. — (Römischer Meilenstein in Rácalmás.) — *Szfv. Szle.* 32. 32.

— —.: Kőemlékek az adonyi kastélykertben. — (Steindenkmäler im Garten des Kastells zu Adony.) — *Szfv. Szle.* 32. 34.

— —.: Öskeresztény emlékek Dunapenteléről. — (Altechristliche Denkmäler von Dunapentele.) — *Szfv. Szle.* 32. 34—35.

— —.: Római hullámvonalas agyagvedreink. — (Unsere römische Gefässe, mit Wellenlinienornament.) — *Szfv. Szle.* 32. 46.

— —.: Fejérmegye az Arch. Értesítőben. — (Kom. Fejér in dem Arch. Értesítő.) — *Szfv. Szle.* 32. 50—51.

— —.: A székesfehérvári Iphigénia-relief. — (Das Iphigenie-Relief zu Székesfehérvár.) — *Szfv. Szle.* 32. 51.

— —.: A szolgaegyházi római sírkő. — (Der römische Grabstein von Szolgaegyháza.) — *Szfv. Szle.* 32. 64.

— —.: Sárkeszin Mithras-emléket találtak. — (Das Mithras-Denkmal von Sárkeszi.) — *Szfv. Szle.* 32. 64.

— —.: A fövényi római telep helye. — (Die Stelle der Römersiedlung in Fövény.) — *Szfv. Szle.* 32. 65.

— —.: Legértékesebb római szobraink. — (Unsere wertvollsten römischen Statuetten.) — *Szfv. Szle.* 32. 65.

— —.: Adatok Mátyás régészetiéhez. — (Angaben zur Archäologie von Mátyás.) — *Szfv. Szle.* 33. 15.

— —.: A rácalmási urnatemető és mérföldkő. — (Das Urnengräberfeld und der Meilenstein in Rácalmás.) — *Szfv. Szle.* 33. 15—16.

— —.: A múzeum gyűjtő utai és gyarapodása. — (Sammelnreise und Eingänge ins Museum.) — *Szfv. Szle.* 33. 31—34.

— —.: Csősz, mint római lelőhely. — (Csősz, als römischer Fundort.) — *Szfv. Szle.* 33. 32.

— —.: Adonyi, dunapentelei és sárosvi leletek. — (Die Funde von Adony, Dunapentele und Sárosv.) — *Szfv. Szle.* 33. 33.

— —.: A felsőcikolai sírhalmok. — (Die Grabhügel von Felsőcikola.) — *Szfv. Szle.* 33. 33.

— —.: Római telepnyomok Rácalmáson. — (Römische Siedlungsspuren in Rácalmás.) — *Szfv. Szle.* 33. 33.

— —.: A sárpentelei római oltárkö. — (Der römische Altarstein von Sárpentele.) — *Szfv. Szle.* 33. 35.

— —.: Római edények Tárnokról, Csőszről és Fövenyről. — Römische Gefässe von Tárnok, Csősz und Föveny.) — *Szfv. Szle.* 33. 63.

— —.: Római és népvándorláskori leletek Bicskén. — (Römer- und völkerwanderungszeitliche Funde in Bicske.) — *Szfv. Szle.* 33. 63.

— —.: Adatok Iváncsa régészetéhez. — (Angaben zur Archäologie von Iváncsa.) — *Szfv. Szle.* 34. 95.

— —.: Római telepnyomok Székesfehérvár határában. — (Römische Siedlungsspuren in Székesfehérvár.) — *Szfv. Szle.* 34. 95—96.

— —.: Csákvérben római alapfalakat ástak ki. — (Die römischen Grundmauern in Csákvér.) — *Szfv. Szle.* 34. 96.

— —.: A táci-fövenypusztai római ház. — (Das Römerhaus in Táci-Fövenypuszt.) — *Szfv. Szle.* 35. 45.

— —.: Fejérmegye az Arch. Értesítőben. — (Das Kom. Fejér in dem Arch. Értesítő.) — *Szfv. Szle.* 35. 46—47.

— —.: Kiszállás Inotára. — (Ein Ausflug nach Inota.) — *Szfv. Szle.* 35. 47.

— —.: Kintazás Eresibe. — (Ein Ausflug nach Eresi.) — *Szfv. Szle.* 35. 85.

— —.: A Budai-kapu római kövei. — (Die römischen Steine des Buda-Tores zu Székesfehérvár.) — *Szfv. Szle.* 36. 58—59.

— —.: Nilus-parti jelenet egy székesfehérvári köemléken. — (Szene am Nilufer auf einem Steindenkmal zu Székesfehérvár.) — *Szfv. Szle.* 36. 112.

— —.: Fejér megye az Arch. Értesítőben. — (Das Kom. Fejér in dem Arch. Értesítő.) — *Szfv. Szle.* 36. 113.

— —.: Fejérmegyei keresztény ládaveretek. — (Christliche Kistenbeschläge in dem Kom. Fejér.) — *Szfv. Szle.* 36. 116.

— —.: Adatok Tabajd régészetéhez. — (Angaben zur Archäologie von Tabajd.) — *Szfv. Szle.* 37. 68—69.

— —.: Őskori leletek Százhalombattáról. — (Urzeitliche Funde von Százhalombatta.) — *Szfv. Szle.* 37. 68.

— —.: Az adonyi római kövek beszállítása. — (Römische Steine aus Adony.) — *Szfv. Szle.* 37. 69.

— —.: A Budai-kapu római feliratos köve. — (Ein Stein mit römischer Inschrift bei dem Buda-Tor zu Székesfehérvár.) — *Szfv. Szle.* 37. 69.

— —.: Kelta és római temető Sárkeszin. — (Die keltischen und römischen Gräberfelder in Sárkeszi.) — *Szfv. Szle.* 38. 40—41.

— —.: Lóalakos római méces Székesfehérvárról. — (Eine römische Lampe mit Pferdegestalt in Székesfehérvár.) — *Szfv. Szle.* 38. 41.

II.

Alföldi András: Bibliographia Pannonica. — *Pannonia* 35. 103—111., 187—203. — 36. 143—156., 309—324. — 37. 174—176., 326—357. — 38. 155—200, — *Pannonia Könyvt.* 30. 38., 48.

Banner János: Jelentés a Magyarsanád-bökényi próbaásatásokról. K. — Les fouilles de Magyarsanád et Bökény. B. — *Dolg.* 26. 72—113. — 113—122. — *Csanád K.* 4.

Banner János: Nagykamarási leletek. K. — Die Funde von Nagykamarás. B. — *Dolg.* 26. 136—142. — 143.

Banner János: Ásatás a hódmezővásárhelyi Kotacparton. K. — Ausgrabung am Kotacpart bei Hódmezővásárhely. B. — *Dolg.* 33—34. 54—73. — 74—84.

Banner János: Ásatások a hódmezővásárhelyi határ batidai és gorzsai részében. K. — Ausgrabungen in den Grenzteilen Batida und Gorzsa von Hódmezővásárhely. B. — *Dolg.* 33—34. 251—270. — 271.

Banner János: Ásatás a hódmezővásárhelyi Kotacparton. K. — Ausgrabung zu Kotacpart bei Hódmezővásárhely. B. — *Dolg.* 35. 97—120. — 121—125.

Banner János: A hódmezővásárhelyi múzeum ásatásai 1935-ben. K. — Die Ausgrabungen des Museums von Hódmezővásárhely im Jahre 1935. B. — *Dolg.* 37. 50—69. — 70—77.

Banner János: A hódmezővásárhelyi városi múzeum ásatásai 1937-ben. K. — Die Ausgrabungen des Städtischen Museums von Hódmezővásárhely im Jahre 1937. B. — *Dolg.* 38. 191—198. — 198—200.

Banner János: A hódmezővásárhelyi városi múzeum régészeti osztályának első öt éve. K. — Die ersten 5 Jahre der Archäologischen Abteilung des Städtischen Museums in Hódmezővásárhely. B. — *Hmv.—Csongrád K.* 7.

Bálint Alajos: Jazig sírok Mártélyon. K. — Jazig-Gräber in Mártély. B. — *Dolg.* 33—34. 183—188. — 189.

Bálint Alajos és Párducz Mihály: Újabb őskori telep Ószentiván határában. K. — Eine neue urzeitliche Ansiedlung bei Ószentiván. B. — *Dolg.* 33—34. 44—50. — 51—53.

Berecz Károly: Bodroghközi római temetők s egyéb régiségek. — (Römische Gräberfelder und andere Altertümer in Bodroghköz.) — *Zempl.* 902. 97—100.

Berkeszi István: Temesvármegyei egyéb leletek. — (Verschiedene Funde in dem Kom. Temes.) — *Tv. Ert.* 906. 66—73.

Bibó-Bige György: Római kori telep Szabadkán. — (Römerzeitliche Siedlung in Szabadka.) — *Bács.* 900. 105—111.

Böhm Lénárt: Archaeologiai tudósítások. I. Felfedezett őskori temető. II. Ópalánkai régiségleletek. K. — (Archäologische Berichte. I. Ein urzeitliches Gräberfeld. II. Die Altertümer in Ópalánka. B.) — *Tv. Ért.* 81. 162—165.

Csallány Gábor: Régészeti ásatások 1898—99. — (Ausgrabungen in den Jahren 1898—1899.) — *Csongr. Évk.* 99. 10—21.

Csallány Gábor: Jazig és germán leletek a szentesi múzeumban. K. — (Von den neueren Funden des Museums von Szentes. B.) — *Dolg.* 32. 149—163. — 164—166. — *Csongrád.* K. 5.

Csallány Gábor: Újabb jazig temetők Szentes határában. K. — Jazygen Gräberfelder bei Szentes. B. — *Dolg.* 36. 71—82. — 83—89.

Cséplő Péter: Néhány érdekesebb leletünk Bihar vármegyének történetelőtti idejéből. K. — (Interessante prähistorische Funde in dem Kom. Bihar. B.) — *Bihar.* 96—97. 31—56.

Czirák Gyula: Gombos azelőtt Bogojeva régi emlékei. K. — (Die Denkmäler von Gombos (Bogojeva.) B.) — *Bács.* 901. 99—182.

Dudás Gyula: Prähistorikus emlékek Zentán. — (Prähistorische Denkmäler in Zenta.) — *Bács.* 86. 161—164.

Dudás Gyula: Vidékünk a rómaiak korában. — (Kom. Bácsbodrog unter der Römerherrschaft.) — *Bács.* 88. I. f. 8—14.

D(udás) Gy(ula): A vaskuti halmok kora. — (Das Zeitalter der Hügel in Vaskut.) — *Bács.* 901. 61—64.

Eördögh Béla és Páldy Gyula: Óskori település Tiszalök és Rázompuszta között. — (Urzeitliche Ansiedelung zwischen Tiszalök und Rázompuszta.) — *Debr. Szle.* 37. 196.

Érdujhelyi Menyhért: Ásatások Zentán. 1. A híressori lelet. — 2. Az oromi lelet. — 3. A mákosi lelet. — (Ausgrabungen in Zenta. — Die Funde bei Híressor, Orom und Mákos.) — *Bács.* 903. 102—107.

Fenichel Sámuel: A dák kardokról. K. — (Von den dakischen Schwertern. B.) — *E. M.* 95. 1—7.

Finály Gábor: Archäologische Funde in Ungarn. (1925—1934.) — *Archaeologia romana in Ungheria.* 1925—1934. — *Pannonia.* 36. 248—287. — 325—327. — *Pannonia Könyvt.* 27.

Fettich Nándor: Népvándorlaskori gyűjtemény. K. — (Die Sammlung der völkerwanderungszeitlichen Denkmäler. B.) — *Vezető.* 38. 131—170.

Frey Imre: Bács-Bodrog megye érmészeti emlékei. — (Münzfunde in dem Kom. Bácsbodrog.) — *Bács.* 907. 59—76.

Frey Imre: Régészeti találások Bácskában. — (Archäologische Forschungen in der Bácska.) — *Bács.* 907. 165—171.

Gasparetz Géza Elemér: Jelentése a kunszentmártoni ásatásról és a Tiszaföldváron végzett terepszemlééről. K. — (Die Ausgrabung in Kunszentmárton und der Ausflug nach Tiszaföldvár. B.) — *M. N. M. Jel.* 12. 278—281.

Gohl Ödön: Szabadkai régiségek. — (Die Altertümer von Szabadka.) — *Bács.* 94. I. 112—120.

Gohl Ödön: Szarmata érmek a magyar nemzeti múzeumban. K. — Zwei Sarmatische Gepräge im Ung. Nationalmuseum. B. — Deux médailles sarmates récemment acquises par le musée national hongrois. (Trouvées en Hongrie.) B. — *Num. Közl.* 906. 125—126. — 160. — 160.

Gubitz Kálmán: A monostorszegi ősemberi telepekről. IV. Kigyósmenti telep. V. Sztara-szeloi telep. VI. Dunamenti telep. — (Die urzeitliche Siedlung bei Monostorszeg. — IV. Die Siedlung bei Kigyós. — V. Die Siedlung bei Stara-szelo. — VI. Die Siedlung bei der Donau.) — *Bács. 904.* 171—176.

Gubitz Kálmán: Regőcei leletek. — (Die Funde von Regőce.) — *Bács. 907.* 120—122.

Haan Lajos: A békésmegyei múzeumi érdekesebb agyag-, érc-, kő- és csontneműek ismertetése. K. — (Einige Ton-, Metall-, Stein- und Beingegegenstände im Museum des Kom. Békés. B.) — *Gyula. 76—77.* 48—58.

Hőke Lajos: Római, quád és szarmata emlékek Hont vármegyében. — (Denkmäler der Römer, Quaden und Sarmaten in dem Kom. Hont.) — *Száz. 68.* 190—194.

Huber Béla: Ősrégi telepek Valkón. K. — (Urzeitliche Siedlungen in Valkó. B.) — *Göd. 77.* 55—57.

Implom József: Érdekes gyulai lelet. — Ein interessanter Fund in Gyula. — *Dolg. 35.* 234—235. — 236—237.

Kada Elek: Városunk őstörténetéből. — (Die Urgeschichte von Kecskemét.) — *Kecsk. Évk. 905—12.* 93—118.

Kirdy Pál: Dák fegyverek és várak Traján oszlopán. K. — (Dakische Waffen und Burgen auf der Traiansäule. B.) — *E. M. 87.* 424—452.

Kirdy Pál: A dák háborúk emlékei Dobrudzsában. — (Denkmäler der dakischen Kriege, aus Dobrudza.) — *E. M. 905.* 241—254.

Kirdy Pál: A dák háborúk története Traján oszlopának képei alapján. — (Die Geschichte der dakischen Kriege, nach dem Bildern der Traiansäule.) — *E. M. 905.* 468—486.

Komáromy József: A jászberényi-belsőszőlői rómaikori temető. K. — (Das römerzeitliche Gräberfeld in Jászberény. B.) — *Jász. Évk. 37.* 82—85.

Karmos Tivadar: Százhalom-Batta, mint neolitikorbeli telep. — (Százhalombatta, als neolithische Siedlung. B.) — *Földr. Közl. 904.* 461—469.

Kovács István: A jánosszállási jazig temető. K. — Cimitière jazygue de Jánosszállás. B. — *Dolg. 14.* 169—117. — 118—120.

Krupinszky László: Égetett cserepek és lelőhelyük anyagának technikai vizsgálata. — Technische Untersuchung des Materials gebrannter Scherben und des Materials ihres Fundortes. — *Dolg. 35.* 228—229. — 232—234.

Kuzmiák Sándor: Keresztúr községének archeológiája. — (Die Archäologie der Gemeinde Keresztúr.) — *Bács. 90.* 157—175.

v. Lengyel Endre: Égetett cserépedények és lelőhelyük anyagának közettani vizsgálata. — Petrographische Untersuchung des Materials gebrannter Tongefässe und des Materials ihres Fundortes. — *Dolg. 35.* 226—228. — 230—232.

Márton Lajos: Jelentése 1907. évben végzett ásatásairól. K. — Ausgrabungsberichte. B.) — *M. N. M. Jel. 907.* 176—184.

Márton Lajos: Jelentése tószegi, újhartyáni, versegi, valkói és patvarczi ásatásairól. K. — (Die Ausgrabungen von Tószeg, Ujhartyán, Verseg, Valkó und Patvarcz. B.) — *M. N. M. Jel. 908.* 168—174.

Mészáros Gyula: Jazyg nyelvemlék Magyarországon. K. — Ein jazygi-

sches Sprachdenkmal in Ungarn. B. — *N. Ny.* 37. 33–50. — 51. — *Alf.* V. Szó. 31.

Milleker Bódog: Östelep a verseczi „Kápolnahegy“ lejtőjén. — (Urzeitliche Siedlung bei Versec auf dem Kápolnahegy.) — *Tv. Ért.* 82. 12–14.

M(illeke)r B(ódo)g: Két régibb versecvidéki római lelet. — (Zwei ältere römische Funde bei Versec.) — *Tv. Ért.* 82. 48.

Milleker Bódog: A fehértemplomi barbár leletek. — (Die barbarischen Funde in Fehértemplom.) — *Tv. Ért.* 83. 15–27.

M(illeke)r B(ódo)g: Népvándorláskorszaki (?) sírok Versecen. — (Gräber aus der Völkerwanderungszeit in Versec.) — *Tv. Ért.* 83. 151.

M(illeke)r B(ódo)g: Károlyfalvi római lelet. — (Der römische Fund von Károlyfalva.) — *Tv. Ért.* 84. 49.

Milesz Béla: Múzeumunk bemutatott tárgyai és tiszai ásatásunk. K. — (Die Gegenstände unseres Museums und die Ausgrabungen in Tiszaigar. B.) — *Tiszaf.* 98. 12–24.

Mogyorossy János: Két gyulai lelet. — (Zwei Funde in Gyula.) — *A. K.* VIII. 141–142.

Orosz Endre: Ösebertani adatok Erdélyből. — (Prähistorische Angaben aus Transylvanien.) — *E. M. Ért.* 97. 82.

Orosz Endre: Archäologiai adatok Délmagyarországból. — (Archäologische Angaben aus Südungarn.) — *Tv. Ért.* 97. 88–95.

Orosz Endre: Újabb leletek a vaskori telephelyről. — (Neuere Funde von der eisenzeitlichen Siedlung.) — *Tv. Ért.* 98. 38–42.

Orosz Endre: Pótlék az „Archéologiai adatok Délmagyarországról“ című közleményhez. — (Supplement zum Aufsatz: „Archäologische Daten von Südungarn.“) — *Tv. Ért.* 98. 42–43.

Orosz Endre: Ösebertani adatok Erdélyből. — Prähistorische Beiträge aus Siebenbürgen. — *E. M. Ért.* 901. 16–46. — 16.

Páldy Gyula és Eördögh Béla: Óskori település Tiszalök és Rázom

Páldy Gyula és Eördögh Béla: Óskori település Tiszalök és Rázompusztán. — *Debr. Szle.* 37. 196.

Párducz Mihály: A nagy magyar Alföld római kori leletei. K. — Römerzeitliche Funde des grossen ungarischen Alföld. B. — *Dolg.* 31. 74–161. — 162–186.

Párducz Mihály: Újabb adatok az Alföld római korának ismeretéhez. K. — Neue Angaben zur römischen Zeit des Alfölds. B. — *Dolg.* 32. 112–119. — 120–121.

Párducz Mihály: Római kori leletek Csongrádon. K. — Funde aus der Römerzeit in Csongrád. B. — *Dolg.* 36. 52–62. — 63–70.

Párducz Mihály: Újabb jazygi leletek Hódmezővásárhely határában. K. — Neuere Jazygenfunde bei Hódmezővásárhely. B. — *Dolg.* 37. 78–84. — 85–88.

Párducz Mihály: A hódmezővásárhelyi ref. gimnázium régiséggyűjteménye. II–V. rész. K. — (Die Altertümersammlung des ref. Gymnasiums zu Hódmezővásárhely. II–V. Teil. B.) — *Dolg.* 37. 120–181.

Párducz Mihály: Neuere Angaben zur Keramik des Alföld aus der Römerzeit. B. — *Dolg.* 37. 195–231.

Párducz Mihály: Rómaikori lelőhely Hódmezővásárhelyen a Solt-Paléban. K. — Römerzeitlicher Fundort in Solt-Palé bei Hódmezővásárhely. B. — *Dolg.* 38. 90—114. — 115—123.

Párducz Mihály: Adatok az Alföld rómaikori kerámiájához. K. — Angaben zur Keramik des Alföld aus der Römerzeit. B. — *Dolg.* 35. 175—184. — 185—203.

Párducz Mihály: La Tène- és népvándorlaskori sírok a Solt-Paléban. K. — Gräber aus der La Tène- und Völkerwanderungszeit im Solt Palé. B. — *Dolg.* 36. 159—169. — 170—174.

Párducz Mihály és Bálint Alajos: Újabb őskori telep Ószentiván határában. K. — Eine neue urzeitliche Ansiedlung bei Ószentiván. B. — *Dolg.* 33—34. 44—50. — 51—53.

(*Pósta Béla*): „A hortobágyi halmos temetőkről...” — (Die Hügelgräber auf dem Hortobágy.) — *Debr.* 14—15. 9—12.

Rhé Gyula: Szarmata érem a Veszprém-vármegyei múzeumban. K. — ...Unediertes sarmatisches Amulett... B. — ... un amulet sarmate... B. — *Num. Közl.* 905. 67. — 84.

Rómer Flóris Ferenc: Galgavölgye őstörténelmi szempontból. K. — (Das Galgatal in urzeitlicher Hinsicht. B.) — *Göd.* 77. 49—61.

R(ómer) F(lóris) F(erenc): A nagyvárad-i ezüstlelet. K. — (Der Silberfund von Nagyvárad. B.) — *Bihar.* 85—88. 1—4.

(*Sőregi János*): A felsőjózsa-i és zeleméri ásatás. K. — Barbarengräber aus der Römerzeit in Felsőjózsa. B. — *Debr.* 27. 14—17. — 30—31.

Sőregi János: Régészeti kutatások és ásatások 1930-ban. 2. Kutatások a beregi Tiszaháton és az Ecsedi-láp környékén. K. — Forschungen in der Gegend von „Tiszahát“ und in der Moorgegend von Ecsed. B. — *Debr.* 30. 69—76. — 82—85. — *D. Közl.* 1. 20.

Sőregi János: Méhkasalakú földbe vájt üregek feltárása Debrecen város téglagyári telepén. Mi volt az üregek rendeltetése? K. — Aufdeckung der in die Erde gegrabenen bienenkorbformigen Gruben in der Ziegelfabriksanlage der Stadt Debrecen. Das Problem der Gruben. B. — *Debr.* 31. 43—59. — 59—60. — *D. Közl.* 2. 18.

Sőregi János: A méhkasalakú földbe vájt üregek problémája. K. — Das Problem der in die Erde gegrabenen bienenkorbformigen Gruben. B. — *D. Közl.* 3. 83.

Sőregi János: Régészeti kutatások. II. Rómaikori magános sír feltárása a debreceni Varga kertben. K. — Römerzeitliches Grab im Debrecener Vargakert B. — *Debr.* 32. 50—53. — 71.

(*Sőregi János*): Ős- és rómaikori telepnyomok a hortobágyi víztárolómedence északi árka mentén. — (Ur- und römerzeitliche Siedlungsspuren in Hortobágy.) — *Debr.* 35. 67—69.

(*Sőregi János*): A hajdúhadház-szabadtanyai rómaikori telep. — (Die römerzeitliche Siedlung in Hajdúhadház-Szabadtanya.) — *Debr.* 35. 73—74.

(*Sőregi János*): A hajdúdorogi szarmata-jazig temető. K. — (Das sarmatisch-jazygische Gräberfeld in Hajdudorog. B.) — *Debr.* 35. 77—80.

(*Sőregi János*): Rómaikori sír Debrecen határában, a mikepéresi út mellett. — (Römerzeitliches Grab bei Debrecen.) — *Debr.* 35. 80—81.

Szabó Kálmán: Népvándorlás, a Kr. e. VI. — Kr. n. X. század. — Völkerwanderung, VI. Jahrhundert vor Chr.—X. Jahrhundert nach Chr. B. — *Keesk.* 20—30.

Téglás Gábor: A közép Marosvölgy őstörténelmi nevezetességű barlangjai. — (Die Höhlen des mittleren Marostales von urzeitlicher Merkwürdigkeit.) — *E. M. Ért.* 86. 187—210. — 239.

Téglás Gábor: Dák várak Udvarhelymegye keleti és északi hegyvidékein. K. — (Dakische Burgen in den Gebirgen des Kom. Udvarhely. B.) — *E. M.* 95. 237—247. — 312—319.

Torma Zsófia: Az örmény nép európai származása. — (Die europäische Herkunft des Armenischen Volkes.) — *Arm.* 88. 210—212.

Török Gyula: Bronzkori telep a Hunyadihalomban. K. — Eine bronzezeitliche Siedlung im Hunyadi-halom. B. — *Dolg.* 35. 153—155. — 156—158.

Visegrádi János: Két ősrégészeti kirándulásunk a Zempléni-Sziget-hegységbe. — (Zwei archäologische Ausflüge auf das Sziget-hegység (Inselgebirge) in Zemplén.) — *Zempl.* 907. 97—114.

Weigang János: Jelentés az Apatin, Szónta és Erdőd határában, valamint a vármegyénkkel határos Baranya megyében talált néhány őskori tárgyról, úgyszintén az Apatin mellett és Weindl Mór nagybirtokos jószágán feltárt őskori sírokról. — (Bericht über die urzeitlichen Funde bei Apatin, Szónta, Erdőd und im Kom. Baranya und die urzeitlichen Gräber in Apatin.) — *Bács.* 901. 20—29.

Zoltai Lajos: Jelentés a Debreceni Városi Múzeum 1906. évi régészeti ásatásairól. K. — (Archäologische Ausgrabungen des Museums von Debrecen im Jahre 1906. B.) — *M. K. Ért.* 907. 24—42.

Zoltai Lajos: Debrecen sz. kir. város múzeumának régészeti ásatásai 1905-ben. K. — (Ausgrabungen des Museums zu Debrecen im Jahre. 1905. B.) — *M. K. Ért.* 907. 179—189.

Zoltai Lajos: Ásatásaink az 1911-ik évben. I. A hortobágyi juhjárás porosháti halmai. K. — (Die Hügel von Poroshát in der Hortobágy. B.) — *Debr.* 11. 25—36.

Zoltai Lajos: Ásatások a hortobágyi Porosháton. — (Ausgrabungen in Hortobágy-Poroshát.) — *Debr.* 12. 56—66.

Zoltai Lajos: Ásatások. K. — (Ausgrabungen. B.) — *Debr.* 13. 20—26. —

(*Zoltai Lajos—Sőregi János*): A kabai ásatás. K. — Sarmatisch-jazigische Hügelgräber bei Kaba. B. — *Debr.* 27. 17—20. — 31—32.

— —.: Nevezetes lelet Detta tájékán. — (Merkwürdiger Fund bei Detta.) — *Tv. Ért.* 75. 194.

— —.: A varadiai „Kilia“ nevű domb... — (Der s. g. Kiliahügel bei Varadia.) — *Tv. Ért.* 82. 184.

— —.: Régiségek. — (Einige Altertümer.) — *Bács.* 86. 160.

— —.: Temesvári leletek. — (Die Funde von Temesvár. — *Tv. Ért.* 901. 97.

— —.: Régiség-leletek. — (Archäologische Funde.) — *Bács.* 98. 139.

— —.: A Szabolcs megyei Jósa múzeum ásatásai. — (Die Ausgrabungen des Jósa-Museums zu Nyiregyháza.) — *Közműv.* 24. 442.

Dr. Banner János.

MISCELLANEA.

Urnasír Besenyődről.

(Idetartozik a XLII. tábla.)

Szabolcs vármegye keleti oldalán fekszik Besenyőd kisközség. Levelek vasúti állomástól 3 kilométerre. A község belterülete észak-dél irányú földnyelv, melyet csatornázás előtt víz vett körül, ú. m. a Feketeházi tó, a Kisrét, Kútfő és a Csatt tó. Besenyődről szép bronztört és köpüs bronzlándzsát őriz a vármegyei Józsa-Múzeum. 1928. évben útépités alkalmával hatalmas nagy edényeket és 12 kis csücskös csuprot hordtak az úttestbe, mintahogy a munkafelügyelő közölte velem.

A falu északi részén épült ref. templom szomszédságában van a ref. iskola, a tanítói lakással. Ennek kertjében Tar László tanító elmondása szerint máskor is találtak már bronzkori edényt, amit beadott a múzeumba.

1940. év őszén urnákra akadt Tar László, melyeket személyesen vett ki. Megfigyelése szerint egy csoportban voltak az edények elföldelve, két ásonyom mélyen s annyira közel, hogy egymást érintették. Egy nagyobb és egy kisebb, díszített oldalú fazék, egy kétfülű fekete urna, egy vörös színű, fülnélküli, hornyolt szélű edény és egy egyenes peremű tál. Az urnák mellett

feküdt két kisebb csupor, a harmadik álló helyzetben volt. Tar László maga szedte ki a földet az edényekből; égett embercsontokon kívül mást nem talált bennök. A nagyobb díszített urnából vette ki a 123 mm hosszú, 40 mm széles kvarekést, mely alul 28 mm széles. E kvarekést a három kis csuporral együtt behozta a múzeumba és elmondta az észlelt leletkörülményeket.

A kvarekés északi eredetű, az Alföldön, s így a Nyírségen is egyedülálló. Valószínűleg nem a bronzkorban került ide hozzánk, de ekkor is használták, különben nem került volna az urnába.

Északi eredetű nagy kalcedon balta (1394 gr.) került már a múzeum birtokába Székely községből, az 1860-as évek elején.

1940. július 16-án kimentem a helyszínre és az urnasír környékét két nap ásattam, azonban lényegtelen cserépdarabokon kívül mást nem leltek a napszámosok. Így aztán csak a már kiásott nagyobb edényeket, illetve ezek darabjait szállítottam be a múzeumba. Az edénydarabok tisztítása közben tűnt ki, hogy volt a cserepek közt kis félcsupor, egy másik csupor díszített

oldalrésze és egy harmadik edény apró darajai is vannak.

A lelet minden darabját a XLII. tábla szemlélteti.¹

Kiss Lajos.

¹ A lelet kisebb darabjai erősen emlékeztetnek a péceli-kultúra formáira. Magának az északi technikájú késnek előfordulása ezzel könnyen érthetővé válnék, de a határozott

bronzkori formák zavarják az együttest. Ilyen északi típusú kőeszközöket, az ismert péceli-kultúrába tartozó nyílhegyeken kívül, Pokorágyról őriz a rimaszombati múzeum, sajnos kísértő kerámia nélkül. Jellegzetes nyílhegyek nagyobb számban vannak Érsekújvárról és Naszvadról az érsekújvári múzeumban. Északi típusú nyílhegyek azonban a sziléziai bronzkor II. periódusában is előfordulnak. Mindezek szükségessé teszik, hogy a leletekre még visszatérjünk. *Szerk.*

Urnengrab in Besenyőd.

(Hieher gehört die Tafel XLII.)

In Besenyőd (Kom. Szaboles) fand László Tar Volksschullehrer ein Urnengrab, dessen sämtliche Beigaben die Abbildungen der Tafel XLII. veranschaulichen. Das Steinmesser von nördischem Typ der grössten Urne verdient unsere Aufmerksamkeit in erster Reihe. Sein Vorkommen in der grossen Urne ist ein Beweis dafür, dass es noch in der Bronzezeit im Gebrauch war, wenn auch nicht damals zu uns gekommen ist.¹ Die Steinhacke

¹ Die kleineren Stücke des Inventars bringen uns die Formen der Péceler-(Badner-)Kultur in Erinnerung. Selbst das Vorkommen des Messers von nördischer Technik würde dadurch leicht verständlich, aber die an-

von nördischem Typ ist aus dem Nyirseg, vom Dorf Székely, schon lange bekannt. *Lajos Kiss.*

dere Formen, die ausgesprochen auf die Bronzezeit hinweisen, stören die Zusammengehörigkeit. Solche Steinwerkzeuge von nördischem Typ — ausser den bekannten Pfeilspitzen der Péceler-Kultur — werden im Museum zu Rimaszombat aus Pokorágy aufbewahrt, leider ohne begleitende Keramik. Kennzeichnende Pfeilspitzen befinden sich — aus Érsekújvár und Naszvad stammend — im Museum zu Érsekújvár grosszählig. Es kommen aber Pfeilspitzen von nördischem Typ auch in Schlesien, in der II. Periode der Bronzezeit vor. Dies alles macht noch unser Zurückkommen auf diese Frage notwendig. *Der Redakteur.*

Technikai megjegyzések két népvándorláskori felirat megfejtéséhez.

Néhány évvel ezelőtt tüzetesen foglalkoztam azoknak a szövegmagyarázatoknak technikai hibáival, amelyek a *nagyszéksői* aranycsészén és a *ladánybencei* jазig edényen olvashatók s amelyeknek megfejtését Mészáros Gyula két dolgozatában közölte.

Szándékom volt a gondos vizsgálattal elért eredményeket már csak

azért is közölni, hogy ezzel is elősegítem a feliratok végleges megoldásának ügyét. Magam természetesen csupán technikai megfigyeléseket és vizsgálatokat végeztem, a nyelvészeti részt csak egyetlen sejthető ponton érintettem, ott sem a magam elgondolása szerint.

A folyóiratnak ebben a kötetében

akartam nyilvánosságra hozni vizsgálataim eredményét, de ez ma már feleslegessé vált.

Most jelent meg ugyanis Nagyfalusy Lajos S. J. tollából az a dolgozat, amely előzetesen kikért engedéllyel, a hozzájuttatott kéziratnak minden olyan részét teljes részletességgel közli, amely a lényegét érinti. Közli nemcsak az én megállapításaimat, de azokat az általam készített rajzokat is, amelyek a koprozó, fényképező és plasztilines eljárás segítségével végre teljesen hiteles módon adják a két felírat képét, de közli valamennyi eddig megjelent másolat képét is.

Minthogy e bőséges közlés most már mindenki számára hozzáférhetővé lett, feleslegesnek tartom, hogy a Nagyfalusy Lajos értekezéséből kimaradt, lényegtelen részeket is nyilvánosságra hozzam.

Szükségesnek tartottam azonban, hogy itt is felhívjam a figyelmet Nagyfalusy Lajos S. J. munkájára, amely „*Ógörögbetűs felíratok az alföldi sírleletekben*” címen, a kalocsai Jézus-társasági Szent István gimnázium 1940–41. évi Évkönyvében jelent meg, de 15 lap terjedelemben különnyomatban is hozzáférhető.

Dolgozatomnak kézírata a Régiség-tudományi Intézet kéziratgyűjtemé-

nyében bárkinek rendelkezésére áll, magyar nyelven.

Hogy az érdeklődők munkáját megkönnyítsem, legyen szabad itt közölni mindazoknak a dolgozatoknak a címét, amelyek ezekkel az alföldi felíratos emlékekkel foglalkoznak:

1. Szabó Kálmán: *Kecskeméti város múzeuma*. é. n. 22. l.

2. (Nagyfalusy Lajos): *A kecskeméti városi múzeum egy rejtélyes fölírata*. Kalocsai Kollégium. 52. sz. Kalocsa, 1936. 60–62. l.

3. Mészáros Gyula: *Az első hun nyelvemlék*. Népünk és Nyelvünk. 1936. 1–11. l.

4. Mészáros Gyula: *Jazyg nyelvemlék Magyarországon*. Népünk és Nyelvünk. 1937. 33–51. l.

5. Gaál László: *Pár szó a ladanbeni jazignak vélt felírat olvasásáról és magyarázásáról*. Széphalom. 1939. 49–51. l.

6. Nagyfalusy Lajos: *Ógörögbetűs felíratok az alföldi sírleletekben*. Kalocsai Jézus-társasági Szent István gimnázium 1940–41. évi Évkönyve. Kny. 4–15. l.

7. Fettes Nándor: *A hunok régészeti emlékei*. Attila és hunjai. Magyar Szemle Társaság. Budapest. 1940. 237. és 318. l. jegyzet.

Dr. Banner János.

A földéaki koravaskori és szarmatakori telep fa- és faszénmaradványainak xylotomiai vizsgálata.

(Idetartozik a XLI. tábla.)

(Készült a Horthy Miklós-Tudományegyetem Növénytani Intézetében.)

A szegedi egyetem régiségtudományi intézete 1940 augusztus 5–26-a között végzett földéaki ásatások alkalmával előkerült anyagból egy kb. 6

cm hosszú, 1 cm széles (sírbeli előkerült) késnyél darabkát, valamint telephelyről származó faszén darabkákat adott át azzal a kéréssel, hogy a kés-

nyél faanyagát, valamint a lakógödör faszénmaradványát határozzam meg.

1. Az említett vaslemezke egyik oldalán csak jelentéktelen mennyiségű, a másik oldalán ellenben 4–6 mm vastag faréteg volt. A fa vasrozsdától teljesen átjárt rozsdavörös színű, erősen porlékony, úgyhogy már érintésre széjjelhull. A vizsgálati módszerrel kapcsolatban megemlítem, hogy a nagyon óvatosan lefejtett darabkából — melyet gyanta-viaszkeverékbe ágyaztam (L. Sárkány: Bot. Közl. 1939. 5–6. füzet. p. 331.) — mintegy 64 db. mindhárom irányú metszetet készítettem. A beágyazott anyag jól metszhető volt, s így a 12–16 mikron vastagságú metszetképek aránylag jól vizsgálható képet nyújtottak. Vizsgálataim alkalmával a metszeteket a recens alak hasonló metszeteivel — amelyek részben szenesített, részben festett praeparátumok formájában intézetünkben rendelkezésemre állottak — összehasonlítva kétségtelenül megállapítottam, hogy a földéaki szármatakorai kénnyél fűzfából (*Salix* sp.) készült.

A keresztmetszeti (XLI. 1.) képről azonnal látható, hogy a fa *Salix*-ból vagy *Populus*-ból származik. Erre lehet következtetni a szórta elhelyezkedő, túlnyomóan magános s a ritkábban előforduló ikerpórusokból, a tavaszi és nyári pászta közötti csekély különbségből, a sűrű és egyrétegű bélsugarakból, valamint a közöttük levő keskeny évgűrű-mezőkből. A *Populus* és *Salix* fajok fái szövettani alapon könnyű megkülönböztetni, és pedig a szélső bélsugársejtek, vagyis a szögletsejtek, gödörkesorok száma alapján. A kérdéses fa radiális metszetén a szögletsejtek nagy gödörkéi 6–8 sorban rendeződtek, amely kétségkívül *Salix* jelleg. Tehát a kénnyél faanyaga fűzfából (*Salix*) származik. Ez a 6–8-as szám u. i. a fűzfákra

jellemző, a nyárfák szögletsejtjeiben csak 2–4, esetleg 5 sorban vannak a gödörkéik. A XLI. 3. mikrofotografia egy ilyen 8 gödörke soros bélsugár-szögletsejtet ábrázol. Egyéb szövettani bélyegekre támaszkodva próbáltam a fűzfa fáját is megállapítani, sajnos azonban a finomabb megkülönböztetés a különböző anyagok lerakódása következtében nem sikerült.

2. A földéaki feltárás alkalmával egyes tűzhelyek faszén maradványai is felszínre kerültek. E faszén darabkák kicsinyek voltak, közöttük még a legnagyobb sem érte el az 1 cm nagyságot. A legtöbb kukoricaszem nagyságú vékony lemezke volt, melyekből a meghatározáshoz szükséges háromirányú metszeteket kielégítő formában nem sikerült elkészíteni. A vizsgálatból mégis az derült ki, hogy a faszén darabkák legnagyobb része kétféle fából, nevezetesen tölgyfából és nyárfából származik.

Tölgyfa eredetű faszén darabkák. Az egyik típusú faszéneken a porugyűrű szabadszemmel is látható volt, ellenben hiányoztak a tölgyekre annyira jellemző széles bélsugarak. A tavaszi pászta magánosan álló, radiális irányban megnyúlt elliptikus tracheái 2–3 sorban, a *Quercus robur*-ra emlékeztető módon helyezkednek el.

A nagy bélsugarak hiánya még nem zárja ki a szén *Quercus* eredetét, amennyiben a vizsgált darabka idősebb törzsből, minden valószínűség szerint két vastag bélsugár közötti évgűrű mezőből is származhatott. (Nagyon sokszor a nagy bélsugarak 3–4 mm-re vannak egymástól.) A faj meghatározása céljából a keresztmetszetet összehasonlítva több más európai tölgyféléseggel keresztmetszeti képével, azt lehetett megállapítani, hogy a kérdéses szén minden valószínűség szerint a *Quercus robur*-ból származik. A

mediterrán *Quercus ilex* szerkezete már makroszkopikusan is eltér a vizsgált széntől. A *Quercus conferta*-ban és *Quercus lanuginosa*-ban a nyári fa trachealis elemei kigyózó, vagy villásan elágazó sorokba rendeződtek, és az évgyűrűmezőnek igen kis hányadát foglalják el. A *Quercus sessiliflora* szerkezete az előbbiekéhez hasonló, de keskenyebb évgyűrűi következtében, az őszi pászta majdnem teljesen eltűnik a domináló tág üregű tracheák széles zónája mellett. Mindent egybevetve a vizsgált széndarabka a *Quercus robur*-hoz hasonlít a legjobban, bár a *Quercus lanuginosa*-hoz és a *Quercus cerris*-hez is közel áll. (XLI. 4., 5., 6.)

A tűzhely illetőleg lakógödör szén maradványainak másik része *nyárfa* (*Populus*) *eredetű*, ami a fentebb említett szövettani bélyegek alapján a keresztmetszeten már kis nagyítás mellett is látszik. Sajnos az égés következtében a fa szövete annyira deformálódott, összeroppedezett, hogy a mintegy 30–35 metszetből csak a genus megállapítása sikerült. Mind a kereszt-, mind a hosszmetsetek a *Salix* és *Populus* genusok szövettani sajátosságait jól mutatták (XLI. 7., 8), azonban egynéhány helyen a bélsugár szögletsejtek szerkezete a szén *nyárfa* eredetét igazolta. Amint a bemutatott mikrofotografiák és a recens *Populus*-okkal való összehasonlítások — így

a keresztmetszet magános és ikerpórusai, továbbá a sűrűn fellépő egyrétegű bélsugarak jelenléte és a két gödörkesoros szöglet-bélsugárparenchyma előfordulása, az edénytagok méretbeli megegyezése, a perforatio formája, valamint az udvarosgödörkék szerkezete és elrendeződése bizonyítják, hogy a vizsgált szén feltétlenül valamilyen nyárfából származik.

A vizsgálati eredményeket összegezve kétségtelenül megállapítható, hogy a földéaki szarmatakorú lakógödörből előkerült kés nyele fűzfából készült, a lakógödör faszene pedig részben kocsánostölgy, részben *nyárfa* elégetéséből származik.¹

Szalay István.

¹ Irodalom: Greguss P.: Szeged-környéki régészeti leletek xyotomiai vizsgálata. Bot. Közl. XXXVI. 1939. — Greguss P.: Prehisztórikus faszénmaradványok az aggteleki cseppkőbarlangból. Bot. Közl. XXXVII. 1940. — Jávorka S.: Magyar Flóra, Budapest 1925. — R. Kräusel: Die Paläobotanischen Untersuchungsmethoden, Jéna. 1929. — Sárkány S.: A Szeleta barlang faszénmaradványai. Bot. Közl. XXXV. 1938. — Sárkány S.: Xyotomiai vizsgálatok. Bot. Közl. XXXVI. 1939. — Sárkány S.: A fák összehasonlító szövettani vizsgálata külföldön és hazánkban. Bot. Közl. XXXV. 1938. — J. Wiesner: Die Rohstoffe des Pflanzenreiches III. Aufl. Leipzig. 1918.

Xyotomische Untersuchung des Holzes und der Holzkohlenreste der Ausgrabungen von Földeák aus den Früheisen- und Sarmatenzeiten.

(Hierzu die Tafel XLI.)

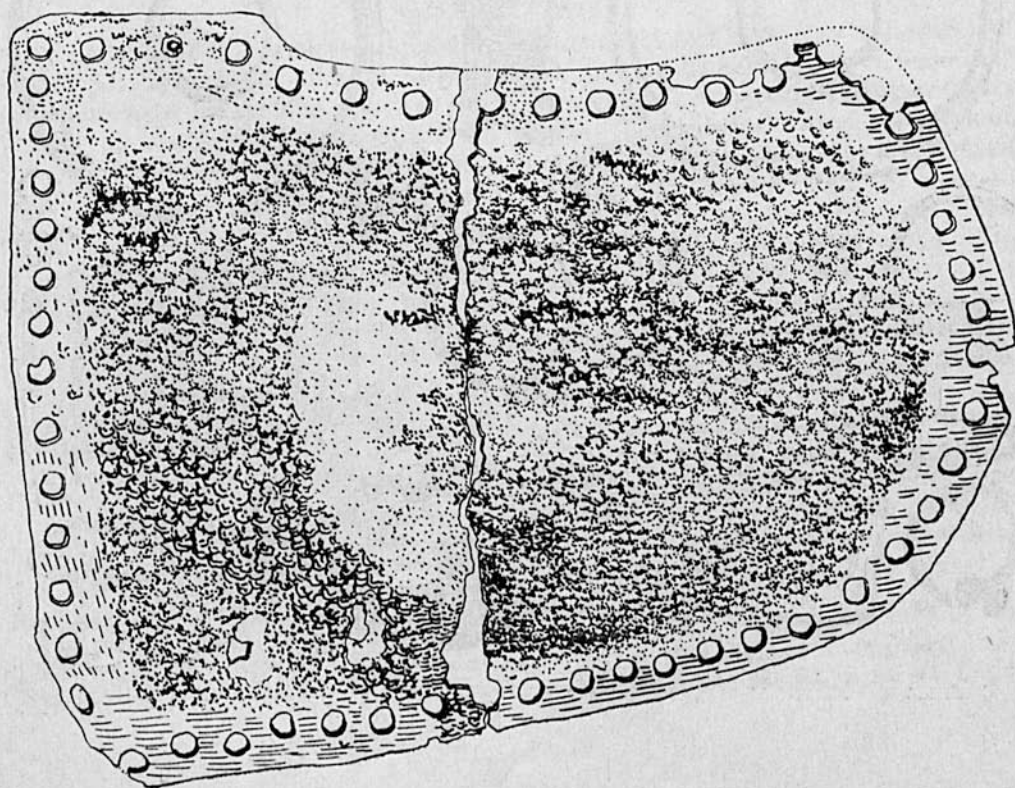
Aus den Ausgrabungen, welche das Archäologische Institut der Horthy Miklós Universität (Szeged) im Jahre 1940 bei Földeák durchgeführt hatte, kamen unter anderen einige Holz-

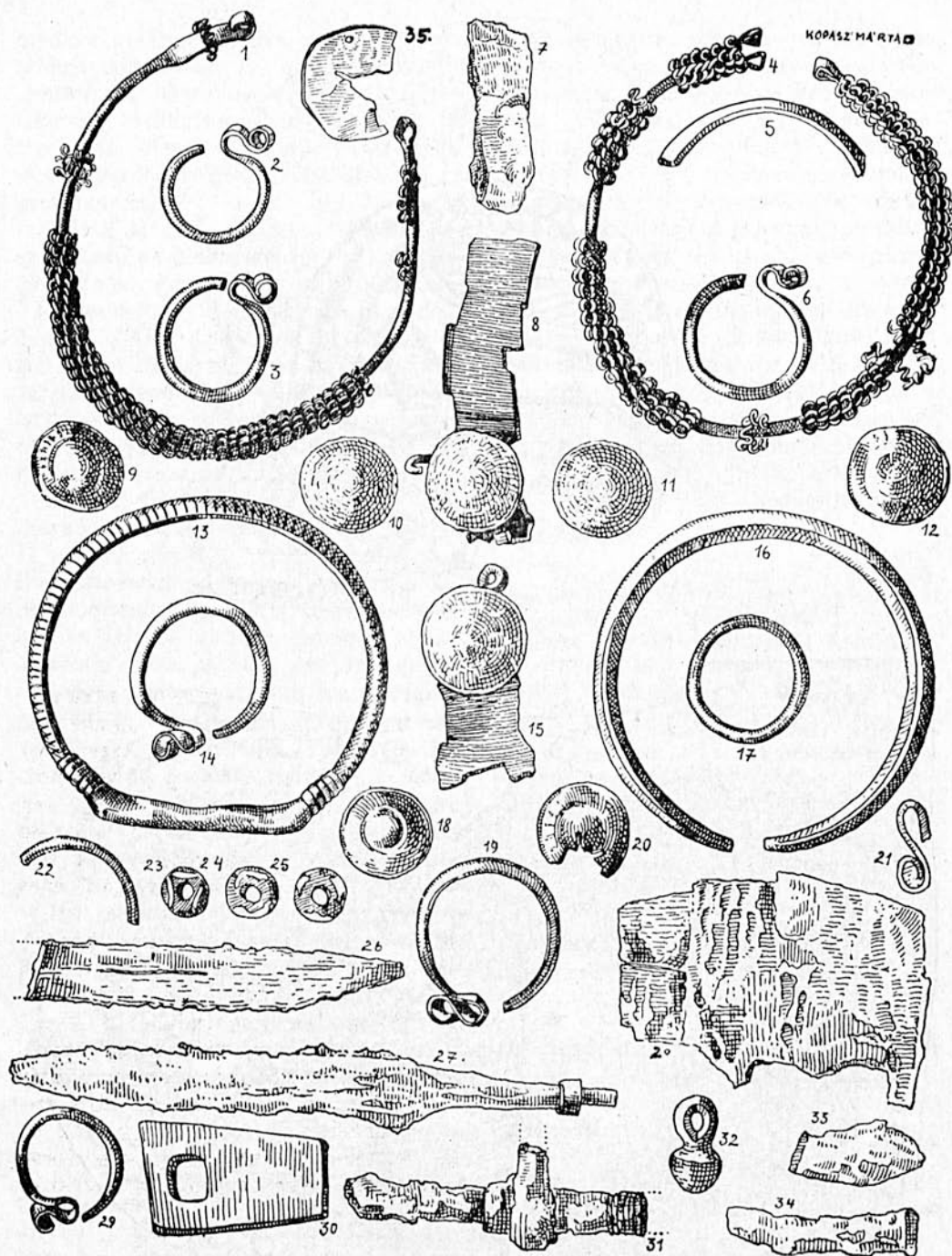
kohlenreste eines Herdes und ein Holzstückchen eines Messergriffes ans Licht.

Das Holz des Messergriffes war mit Rost ganz durchgetränkt und deswe-

NO. 12. MARTA 12

gen leicht zerstreubend. Aus ihm wurde ein Stückchen im Wachs — Harzgemisch eingebettet und es wurden daraus Präparate hergestellt. An den Mikrotomschnitten konnte man leicht feststellen, dass der Messergriff aus einem Weidenholz ist. Dies bewiesen hauptsächlich die an den Kantenzellen gut bemerkbaren 7—8 reihigen einfachen grossen Tüpfel, die einzelreihigen Markstrahlen, ferner das zerstreutporige Holz und die Verteilung der Einfachen- und Zwillingsporen (XLI. 1—3.)

Die Holzkohlenreste der Wohngrube stammen aus Pappeln- und Eichenhölzern, wahrscheinlich aus *Quercus robur*. Zwar konnte man — wegen der

Kleinheit — an den Eichenholzstückchen die grossen breiten Markstrahlen nicht wahrnehmen, aber die Gefässanordnung, die einzelreihigen niedrigen Markstrahlen, und die metatrachealen Parenchymzellen weisen darauf hin, dass einige Holzkohlenreste aus Eichenholz stammen. (XLI. 4—6.)

An den aus den anderen Holzkohlenresten gefertigten Schnitten konnte man auch die einzelreihigen Markstrahlen gut sehen. Man konnte ferner feststellen, dass in den Kantenzellen die einfachen grossen Tüpfel sich in 2—3 Reihen ordnen, was ein sehr wichtiger Charakterzug der Pappelhölzer ist. (XLI. 7—8.)

István Szalay.

A Szeged-öthalmi avarkori arcvédőlemezdísz.

(Idetartozik a XXXVII. tábla.)

A népvándorlaskor régészeti irodalmából jól ismert az öthalmi préselt bronzlemez, a halat tépő sas motívumával.¹ A minta elterjedését az idézett munkák tárgyalják. A lemez rendeltetését illetőleg a felfogások eltérőek. Supka Géza valamely pontusi város cí-

merével ellátott dísztárgy maradványának tartja.² Takács Zoltán a „plakettet” permvidéki csüngődíszes ékszerekkel hozza kapcsolatba, azon az alapon, hogy a kis bronzlemez alja több helyen át van lyukasztva.³ Az ő nyomán László Gyula is csüngődísznek hiszi.⁴

Az ellentétes és nyilvánvalóan téves eredmények, valamint a tárgy kiterjedt irodalma arra készítetnek, hogy a Szeged-öthalmi díszített bronzlemez, (XXXVII. 1.) rendeltetése szempontjából újjólag megvizsgáljam.

A lemez 1 mm vastagságú bronzbádóg. A felület díszítőmintái pozitív préselőmintán készültek. Az alsó szegetlyt, préselés után, felülről törték át. A félkorongalakú, gyöngysordíszsel keretezett belső mező az egyetlen

¹ Archaeologiai Értesítő, 1881, 152. old., 153. old. 1. ábra (Pulszky Ferenc).

J. Hampel, Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn, II, 113. old.; III, 92. t. 1. ábra.

Felvinczi Takács Zoltán, Szeged-öthalmi hűn művészeti emlékek. Arch. Ért. 1915, 211—223. o., 1—18. ábra.

Arch. Ért. 1915, 349—357. o. (Supka Géza).

Supka Géza, A halászó madár típusához: Arch. Ért. 1917, 190—191. o.

László Gyula, Adatok az avarkori műipar ó-keresztény kapcsolataihoz. Budapest, 1935, 38—43. o. VI—VIII. t.

László Gyula, Újabb keresztény nyomok az avarkorból: Dolgozatok, 1940, 153—157. o., XXV—XXVI. t.

² Arch. Ért. 1915, 356. old.

³ Arch. Ért. 1915, 219—220. old.

⁴ László, Adatok stb. j. m. 42. l.

hiánytalan rész, mely a lemez eredeti méretéhez támpontot nyújthat. Hossza 3,8, szélessége 5,4, H. az alsó résszel együtt 6 cm. Az alsó lemezrész, csanakasága ellenére tökéletesen kiegészíthető, sőt a jobbszáron megmaradt töredékek alapján nyilvánvaló, hogy a köríves díszek és a külső gyöngyszegély, az állatkompozíciót körülölelik. Bár az eddigi rekonstrukciós rajzok (A. É. 1915. 214. o. l. Hampel, III. 92. t. l.) nem tüntetik fel, de a lemez jobb alsó sarkánál világos nyomai maradtak még annak, hogy az átluggatott szegélyrész is tovább folytatódik. A felfelé futó nagyobb gyöngysor külső széle felhajlik, törött. Mutatja, hogy a préselt lemez itt befejezetlen. Préselőmintán készült díszek széle ugyanis sohasem végződik és hajlik a lemez pozitív oldala felé. A jobbsaroknál a szegély éppen az egyik lyuknál tört el. A nyílás, kiegészítése után, peremrésszel együtt messzebb kiugrik, mint a felhajló gyöngysor külső széle, tehát az eddig közölt rekonstrukciók rosszak. A lyuk sor nemcsak az alsó szegélynél volt meg, hanem mivel a jobbsaroknál tompaszögben felfelé indul és a méretek szerint is pontosan a külső gyöngysor csanka széléhez illeszkedik: épen úgy körülfut a minta szélén, mint a többi préselt keretdíszek. A kiegészítés után megnagyobbodott lemez alakja, egyezett a belső mező körszellet idomával. Hossza kb. 8,2, szélessége 9,8 cm volt. A megmaradt szegélynyílások felperdülő szélei a lemez hátlapján nem mutatnak kopást. Semmiféle nyoma sincs annak, hogy ide fémkarikák csüngőket akasztottak volna be, de az alapsor 15–16 nyílása és a lemez vékonysága is kizárják csüngők használatát, vagy csüngődíszként való felhasználását. A körülfutó lyuk sor pedig, mivel a tárgy mintázatahoz már nem tartozik, egy város címerével ellá-

tott dísz tárgynak kissé szokatlan szegélye lett volna.

A helyesen kiegészített Szeged—öthalmi lemez dísz rendeltetése, egészen más irányban keresendő.

Az öthalmi bronzlemez, egy *sisak baloldali arcvédőjének borítólapja* volt. Magyarországon az avarságnál ilyen rendeltetésű tárgy első ízben került elő, ellenben vaslapocskákból összeállított, a szegélyeken fűzőlyukakkal ellátott páncélrészletek sok változatban vannak. Az egyik deszki halom koravasar sírjában, méretre is ugyanolyan páncéllapocskákat találtam, mint amilyenek a VII. századi keresi leletből (Krim, Oroszország) ismeretesek, ahol két sisak is volt arcvédő lemezekkel együtt.⁵ A szabálytalan köríves arcvédő lapok szegélyén a szegedihez hasonló lyuk sor látható. Ezek az áttörések nem díszítések, hanem fűzőnyílások, melyeknek segítségével a lemez alá fektetett bőrbélést bélhúrral, vagy bőrfűzővel erősítették fel. A sisak felé, a jobb- és baloldali arcvédőlemez egyenesebb széle esett. A szentes—berkeháti gepida⁶ és a mezőbándi⁷ keleti-germán jellegű temetőből a keresihez hasonló arcvédő lapok ismeretesek; a fűzőlyukakkal ellátott szegély ezeknél is megvan.

A természetes nagyságban kö-

⁵ *Wsewolod Arendt*, Ein altertürkischer Waffenfund aus Kertsch: Zeitschrift für historische Waffen- und Kostümkunde, Berlin, 1932. Bd. 4, H. 3; Abb. 1 c.

⁶ *Csallány Gábor*, Régi germán sírmező a szentesi határban: Arch. Ért. 1904, 157. o., 15. sír. — *Hampel*, III. 453. t. 15. sír; II. 774. o.

⁷ *Kovács István*, A mezőbándi ásatások: Dolgozatok, 1913, 13. kép 13–14. ábra; rekonstr. rajz 14. kép. A vaslemez fűlvédő 3 mm vastag. A felfűzés és a bőrszegély nyomai jól kivehetők rajta. — A baldenbeimi sisak arcvédője hozzá hasonló: u. ott 86. kép 4.

zölt szentes—berekhíti arevédőlemez (XXXVII. 2.), mintegy 1 mm vastagságú bronzlemezéből készült. A kép a baloldali arevédő fedőlapját a belső felületén mutatja, rajta a bélés nyomai látszanak. Meglepő, hogy a felső szegély szélessége, rajta a nyílások száma és mérete, csaknem azonos az őthalmi példányéval. A berekhíti 15. sírból a sisak nem jött elő, de a 13. sírban levő sisakborda⁸ az arevédőlemezzel összefügghet. Az arevédőlemezek peremnyílásainak száma változó. Epenyűg változhat magának a lemeznek az alakja is. A felsorolt példákön díszítést nem találunk, de hogy ez is szokásos volt, mutatja Traianus oszlopának egyik sisakképe, melynek arevédő lapján kosfej látszik.

Népvándorláskori sisakokra adatokat az idézett művekben lelhetünk.¹⁰

Szokatlanak tetszik, hogy a sisakról alácsüngő arevédőn a sas háttal van lefelé. Ezt megmagyarázhatjuk úgy, ha a halattépő sást a sisak figurális díszű főkompozíciójának mellékalakjaként fogjuk fel. Előfordulnak egyébként olyan avar bronzövsíjvé-

gek is, amelyeken az állatküzdőelmi jelenetek szintén fordított helyzetbe kerülnek. Itt az ábrázolás nem mások számára szolgál, hanem csak a tulajdonos figyelmét kívánja felhívni.

A minta szimbólikus jelentésű, összefügg a tárgy rendeltetésével. Miként a sas karmaival könnyedén szét-tépi prédáját, úgy koncolja fel a sasakosarevédős vitéz is fegyverével ellenfelét. Az őthalmi lemez keretdíszei: a sarkoknál arcábrázolás;¹¹ a pajzs-alakú, köríves idomokból álló sornál pedig szájmotívum. Analógiáját Castel Trosino longobard temetőjének 119. sírjában¹² és a kunszentmártoni ötvössír préselőmintái közt látjuk.¹³ Ide sorozandó a gátéri 11. sír nagyszíjvége is.¹⁴

A sas szárnyán levő préselt rovátkadísz kétségtelenül a fogazás körébe tartozó stíluselem.¹⁵ Ezen díszítőmotívumon keresztül az őthalmi lemez hozzátartozik a Duna—Tisza-közi avarkori fogazásos csoporthoz mely pedig népiség szempontjából nem az avarokhoz, hanem a déloroszországi kultúrkörből kiszakadt hún-bolgár eredetű törzsekhez kapcsolódik.¹⁶

⁸ Arch. Ért. 1904, 155. o.; tömör bronzból készült, 80 mm hosszú pánt-töredék, egyik végén 25, a másikon 20 mm széles. Közepén hosszában gerinc fut, két oldalon, egymástól 27 mm távolságban hat szög veri át.

⁹ Nagy Géza, A magyar viseletek története, 2. f. tábla 10.

¹⁰ W. Arend, Der Nomadenhelm des frühen Mittelalters in Osteuropa. Zeitschrift für Historische Waffen- und Kostümkunde, Berlin, XIV, 1935—36, 26. o.

F. v. Schubert—Soldern, Die frühmittelalterlichen Spangenhelme. Z. H. W. K., IV, 1906, 193. o.

E. v. Lenz, In Russland gefundene frühmittelalterliche Helme. Z. H. W. K., X, 1923—25. Anhang.

Hampel, i. m. III, 292. t.; nagyszentmiklósi aranykorsó lovasalakjának sisakképe.

¹¹ László, Adatok stb., 38—39. o., VII. t. 1b.

¹² Mengarelli, La necropoli barbara di Castel Trosino presso Ascoli Piceno: Monumenti Antichi, Milano, 1902, 145 skk., 119. sír, XIII. t. l. A két kisebb vereten a szájmotívum meglepő analógiája található.

¹³ Csallány Dezső, A kunszentmártoni avarkori ötvössír. Szentes, 1933, I. t. 13, 6—9. ábra.

¹⁴ Fettich Nándor, Az avarkori műipar Magyarországon: Arch. Hungarica, I. 1926, VI. t. 25.

¹⁵ Marosi Arnold és Fettich Nándor, Dunapentelei avar sírleletek: Arch. Hung. XVIII. 1936, 96. o. jegyzet.

¹⁶ Csallány Dezső, Kora-avarkori sírleletek. Folia Archaeologica I—II. 1939, 152—153. o.

A Szeged-öthalmi préselt arevédőlemezdísz, a castel trosinói, kunszentmártoni, keresi sírleletek figyelembe vételével, Kr. u. 630–650 körül készült és pontusi forrásból ered.

A halat tépő sas mintája a griffesindás díszítményű avar bronzöntés első periódusára is átöröklődött, amint a dunapentelei,¹⁷ bágyog-gyűrhegyi¹⁸ és csepeli¹⁹ leletdarabok mutatják. Ezen sírleletek szoros összefüggése az öt-

thalmi griffes övdíszgarnitúrával²⁰ valószínűvé teszi, hogy az arevédőlemeznek ez a garnitúra volt a kísérője. Mindegyik az avar bronzöntés I. periódusába tartozik. Mindezekből kiviláglik, hogy az öthalmi arevédőlemezdísz még a VIII. század első negyedében is használatban, illetve birtokban volt, és a halat tépő sas ábrázolása a magyarországi avar kori fémművesség kedvelt díszítőmotívumai közé tartozott.

Dr. Csallány Dezső.

¹⁷ ¹⁸ László, Adatok stb., IV–VI. t.
¹⁹ Dolgozatok, 1940, XXV. t. 18–28.

²⁰ Hampel, III. 97. t. 12, 10, 9 (2 drb), 96. t. 6 (2 drb), 93. t. 7. (2 drb.)

Backenschutzschmuck aus der Avarzeit von Szeged-Öthalom.

(Hierzu die Tafel XXXVII.)

Aus der archäologischen Literatur der Völkerwanderungszeit ist die gepresste Bronzeplatte von Öthalom mit dem Motiv des Fisch zerreisenden Adlers (XXXVII. 1.) wohl bekannt. Die Auffassungen über die Verwendung dieser Platte gehen auseinander. Teils hielt man sie für einen Rest eines mit dem Wappen einer pontischen Stadt versehenen Schmuckgegenstandes, teils jedoch brachte man sie mit permändischem Schmuckgehänge in Verbindung.

Der Grund dieser irrigen Ergebnisse liegt in der schlechten Rekonstruktion der fragmentarischen Platte. Deutlich verbliebene Spuren zeigen, dass der durchlöcherter Randteil herumläuft. Die richtig ergänzte Platte hat eine ungefähre Grösse von 8.2×9.8 cm.

Die Bronzeplatte von Öthalom war das Deckblatt des linken Backenschutzes, von einem um 630–650 verfertigten Helmes. In Ungarn kam ein Gegenstand solcher Verwendung in der Hinterlassenschaft des Avarentums erstmalig vor. Auf Grund der Backen-

schutzplatten von Keres, Szentes-Berekhát (XXXVII. 2.) und Mezöbánd ist es klar, dass die Durchlöcherung des Randes auf der Öthalom Platte nicht Verzierungen, sondern Durchziehlöffnungen sind, mit deren Hilfe man die Lederfütterung mittels Darmsaiten oder Lederschnüren befestigte.

Die an dem Adlerflügel gepresste Kerbverzierung weist das Stück zur avarisch-gezahnten Gruppe der Landschaft zwischen Donau und Theiss, die, vom Gesichtspunkt der Volkszugehörigkeit aus betrachtet nicht zu den Avaren, sondern zu den hunnisch-bulgarischen Stämmen gehört, deren Kultur dem südrussischen Kulturkreis entsprossen ist.

Verwandte verzierte Grabfunde bringen uns zu der Annahme, dass der Bronzegürtelschmuck von Öthalom der Begleitfund der Backenschutzplatte gewesen sein mag. Der Bronzeschmuck der Backenschutzplatte war noch im ersten Viertel des VIII. Jhs., also in der ersten Periode des avarischen Bronzegusses im Gebrauch.

Dr. Dezső Csallány.

Elpusztult falvak, XI—XVI. századbeli régészeti leletek Csongrád vármegye területén.

(Idetartozik a XXXVIII—XL. tábla.)

1. *Algyő.* Algyő Szegedtől északra a Tisza jobb partján terül el. A szegedi múzeum Tömörkény István vezetésével 1905-, 1906-, 1907- és 1908-ban ásatott a falu területén, s ez alkalommal Árpád-kori templom maradványai,¹ emberi csontok, edénytöredékek, vasdarabok,² két Árpád-kori kules, két Anjou-kori vassarkantyú, vaskarika, lópatkótöredék, négy vaskés és vasdarabok³ kerültek elő. Algyő ősi településhely, II. Béla, a dömösi prépostság alapító levelében, 1138-ban, Villa Gen (Győ) néven említi.⁴ A falu több alkalommal (tatár-, törökdúláskor, valamint a többször ismétlődő tiszai árvizek miatt elpusztult, de mindig újból benépesedett.⁵

2. *Baks.* Baks pusztája Mindszenttel szemben, a Tisza jobb partján fekszik.

1886-ban iskola építés alkalmával 1 m mélységben emberi csontvázra találtak a munkások. A csontváz nyakán bronztorques, ujján bronz nyitott karikagyűrű volt (ez utóbbi elve-

szett).⁶ Más alkalommal e területéről három „S” végű halántékkarika (XXXVIII. t. 2—3., 6.); két kerek átmetsetű bronzból készült gömbölyűszárú nyitott karkötő került elő, amelynek két végét laposra kalapálták és „S” alakban visszahajlították; a szárazon vékony huzalból készült dísz van, hurokosan képezve. (XXXVIII. t. 1., 4.).⁷ Innen való még egy bronzlemezről való karkötő töredéke (XXXVIII. t. 5.) is.⁸

A leletek kora a XI—XIII. század. A falu valószínűleg a tatárjáráskor pusztult el. Írott emlék nincs a helyről.

3. *Csanytelek-Síróhegy.* Síróhegy nevű határrész Csanytelek község délnyugati határában fekszik.

Ezen a területén — 1934. decemberében — Tápai János földjén 9 sírt találtak. Csallány Gábor a szentesi múzeum igazgatója 1935. februárjában végzett itt hitelesítő ásatást. Ez alkalommal 7 sírt tárt fel. 1936. tavaszán Faragó Imre földjén további 8 sír került napvilágra. (17—24. sír.).

1—9. sír. Melléklet: három pasztagyöngy (XXXVIII. t. 23—25.); bronz szíjvég (XXXVIII. t. 30.); bronz kapocs (XXXVIII. t. 21.); ezüst boglár tördéke (XXXVIII. t. 35.); VI. Leo

¹ *Tömörkény István:* Ásatások Algyőn (Csongrád megye). A. É. 1906. 442—443. l.

² *Magyarország Műemlékei.* II. 273. l. U. o. 443. l.

³ Ásatások Algyőn: Régiségtári Napló, 1907. máj. 7. 13. sz.
⁴ Próbaásatás Algyőn: U. o. 1908. ápr. 13. 3. sz.

⁵ *Tömörkény István:* Újabb leletekről a szegedi múzeumban. A. É. 1913. 72. l.

⁶ *Zsilinszky Mihály:* Csongrád vármegye története. I. Bpest. 1897. 44. l.

⁷ *Tömörkény István:* Ásatások Algyőn. A. É. 1906. 442—443. l.

⁸ *Csánki Dezső:* Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. Bpest. 1890. 681. l.

⁶ *Reizner János:* Szegedvidéki leletekről. A. É. 1891. 358. l.

⁷ Hasonló a pálmónostori hajkari-kához, mely a karkötő korát a XI—XIII. századra helyezi, *Szabó Kálmán:* Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei. — Bibl. Hum. Hist. III. Bpest. 1938. 29. l. 66. ábra.

⁸ A szegedi múzeum kiállított anyaga.

(870–911.) átlukasztott bronz érme (XXXIX. t. 12.) és hullámvonal díszes fekete edény (elveszett).

10. *sír.* M: 60, N, H: 165, K, mindkét kar kinyújtva. Melléklet: a nyaknál füles bronz pityke (XXXVIII. t. 32.); a balkéznel tegezvasalás töredékek (XXXVIII. t. 31., 33–34.).

11. *sír.* M: 70, K. Bolygatott.

12. *sír.* M: 90, F, H: 173, K. mindkét kar a mellen keresztbe hajlítva. Melléklet: a lábaknál jobbról és balról lócsontok és lófej; közel a lócsontokhoz két töredékes kengyel (XXXIX. t. 4., 7.).

13. *sír.* M: 80, K. Bolygatott.

14–15. *sír.* Bolygatott.

16. *sír.* M: 100. Melléklet: lókoponya felsőrésze, körülötte hamu.

17. *sír.* M: 55, N, DK, jobb kar behajlítva. Melléklet: a balkaron zárt, rovátkolással díszített bronzból készült állatfejes karkötő (XXXVIII. t. 13.). a balkaron nyitott bronz karkötő (XXXVIII. t. 16.); a balkézen sáma bronz karikagyűrű (XXXVIII. t. 17.); a lábánál vasdarab (XXXVIII. t. 7.); a sír földjéből „S” végű bronz halántékkarika (XXXVIII. t. 14.) és I. András ezüst érme (C. N. H. 12.).

18. *sír.* Melléklete nem volt.

19. *sír.* M: 58, N, H: 160, K, mindkét kar kinyújtva. Melléklet: a nyakon vászonszalagon két (XXXVIII. t. 8., 15.) s mellette hat bronz pityke (XXXVIII. t. 9–12., 18., 20.); a bal álkapocs alatt „S” végű bronz halántékkarika (XXXVIII. t. 19.); a nyak jobb oldalán I. András ezüst érme (C. N. H. 12.). A sír földjéből bronz halántékkarika, töredéke (XXXVIII. t. 22.) s ismeretlen rendeltetésű vasdarab (XXXVIII. t. 28.) került elő.

⁹ A temetőben feltárt sírok leírását azzal a megjegyzéssel adjuk, hogy az M = mélység, H = hosszúság, K = kelet, DK = délkelet, F = férfi, N = nő, Gy = gyermeket jelent.

20. *sír.* M: 65, N, H: 165, DK, mindkét kar kinyújtva.

21. *sír.* Melléklete nem volt.

22. *sír.* M: 60, F, H: 165, DK. Karok a mellen keresztbe téve. Melléklet: vaskés a balcombtonél (XXXVIII. t. 26.); a csontváz mellett Szent István érme (C. N. H. 1.).

23. *sír.* M: 50, F, H: 165, DK, mindkét kar kinyújtva. Melléklet: a balkéznel vaskés (XXXVIII. t. 27.).

24. *sír.* M: 34, F, H: 150, K. Melléklet: a fej mellett bronz „S” végű halántékkarika (XXXVIII. t. 29.).

A temető 24 sírja közül 4 nő, 4 férfi és 16 bizonytalan.

A halottak sírba helyezése úgy történt, hogy vagy mind a két kart kinyújtották, (10., 19., 20., 23. *sír.*), vagy a mellen keresztbe fektették (12., 22. *sír.*), vagy csupán az egyik kart hajlították a mellre (17. *sír.*). A lábakat minden esetben kinyújtották.

A halottak irányítása keleti (10., 11., 12., 13., 19., 24. *sír.*) vagy délkeleti (17., 20., 22., 23. *sír.*).

A férfi csontvázak hossza 150–173, a nőké 160–165 cm közt változik.

Az 1–16. *sír* melléklete honfoglalás-kori; ezt igazolják a 12. sírban előkerült lócsontok és kengyel, a 10. *sír* pitykéje (XXXVIII. t. 32.), melyhez az analógiát többek között a hencidai honfoglalás-kori temető 21. sírjában is megtaláljuk,¹⁰ a pasztagyöngyök (XXXVIII. t. 23–26.), melyek mása Hencidán a 19. sírből került elő,¹¹ még a kengyelek is egyező típusúak (12. *sír.*, XXXIX. t. 4.).¹²

A 17–24. *sír* mellékletei a Várfal-

¹⁰ *Fettich Nándor:* A honfoglaló magyarság fémművészete. Arch. Hung. XXI. LXXXVIII. t. 16. ábra.

¹¹ U. o. LXXXVIII. t. 8–9. ábra.

¹² Hasonló Hencidán a 10. sírből napfényre jött kengyel. U. o. LXXXVIII. t. 28. ábra.

ván¹³ feltárt Árpád-kori temető lelet-anyagával mutatnak közeli hasonlóságot s így a XI–XII. századra utalnak. Ezt igazolja a 17. sír két karkötője (XXXVIII. t. 13., 16.), melyhez hasonló a várfalvi 42. sír¹⁴ és 41. sír¹⁵ karkötője; a 17. (XXXVIII. t. 14.), 19. (XXXVIII. t. 19.), 24. (XXXVIII. t. 29.) sír „S” végű halántékkarikája, melyhez hasonló Várfalván a 35.,¹⁶ 42. sírből¹⁷ is előkerült.

A XI–XII. századra datálja e sírokat a 17. és 19. sír I. András és a 22. sír Szent István érme.

Érdekesek a 19. sírből előkerült pitykék, (XXXVIII. t. 9–12., 18., 20.), melyek honfoglaláskoriak.¹⁸

Csany 1075-ben, mint azt I. Géza oklevele említi, már népes halászfalu.¹⁹ A falu ma is megvan.

4. *Máma.* A mámai dülő Csongrádtól északnyugatra van.

Ezen a határrészen, — a Rekettyés-ér partján, — magas földhúton épületnyomok, téglák hevernek; földmunkák alkalmával hatalmas terméskövek kerülnek felszínre. Elpusztult falu házainak és templomának maradványai ezek. A templom körül Csallány Gábor ásatott 1938-ban s feltárta a hajdani falu temetőjének egy részét.

1. sír. Melléklet: két nyitott, négyzetes átmetszetű bronz karkötő (XXXIX. t. 26., 28.); hét pasztagyöngy (XXXIX. t. 1–3., 9–11., 22.); kis cipraakagyló (XXXIX. t. 13.); bronzból

készült fejcs (XXXIX. t. 27.) és rovatkolt díszű karikagyűrű (XXXIX. t. 34.); két fél csörgőgomb (XXXIX. t. 5., 8.); két díszes bronzpityke (XXXIX. t. 6., 23.); Szent István ezüst érme (C. N. H. 1.).

2. sír. F, a kar a fej alá hallítva. Melléklete nem volt.

3–4. sír. M: 120. Melléklete nem volt.

5. sír. N, Melléklet: a szájbán Szent István ezüst érme (C. N. H. 2.); nyolc pasztagyöngy (XXXIX. t. 14–21.); kilenc kéttágú bronz csüngő (XXXIX. t. 32–33., 36., 38., 39–41., XL. t. 1., 3.), egyiknek alsórésze hiányzott (XXXIX. t. 41.); „S” végű (XXXIX. t. 24.) és töredékes bronz halántékkarika (XXXIX. t. 25.); bronz torques (XL. t. 2.); kígyófejes, zárt, bronzkarkötő (XXXIX. t. 35.); síma nyitott bronz karkötő (XXXIX. t. 37.); bronz boglár (XXXIX. t. 30.) és karikagyűrű (XXXIX. t. 31.).

6–9. sír. Melléklete nem volt.

10. sír. M: 70, Gy, H: 70, DK. Melléklet: a balkaron síma bronz karkötő (XL. t. 6.).

11. sír. M: 90, Gy, H: 100, DK. Melléklet: „S” végű bronz halántékkarika (XL. t. 12.).

12. sír. M: 70, Gy, H: 60, DK.

13. sír. M: 65, Gy, H: 65, DK.

14. sír. M: 60, F, H: 158, DK.

15. sír. M: 70, F, H: 175, DK.

16. sír. M: 90, F, H: 168, DK. Melléklet: Bronz „S” végű halántékkarika (XXXIX. t. 29.).

17. sír. M: 60, F, H: 175, DK.

18. sír. M: 116, N, H: 170, DK.

19. sír. M: 90, F, H: 164, DK.

20. sír. M: 90, F, H: 167, DK.

21. sír. M: 90, N, H: 154, DK. Melléklet: a fejnél két „S” végű bronz halántékkarika (XXXIX. t. 42., XL. t. 9.).

Szórványként a Vidra-ér partjáról két bronz „S” végű halántékkarika (XL. t. 7., 10.); síma (XL. t. 11.) és hul-

¹³ Roska Márton: Árpád-kori temető Várfalván. Dolg. 14. 124–168. l.

¹⁴ U. o. 7. kép: 4.

¹⁵ U. o. 7. kép: 11.

¹⁶ U. o. 6. kép: 13.

¹⁷ U. o. 7. kép: 1.

¹⁸ Például a 19. sír pitykéje (XXXVIII. t. 18.) hasonló a Benepusztán előkerült honfoglaláskori temető pitykéihez. — Fettingh. i. m. XXXIII. t. 11–25. ábra.

¹⁹ Zsilinszky. i. m. 43., 95. l.

lamos kiemelkedéssel díszített bronz karikagyűrű (XL. t. 8.); — a Kádártanyán az 1890-es években csontvázak, löcsontok és halántékkarikák kerültek elő.²⁰

A temetőben feltárt 21 sír közül 4 gyermek, 7 férfi, 3 nő és 7 bizonytalan volt. Melléklet nélkül volt 15 sír.

Ennek a temetőnek leletanyaga is a már említett várfalvai temető leletanyagával mutat hasonlóságot.²¹

Az 1. (XXXIX. t. 26., 28.), 5. (XXXIX. t. 37.) sír karkötője hasonló a várfalvi 41. sírban előkerült karkötőhöz;²² az 5. sír állatfejes karkötője (XXXIX. t. 35.) a várfalvi 42. sír²³ karkötőjéhez. A csüngők analógiáit is megtaláljuk Várfalván: az 5. (XXXIX. t. 32–33., 36., 38–41., XI. t. 1., 3.) sír csüngőihez hasonló típus a várfalvi 25. sír csüngői.²⁴ Megtaláljuk Várfalván az 5. sír torquesének (XI. t. 2.) analógiáját is a 42. sírban.²⁵ Az 1. sír gyűrűje (XXXIX. t. 34.) azonos a várfalvi 42. sír²⁶ gyűrűjével. Rokonvonalat mutat az 5. sír boglárja (XXXIX. t. 30.) a várfalvi temető 25. sírjának boglárjával.²⁷ A halántékkarikák analógiáit is megtaláljuk Várfalván.²⁸ Az 1. és 5. sírban előkerült érmek Szent István korából származnak, Szent István éremmel volt datálva a várhelyi temető 32. sírja is.²⁹

A csontvázak irányítása lábbal délkelet felé történt, a várhelyi temető

csontvázai lábbal kelet felé feküdtek.³⁰

A férfi csontvázak hossza 158–175, a nőké 154–170 cm közt változott.

Szent István érmei és a várhelyi temető leletanyagával való teljes meg egyezés a temető korát a XI. századra helyezik. Itt is fel kell hívni azonban a figyelmet arra, hogy az 5. sírban (épügy mint a már említett síróhegyi 19. sírban), a honfoglalás korában gyakori csüngődíszek és pitykék együtt kerülnek elő az Árpád kor elején általánossá váló „S” végű halántékkarikákkal. Természetesen nem tarthatjuk meglepőnek azt a jelenséget, hogy az egymással érintkező helyi népelemek (halántékkarikás) és a keletről jött magyarság emlékényaga egymással keveredik. Annak megállapítására, hogy a keveredés a temető idején antropológiai jellegzetességekben is mutatkozik-e, ezek a megfigyelések nem elegendőek. Nagyon hiányzik a temetkezés rítusára vonatkozó adataink, de főként nem áll rendelkezésünkre a temető antropológiai anyaga.

A falu már az Árpád-korban lakott volt. Mára a nyúl-szigeti apácák birtokai közé tartozott a XI. és XII. században.³¹ A tatárpusztítás után a helységet kunok szállották meg,³² mint azt Zsigmondnak 1423-ban kelt oklevele is bizonyítja.³³ 1520-ban a tizedlajstromban még fel van sorolva a falu neve.³⁴ Valószínűleg a török hódoltság korában pusztult el, mert 1520 után írott emlék nem beszél a faluról.

5. *Dorozsma*. Dorozsmán a Jerneiféle téglavető telkén, 1935-ben a munkások sírt találtak. A csontváz karján lemezes bronz karkötő volt, mely-

²⁰ —: Középkori sírok a csongrádi határban. A. É. 93. 95. l.

²¹ Roska, i. m. 124–168. l.

²² U. o. 7. kép: 11.

²³ U. o. 7. kép: 4.

²⁴ U. o. 5. kép: 10–20.

²⁵ U. o. 7. kép: 5.

²⁶ U. o. 7. kép: 3.

²⁷ U. o. 5. kép: 21.

²⁸ 5. sír. XXXIX. t. 24.: 11. sír. XL. t. 12.: 16. sír. XXXIX. t. 29.: 21. sír. XXXIX. t. 42. hasonló a várfalvi 42. sír 7. kép: 1. ábrához.

²⁹ U. o. 137. l.

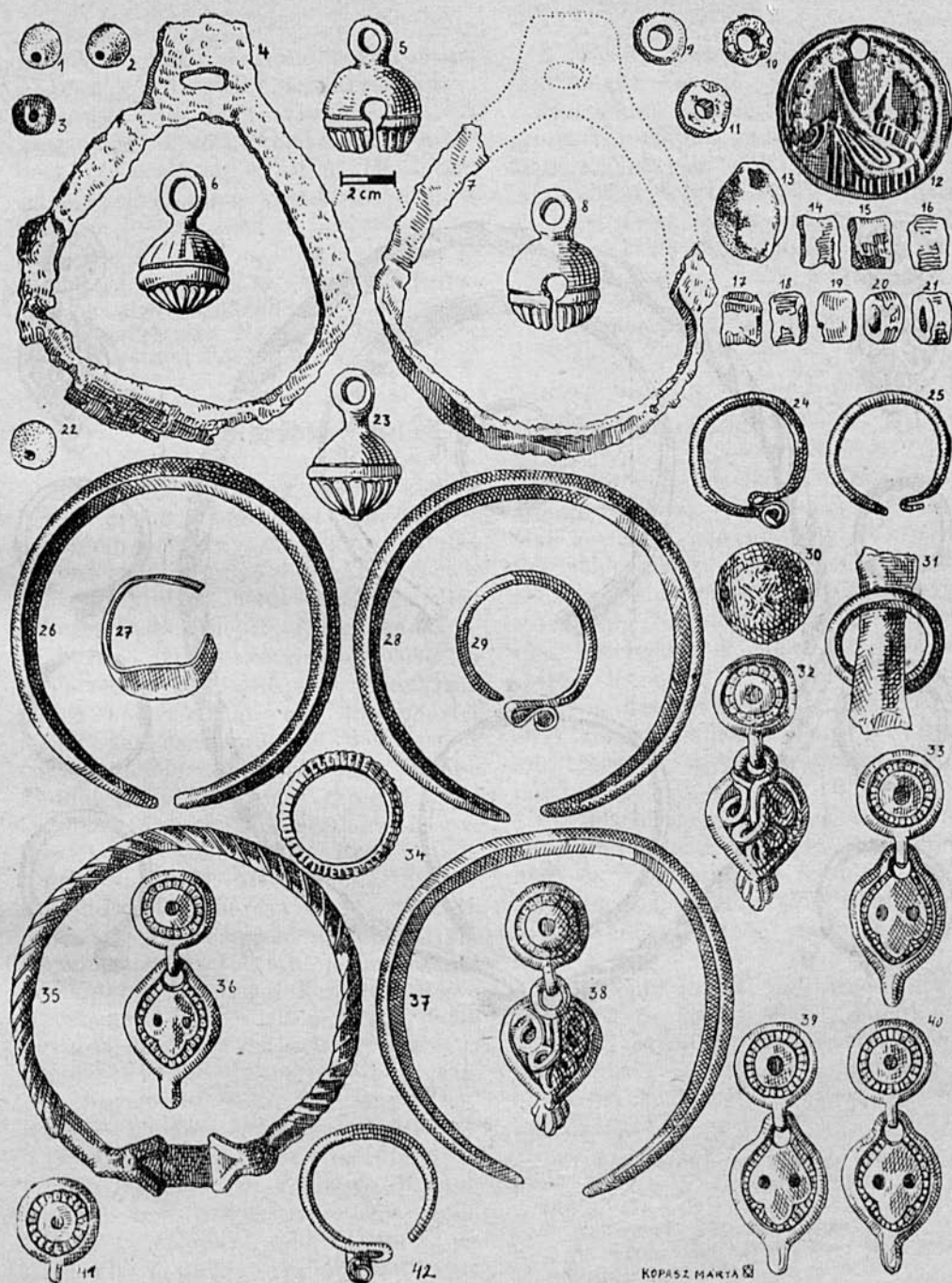
³⁰ U. o. 145. l.

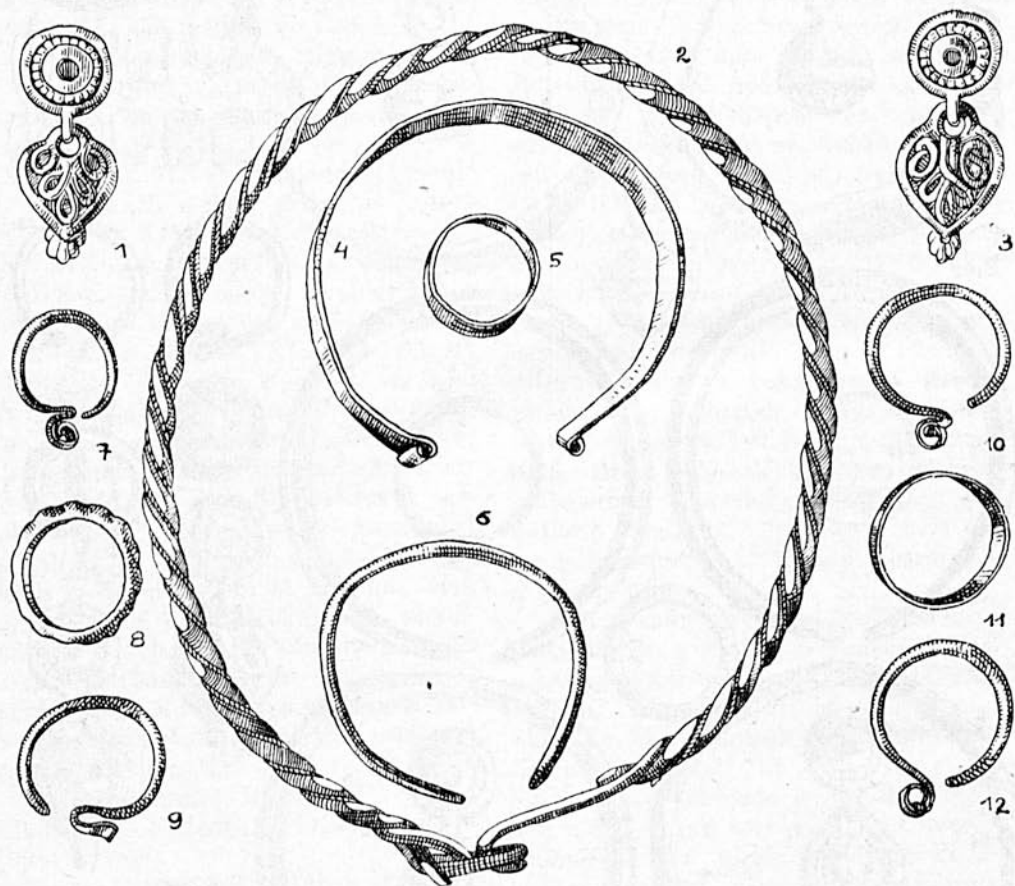
³¹ Zsilinszky, i. m. 56. l.

³² U. o. 70. l.

³³ U. o. 101. l.

³⁴ Csánki, i. m. 682. l.

nék két végét tekeresbe behajlították (XL. t. 4.). Hasonlít a nógrádmegyei Pilinyben előkerült karkötőhöz.³⁵ A kézesontok között karikagyűrű töredékei (XL. t. 5.), a fej mellől bögre (elveszett) és állati csontok kerültek elő.³⁶ A leletek kora a XI. század.

³⁵ Nyári Albert br.: Temető királyságunk első századából. A. É. 902. 228. l.

³⁶ Régiségtári Napló. 21/1935. (Szegedi Múzeum.)

6. *Ecser*. Ecser pusztája Szentestől északkeletre fekszik.

Ecser kun szállás, majd falu volt.³⁷ Emlékét templomának romja őrzi, mely a Veker-ér déli partján ma is látható.³⁸ A falut a török pusztíthatta el, mert írott emlék ez idő óta már nem emlékezik meg róla.

Dr. Széll Márta.

³⁷ Zsilinszky, i. m. 70., 97. l.

³⁸ U. o. 97., 124., 155. l.

Középkori falusi kut Medina határában.

1934 nyarán Medina község közelében nagyobb földmunkát végeztek. A Sío medrének egy éles kanyarulatát tüntették el a folyó hajózása érdekében s a kitűzött célra majdnem kilométeres szakaszon új medret ástak.

A ma már használatban lévő új mederrész készítésekor néhány száz méter hosszúságban egy alig másfél méter magas, keskeny dombocskát vágta át. Maga a domb, vagy inkább földhát a Sío völgyének lapos és széles fenekén fekszik, közvetlenül a mai falu keleti szélé alatt. Eredetét tekintve szélfutta homokbucka, melyre a széleken folyóhordta iszap rakódott.

Grimm János vezető mérnök szíves figyelmeztetése folytán a mederásás munkálatait majdnem kezdettől fogva figyelemmel kísérhettem. A domb ugyanis az őskorban csakúgy, mint a középkorban lakott hely volt és számos figyelemre méltó lelettel gazdagította Tolna vármegye Múzeumát.

A legrégebbi település az újabb-kőkorból létezett ezen a helyen. Számos „vonaldíszes” cserép és edény tanúsítja ezt, azonfelül több alakatlan és kerek gödör, illetve lakóházrészlet, meg néhány rossz fenntartású csontváz sír.¹

Gazdagon volt képviselve a dombon a bronzkorszaknak úgynevezett pannóniai kerámiát adó második szintje is. Ezt több gödör, urnasír és kemence² jelezte. Legintenzívebb volt a település a középkor folyamán, amit számos verem, putrigödör, kemence és igen sok cserép bizonyít. A település kezdetét az Árpád-kori bélyeges fenekű edénytöredékek, végét pedig a grafitos anyagú, bélyeges peremű edénytöredékek jelzik.

A felszínrekerült leletek kisebb falut sejtetnek ezen a helyen. Valószínű, hogy a mai falu őse feküdt itt, azt azonban a hódoltság előtt nem Medinának, hanem „Mede” falunak nevezték.³

Feltétlenül le kell még írnom azt a körülményt, hogy Mede dombjának keresztülvágásakor a kőkori lakóházak gödrei, a tüzhelyek, de még a bronzkori kemencék is átlag negyven

megye Múzeumának újabb szerzeményei, Tolna Vármegye Multjából II. 2. tábla.

² Az egyik kemence szerkezeti rajzát az Arch. Ért. 1941. évi kötetének 11. oldalán mutattam be.

³ Csánky Dezső, Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában, III, 441.

¹ Csalogovits József, Tolna vár-

centiméterrel feküdtek mélyebben a mai talajvízszint átlagos szintjénél. Ugyanebben a mélységben találtam meg az alább leírt középkori kútát, ami szerintem azt bizonyítja, hogy a Sió víztükre és ezzel a völgyfenék talajvízszintje az időközben lerakódott nagymennyiségű hordalék következtében a lezajlott néhány évezred alatt

kútát akarok bemutatni, melyet a domb széle közelében, az új meder alján találtam.

Kútunk érdekessége az, hogy oldalait ketté és több darabokra hasított, átlag 20 cm vastagon hagyott tölgyfakarókkal bélelték ki. Az előbb kiásott kerek, mintegy 140 cm átmérőjű gödör szélén sűrűn egymás mellett verték le

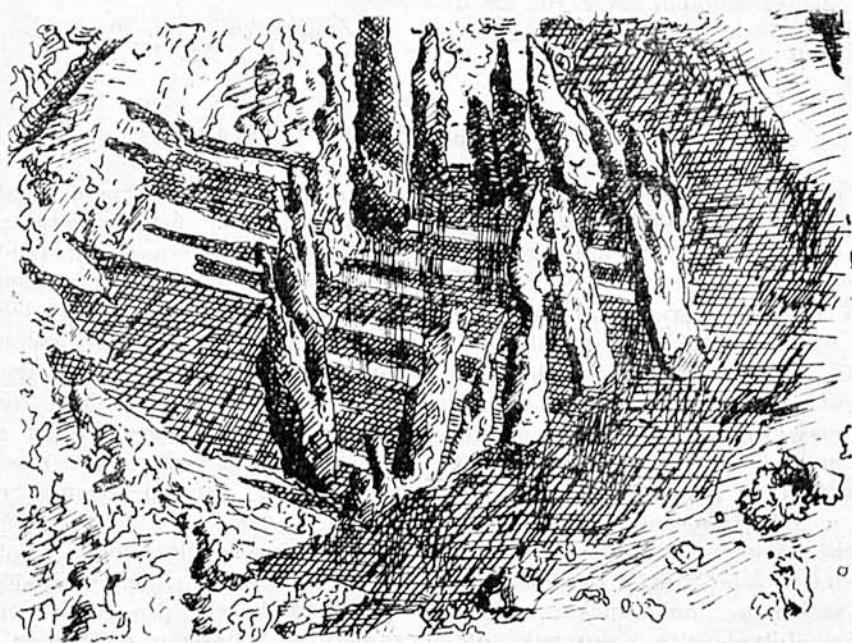

Abb. 1. kép.

tetemesen emelkedett. A régebbi közfelfogással szemben ebből az is következik, hogy a Sió völgyében, a Sárközben, de talán máshol is, olyan kisebb dombokon is kereshetünk őskori települést, melyeknek teteje ma már alig emelkedik ki a környező terület árvíz- és talajvízszintjéből. Feltehető, hogy az ilyen dombok beletemetődtek a később jött hordalékba s hogy régente alkalmasabbak voltak az emberi településre, mint ma.

A medei leletek ismertetése most nem lehet feladatom. Mindössze egy

az alul kihegyezett karókat, melyeket a föld felszínéhez közel, — hogy be ne döntse azokat a környező föld súlya, — a régi próstyakerítések módjára sövényvel be is fonhattak. A tölgyfakarókból egyébként csak az alsó rész maradt meg, (1. kép.) a felső, itt hozzávetőleg 160 cm magas rész, mely évszázadokig a talajvíz szintje fölött volt, elkorhadt. (Egy nappal a feltárás és fényképezés után a felfakadt talajvíz már majdnem teljesen ellepte a karócsónkokat.)

Hasonló szerkezetű kútakat vidé-

künkön még nem láttam. Néhány decsi és öcsényi öregember szerint ezelőtt 50–70 évvel még voltak ilyenek a Kis-Duna szélén és a szállások mellett. Ugyancsak tőlük hallottam, hogy ezeknek a kútaknak a felső részét, a karók felső végét úgy fonták körül, mint a próstyakerítést.

A leírt medei kút kora a benne talált bélyeges peremű cserép és két korszótörredék révén a XV. század második felére, vagy a XVI. század elejére tehető.

Érdekes még, hogy az egyik korsó szitája — bár a nyakrész egyébként sértetlen, — ki van tördelve. Hasonló jelenséget észleltem néhány hasonlókorú etei és szekszárdkörnyéki korsón is, ami valószínűleg összefügg azzal a Mohácson ma is élő szokással, hogy a férjhez ment lány, az új menyecske vízeskorsóján a szitát jelképesen ki-tördelik.⁴

Dr. Csalog József.

⁴ Dr. Török Gyula múzeumőr szóbeli közlése.

A Régiségtudományi Intézet ásatásai 1941-ben.

Ásatás Ószentivánon.

Az Ó- és Ujszentiváni vasútállomáson túl, Vedresháza felé, a 47. számú jelzőkarónál van az a hely, amelyet pályatest szélesítés miatt 1932-ben a M. Á. V. szegedi osztálymérnöksége részben lehordatott. Az ez alkalommal előkerült leleteket az osztálymérnökség a Régiségtudományi Intézetnek jelentette. A leletek hitelesítésére az Intézet végzett is próbaásatást még 1932 júniusában, s ennek eredményei a folyóirat hasábjain meg is jelentek.¹ Eszerint a halmon öt korszakban volt település. Legfiatalabb a középkori, utána következtek a szarmatakor szórványos emlékei. A harmadik települési szintet bronzkori edénytörredékek jelzik. A két utolsó kor (Badeni és Tisza I. (?) kultúrák) emlékei, ugyahabban a gödörben keverten fordultak elő. Ez utóbbi jelenség készítette az Intézetet arra, hogy e területen újabb ásatást végezzen.

1941. szeptember 11–16. között végzett munka eredményeként feltártunk

egy tűzhelyet, egy állattemetkezést és négy gödröt. A tűzhely középkorinak bizonyult, az állattemetkezés valószínűleg újkori. Az 1. gödör egy részét már 1932-ben felbontottuk. Az akkor nem bolygatott gödörreszből őskori cserepeken kívül La Tène III.-ra való szürke edénytörredékek és grafitos anyagú, nagyobb edény peremrésze kerültek elő. A 2. gödör anyagában őskori és középkori cserepek keveredtek, nyilvánvaló tehát, hogy a régibb telep anyagába vájt, középkori gödör-ről van szó. A legérdekesebb volt kétségkívül a nagyméretű 3. gödör, amelyből a vinçai és tordosi telepek anyagával egyező kultúra zavartalan emlékei kerültek elő. A 4. méhkasformájú gödör középkori. Részben átnyúlt a 3. gödörbe, s annak anyagából is került bele néhány cserép. Az ásatás anyaga feldolgozás alatt van, de már is megállapítható, hogy elő fogja segíteni a vinçai kronológia tisztázását.

Dr. Párducz Mihály.

¹ 1933—34. 44—50. l.

Ujabb adatok a tiszai-kultúra lakáskérdéséhez.

1941. nyarán egyebek közt a Kö-kénydombon is újra ásatott az intézet. Indokolta ezt az a nagyjelentőségű eredmény, amelyet az 1940. évi ásatások során értünk el. Az akkor talált raktár nagyméretű edényei és a két rétegben is megállapítható település azt a reményt kelthették, hogy a telep folytatása is előkerülhet. A feltevésben nem is csalódtunk.

Egy mellékletnélküli zsugorított, két bronzkori zsugorított gyermek- és két jazig síron, 19 hulladékgödörön és 8 tűzhelyen kívül három lakóházat tártunk fel. Ezek közül egy nem mutatott semmi újat. Körvonalait megállapítani nem lehetett, a benne talált leleteket, egy nagyméretű edény kivételével még csak megmenteni sem lehetett, annyira elpusztította az évezredek óta beszivárgó víz. Egy másiknak két oldalfalát határozottan meg lehetett állapítani, sőt a benne fekvő peremes tűzhely alatt talált edénytöredékek ennek a háznak kétszeri építésére is adatokat szolgáltattak. A harmadik érdemel legtöbb figyelmet,

mert azt bizonyítja, hogy a már többször is ismertetett kunyhók mellett, sárfalú házakkal is kell számolnunk ebben a korban, amelyeknek hasított szálfákra tapasztott padozata volt. Cölöpöknek ezek mellett sem találtuk semmi nyomát. Ugy látszik, a sárból rakott fal elég vastag volt ahhoz, hogy a ránehezülő tetőszerkezetet is megtartsa.

A sok részletfénykép alapján megrajzolható építményeket, a bennük talált tűzhellyel és gazdag leletanyaggal együtt, a teljes feldolgozás után részletesen fogjuk ismertetni.

Itt jegyezzük meg, hogy az e folyóiratban¹ már említett 1940. évi ásatási megfigyeléseket és igen változatos és sokban újszerű leletanyagot, a *Folia Archaeologica* 1941. évi kötetében közöljük, bőséges illusztrációkkal.

A telep, még ezzel az ásatással sincs kimerítve.

Dr. Banner János.

¹ 1940. 181—182. — 188.

Őskori és szarmatakori telep Hódmezővásárhely-Kopáncson.

A Gyuló-érnek Ny-K irányú mediterrészét magas part kíséri, s ahol ezt a partot a tiznegyedik dűlő útja átvágja, (Lelik István ny. városi főpénztáros bérletén), van az a terület-rész, amelyen különböző korok cserepei a felszínen hevertek. A szórványként összegyűjtött anyag hitelesítésére 1941 augusztusában végeztünk ásatást e helyen a dűlőút mindkét oldalán.

Az ásatás folyamán feltártunk nyolc őskori (valószínűleg a badeni,

illetve péczeli kultúrához tartozó), tizenhat szarmatakori és két középkori emlékeket tartalmazó gödröt. A gödörök közül nyolc volt szabálytalan, egy csónkakúpos, nyolc méhkasformájú, kilenc hengeres. Az 1. szarmatakori gödör áásakor bolygatták meg az 1. őskori sírt. A 3. szarmatakori gödörben, egykorú hanyattfekvő, nyújtóztatott csontváz volt. Az 5. szarmatakori gödörben emberi csontvázrészeket találtunk; égési nyomok nem voltak rajtuk. A gödörökön kívül,

de a telep területén került elő még egy, Kr. u. II–III. századi éremmel, aláhajlítottlábú fibulával datált szarmatakor, és egy mellékletnélküli zsugorított csontváz. A középkori emlé-

kek közül egy kerek alaprajzú kemen-
ce alja érdemel említést; előtte hamus
földdel telt gödör volt.

Dr. Párducz Mihály.

Ausgrabungen des Archäologischen Instituts im Jahre 1941.

Ausgrabung in Ószentiván.

Südlich von der Station von Ó- und Ujszentiván, ungefähr 1 Km entfernt, neben der Eisenbahn ist jener Hügel, der im Jahre 1932 durchgeschnitten wurde. Die entdeckten Funde wurden dem Institut gemeldet. Zur Beglaubigung der Funde führte das Institut noch im Juni 1932 eine Probegrabung aus und deren Ergebnisse sind in dieser Zeitschrift bereits erschienen.¹ Der Hügel ist in fünf Perioden besiedelt worden. Die letzte Ansiedlung erfolgte im Mittelalter, dann kommen die Denkmäler der Sarmatenzeit. Die dritte Siedlungsschicht kennzeichnen bronzezeitliche Gefäßbruchstücke. Die Denkmäler der beiden letzten Perioden (Badner- und Theiss-Kulturen) kamen in derselben Grube vermischt vor. Die Erscheinung, dass zwei neolithische Kulturen in derselben Grube miteinander vermischt vorkamen, bewog das Institut zur Anführung neuerer Ausgrabungen an diesem Gebiete.

Als Ergebnis der zwischen 11–16. Sept. 1941. vollendeten Arbeit ergaben sich: ein Feuerherd, ein Tiergrab und

vier Gruben. Das Feuerherd stammt aus dem Mittelalter, das Tiergrab ist wahrscheinlich aus der Neuzeit. Die *Grube 1.* gruben wir schon in 1932 auf. Aus dem damals noch nicht gestörten Grubenteil kamen neben neolithischen Scherben braune Gefäßbruchstücke, der Mundrand eines graphitierten, grösseren Gefäßes (La Tène III.) zum Vorschein. Das Material der *Grube 2.* bestand aus vermischten neolithischen und mittelalterlichen Scherben, es ist also klar, dass hier von einer mittelalterlichen Grube die Rede sei, die ins Material einer älteren Siedlung hineingesenkt wurde. Das interessanteste war allerdings die umfangreiche *Grube 3.*, in welcher ungestörte Denkmäler waren, die mit dem Material der Vinčeaer und Tordosser-Kultur identifizierbar sind. Die bienenkorbähnliche *Grube 4.* ist aus dem Mittelalter. Sie reichte teilweise in die Grube 3. hinüber und auch aus dem Material derselben wurden einige Scherben in jene hineingeraten. Das Material der Ausgrabung ist unter Bearbeitung.

Dr. Mihály Párducz.

¹ 1933–34. S. 44–50.

Neuere Beiträge zur Wohnungsfrage der Theisskultur.

Im Sommer 1941 liess das Institut Ausgrabungen unter anderem auch in Kökénydomb ausführen. Die bedeutungsvollen Ergebnisse, welche wir bei den Ausgrabungen im Jahre 1940 erreicht haben, begründeten es. Die beträchtlichen Gefässe des damals entdeckten Lagers und auch die Siedlung, die sogar in zwei Schichten konstatiert wurde, dürften die Hoffnung erwecken, dass vielleicht auch die übrigen Teile der Siedlung zum Vorschein kommen. In dieser Voraussetzung haben wir uns wirklich nicht getäuscht.

Ausser einem Hockergrab ohne Beigabe, zwei bronzezeitliche Kinderhockergräbern und ausser zwei Gräbern der Jazigenzeit, 8 Feuerherde und 10 Abfallgrube, konnten wir drei Wohnhäuser freilegen. Eines derselben wies nichts neues auf. Nicht einmal die Konturen konnten wir feststellen; die darin gefundenen Gegenstände — mit Ausnahme eines beträchtlichen Gefässes — waren nicht zu retten, da sie durch das seit Jahrtausenden einsickernde Wasser fast vollständig vernichtet wurden. Zwei Seitenwände eines anderen Hauses konnten wir bestimmt konstatieren und die Scherben, die dort in diesem unter dem Feuerherd lagen, lieferten Daten sogar zum abermaligen Umbau

des Hauses. Das dritte Haus verdient unsere Aufmerksamkeit am meisten, da dieses beweist, dass wir in dieser Zeit — neben den schon oft bekannt gemachten Hütten — auch mit Wohnhäusern rechnen müssen, deren Mauern aus Tonerde hergestellt waren und welche einen Fussboden hatten, der an zerspaltete Holzstämme angeworfen war. Spuren von Pfählen fanden wir auch hier nicht. Wahrscheinlich war die aus Tonerde gebaute Mauer dick genug, um die darauf angelegte Dachkonstruktion zu tragen.

Wir werden die Häuser, welche nach Detailphotographien dargestellt werden können, samt den in ihnen gefundenen Feuerherden und dem reichen Fundmaterial nach der vollständigen Bearbeitung derselben bekannt machen.

Wir bemerken noch, dass wir die in dieser Zeitschrift¹ in 1940 erwähnten Beobachtungen und das mannigfaltige und in vielen Beziehungen neue Material in der Folia Arch. Band 1941. mit reichlichen Illustrationen mitteilen werden.

Die Siedlung wurde auch mit dieser Ausgrabung nicht erschöpft.

Dr. János Banner.

¹ 1940. 181—182. — 188.

Eine urzeitliche und sarmatenzeitliche Siedlung in Hódmezővásárhely-Kopáncs.

Einen in west-östliche Richtung laufenden Teil des Beckens des Gyuló-Aders folgt ein hohes Ufer und wo dieses Ufer durch den Rainweg des zehnten Raines geschnitten wird,

liegt das Gebiet, an dem Scherben von verschiedenen Perioden an der Oberfläche lagen. Wir gruben zur Beglaubigung der Streufunde in August 1941. beiderseits des Rainweges.

Während der Ausgrabung legten wir acht Gruben der Urzeit (sie gehören wahrscheinlich der Badener — beziehungsweise Péceler-Kultur an), sechzehn Gruben der Sarmatenzeit und zwei Gruben des Mittelalters frei. Der Form nach, waren acht Gruben unregelmässig, eine stumpfkegelförmig, neun zylindrisch. Bei dem Abgraben der 1. sarmatenzeitlichen Grube störte man das 1. urzeitliche Grab. In der 3. Grube der Sarmatenzeit befand sich ein Skelett gleichen Alters, es lag am Rücken. In der 5. Grube

der Sarmatenzeit stossen wir an menschliche Skelettenteile: von Brande herrührende Spuren waren an den Knochen nicht zu sehen. Ausserhalb der Gruben, aber noch am Gebiet der Siedlung kamen vor zwei Skeletten: der eine stammt aus der Sarmatenzeit, der andere ist ein Hockerskelett, ohne Beigaben. Es ist noch ein Feuerherdboden mit rundlichen Grundriss erwähnenswert, vor dem sich eine mit Erde und Asche gefüllte Grube befand.

Mihály Párducz.

A Régiségtudományi Intézet személyzetének és külső munkatársainak régészeti munkássága 1941-ben.

Dr. Banner János, igazgató.

A. Tudományos közlemények.
Wissenschaftliche Mitteilungen.

1. Das Tisza-Maros-Körös Gebiet bis zur Entwicklung der Bronzezeit. — Megjelenik önállóan 1942-ben. — Erscheint im Jahre 1942.

2. Újabb ásások a Kökénydombon. — Neuere Ausgrabungen in Kökénydomb. — Folia Archaeologica. 1941. s. a. — Foltiny Istvánnal együtt.

3. Újabb adatok a dunántúli Badeni-kultúra ismeretéhez. — Neuere Angaben zur Kenntnis der Badner Kultur in Transdanubien. — Dunántúli Szemle. 1941. 345—354.

4. A pécsi városi múzeum badeni emlékei. — Die Denkmäler der Badner Kultur im Museum zu Pécs. — Pécs sz. kir. város „Majorossy Imre Múzeumának“ 1941. évi Értesítője. 7—21. l.

5. Technikai megjegyzések két népvándorláskori felirat megfejtéséhez. — Bemerkungen zum Enträtseln von zwei Inschriften der Völkerwande-

rungszeit aus technischer Hinsicht. — Dolgozatok. 1941. 161—162. l.

6. Bibliographia archaeologica hungarica. IV. — Dolgozatok. 1941. 108—159. l.

7. Adatok a kétosztású badeni tálak elterjedéséhez. — Angaben zur Verbreitung der Badner Schüsseln mit Scheidewand. — Arch. Ért. 1942. s. a.

8. Néhány Sopron környéki őskori leletről. — Einige urzeitliche Funde in der Umgebung von Sopron. — Soproni Szemle. 1942. s. a.

9. Régészeti feladatok a Délvidéken. — Die bevorstehenden archaeologischen Aufgaben in Südungarn. — Délvidéki Szemle. 1942. s. a.

10. Kőkori élet Békés vármegyében. — Steinzeitliches Leben im Kom. Békés. — Gyulai Dolgozatok. 1941. 4. sz.

11. Újabb adatok a neolitikus lakóház kérdéséhez. — Neuere Beiträge zur Wohnungsfrage der jüngeren Steinzeit. — Dolgozatok. 1941. 176—178 l.

12. Véleményes jelentés Dr. Párducz Mihály magántanárúsága ügyében. Kézirat gyanánt. 14. l.

B. Ismertetések. — Besprechungen.

1. Pécs szab. kir. város „Majorossy Imre Múzeumának“ 1939–40. évi Értesítője. Szerkesztette: Dr. Török Gyula. — Das Jahrbuch des Majorossy Imre Museums der Stadt Pécs. Red. von Dr. Gyula Török. — Dolgozatok. 1941. 184–187. l.

C. Előadások. — Vorträge.

1. Krétai képek. — Bilder aus Kreta. — Békés, 1941. I. 22.

2. A krétai műveltség. — Die Kultur von Kreta. — Gyula, 1941. I. 23.

3. A tatárjárás emlékei Szeged környékén. — Die Denkmäler des Tartarenzuges in der Umgebung von Szeged. — Elnöki megnyitó. Szeged, Dugonics Társaság 1941. III. 30.

4. Az Ariadne monda és a knosszi ásatások. — Die Ariadne-Sage und die Ausgrabungen von Knossos. — Szeged, Dugonics Társaság. 1941. XI. 30.

D. Ásatások. — Ausgrabungen.

1. Kökénydomb. 1941. VIII. 4–31.

2. Ószentiván. 1941. IX. 11.

Dr. Bálint Alajos, a kassai Rákóczi múzeum őre.

A.

1. Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vármegyék régészeti katasztere. — Kataster für Archäologie der vereinigten Komitee Csanád, Arad und Torontál. — Csanád-vármegyei Könyvtár, 37. szám. Makó, 1941. 36 lap és 1 térképmelléklettel.

C.

Előadások a Kassai Rádióban:

1. A szemerei ősember nyomában. 1941. III. 10.

2. Megszólalnak a kassai múzeum zenélőórái és dobozai. 1941. VIII. 14.

3. Bronzkori lakóház Kassa-környékén. 1941. XI. 17.

D.

1. Vizsoly. 1941. VI. 25–VII. 30.

2. Bárca. 1941. IX. 27–X. 5.

3. Kassa és környéke. Ásatási terepszemle.

E.

1. Az egri Vármúzeum XV–XVII. századi, a budapesti Székesfővárosi Múzeum tabáni és békásmegyeri kőzép- és újkori kerámiai anyagának tanulmányozása.

2. A kassai Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum raktárrendezési és egyéb másirányú múzeumi és könyvtári munkák.

Boros Ilona, grafikus, laboratórium-vezető.

(1941. XI. 1-től.)

E.

Az 1941. évi ásatási anyag *preparálása*.

Foltiny István, gyakornok.

A.

Újabb ásatások a Kökénydombon. — Neuere Ausgrabungen in Kökénydomb. — Folia Archaeologica. 1941. s. a. — Dr. Banner Jánossal együtt.

D.

Kökénydomb. 1941. VIII. 4–31.

*Kopász Márta grafikus, laboratórium-
vezető:*

(1941. X. 30-ig.)

E.

1. Az 1941. esztendő ásatási anyagának *preparálása*.

2. *Dolgozatok és cikkek illusztrálása:*

Dr. Banner János, 1. Újabb adatok a dunántúli Badeni-kultúra ismeretéhez. (Dunántúli Szemle, 1941. s. a.). — 2. A pécsi városi múzeum badeni emlékei. (Pécs sz. kir. Város „Majorossy Imre Múzeumának“ 1941. évi Értesítője. s. a.). — 3. Adatok a kétoszású badeni tálak elterjedéséhez. (Arch. Ért. 1942. s. a.). — 4. Néhány Sopron környéki őskori leletről. (Soproni Szemle. 1942. s. a.). —

Korek József, 5. Két Szeged-környéki avar temető. (Folia Archaeologica, 1941. s. a.).

Dr. Párducz Mihály, 6. Szarmatakori telep és temető Földeákon. (Dolgozatok, 1941.). — 7. Szarmatakori temető Deszk-Újmajoron. (Folia Archaeologica, 1941. s. a.). — 8. Szkítakori temető Békéscsaba-Fényesen. (Arch. Ért. 1942. s. a.). —

Dr. Széll Márta, 9. Elpusztult falvak, XI—XVI. századbéli régészeti leletek Csongrád vármegye területén. (Folia Archaeologica. 1941. s. a.). 10. Szentes-környéki X—XII. századi temetők. (Dolgozatok, 1941.).

Korek József, tanárjelölt.

A.

1. Két Szeged-környéki avar temető. — Zwei avarische Gräberfelder aus der Umgebung von Szeged. — Folia Archaeologica, 1941. s. a.

2. Szeged-környéki avar temetők. — Avarische Gräberfelder aus der Umgebung von Szeged. — Kézirat.

D.

Hódmezővásárhely-Kopáncs. 1941. VIII. 8—31.

Körös Zsuzsánna, tanárjelölt.

A.

Szkíta- és Árpád-kori leletek Medgyesegyházról. — Funde aus der Skythen- und Árpádenzeit von Medgyesegyháza. — Folia Archaeologica. 1941. s. a.

D.

Kökénydomb. 1941. VIII. 27—31.

*Dr. Oroszlán Zoltán, egyetemi c. ny.
rk. tanár, múzeumi igazgató-őr.*

A.

1. Tanagránk és társaik (Nő, ifjú- és pánszobrocskák a Szépművészeti Múzeum antik terrakottagyűjteményében.) — Unsere Tanagras und ihre Genossen (Weiber-, Jugend- und Panstatuetten in der Terakottensammlung des Museums für Bildende Künste). — Sajtó alatt az O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei X. kötetében.

2. Keleti vonatkozású terrakották a Szépművészeti Múzeum antik-gyűjteményében. — Terrakotten von östlichen Ursprung in der Antiquitätensammlung des Museums für Bildende Künste. — Sajtó alatt a Magyar Előzsiai Társaság Évkönyvében.

3. Etruszk és faliszkus terrakották

a Szépművészeti Múzeum antik-gyűjteményében. — Etruskische und faliskische Terrakotten in der Antiquitätensammlung des Museums für Bildenden Künste. — Sajtó alatt a „Hekler Antal Emlékkönyv“-ben.

4. Benczur Gyula művészete. — Die Kunst des Gyula Benczur. — Szabolcsi Szemle VIII. (1941) 2–3. szám 1–16. l.

B.

Művészeti kritikák.

1. „A magyar művészetért.“ — Für die ungarische Kunst. — Szépművészet, II. évf. (1941) 19. l.

2. A nyolcvanéves Képzőművészeti Társulat. — Der achtzigjährige Verein für Bildende Künste. — Szépművészet, II. évf. 101–103. l.

3. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vásárlásainak kiállítása az O. M. Szépművészeti Múzeumban. — Ausstellung der Einkäufe des Kultus- und Unterrichtsministeriums in Museum für Bildende Künste. — Szépművészet, II. évf. 205–207. l.

C.

1. Nagy antik görög festők. — Öt előadás a Budapesti Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem és Budapest Székesfőváros Szabadegyetemén 1941. III. 13., 20., 27., IV. 3. és V. 1.

2. Egy elfeledett nép, az etruszkok kultúrája és művészete. — Tíz előadás a Budapesti Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem és Budapest Székesfőváros Szabadegyetemén 1941. X. 9., 16., 23., 30., XI. 6., 13., 20., 27., XII. 4., 11.

3. A Szépművészeti Múzeum görög-római eredetű plasztikai gyűjteménye. — Budapest Népművelési Bizottsága előadássorozatában 1941. XII. 14.

4. A nagy szobrászat visszfénye a görög terrakotta plasztikában. — Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága előadássorozatában, 1941. XII. 21.

E.

Az O. M. Régészeti és Művészettörténeti Társulat I. titkára. Jelentését lásd 1940/41.-ről az Arch. Értesítő III. folyam 2. kötetének 4. füzetében (Sajtó alatt.)

Dr. Párducz Mihály,
egyetemi m. tanár, adjunktus.

A.

1. Szarmatakori telep és temető Földeákon. — Die Siedlung und das Gräberfeld der Sarmatenzeit bei Földeák. — Dolgozatok. 1941. 90–101. l. — S. 102–107.

2. Szarmatakori temető Deszk—Ujmajoron. — Gräberfeld der Sarmatenzeit bei Deszk—Ujmajor. — Folia Archaeologica. 1941. s. a.

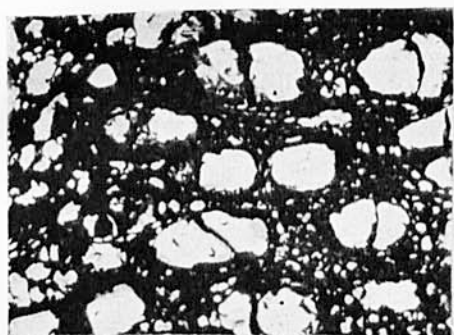
3. Szkítai temető Békéscsaba—Fényesen. — Gräberfeld aus der Skythenzeit bei Békéscsaba—Fényes. — Arch. Ért. 1942. s. a.

4. Ásatás Ószentivánon. — Ausgrabung in Ószentiván. — Dolgozatok, 1941. 175–177. l. — S. 177.

5. Óskori és szarmatai telep Hódmezővásárhely — Kopáncson. — Eine urzeitliche und sarmatenzeitliche Siedlung in Hódmezővásárhely—Kopáncs. — Dolgozatok. 1941. 176–177., 178–179. l.

6. Jazig-szarmata-leletek a Bánságból. — Jazygisch-sarmatische Funde aus dem Banat. — Arch. Ért. 1941. 106–110. l. Alföldi Andrásal együtt.

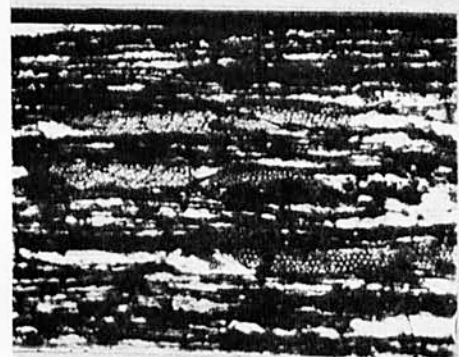
7. Debrecen—porosháti temetők. — Die Gräberfelder von Debrecen—Poroshát. — Zoltai Lajossal együtt. Laureae Aquincenses. II. kt. s. a.

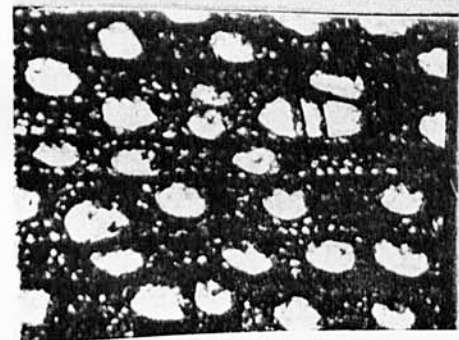
7

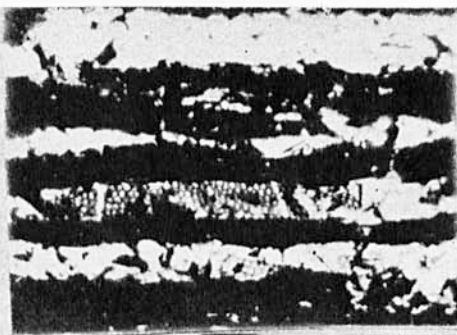
3

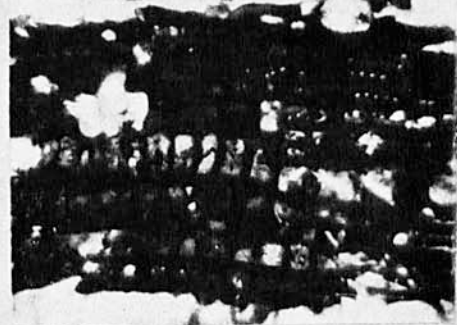
2

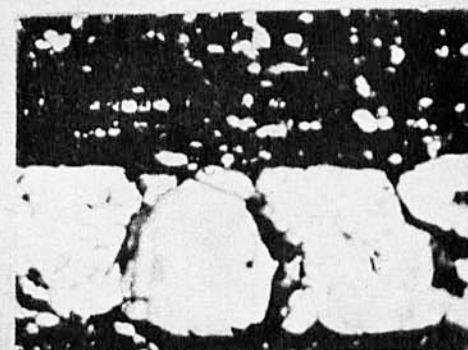
1

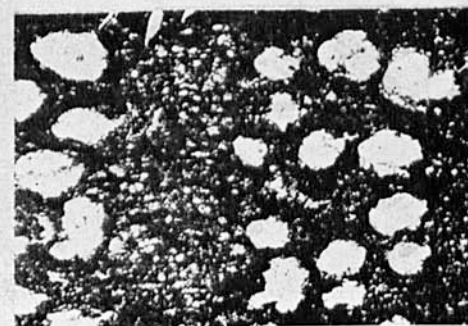
8

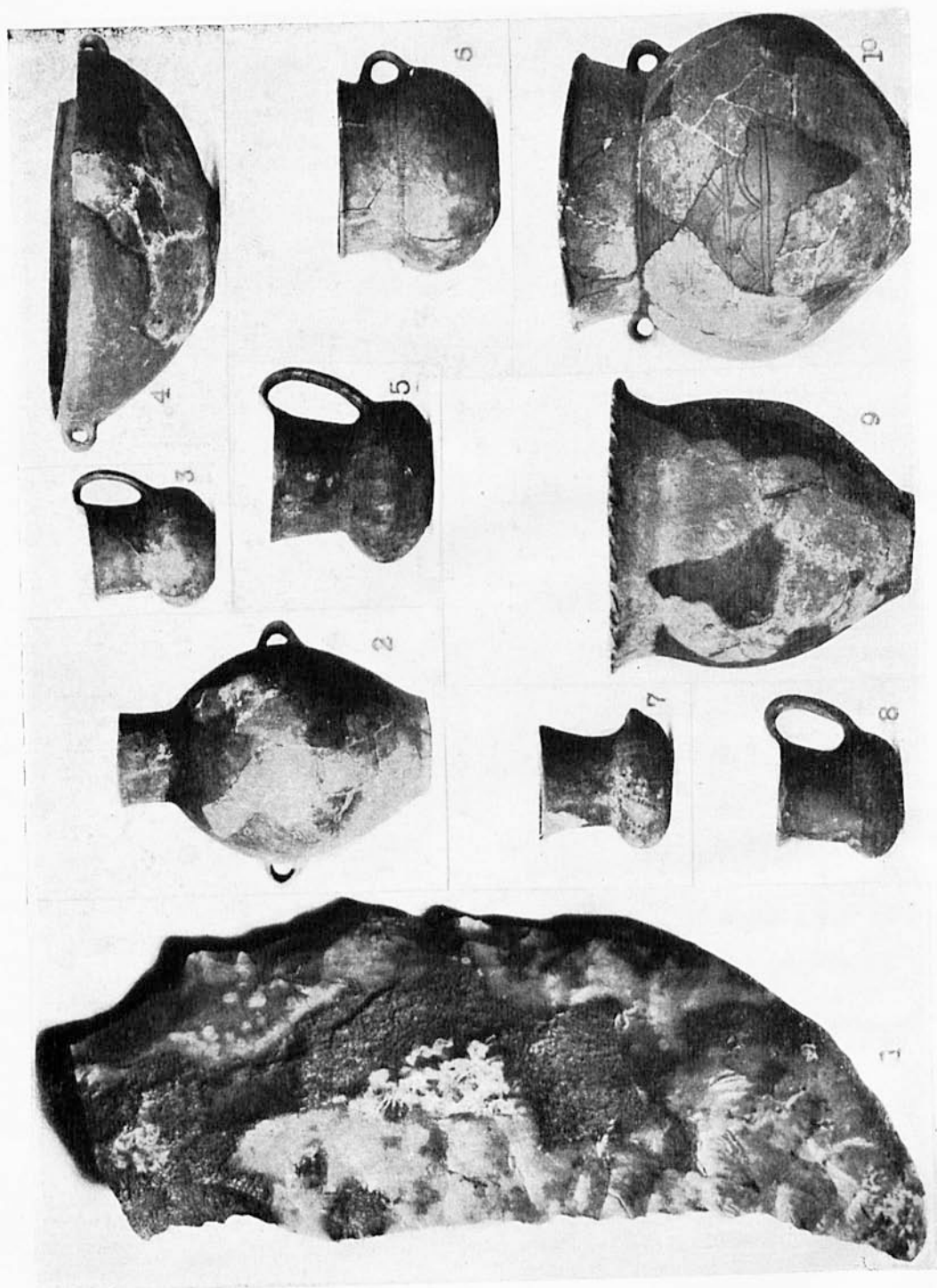
6

5

4

B.

1. Dr. Bálint Alajos, Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vármegyék régészeti katasztere. — Dolgozatok. 1941. 187. l.

2. Nagyfalusy Lajos S. J., Ógörög-betűs feliratok az alföldi sírleletekben. Dolgozatok. 1941. 187—188. l.

D.

1. Hódmezővásárhely — Kopánes. 1941. VIII. 8—31.

2. Ószentiván. 1941. IX. 11—16.

Dr. Széll Márta, gyakornok.

A.

1. Elpusztult falvak, XI—XVI. századbeli régészeti leletek Csongrád vármegye területén. — Vernichtete Dörfer und archaeologische Funde aus dem XI—XVI. Jh. im Kom. Csongrád. Dolgozatok, 1941. 169—173. l.

2. Szentes környéki X—XII. századi temetők. — Gräberfelder aus dem X—XII. Jh. bei Szentes. — Folia Archaeologica. 1941. s. a.

Tóth Gábor, főiskolai hallgató.

D.

Kökénydomb. 1941. VIII. 4—31.

E.

Feldolgozta a szegedi városi múzeum aeneolitikus anyagát.

Dr. Török Gyula, a pécsi Majorossy Imre Múzeum vezetője.

A.

1. A Pécsi Városi Múzeum újabb jelentős szerzeményei. — Neuere wichtige Eingänge in Museum zu Pécs. — Értesítő, 1941. s. a.

2. Szökröny-Sarkophag. — U. o. s. a.

3. Matyasovszky—Zsolnay László. — Sorsunk, 1941. s. a.

4. Rómaikori sírkamrák. Pécs Felső-sétátérén. — Römerzeitliche Grabkammern in Pécs-Felső-sétátér. — Arch. Ért. 1942. s. a.

5. Szerkesztette a Pécs sz. kir. város Majorossy Imre Múzeumának 1941. évi Értesítője c. évkönyvet.

C.

1. A pécs városi múzeum a településtörténet keretében. Pécsi Szabadlyeum.

2. Felső-sétátéri római emlékek. Pécsi Iparos Lyceum. 1941. XII. 11.

D.

1. Római sírkamrák Pécs-Felső-sétátér.

2. Római sírok a Gründler-utcában.

3. Római sírok a Regös-utcában.

E.

Tanulmányozta a veszprémi és székesfővárosi múzeumokat.

x. y.

Literatur — IRODALOM — Littérature.

Pécs Szab. Kir. Város „Majorossy Imre Múzeumának“ 1939—40. évi Értesítője. Szerkesztette: *Dr. Török Gyula*. Kiadja: Pécs szab. kir. város „Majorossy Imre Múzeuma“ 95 l. I—VIII. tábla.

A pécsi és Baranya megyei régészeti kutatásokról összefoglaló képet akkor kaptunk, amikor a Pécs—Baranyamegyei Múzeum-Egyesület Értesítőjének XII. évfolyama, 1—4. összevont számban, 1930-ban utoljára megjelent. Néhány kisebb régészeti vonatkozású közleménytől eltekintve, ebben sem igen találtunk általános érdeklődésre számotartó dolgot.

Baranya megyéből részletkutatásról újabban két közlemény is napvilágot látott. Mind a kettő Dombay János zengővárkonyi ásatásáról számolt be. Az egyik: „Das Neolithikum von Zengővárhegy“ címen, a *Germania* 1938. évi kötetének 215—218. lapjain, rövid összefoglalást ad arról az ásatásról, amelynek egy részéről: „A zengővárkonyi őskori telep és temető“ címen az *Archaeologia Hungarica* XXIII. kötetében olvashattunk egy nagyobb, 43 lapra terjedő, kimerítő jelentést.

Arról a munkáról, amely ezen kívül Pécsen folyt, semmi híradást nem olvashattunk, mert a Pannonia utolsó köteteiben már alig-alig volt régészeti

vonatkozású közlemény s ha volt, az se ezt a célt szolgálta. Hallottunk azokról a tervezetésekről, amelyeknek az élén Paulovics István egyetemi tanár állott, s amelyeknek az volt a célja, hogy összefogjon mindenkit, aki az ókori és provinciális római történelem és a régiségtudomány iránt érdeklődik s ezeknek közreműködésével a Dél-dunántúl központjából irányítsa a munkálatokat. Ez a tervezettség azonban a pécsi egyetem bölcészeti karának ideiglenes szüneteltetésével s Paulovics István Debrébenbe történt kinevezésével, végleg elaludni látszott.

Ez év januárjában azonban Török Gyula pécsi városi múzeumvezető szerkesztésében olyan Évkönyv indult meg, amely kiállításában és tartalmában messze felülmúlja a régi Értesítőt és igen hasznos szolgálatot tesz úgy a régészeti, mint a helytörténelmi ügyének.

Programmot nem ad, de programm maga a kötet, amely nem ragaszkodik helyi szerzők alkotásainak közléséhez, csak helyi tárgykörhöz s már az első kötetben is megszólaltat olyanokat, akiket éppen csak a választott dolgozat tárgya köt Pécshez, vagy Baranya megyéhez, illetőleg a Dél-dunántúlhoz.

Nem tudjuk, hogy mennyire van megalapozva az Évkönyv anyagilag. Az kétségtelen, hogy azoknak a faroslyában, akik ebben a kötetben írtak,

bizonyára kerül még mondanivaló, sőt biztosra vesszük, hogy mások is meg fognak szólalni az Évkönyv hasábjain, akiknek erre a területre vonatkozó régészeti, vagy történelmi anyag van a birtokában.

Török Gyula: *előszava* után (3. l.) „*Az őskőkor emberének nyomai Baranyában*” címen a villányi magdale-nien leletről ad hírt. Érdekes véletlen, hogy Baranya megyéből is elsőként közöl ilyen anyagot, éppen Török Gyula, akinek nagy érdemei vannak abban, hogy az első alföldi paleolit-lelet nem kallódott el nyom nélkül s aki annak idején nem csak felhívta a figyelmet erre a nagyfontosságú leletre, de elsőként vitatta és állapította meg annak paleolit jellegét. (4–5. l.).

Dombay János: „*A Baranya vármegyei múzeum őskori agyagszobrai*” c. dolgozatában zengővárkonyi időlokkal és azok déli kapcsolataival foglalkozik. Ez a lengyeli típusú temető és telep úgy látszik még sok érdekes anyagot fog kitermelni, s mint az idő-plasztika díszítő elemei is mutatják. mindig több bizonyosságot fog szolgáltatni a tiszai-kultúrával való kapcsolatok tekintetében. (6–10. l.).

Nagy Tibor: „*A legio I. adiutrix feliratos kőemlékei Pécsről*” c. dolgozatában egy Cesernius Martialis, a legio I. adiutrix jelvényvivőjének felesége által állított síremlék ismertetésével és tüzetes megvilágításával, a pannoniai hadtörténelem számára szolgáltat becses adalékot. Kiegészíti ezt annak a fogadalmi oltárkőnek az ismertetése, amelyet Cicereius Humuncio állított, aki beneficiarius consularis volt Sopianeban (11–19. l.).

Török Gyula második közleménye: „*Római leletek a pécsi Mátyás-király fogadó helyén*” címen, azokkal a leletekkel foglalkozik (hamvasztásos

sír leletek, római feliratos oltárkő, pil-lérfej, féloszloptöredék, oszlopfő, ró-mai fal, padozat, festett falvakolat, ró-mai, közép- és újkori érmek), amelyek Pécsen, a Rákóczi út 39/c. számú tel-ken, bontás közben kerültek napfény-re. A leletleírásen túl, kétségtelenül az a legérdekesebb része a dolgozatnak, amelyben a sopianaei capitolium he-lyét rajzolja ki, az eddig előkerült, két-ségtelenül eredeti helyen, vagy annak közelében talált emlékek alapján. Ez a hely a mai Rákóczi-útnak az a része, amely a Zsolnay szobortól a mondott lelőhelyig terjed, illetőleg ehhez észak-ról és délről közvetlenül csatlakozik. Pontosabban a Rákóczi-út 38. sz. ház tája (20–26. l.).

Radnóti Aladár: „*Sopianae-ből kiinduló római utak*” címen rámu-tat a római úthálózat kutatásának je-lentőségére, majd sorra veszi azt az öt utat, amelyek innen indultak szer-teszét Pannonia egész területére. Azok az utak ezek, amelyek nagyobbára egybeesnek a középkorban újraéledő útvonalakkal (27–39. l.).

Nagy érdeklődésre tarthat számot Vajkai Aurél közleménye: „*Ró-mai emlékek Dunántúl néprajzában*” címen. Bár előtte már, többen (Gunda, Nopcsa, Viski, Bátty) kuttatak ilyen, nagyobbreszt szlávok közvetítésével megmaradt emlékesoportok után, a cikk új úton jár, amikor a szőlőmet-szőkések, a régős prés és az olajmal-mok kapcsolatait keresi és meg is ta-lálja. Ez a dolgozat különösen azokat érdekelheti, akik a régészeti kutatást nem csupán történeti studiumnak tart-ják, hanem abban az elmúlt idők néprajzát is látják. Ez a közlemény erő-sen igazat ad ezeknek. Már több ízben hangoztattuk ezt, de különösen a ró-mai kismesterségek szerszámainak a múlt században is megvolt és sok he-lyen még ma is meglévő szerszámaink-

kal kapcsolatban. Ezeknek a vizsgálata — ha csak a németországi limes kutatások publikációinak anyagára gondolunk is — sok érdekes megállapítást eredményezhetne a kultúrjavak vándorlásának nagyobbára íratlan történetében. Véleményünk szerint ezeknek a szerszámoknak eredete nagyobb részében a La Tène időkig nyúlik vissza s kíséri a mai napig oda, ahonnan a gépipar még ki nem szorította őket. Érdekes ezzel a kérdéssel, nem csak részleteiben, de teljes egészében is foglalkozni (40—51. l.).

Csalog József: „*A nagyszentmihályi kincs arany korsóinak cserépből készült változatai*“ c. dolgozata Szekszárd környéki avar leletekből származó, jellegzetes edényeket mutat be. Meggyőző statisztikai adatokat közöl a Szekszárd környékén előkerült avarkori edényleletekről s ezek alapján arra a megállapításra jut, hogy a szekszárd-környéki korongos edények az avar időkben ezen a tájon készültek, ahol egy bizonyos időben, vagy egy bizonyos törzs részére fém edények agyagutánzatait is készítették. Felveti a kérdést, hogy e fazekasság létezése nem függ-e össze a népvándorlás korában is megmaradt szekszárdi városi élettel? (52—54. l.)

Gosztonyi Gyula: a „*Pécsi vár*“ról értekezik. A szöveget könnyen áttekinthetővé teszi az a hat tervrajz, amelyet közöl s amelynek bőséges magyarázatát is adja. Az első kép a belső- és külsővár képét mutatja a XVI—XVII. századból. A többi csak a belsővár tervrajzát tünteti fel. Ezek között különösen a 2. kép tarthat nagyobb érdeklődésre számot, amely a belsővár és az okkeresztény temető viszonyát ábrázolja s így lényegileg a IV—XVI. századi várképét, illetőleg települést tárja elénk. A többi képek a XX., XVII., XVIII. és XIX. századi álla-

potokat rögzítik, megfelelő szöveg magyarázattal (55—69. l.).

Vörös Márton dolgozata: „*Pécsi tűzoltóság a XVIII. században*“, érdekes helyi-kultúrtörténeti adalékkal szolgál az érdeklődőnek (70—85. l.).

Köszeghy Gyula közleménye „*100 év előtt a város főterén*“, érdekes képet rajzol és közöl is azok számára, akik a mai pécsi főter múlt század eleji állapota iránt érdeklődnek (86—88. l.).

A múzeum látogatóinak vezetőül szánta a múzeum igazgatósága azt a közleményt, amely „*Pécs szab. kir. város Majorossy Múzeumának 1940. évi állapota*“ címen jelent meg s amely nem az évi szaporulatról és elvégzett munkáról ad számot, hanem végigvezet, legalább is nagy vonásokban a mai múzeumon. Az elvégzett nagy munka csak annak tűnik itt fel, s az tekintheti arról is szóló beszámolóknak, aki e rendezés előtt látta a múzeumot. A közlemény néprajzi részét Horváth Ilona, a régészeti és helytörténeti, valamint szépművészeti részt Török Gyula írta. Ha nem is pótolja a kilátásba helyezett vezetőt, igen jó általános képet ad a múzeum anyagán keresztül Baranya megye és Pécs emlékeken alapuló multjáról is, a legrégibb időktől kezdve.

Az egyes közleményekhez több rajz és fénykép tartozik s a füzetet nyole különálló tábla egészíti ki.

Az Évkönyv megjelenése határozott nyeresége szakirodalmunknak. Az egyes közlemények olyan felkészültséggel készültek, hogy bármelyik szakfolyóiratunk hasábjain napvilágot láthattak volna. Kíváncsú volt, ha — bár nem első kötetként jelent meg — folytatását is éveken át láthatnók. Régészettel is foglalkozó dunántúli folyóirataink mellett — *Dunántúli Szemle*, *Soproni Szemle*, *Székesfehérvári Szem-*

le, Tolna vármegye multjából, Győri Szemle, Esztergom Évtapjai, — nagyon hasznos szolgálatokat tenne továbbra is. Első kötetével mindenesetre erre tett ígéretet.

Dr. Banner János.

Dr. Bálint Alajos, Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vármegyék régészeti katasztere. Csanád vármegyei Könyvtár 37. Makó, 1941. 36 lap és 1 térkép.

Mind sürgetőbben jelentkezik a kívánság, amely az ország egész területe régészeti szempontú kataszterének ügyét, a megvalósulás útján szeretné látni. Ennek a kataszternek előkészítő munkálatai közé tartozott a hazai régészeti irodalomnak összeállítása. Ez a munka java részében elkészült, s a bibliografia adatainak egy része a Dolgozatok egymást követő évfolyamaiban már meg is jelentek.¹ A kataszteri munkálatok másik részéhez tartozik a meglévő régészeti anyag felvétele, de ide tartozik a régészeti lelőhelyek számontartása is és az ország területén feltalálható lelőhelyek felgyűjtése.

Ez utóbbi feladat sok fizikai fáradságot is jelentő munkáját végezte el a szerző a szóbanforgó területre, s megállapítja, hogy az eredmények az ilyen irányú munka nagy jelentőségét szembetűnően igazolják. Adatgyűjtését a Magyar Történeti Múzeum Régiség-tárán kívül kiterjesztette az Alföld valamennyi hozzáférhető köz- és magángyűjteményére, de ezenkívül meglátogatta a terület valamennyi községét és az itt nyert adatokat a helyszínen ellenőrizte és a helyszínen jelölte meg

térképein a telepek, illetve temetők helyét. A szerző 134 lelőhelyet kutatót fel és ezek anyagát — amennyiben erre a feltalált anyag alkalmas volt, — korok szerint meghatározta.

Hiányolnunk kell talán, hogy a felkutatott régészeti anyag ismertetése nem képes táblák felhasználásával történni. Ennek azonban minden jó szándék mellett elháríthatatlan anyagi akadályai voltak. Esetleg jövőben megjelenő hasonló szempontú munka értékét, nemcsak a korhatározás ellenőrzése, de a tudományos felhasználás szempontjából is, jelentékenyen emelné, ha a leíró szöveget illusztrációk egészítenék ki.

Égészben véve igen jól használható kataszterrel gyarapodott a szóbanforgó terület régészeti irodalma, s ezért nemcsak a szerzőt illeti köszönet, hanem a munkálatokat anyagi és erkölcsi támogatásban részesítő vármegyei hatóságokat is, elsősorban dr. Ferenczy Béla alispán urat. A munka egyébként a Régészeti Intézet kezdeményezésére készült.

Dr. Párducz Mihály.

Nagyfalusy Lajos S. J., Ógörög-betűs feliratok az alföldi sirleletekben. Különlenyomat a kalocsai Jézus-társasági Szent István gimnázium 1940—41. évi Évkönyvéből. 15 lap, 3 szövegközi ábra.

Az Alföld népvándorlaskori emlékei közül különösen nagy figyelmet érdemelnek azok a feliratokkal ellátott tárgyak, amelyeknek száma, mint a jelen értekezésből kitűnik, egy avar-kori bekarcolt csontlemezzel gyarapodott. Ezidőszerint tehát a szármata-kori ladánybenei edény, a húnkori nagyszéksósi aranykehely (vagy üst) mellett, a szenteskörnyéki bekarcolt

¹ Dr. Banner János, Bibliographia Archaeologica Hungarica. I. Dolgozatok, 1938. 1—89. l.; II. Dolgozatok, 1939. 1—72. l.; III. Dolgozatok, 1940. 3—56. l.; IV. Dolgozatok, 1941. 108—159. l.

csontlemez növelik az említett korokra vonatkozó problémáinkat.¹ A ladánybenei és nagyszéksői feliratokat már ismeri a szakirodalom,² a szentesisit eddig még nem.

A ladánybenei szarmatakorai edény feliratának első megfejtési kísérlete Nagyfalusy nevéhez fűződik, aki török nyelvjárások alapján igyekezett megfejtést adni. Mészáros óiráni nyelven olvasta el a feliratot. Ez olvasás Gaál László szerint a jelen formájában „sem paleográfaiilag, sem nyelvtörténetileg nem meggyőző, módszere pedig merésznek látszik.“ Elsősorban írástechnikai szempontból foglalkozott a kérdéssel Banner János. Megfigyeléseit, a rendelkezésre bocsájtott kézirat alapján, Nagyfalusy, itt szóbanforgó értekezésében, a lényegét illetően szóról-szóra átveszi.

Banner megállapította, hogy a felirat két szavát nem egyidőben karcolták fel. Az egyiket az égetés előtt, a másikat az égetés után. Eddig a felirat három másolatát ismeri a szakközönség, s e feliratok egymástól is eltérnek, de nem felelnek meg az edényen lévő eredetinek sem. Eltérés mutatkozik nemcsak a két szónak és a tulajdonjegynek (?) egymástól való távoltságában, hanem az egyes betűk formájában is. Nagyfalusy adja tehát a negyedik és ezúttal véglegesnek tekinthető Banner-féle másolatot a másik három mellett.

Ezen legújabb másolat birtokában

¹ Itt természetesen eltekintünk a szakirodalomban már korábban ismertett emlékektől. Lásd J. Hampel, *Altürkimer des frühen Mittelalters in Ungarn* I. 58–63., II. 417. l.

² A kérdésre vonatkozó teljes irodalmat lásd Banner Jánosnak, a *Dolgozatok* jelen kötetében megjelent: *Technikai megjegyzések két népvándorláskori felirat megfejtéséhez* c. cikkében.

újabb magyarázatot kísérel meg Nagyfalusy, amely a Mészáros-féléhez csatlakozik, s részben annak módosítása. Megengedve a lehetőségét annak, hogy a legutolsó megfejtés helyes nyomokon jár, mégis szükségét érezzük néhány olyan megjegyzésnek, melyek a problémát más oldalról világítják meg.

A legújabb megfejtési kísérlet sem helyez súlyt arra a megfigyelésre (pedig fontosnak mondja), hogy a felirat két szava nem egyidőben készült. Különösen akkor van ennek nagy jelentősége, ha az edény mint azt előttem már Szabó Kálmán³ is hangsúlyozza, a provinciális fazekasság terméke. Bár hasonló formájú edényt többet is ismerünk (pl. Lászlótelek—Nagymágoesről), a mi példányunkat különösen gondos iszapolása, sötétebbszürke színe kiemelik az Alföld megfelelő termékei közül. Ha pedig Pannoniából behozott árúról van szó (amit teljes joggal feltételezhetünk), akkor az ottani fazekasmestertől nem igen várhatjuk, hogy a szarmaták nyelvén felírást karcoljon az edényre, s azt az égetés után egy második szóval ki is egészítse.

Az Alföldön is virágzó fazekasság mellett, aránylag kis mértékű az edénybehozatal, de épen a kecskeméti múzeum őrzi a behozott kerámiának legtöbb példányát. Többek között F. Pupus mester domborműves díszítésű tálját.⁴

Másik észrevételünk Nagyfalusy azon megjegyzésére vonatkozik, hogy, „A bekarcolások mindenestre a pogány végtisztességhez tartozó szók (a tulajdonjegy, ha csakugyan az, megfelelhet a mi sírjainkon a halott név-

³ Kecskemét th. város múzeuma, 22. lap.

⁴ Kecskemét th. város múzeuma, 22. lap 8. ábra.

főíratának). Mindmáig ugyanis nincsenek határozott bizonyítékaink arra, hogy külön a temetkezés céljaira készítették volna „pogány halotti áldozati edényt”. S amint a sírok egyéb mellékletei is az elhunytak életében használt tulajdonaiból kerültek ki, ugyanez állhat a mellékletként sírba helyezett edényre is. Eddig ismert szarmatakorai telepeink keramikus anyagában mind több olyan típust találunk, amelyek sírokban is előfordulnak.

Ilyenformán feltehető a kérdés, hogy a szöveg tényleg a halotti kultusszal kapcsolatos-e? Egy a mindennapi életben használt edényre aligha karcolták már az égetés előtt a sírfelírást.

A nagyszéksősi felíratról csak Mészáros Gyulának az ókvartel nyelvjárásban adott megfejtése vált hozzáférhetővé az érdeklődők számára. Banner ezzel a felíratral is foglalkozik említett és idézett kéziratában. A Mészáros-féle három szókomplexum helyett, az egyes szócsoporthoz között valóban meglévő távolságok alapján (ami a Mészáros-féle másolatból nem tűnik ki) ötöt vesz fel. Ez utalás alapján Nagyfalussy elveti a Mészáros-féle ókvartel nyelven adott megfejtést, s az öt szócsoporthoz az aranyedény úrmértékére, súlyára (értékére) vonatkozó adatokat lát, amire már Banner is utalt említett kéziratában.

Mongol-török nyelvújítások elemeit véli végül Nagyfalussy felfedezni a szentesi avarokori esztendő bekarcolt vonalaiban. Itt azonban olyan kevés összehasonlítóanyagra támaszkodhatik, hogy határozottabb vélemény nyilvánítására a csonttárgyon kapott adatokat nem tartja elegendőeknek.

Dr. Párducz Mihály.

Walter Otto: *Handbuch der Archäologie*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München. II-III. Lieferung.

Az 1937-ben megjelent első Lieferung folytatásaképpen került ki a nyomdából a Walter Otto-féle *Handbuch der Archäologie* egész első kötete (két újabb Lieferung). Most már mind a szöveget tartalmazó első rész (Textband), mind a szemléltető anyagot felölelő második rész készen áll a tudományos világ rendelkezésére.

Az utóbbi Lieferungen első fejezete — *Die literarische Zeugnisse* — *Erich Pernice* értekezése; a görög és latin irodalomnak azokat az alkotásait tekintint, amelyek műemlékekkel (épületek, szobrok, festmények) s általában az ipar és technika alkotásaival (hadigépek, fegyverek, bútorok) foglalkozván, a régész számára fontosak. Nem elégszik meg az ilyen vonatkozású irodalom ránk maradt darabjainak ismertetésével és jellemzésével, hanem ezeknek forrásairól, sőt ezen túlmenően az összes művészettörténeti, régiségtudományi és technikai érdeklődésű antik írók java részben elvesszett munkáiról is összefoglalja mindazt, amit róluk a tudományos kutatásnak eddig megállapítani sikerült. A nagy szakértelemmel összeállított értekezésben egy eshet csak kifogás alá, hogy néhol olyan aprólékos részletekben is elmerül (pl. a 292. lapon Herondas IV. mimiambusával kapcsolatban), amelyeket egy mindjárt még olyan terjedelmes kézikönyv keretében is elég volna éppen csak felemlíteni.

Északkeurópa népeinek ókorból eredő írásrendszereiről, a germán runáról és az ó-ír ogomról *Helmut Arntz* számol be kézikönyvünk következő fejezetében. A szerző az eddigi tudományos eredmények gondos összefoglalá-

mellett itt-ott egészen új megállapításokat is tesz. Értekezése lezárja a Handbuehnek azt a részét, amely az írással és írásos emlékekkel foglalkozik.

A következő Denkmäler című részt (egy *Georg Lippoldt*tól összeállított egészen rövid művészettörténeti bibliografiai áttekintés után) *Bernhard Schweitzer* cikke — Das Problem der Form in der Kunst des Altertums — vezeti be. Tulajdonképpen művészettörténeti alapfogalmak tisztázása a célja (Formbegriff; Form, Stil, Entwicklung; Typik und Gattung; Prinzipien der Formanalyse s hasonló fejezeteinek jellemzőek egész tartalmára). Bár tárgya a régészt és művészettörténetst érdekelheti, mégis elűt a Handbuch der Archäologie, de az egész kézikönyv szigorúan a szaktudományok útján haladó értekezéseitől s inkább egy filozófiai vagy lélektani mű esztetikai fejezetei közé kívánczok (38 oldal terjedelmű, tehát aránytalanul hosszabb, mint a szintén filozófiai mellékű, de éppen rövidségénél fogva — 8 oldal — nem kirikító legelső fejezet: Begriff und Methode der Archäologie).

A régibb kőkor európai és mediterrán emlékeit *Oswald Menghin* mintaszerű értekezése ismerteti. Maga a cikk jól áttekinthető összefoglalása a régiségtudomány ilyen téren elért eredményeinek, míg a bőséges jegyzetek az egyes részletkérdésekre vonatkozóan a további kutatáshoz adnak (különösen bibliográfiai) útmutatást.

Ugyanilyen jellegű *Alexander Scharff* tollából a következő fejezet, amely Egyiptom ókori emlékeit dolgozza fel. Ennek az értekezésnek a használhatóságát fokozza, hogy a szerző az anyagot igen sok korszakra osztva adja elő (különösen az új birodalom korától kezdve) s ezzel a művelődéstör-

téneti fejlődés menetét élesen rajzolja az olvasó elé (az ókori kelet kutatói egyébként sokszor esnek abba a hibába, hogy túl sokat fogva egy-egy fejezet keretébe, végül is elmosódó képet adnak olvasóiknak). — Külön említést érdemel a Kunsttheoretisches zur ägyptischen Flachkunst und Rundplastik című rész (491 kk. lapokon), amely a keleti népek és az archaikus görög kor művészetének mélyebb megértéséhez is nélkülözhetetlen újabb munkák eredményeit összegezi s mikor az egyiptomi és általában praehellén képzőművészeteket védelmezi a tökéletlenség vádjával szemben, egyúttal a legszebb tanúságot tesz arról, milyen esdálatosan új világot tárt fel a klasszikus hellén műveltség a képzőművészetek területén az emberiség számára.

Előázsia (Phoenikia, Palaestina és Kypros kivételével) emlékeit a neolitikortól egészen a parthusok idejéig *E. Walter Andrae* tárgyalja a kézikönyvben. Rövid bevezetés után a történelmi fejlődés egymásutánját követve számol be Előázsia földjének legfontosabb régészeti lelőhelyeiről s a velük kapcsolatos problémákról. Mivel Előázsia népi és kulturális areolata az ókorban igen tarka és változó volt s így az egész értekezés gondolatmenete az időrend fonalán haladva szükségképpen egyenetlen, helyénvaló, hogy a szerző végül fontosabb előázsiai kultúrsajátosságokat (Mischwesen, Das Siegelbild, Rollsiegel, Über das Farbige s hasonló címszavakkal) külön-külön is tárgyalás alá vesz s ezzel a szét hulló anyag áttekintését megkönnyíti.

Phoenikia, Palaestina és Kypros régészeti leleteinek ismertetése zárófejezete a Handbuch der Archäologie első kötetének. Szerzője, *Carl Watzinger* a nagyon szétágazó kutatások eredményeit összefoglalva szakavatott biztonsággal vezeti végig olvasóját bonyo-

lnt kulturális kölcsönhatások valóságos útvesztőjén, amelyből a phoenikiai tengerpart különösen pedig Kypros ókori műveltsége kialakult.

A Tafelband mint a szöveg első Lie-

ferungjához éppen úgy a következőkhöz is igen szép technikai kivitelben s ügyes összeállításban nyújt szemléltető anyagot: az értékes kötet használhatóságát nagyban elősegíti.

Szádeczky-Kardoss Samu.

